

Laura Kieler

André fra Kautokejno

Tekstkritisk og kommentert utgave ved Jorunn

Hareide

Det norske språk- og litteraturselskap/bokselskap.no
Oslo 2026

Laura Kieler: *André fra Kautokejno*. Tekstkritisk og kommentert utgave ved Jorunn Hareide, Det norske språk- og litteraturselskap/bokselskap.no, Oslo 2026
Teksten i bokselskap.no følger 1. utgave, 1879 (København/Schønberg).
Digitaliseringen er basert på fil mottatt fra Nasjonalbiblioteket (nb.no)
ISBN: 978-82-8319-876-8 (bokselskap.no),
978-82-8319-877-5 (epub), 978-82-8319-878-2 (mobi)
Filen er lastet ned fra e-bokportalen Bokselskap. Lesetekst og flere nedlastningsmuligheter m.m. er gratis tilgjengelig på bokselskap.no

---

Forord ved Jon Haarberg

Forfatteren Laura Kieler (1849–1932) har fått en plass i norsk litteraturhistorie som ikke først og fremst har vært bestemt av de verkene hun etterlot seg. I den grad hun huskes, er det for sitt bekjentskap med ekteparet Ibsen og for å ha tjent som modell for Nora i *Et dukkehjem*. Ikke desto mindre skrev hun en lang rekke romaner. Alle kan de neppe sies å ha motstått tidens tann like godt, men flere av dem har utvilsomt beholdt en historisk interesse og en tematisk aktualitet for lesere fire generasjoner senere. *André fra Kautokejno* (1879) er typisk i så måte. Kieler skriver begeistret om samenes liv og, i særdeleshet, deres tro, men det på en måte som i dag må oppfattes som både melodramatisk og rasistisk. Det betyr ikke at romanen fortjener å bli glemt. Samefolkets historie er uløselig forbundet med majoritetsbefolkningens historie. I tillegg til et bilde av reindriftssamene på Finnmarksvidda i perioden 1824–1852, Kautokeino-opprøret inkludert, gir romanen oss et interessant innblikk i de fordommene som har heftet ved samenes historie fra gammelt av.

Bare to år etter utgivelsen av *André fra Kautokejno* utkom en annen bok om samefolket: *Fra Finnmarken*, eller som den senere ble kalt, *Lajla*. Knappt noen annen bok kan ha lært resten av verden like mye om samene som denne. Den er kommet i en lang rekke utgaver og oversettelser, og dessuten blitt filmatisert tre ganger. Opphavsmannen, Jens Andreas Friis (1821–1896), var vår første professor i samisk og i tillegg en stilsikker forfatter. Hans fremstilling av samene røper da også en ganske annen sakkunnskap enn den vi finner hos Kieler. Likevel deler de to fortellingene flere tidstypiske fordommer. Friis' *Lajla* ble [publisert på bokselskap.no](https://bokselskap.no) i 2015. Leser man Kieler, gir det god mening å lese Friis i tillegg. Og omvendt.

Jorunn Hareide har skrevet en høyst tiltrengt historisk innledning til Kielers roman og forsynt den med tallrike språklige og historiske kommentarer. Hun påviser også hvordan Kieler låner temmelig fritt fra foreliggende litteratur om samene i Finnmark. Romanteksten følger førsteutgaven, men er rettet i de få tilfellene noe åpenbart gikk galt i 1879. Kieler reviderte selv teksten i annenumgaven fra 1911.

Oda Torbjørnsen har stått for kollasjoning. Ellen Nessheim Wiger har hatt ansvaret for tekstkoding og publisering.

Innledning ved Jorunn Hareide

I 1879 utga Laura Kieler sin tredje roman, *André fra Kautokeino. En Fortælling om Lapper*. Som tittelen antyder, handler boken om samer – ordet «lapper» ble da brukt om denne folkegruppen – og hovedpersonen André er en mann fra Kautokeino i Finnmark, halvt norsk, men med same- og kvenblod i seg. Det er hans dramatiske liv intrigen samler seg om.

Den historiske bakgrunnen for fortellingen om André er opptrekket til sameopprøret i Kautokeino i november 1852, da en flokk samer med Mons Somby og Aslak Jakobsen Hætta i spissen gikk til angrep på myndighetene og drepte lensmannen og kjøpmannen i bygda. Laura Kieler har tatt seg visse dikteriske friheter i forhold til fakta; hun lar blant annet den fiktive dikteren André være den som utløser den religiøse mobbens raseri og forårsaker lensmannens død. Det er ingen kjøpmann med i Laura Kielers roman; i stedet lar hun André være årsak også til at hans mor blir drept. Hans dramatiske historie ser ut til å skulle fungere som et agn for å få leseren til å interessere seg for et folkeslag som etter forfatterens mening ikke er særlig godt kjent blant nordmenn flest, eller som de har feilaktige oppfatninger om.

Opprinnelig ble sameopprøret tolket som en religiøs reisning langt på vei forårsaket av den svenske presten Lars Levi Læstadius' (1800–1861) pietistiske tankegods og flammende prekener. Fra 1826 til 1849 var han prest i tettstedet Karesuando i Kiruna kommune, Sveriges nordligste kirkesogn, og hadde mange støttespillere på den norske siden av grensen. Også Laura Kieler beskriver opprøret som religiøst begrunnet, idet hun støtter seg til samtidige dokumenter, primært presten og språkforskeren Nils Vibe Stockfleths (1787–1866) dagbøker fra hans misjonsreiser i Finnmark 1825–1853.¹¹ Under den samiske kulturreisingen på 1980- og -90-tallet ble opprøret imidlertid tolket som et oppgjør med den norske kolonialiseringen av Sameland, og denne oppfatningen fikk bredt gjennomslag. Nyere empiriske studier sår tvil om dette synspunktet. Det er all grunn til å være kritisk mot motivforklaringer som fortolker aktørenes handlinger og konflikter utover de sammenhengene som aktørene selv hevder at de inngikk i, påpeker den samiske historikeren Henry Minde, og sameopprørerne var overbeviste om at de

sto på Guds side i kampen mellom det gode og det onde, mellom Gud og djevelen.¹²

Romanen begynner med et forord. Her forteller Laura Kieler hva som var hensikten med denne boken om Finnmark, eller Ultima Thule, som hun kaller det, og om urbefolkningen der, som hun omtaler som sin barndoms venner og hevder å ha hatt et langt forhold til. Romanen er «en Hilsen til det Folk, jeg i mit bevægede Liv har havt hyppig Anledning til at lære at kende og tillige at elske med Sympathiens Varme». Samene, disse «Nordens Dværge», er et «psykologisk Terra incognita» som hun vil vie en del av «sine ringe Kræfter» til å kaste et «Forstaaelsens Lys» over, sier hun videre.¹³

Denne «psykologiske» interessen for samene har også et ideologisk (politisk) tilsnitt. Boken er blant annet en bønn til de kristne som holder basarer til inntekt for nødlidende mennesker, men som regel helt glemmer dem «der vandre paa Ultima Thules Tundras, en Bøn til Nordmændene om at virke ligesaa kærligt for Samerne som for Zuluerne, og lade om end kun en Brøkdæl af de Tusinder, der strømme ind til de sidste, komme de første til Hjælp i deres store Fortrængsel.»¹⁴

De samene som inngår i fortellingen om André og sameopprøret, skildres ikke som nødlidende, ulykkelige eller mishandlet av de to andre folkegruppene i Finnmark, nordmenn og kvener, så denne «bønnen» kan virke noe utenpåklistet, som en ettertanke eller en forlengelse av romanens innledende avsnitt om samenes historie. Men at reindriftingsamene langsomt ble fortrent fra sine tradisjonelle beiteområder, var en diskusjon i tiden som Laura Kieler selvsagt kjente til og som hun også nevner i forordet.

I 1848 hadde den norske regjeringen erklært at mesteparten av Finnmark var statens eiendom, uten å ta hensyn til samiske rettigheter. Dette førte til konflikter mellom reindriftingsamer og fastboende jordbrukere, da reinens tradisjonelle beiteområder ble mer og mer truet. Samtidig satte staten i gang en fornorskningsprosess som førte til at også samisk språk og kultur ble svekket. En god del røster tok til motmæle mot denne politikken, blant andre Nils Vibe Stockfleth, som var sterkt opptatt av at samene måtte få lærebøker og religiøs litteratur på sitt eget språk, og dessuten mente at prestene i Finnmark måtte beherske samisk. I sin *Dagbog over mine Missionsreiser i Finmarken* fra 1860 går han i et kapittel om politiske og samfunnsmessige forhold kraftig i rette med dem som mener at reindriftingsamene («Nomaden», «Fjeldfinnen») må fjernes:

At Nomaden *ubetinget* maa og bør vige for Nybyggerne *kan derfor ikke* bringes i Udøvelse. Det er ikke Fjeldfinnen, der med Vold bryder ind paa den fastboende Nybyggers Enemærker, som det bestandigen har været sagt, men det er Nybyggerne, som trænge ind paa Fjeldfinnens Enemærker, og som anlægge sit Nybygg lige i Strøget og i den Vej, som Fjeldfinnen nødvendigen maa vandre med sine Ren.¹⁵

I parentes bemærket: Stockfleth oppgir at det ved folketellingen i 1855 var en «finsk-lappisk» befolkning på ca. 18.000 i Finnmark. Av disse var 1.945 reingjetere, som passet på en hjord av 116.891 tamrein.

Laura Kielers førstehåndskjennskap?

Født i januar 1849 var Laura Kieler bare et lite barn da de begivenhetene som ledet opp til sameopprøret i Kautokeino i november 1852 fant sted, så hva fakta om dette angår, har hun måttet rådføre seg med «de samme Kilder, til hvilke de historiske Romanforfattere jevnlig ere henviste», som hun sier, uten å nevne hva det er for noen. Men heldigvis har senere slekter den fordel at de «bedømmer klarere og med et mere upartisk Overblik end Samtiden». Underforstått: Hennes skildring og hennes forståelse av det som foregikk den gangen, nå et kvart århundre senere, er sannere enn hva tiden rundt sameopprøret kunne oppvise.

Men herved oppstår et paradoks: Den kilden Laura Kieler først og fremst har benyttet, er som nevnt Nils Vibe Stockfleths *Dagbok fra mine Missionsreiser i Finmarken* (1860), hvor han blant annet forteller om sine opphold som prest i Kautokeino i årene før sameopprøret fant sted. Det er altså samtidige betraktninger og vurderinger han legger fram, ikke ettertidens mer «upartiske» forståelse av hva som skjedde; han er et tidsvitne mer enn en historiker. Laura Kieler har sakset svært mye fra denne dagboken, som blant annet inneholder noen gode oversiktskapitler om samenes historie, språk og kultur.

Laura Kielers bruk av kilder ville ellers ha stått til stryk i enhver publikasjon av i dag; hennes roman er utstyrt med 4–5 fotnoter hvor det bare står «Se Stockfleth», uten nærmere angivelse av hva for slags materiale hun henviser til. I virkeligheten har hun brukt Stockfleths dagbok langt mer enn disse fotnotene antyder, og i mange tilfelle rett og slett skrevet direkte av etter ham, eller snudd om på ordstillingen, men brukt hans litt spesielle eller slående uttrykk.¹⁶

Hun skriver for eksempel om reinsdyrene som kommer ned fra viddene for å bade i havet: «Og naar det er Sommer, brede der sig svømmende Skove langs Finmarkens

Kyster. Det er grenede Horn, som glinse i Midnatssolen. Det er Tusinder og atter Tusinder af Ren, der af Fjeldlapperne ere drevne ned fra Vidderne forat bades i Nordishavet.» Hos Stockfleth heter det at «Ishavets Strande belives da [om sommeren] af Tusinder af Rensdyr, som i store Flokke sees hist og her at vanke om, og at svømme om paa Havet med deres hornede Hoveder høit over Vandfladen, at man i det Fjerne tror at se en svømmende Skov» (Stockfleth 1860, 218 f.).

Laura Kieler nevner altså ikke Stockfleths dagbok noe sted, men gir ham helt korrekt æren for å ha «skapt» et samisk, «grammatisk ordnet» skriftspråk. Hun berømmer ham for med stor energi og en «brønnende Kjærlighed» til samene å ha gitt dem «Ordbog, Grammatik, Alterbog, Bibelhistorie og Katekismus» på deres eget språk. Han sørget også for at «Luthers Passionsprædikener, Det Ny Testamente, Davids Salmer samt et Uddrag af de fem Mosebøger» var blitt oversatt til samisk. Stockfleths oversettelse av Luthers lille katekisme kom i 1837, men hadde to forløpere, som muligens etter hvert trengte oppdatering: «Samenes apostel», Thomas von Westen (1682–1727), hadde utgitt en oversettelse i 1728, og presten Gerhard Sandberg (1741–1805) utga femti år senere, i 1776, *Luthers liden Catechismus/Luther utzeb Catechismus*.

I april 1846 sendte Stockfleth en henstilling til Kongen om at prester som skulle praktisere i Nord-Norge, burde lære samisk og finsk, og dette ble vedtatt ved kgl. resolusjon i februar 1848. Stockfleth sto selv for undervisningen i disse språkene ved universitetet i Christiania inntil teologen og språkforskeren Jens Andreas Friis (1821–1896) overtok i 1851, da Stockfleth gjenopptok arbeidet som prest i Finnmark for et års tid.

Friis hadde vært Stockfleths elev. Etter å ha tatt teologisk eksamen studerte han samisk og finsk under ham, og fortsatte sine språkstudier bl.a. i Finland og i Finnmark. I 1866 ble han professor i samisk språk ved Universitetet i Oslo, og utga bl.a. *Lappisk grammatik* (1856), *Lappiske sprogprøver* (1856) og *Ordbog over det lappiske sprog med latinsk og norsk forklaring* (1885–1887). Han utgav også bl.a. en samling med samiske eventyr og folkesagn.

Laura Kieler gir inntrykk av å beherske både samisk mytologi og samisk språk, ettersom hun gjengir deler av samisk gudelære og krydrer sin beretning med samiske gloser og uttrykk. Det ser imidlertid ut til at de ulike samiske innslagene er hentet nokså direkte fra kilder hun ikke har oppgitt. Mye ser ut til å være sakset fra et kapittel i Stockfleths dagbok om det samiske språket, f.eks. at *banne* heter *fjerne* på samisk, eller *skape* heter *velsigne*. Det er også relativt lett å identifisere spor

etter Jens Andreas Friis' *Lappisk Mythologi, Eventyr og Folkesagn* fra 1871 i hennes tekst, uten at hans navn er nevnt. Og det kan være andre skjulte kilder.¹⁷

Det er kanskje denne praksisen med å låne litt her og der og dikte litt om på noe av det, som Laura Kieler forsøker å rettferdiggjøre, eller snarere forklare, når hun i forordet skriver:

Det lille Drama, der i efterfølgende Fortælling vil blive oprullet for Læserens Øje, vil uden Tvivl forekomme de fleste temmelig fantastisk for ikke at sige urimeligt i sine Hovedmotiver; det indeholder imidlertid ingen Begivenhed, ingen Karakter og intet Forhold, uden at det har havt sit tilsvarende Modbillede i Virkeligheden, og om det end langt fra alt har tildraget sig i Kautokejno, har det dog ikke destomindre altsammen fundet Sted i Ultima Thule, ligesom der – med Hensyn til selve Oprøret *saa godt som* ikke findes nogen Yttring, uden at den Ord til andet er bleven udtalt af Lapperne selv.¹⁸

Den tilnærmingsmåten Laura Kieler gjør seg til talsmann for her, og som altså gjelder en roman, kan minne om den hun beskriver i forordet til *En Oppositionsmand*, en bok om Hans Nielsen Hauge, som hun utga noen år senere, i 1886. Dette er en biografi. Her sier hun i forordet:

Efterfølgende Fortælling er ingen Novelle. Den er simpelthen et sanddru Tidsbillede, der, Virkeligheden tro, er forsøkt gengivet i en let overskuelig, populær Form. Af digteriske Friheder er der kun faa. Til de fleste maa regnes dem, som Sammendragning af det vidløftige Stof, af de mange spredte Samtaler og Handlinger gjorde nødvendige. Enkelte af de optrædende Personers Navne er forandrede, andre ikke.¹⁹

Men her oppgir hun tross alt en kilde: «Min hovedkilde under Udarbejdelsen at Huges Livshistorie har været A.C. Bangs fortrinlige Monografi: 'Hans Nilsen Hauge og hans Samtid'.» Denne boken var utkommet i 1874.

Selv om Laura Kieler gir skinn av å ha førstehånds kjennskap til samene og deres kultur, religion, språk og levesett, har hun etter alt å dømme aldri bodd i Finnmark, og muligens heller aldri besøkt Kautokeino, Karasjok eller for dens saks skyld, Tromsø, etter at hun flyttet derfra som 3-åring. Noen av hennes skildringer av geografien i Nord-Norge virker underlige eller direkte feilaktige. Hun lar for eksempel barnet André ønske at han kunne gå opp på toppen av Sulitjelma for å skue ut over hele verden. Men ettersom Sulitjelma ligger hele 780 km syd-vest for Kautokeino, virker det ikke sannsynlig at han kjente til dette stedet.

Laura Kieler lar senere André med hustru og svigerfar legge ut på reisen fra Tromsø til Kautokeino med en «lodje» langs kysten til Vadsø og derfra videre over land. Denne kompakte båt- eller lektertypen, på norsk en lorje eller lørje, var et russisk elve- eller kystfartøy, ofte brukt av de russiske pomorene til oppkjøp av fisk. Den var neppe særlig komfortabel for lengre sjøreiser, og turen fra Tromsø via Hammerfest og Vardø til Vadsø tok nok på midten av 1850-tallet adskillig lengre tid enn de ca. 11 timene man regner med i dag, med hurtigbåt. Fra Vadsø er det videre 368 km. til Kautokeino. I stedet kunne André og hans følge ha dratt landverts fra Tromsø til Kautokeino (414 km bilvei; i luftlinje 176 km).

Begrunnelsen er riktignok Andrés ønske om at hans hustru skulle se Hammerfest, Vardø og Vadsø ved vintertid. Men det virker som om Laura Kieler ikke har noen klare forestillinger om hva dette innebærer. Hun skildrer heller ikke denne sjøreisen, men hopper direkte fra Tromsø til et ball i Vardø.

Også andre beskrivelser kan virke underlige, som når hun i siste kapittel lar André nyte en ensom rotur ved Nordkapp – temmelig langt fra Kautokeino hvor han vel bor? – mens sangsvaner (*Cygnus Cygnus*) synger for ham. Men sangsvaner bor ikke ved havet, de hekker ved skogsvann og myrer.

Også Magna Klouman Smith (1879–1955), prestekone i Kautokeino, er tydelig skeptisk til sannhetsgehalten i Laura Kielers beretning. Året etter at 2. utgave av *André fra Kautokeino* var utkommet, skrev hun «en protest» mot romanen i *For Kirke og Kultur* (1912).¹¹⁰ Den åpner slik: «Laura Kieler hadde gjort bedst i at la sin André hvile i fred». Hun fortsetter med å hevde at det ikke er denne gamle romanens eventuelle litterære verdi som får Laura Kieler til å ville utgi den på nytt, men fordi hun betrakter den som et anklageskrift mot «nordmændene, lappernes undertrykkere». Hvis hensikten er å hjelpe samene til å få bedre forhold, er boken imidlertid forfeilet, mener Magna Klouman Smith, fordi «saa meget av det hun skriver om dem, ikke er i overensstemmelse med sandheden». Laura Kieler har nemlig bygd sine opplysninger på Stockfleths dagbøker, og selv om ingen vil nekte at han har godt og grundig kjennskap til samene, «er det dog et stridt stykke paa grundlag av skildringer og indtryk fra første halvdel av forrige aarhundrede *nu* at henkalde opmerksomheten paa lappernes nød». Etter Magna Klouman Smiths mening har fjellsamene nå for tiden like gode kår som norske bønder; de er «aristokratene» blant samene.

Dersom Laura Kieler hadde studert forholdene slik de er nå, i 1912, føler Magna Klouman Smith seg overbevist om at hun aldri ville ha sendt ut denne boken på nytt. Og det er ikke bare samenes forhold hun skildrer ukorrekt: «Naar man læser

på titelbladet, at boken er utkommet i Sverige, Finland, Tyskland og England, maa man oprigtig beklage, at en norskfødt forfatterinde spreder saa feilagtige oplysninger om en norsk landsdel og norske forhold. Der er ogsaa drøie geografiske feil.» Én ting er at Laura Kieler ikke har styr på hvilke deler av Nord-Norge som ligger i Finnmark fylke, noe annet, sier prestefruen ironisk, er at «Tanaelven» må antas «å ha flytt samme vei før som nu, saa man maa stake *opover* elven fra Tana til Polmak, ikke ro nedover».ⁿ¹¹

Til sammen tyder dette på manglende førstehåndskjennskap til Finnmarks geografi og natur. Ingenting av det vi vet om Laura Kielers liv tyder på at hun noensinne besøkte Finnmark etter hun med sin familie flyttet til Steinkjer i treårsalderen; hun nevner f.eks. ikke noe om det i sine nokså detaljerte barne- og ungdomserindringer. Hun har lest tilgjengelige beskrivelser av Finnmark og av samenes liv, kanskje flere enn Stockfleths og Friis' bøker, skjønt disse andre i så fall ikke har satt direkte spor hos henne. Interessen for samene er muligens i utgangspunktet et resultat av at hennes barnepike, som var kvensk, foret henne med samiske sagn og eventyr?ⁿ¹²

Men hun kan ha kjent til personer som har vært modeller for André og noen av de andre skikkelsene i romanen. Hun understreker nemlig i forordet at ikke bare alt hun gjengir om den religiøse vekkelsen og sameopprøret er «sant» og historisk korrekt, men at også skikkelsen André bygger på en virkelig person:

Det yderste Nord byder i højeste Grad den Livets Æventyrlighed og Usædvanlighed, der som oftest overgaar Fantasiens dristigste Fremtoninger.

Særlig har jeg med Hensyn til Hovedpersonen at bemærke, at Originalen, som jeg har kendt, og som tilligemed sin Fader og Moder ere Personer, der besidde Virkelighedens Kød og Blod, hvilket de faa norske, der have staaet i personlig Forbindelse med dem, kunne bevidne, kun adskiller sig fra Kopien ved følgende Faktum: at Originalens Dikte aldrig naaede længere end til hans egen Skuffe, hvorimod hans Liv var langt æventyrligere og endnu mere romantisk, end Kopien har vovet at fremstille sig af Frygt for, at Fortællingens Troværdighed skulde blive draget i Tvivl.

ⁿ¹³

Det har imidlertid ikke vært mulig å verifisere at Laura Kieler har kjent en person som skulle ha vært modell for André. Det bodde også samer rundt Steinkjer, de såkalte sørsamene. Deres tradisjonelle bo- og reindriftsområde strekker seg omtrent fra Saltfjellet i Nordland til Elgå øst for innsjøen Femunden i Hedmark, og

inkluderer altså Steinkjer og Lø der Laura Kieler vokste opp. Men hun skriver ingenting om samer i sine barndoms- og ungdomserindringer herfra, og de samiske glosene og uttrykkene hun gjengir, er hentet fra nordsamisk, i overensstemmelse med kildene Stockfleth og Friis.

Når hun kan si at alt hun gjengir av samenes tale er korrekt, er det fordi hun blant annet har brukt de gjengivelsene av rettsforhandlinger og politiavhør som Stockfleth har notert i sin dagbok.

Etnografi, opprør og kjærlighet

Det kan se ut til at Laura Kieler har tre overordnede motiver for å skrive som hun gjør. Hun sier for det første eksplisitt at hun vil skildre samene (som hun kaller finner eller lapper, i tråd med datidens praksis) og deres liv og levnet i forhold til de øvrige beboerne i Finnmark (kvener og nordmenn). Hun vil fortelle om bakgrunnen for sameopprøret i 1852; nyheten om denne dramatiske hendelsen nevner hun i forordet som en skjellsettende opplevelse, selv om hun bare var tre år den gangen. Og endelig vil hun tale samenes sak overfor norske overgrep.

Dette gjør hun delvis via noen innledende kapitler av mer lærebok-aktig karakter, der hun gjør rede for samenes forhistorie i Finnmark, og altså med Stockfleths dagbok som delvis oppgitt kilde. Men hovedvekten i romanen er lagt på skildringer av begivenhetene som ledet opp til det såkalte Kautokeino-opprøret den 8. november 1852, da en flokk samer, 35 voksne menn og kvinner og 22 barn, gikk til angrep på øvrigheten i Kautokeino og altså drepte handelsmannen og lensmannen der. At samenes raseri også gikk ut over kjøpmannen, hadde sammenheng med hans brennevinshandel, som ofte førte samene i bunnløs gjeld. Alkoholforbruket deres var et stort problem, og «de aandelige» bekjempet det så godt de kunne. Laura Kieler skriver at en av «de gode Frugter af Opvækkelsen» var at «Brændevinslast ligesaa vel som Brændevinshandel var fuldstændig ophørt».¹¹⁴

I sin beretning blander Laura Kieler skildringen av et noe mindre opprør som fant sted senhøstes 1851, like langt som Stockfleths dagbok går, med uhyrlighetene fra 1852. Men her lar hun altså André være den som oppildner de allerede rasende samene til å gå løs på alle som ikke bekjenner seg til deres «aandelige» tro. Opprørerne blir overmannet og arrestert, og historien slutter her.

Dette kunne i og for seg være stoff nok til en roman. Men for å gjøre fremstillingen mer spennende, har Laura Kieler latt Andrés skjebne være bestemt av at han er en blanding av de tre folkeslagene som bor i Finnmark: nordmenn, kvener og lapper.

Det er hans dannelsesreise som driver handlingen framover. Dette henspiller da ikke bare på hans utvikling fra et uvitende og uutviklet, men bortskjemt og intelligent barn fra ødemarken i Kautokeino til en suksessombrust dikter med utdanning fra de beste universitetene i Europa, og til ekteskap med datteren til sin velynder, den russiske grev Wasili, som har tatt seg av hans utdanning.¹¹⁵ Laura Kieler lar ham også sist i boken gjennomgå en åndelig eller mental dannelsesreise, fra å være selvopptatt, upåvirkelig og maktskyk til å gå i seg selv og finne tilbake til sin fars og sin barndoms Gud og oppgi sine dikterdrømmer, som var drevet av forfengelig og egoisme. Fra barn av ble han dyrket som et geni både av de tilreisende turistene og av samene, noe som var svært uheldig for ham:

Som en Følge af dette Liv, af denne fælles Forgudelse, af de rejsende betragtet som et usædvanligt Fænomen og af Lapperne som noget stort, der var deres alles Eiendom, af Visheden om at have et berettiget Krav paa begges udelte Interesse, ja selv som en Følge af Faderens opofrende Kærlighed, voksede der fra Barndommen af en Skygge op med André fra Kautokeino, en Skygge avlet af hans eget overmodige, umættelige, alt krævende Væsen. Denne Skygge var Kvænsens vilde, forvovne Hensynsløshed, der senere hen, i Form af den mandlige Naturs mest udprægede Egoisme, var bestemt til at følge ham som en Dæmon.¹¹⁶

Andrés rolle i sameopprøret blir den brikken som river hans falske selvforståelse over ende og lar ham finne fred med faren, den fromme kirketjeneren, med sin døende mor, som var ført på avveie av grev Wasili, og med sin hustru, som hele tiden har forsøkt å få ham på rett vei – og altså endelig også fred med Gud.

Romanen er på dette nivået full av klisjeer. Grev Wasili er og blir en karikatur, med sine franske fyndord, sine damehistorier og sin tro på adelsmannens fortrinn og mannekjønns suverenitet. Hans datter Olga, Andrés hustru, er sinnbildet på en prinsippfast kvinne som mener at hun forstår sin manns beste bedre enn han selv gjør. Hvordan hun kan elske ham så heftig som hun påstår at hun gjør, er ikke lett å forstå: André skildres som en gjennomført humørsyk, ubehagelig og egosentrisk person. Fortelleren insisterer på at han elsker sin hustru lidenskapelig, men forholdet mellom dem virker mer som en ren maktkamp, hvor han blant annet kurtiserer andre kvinner for å gjøre henne sjalu. André vil ha Olga til å underkaste seg hans vilje, noe hun motstår, da hun mener han er forført av sin egen suksess til å tro seg hevet over alle etiske regler. Man kan mistenkte Laura Kieler for å lene seg (for) tungt på den utenlandske skjønnlitteraturen hun snek seg til å lese som barn

og ung pike, og som moren forbød henne, i tråd med sine pietistiske grunnverdier.ⁿ¹⁷

Av romanens persongalleri er det utvilsomt André som har interessert forfatteren mest, først og fremst fordi han som nevnt fremstilles som et produkt av tre ulike folkeslag. Faren, kirkesanger – en slags kirketjener og kristendoms lærer for samebarna – og sterkt religiøs, er norsk, mens moren er en blanding av same og kven, og disse tre folkegruppene er tillagt ulike, til dels sterkt avvikende karaktertrekk. Kvenene, som opprinnelig er innvandrede finner, skildres som utholdende, arbeidsomme og forstandige, men Laura Kieler er mest opptatt av kvenens «vilde, forvovne Hensynsløshed», som følger André som «en Demon». Hans mor Aina er «Legemliggjørelsen af Kvænens haarde, ubendige Trods». Nordmennene er først og fremst kjent for sin selvbeherskelse, mens samene er ureflekterte, lett lar seg rive med av følelser, og på mange måter er som barn. «List er Lappens eneste Vaaben.»

Dette fører til identitetsproblemer for André: morens kvenske tross er i ham blandet med bestemorens «samiske Fantasis stemningsfulde Blødhed samt Farens norske Skyhed og fornuftige Refleksion». Dersom ikke André hadde hatt noe norsk og kvensk blod i seg «som trodsede Sanserusen», kunne det samiske blod stundom ha brakt ham «fra Vid og Sans». Det er nettopp det som skjer for en kort stund da han kommer til møtet de samiske opprørerne holder i Kautokeino mot slutten av romanen, og blir grepet av deres vanvidd:

Naturen fordrede dog én Gang sin Ret! Civilisationens Baand sprængtes i ét Nu, og hele Lappens Vildhed var sluppet løs. [...]

De onde Kræfter, som raade i Ultima Thules Vinternat, de klagende Røster, de Angstens Suk, de Rædslens Hvin, der stønner rundt om Nordpolen, fik Luft.

De skrege i Harmen, i Raseri, i Vanvid.

ⁿ¹⁸

André oppildner som nevnt de opphissede opprørerne til å gå løs på de samene som ennå ikke er frelste, og ordensmakten må tilkalles for å få stoppet dem.

Men Laura Kieler understreker at denne raseblandingen ikke er lett for André:

Der var en sønderrivende Splid mellem de tre Naturer, som boede i ham: Lappens, Kvænens og Nordmandens. De trak hver til sin Side forat slide hans Sjæl itu.

Der var et Kaos af fjendtlige, sammensatte Magter i hans Bryst, men i dette Kaos var der et Centrum, og i dette Centrum sad «den indre Dommer», som Lapperne havde givet ham med paa Reisen, og «den indre Dommer» gav ham ikke Fred.

[132] Men naar Andrés onde Aand var over ham, da var det Himmel og Jord, som var Kaos, og i dette Kaos fandtes der et Centrum, og dette Centrum –

«Er jeg!»

[n19](#)

Og han roper, da han gjenkjenner sin mor, som han trodde var død for lengst ettersom hun rømte hjemmefra da han var et lite barn:

«Alt viger under mine Fødder, jeg bliver svimmel! Hvad er jeg? Er jeg Kvæn? Er jeg Lap? Er jeg Nordmand? Var jeg kun én af dem og ikke lidt af dem alle! – Gud i Himlen!» raabte André, «kunde jeg blot faa Tag i mig selv!»

[n20](#)

Men på slutten av romanen, etter at han har vært døden nær etter de sameopptøyene han selv hadde oppildnet til, har han som nevnt funnet en slags fred. Han ligger i båten sin en sommerkveld ute ved Nordkapp og merker Guds nærvær og en ny ro. Slik slutter romanen: «Men da Morgenens kom, var den genfødte Dikter døbt i Midnatssolens Ilddaab ude paa Nordishavet, han havde set Nøkken Ansigt til Ansigt. André fra Kautokejno kunde fra nu af fortælle Menneskene, hvad Svanen sang oppe ved Nordpolen.»

André fra Kautokejno utkom som nevnt på nytt i 1911, med noen språklige endringer og innstramninger. Den viktigste forskjellen er at siste kapittel er fjernet. Andreutgaven ender i stedet med at Andrés barndomsvenn, sammen Lamik, som ledet opprøret i 1851, innser at han har syndet både mot Gud og mennesker. Han blir arrestert og sendt med skip fra Tromsø til tukthuset i Christiania for å sone sin straff der.

Denne endringen får to konsekvenser. Den ene er at André nå virker mindre svermerisk, slik at leseren kan tro mer på hans personlighetsforandring. Det siste vi får høre om ham i andreutgaven, er at han ber Lamik om tilgivelse for å ha forført ham til opprør. Dessuten mener han det er fortjent at hans nye diktsamling er blitt en fiasko, fordi han har fornektet sin fars kjærlighet, denne faren som han

har delvis foraktet. Leseren må forstå at han altså virkelig har skiftet personlighet. Dette fungerer som en noe mer tilfredsstillende slutt på beretningen om André.

Men når andreutgaven slutter med fokus på Lamik og hans anger og omvendelse, virker dette på den annen side nokså umotivert. Lamik spiller ikke noen stor rolle i intrigen som helhet. Det er André som er den mannlige hovedpersonen, og det er hans skjebne leseren inviteres til å interessere seg for – selv om også han i lange partier blir «glemt» til fordel for mer generelle skildringer av samenes liv.

Det kan ha spilt en rolle her at figuren Lamik er kalkert over den samiske opprøreren Rasmus (Rasmussen Spein, f. 1825), noe Laura Kieler gjør oppmerksom på i en note sist i romanen. Han deltok i flere opptøyer høsten 1851, først under en konfirmasjonsgudstjeneste i Skjervøy og deretter i uroligheter i Kautokeino. Stockfleth kom til Kautokeino den 21. oktober 1851 for å forsøke å få de «aandelige» samene i tale, men uten å lykkes. Noen uroligheter utbrøt igjen 29. oktober, men ble stanset. Under en gudstjeneste 10. november besteg Rasmus Rasmussen Spein prekestolen og lyste presten i bann, en episode Laura Kieler har tatt med, med Lamik som aktør. Stockfelt følte seg truet på livet, og fikk tilkalt lensmannen og et par politibetjenter.ⁿ²¹ Rasmus og noen andre samer ble da arrestert. Situasjonen roet seg noe senere på høsten, men forverret seg raskt igjen. I begynnelsen av 1852 ble Rasmus dømt til to års straffarbeid, og døde i tukthuset i Christiania i 1853 etter å ha sittet fengslet ett års tid. Hans kone, Inger Andersdatter Spein, ble dømt for medvirkning i Kautokeino-opprøret, som fant sted 8. november 1852.

Stockfleth var da reist fra Kautokeino, etter at Fredrik Waldemar Hvoslef (1825–1906) ble innsatt som ny prest der den 7. april 1852. Hvoslef ble stygt prylet under opprøret i november, men overlevde. Lensmannen, Carl Johan Ruth, ble slått i hjel med gjerdestolper av en gruppe kvinner, mens Aslak Jakobsen Hætta drepte handelsmannen Lars Johan Bucht med kniv. Kvinnene fikk lange fengselsstraffer; Hætta ble dømt til døden og henrettet.

Bakgrunn

Da Laura Kieler utga romanen *André fra Kautokejno* i 1879, var hun ingen litterær novise, selv om hun bare var 30 år gammel. Hun hadde debutert anonymt 20 år gammel med romanen *Brands Døtre. Et Livsbillede af Lili* (J.W. Cappelens forlag, Kristiania, 1869), en slags replikk til Henrik Ibsens drama *Brand*, som var kommet tre år tidligere. *Brands Døtre* vitner både om bråmodenhet, belesthet og en ikke liten grad av selvtillit: Hun tilegnet like godt romanen til Henrik Ibsen, og sendte

ham dessuten et eksemplar av den sammen med et langt brev. Hun fikk også et oppmuntrende svar tilbake, riktignok først et halvår senere.ⁿ²²

Den 500 sider lange debutboken har imidlertid neppe hatt mange lesere. Datiden betraktet den som et inderlig og «sunt» religiøst skrift, men mente at den ikke holdt mål som estetisk verk.ⁿ²³ I dag blir den vel primært lest med estetiske briller, og faller dermed gjennom: «Romanen er præget af forfatterens ungdom og hendes pietistiske moder, og den er som kunstværk betragtet temmelig håbløs», heter det f.eks. i *Dansk Kvindebiografisk Leksikon*.ⁿ²⁴ Ibsens imøtekommende svar kan imidlertid ha vært medvirkende til at Laura Kieler fortsatte å skrive; hun utga godt og vel 30 romaner, skuespill, noveller og essays.

Da *Brands Døtre* utkom i 1869, bodde Laura fremdeles hjemme hos foreldrene på Lø ved Steinkjer. Hun hadde imidlertid tilbrakt et par år i Christiania, dels som barn, for å være nær moren som var i pleie der for en nervøs lidelse, og dels under konfirmasjonsforberedelsene, mens moren på nytt oppholdt seg på St. Olavs Bad på Modum. Faren sørget da for at Laura fikk undervisning i klaverspill, norsk, engelsk og fransk. Etter konfirmasjonen bodde hun hjemme noen få år, og det var på morens oppfordring at hun da skrev *Brands Døtre*. Moren mente at det trengtes en mot-røst mot Ibsens trøstesløse drama: «Nu skal du skrive en Bog, der kan hjælpe dem, som 'Brand' har bragt i Forvivelse.»ⁿ²⁵

Laura Kielers religiøse oppdragelse var for øvrig meget grundig; som seks år gammelt barn måtte hun sitte ved morens sykeseng i mange timer hver dag og lese høyt fra Bibelen.ⁿ²⁶ Dette kom henne til nytte mange år senere, da hun i *André fra Kautokejno* lar kirketjeneren og de religiøse samene krydre språket med utallige (mer eller mindre skjulte) bibel-sitater.

Fra omkring 1870 bodde Laura periodevis i Stockholm og København, og nøt kultur- og storbyliv. Ved farens død i 1872 ble hjemmet i Lø oppløst, og hun flyttet da for godt til København. I Danmark ville hun bo, der var det en videre himmel og muligheter for utvikling. Men den eneste måten dette kunne skje på, var ved å gifte seg med en dansk mann, skriver hun i sine erindringer. I 1873 giftet hun seg med adjunkt Victor Kieler (1843–1917), og året etter fikk de sitt første barn, en datter. Samtidig ble hennes mann alvorlig syk av tuberkulose, og for at de kunne foreta en Syden-reise som skulle redde ham, lånte hun uten hans vitende penger av slekt og venner, og håpet å kunne tilbakebetale lånet ved å publisere artikler og bøker. Men dette klarte hun ikke, og ble mer og mer desperat. Saken sprakk, mannen forlangte skilsmisse, datteren og en nyfødt sønn ble tatt fra henne, og hun selv ble innlagt en måneds tid på et sinnssykehus i mai 1878.

I 1879 ble hennes historie en offentlig skandale, da Henrik Ibsen etter alt å dømme brukte hennes skjebne som underlag for Nora-skikkelsen i *Et Dukkehjem*. Dramaet hadde urpremiere i København like før jul dette året. I 1880 tok Victor Kieler likevel sin tidligere hustru tilbake, etter at hun et par års tid hadde bodd delvis alene, delvis hos sin mor, som også var flyttet til København. En dedikasjon til moren i begge utgaver av *André fra Kautokejno* viser til et tett forhold mellom dem. Moren var en stor støtte i den turbulente situasjonen Laura sto i på 1870-tallet, og så lenge moren levde, hadde de nær kontakt. De skrev blant annet brev til hverandre nesten hver dag. Moren døde i 1889, 77 år gammel. [n27](#)

Kritikerros, men lite salg

På dansk debuterte Laura Kieler med novellesamlingen *Skitser* (1875), og året etter kom ekteskapsromanen *Everil*, omtrent samtidig med at Victor Kieler ble alvorlig syk. I 1879 fulgte *André fra Kautokejno*, og i 1881 kom hun med en ny roman fra «Ultima Thule», *Lavrekas Korhoinen*. Hovedpersonen er en fattig, foreldreløs bondegutt som vokser opp i en finsk-samisk bygd og arbeider seg opp til å bli en velstående kjøpmann i Uleå. Han skildres som en altoppofrende, kristen mann i kamp mot onde krefter, materialisert særlig i en samisk trollmann. Samisk levevis og gudsdyrkelse får stor plass i første del av romanen, som skildrer Lavrekas' barndomsår.

Årsaken til Laura Kielers nesten febrile litterære produksjon i annen halvdel av 1870-tallet og et stykke inn på 1880-tallet var nok blant annet at hun ville og måtte betale tilbake den gjelden hun hadde pådratt seg for å berge mannens liv. Inger Margrethe Lunde forteller at hun klarte det til sist; det tok henne tolv år, og mannen «hjalp henne ikke med en øre». Derimot skaffet han henne ytterligere tre barn etter gjenforeningen. [n28](#)

Til tross for rosende kritikker solgte ingen av disse tidlige bøkene stort, å dømme etter et brev fra Laura Kielers danske forlegger Karl Schönberg. Allerede våren 1882 hadde hun sendt ham et nytt manuskript, sannsynligvis til romanen *Min Broder Amtmanden*, og samtidig bedt om å få 60 kroner arket for den. Schönberg svarer da sist i april at hennes forespørsel tvinger ham til å minne henne om at

Forlaget af 'Skitser' og 'Everil' har været forbundet med afgjort Tab, at 'André fra Kautokejno' ikke har mere end dækket de med Udgivelsen forbundne Omkostninger, og til at gøre Dem bekjendt med, at Afsætningen av 'Lavrekas Korhoinen' ingenlunde har staaet i Forhold til Anmeldernes Ros og

Anbefaling. De vil altsaa straks indrømme mig, at Tidspunktet for at gøre mig et saadant Forslag ikke var heldigt.

[n29](#).

Karl Schönberg kan strekke seg til å gi henne 50 kroner arket for det nye manuskriptet, og tror for øvrig ikke hun ville komme noen vei med å henvende seg til Justistraad Hegel i (det danske) Gyldendal forlag, slik hun antyder. Han anser det for «lidet rimeligt» at hun vil finne en ny københavnsk forlegger. «Imellem Kjøbenhavns Boghandlere er det for bekjendt, at Deres Bøger ikke kunne glæde sig ved en større Udbredelse.» Laura Kieler overveide å prøve seg hos Gyldendal, og ba kritikeren Carl Rosenberg om råd, men endte med å godta Schönbergs tilbud.[n30](#)

En grunn til at Laura Kieler klarte å få utgitt *André fra Kautokejno* i mars 1879, tre år etter utgivelsen av *Everil* og på tross av sinnssykehusinnleggelse, bekymringer for barn og gjeld og for det vanskelige forholdet til ektemannen, kan være at hun året før, i mars 1878, hadde skrevet ferdig et manuskript til en roman kalt «Ultima Thule». Hennes økonomiske situasjon var desperat, og i fortvilelsen sendte hun manuskriptet til Suzannah Ibsen, som hun var blitt god venn med, i håp om at Ibsen ville legge inn et godt ord for henne hos direktør Hegel i Gyldendal.

Det var han overhodet ikke villig til, da han mente at manuskriptet var et «forfejlet hastværksarbeide» som «med fuld ret [...] vilde ødelægge Deres literære navn og kredit», og det for lang tid, dersom det ble publisert. Skildringene var «uden spor af sandsynlighed, troværdighed og realitet». Manuskriptet måtte helt og holdent omarbeides: «Jævn, naturlig, troværdig fortælling: al sygelig opskruethed væk!» På dette tidspunktet kjente han til hennes ulykkelige situasjon, og fremholdt at hennes mann måtte ta ansvar for henne og ordne opp. «Han er jo den, som har at bære det.»[n31](#)

Ifølge Lunde brente Laura Kieler manuskriptet da hun fikk det tilbake fra Ibsen.[n32](#) Det er likevel sannsynlig at arbeidet med det har lettet skrivingen av *André fra Kautokejno*. Kanskje kan også de litt usammenhengende partiene i denne romanen forklares ved at forarbeider eller notater til det gamle manuset er tatt med. Men dette må bli gjetninger.

Uansett virker det høyst usannsynlig at Laura Kieler hadde praktisk og økonomisk mulighet for å foreta reiser til Tromsø eller til Finnmark for å skaffe seg informasjon om samenes liv mens hun arbeidet med *André fra Kautokejno*. Hennes kjennskap til samene må oppfattes som annenhånds, men ble tatt for god

fisk av de fleste anmelderne i samtiden. De legger vekt på at hun var en ekte datter av Ultima Thule – som hun også markedsførte seg som.

Om Laura Kieler ikke tjente store summer på sitt tidlige forfatterskap, må man konstatere at Karl Schönbergs dystre spådom om forfatterskapets «Udbredelse» ble gjort til skamme. Hennes senere romaner, mange av dem med tema fra de dansk-tyske krigene i Sønder-Jylland, var populære. *Dansk Kvindebiografisk Leksikon* kan fortelle at hun «blev læst af mange, og hun fik som en af de få gennembrudskvinder en betydelig indkomst af sit forfatterskab.»¹³³

Resepsjonen av *André fra Kautokejno*

Datidens anmeldere var altså begeistret for *André fra Kautokejno*. En «J.T.» skriver i en (noe sen) anmeldelse i det danske *Morgenbladet* av 26. mai 1884 at *André fra Kautokejno* har vunnet stor anerkjennelse i nabolandene Norge, Sverige og Finland.¹³⁴ De fleste anmelderne hadde erklært at hennes samiske romaner (altså også *Lavrekas Korhoinen* fra 1881) var «noget af det bedste, eiendommeligste og betydningsfulde, som vor Literatur i den senere Tid har frembragt.» Vanligvis, mener «J.T.», er dansk kritikk «meget mere haard og hensynsløs ligeoverfor kvindelige Literater, end Tilfældet er i Norge og Sverige». Desto mer oppsiktsvekkende er det at Laura Kieler «har ved sin mere mandlige Pen indgydet en vis Respekt».¹³⁵

Seks korte utdrag fra avisomtaler av førsteutgaven, vedheftet 2. utgave av romanen fra 1911, peker i samme retning. Det er ikke hvem som helst som har lagt navn til disse positive vurderingene fra våre nordiske naboland: dikter Zakarias Topelius, Helsingfors; professor i estetikk og litteratur Carl Gustav Esthlander, Helsingfors; riksantikvar Otto von Feilitzen, Stockholm; dikter og prest Jens Christian Hostrup, København; dikter Emil von Qvanten, Stockholm; prosaforfatter og historiker Carl Rosenberg, København. Interessant å merke seg er at det er få «vanlige» litteraturanmeldere blant dem. Det er snarere «eksperter»: menn i universitetsstillinger, forfattere og historikere med folkloristiske og nasjonale interesser. Og ingen nordmenn!

Det de stort sett alle sammen legger vekt på, er det «nye», «friske» og «naturtro» ved Laura Kielers skildringer av samer og samers liv, og at hun tar parti for dem i striden med norske nybyggere. Professor Esthlander mener at det etnografiske elementet i romanen er av stor verdi, garantert for ved at forfatterinnen, som hun selv sier i forordet, er en «Datter af Ultima Thule». Otto Feilitzen mener dessuten (i dansk oversettelse fra *Nya dagligt Allehanda*, Stockholm, udat.) at stilen

«ingenlunde er det mindst ejendommelige» ved boken, og at man etter hans mening bare finner noe tilsvarende i «de bedste Romanforfatters Bøger i den franske Literatur for 30–40 Aar siden», som også la beslag «paa Læserens egen Eftertanke og Fantasi».¹³⁶

Flere anmeldere er dessuten begeistret over skildringene av hovedpersonene; her er helstøpte, naturtro karakterer. Esthlender trekker særlig fram grev Wasili, «denne fornemme, russiske Vagabond», som er «en verdig Repræsentant for den krasse Egoisme, som kulminerer i det ikke umoderne *ubi bene, ibi patria*».¹³⁷

Anmeldelsene sitert i tillegget til andreutgaven av *André fra Kautokejno* var kommet spredt over et tidsrom på seks år, og man kunne mistenke «noen» for å trekke i tråder for å skaffe blest om romanen. Laura Kieler sto på vennskapelig fot med flere av disse anmelderne, som det frem går av etterlatt brevmateriale fra begynnelsen av 1880-tallet.

Det ser nemlig ikke ut til at det kom så mange anmeldelser i utgivelsesåret; her skal kommenteres tre. Den tidligste ser ut til å være skrevet av den danske kritikeren og forfatteren Erik Bøgh i det danske *Dagens Nyheder*, 29. juni 1879.¹³⁸ Han har mye pent å si om romanen, og konkluderer med at den er «saa dygtigt skrevet og indeholder saa meget Nyt for den største Del af Publikum, at den fuldt fortjener at læses *in extenso*»;¹³⁹ han vil derfor ikke gi noe innholdsreferat. Han tror at om man først begynner å lese, vil man finne boken så interessant at man ikke vil stoppe halvveis. Imidlertid har Bøgh et spørsmål til leseren, nemlig om han eller hun vil «henføre den Omvendelse, som fremkaldes hos Helten ved den blodige Katastrofe, til Virkelighedsbillederne eller til Legendene?» Selv tør han ikke helt stole på at «et Hjerte og en Hjerne, der gennemstrømmes af tre Slags saa forskjelligt Blod som hans [Andrés], i Virkeligheden vil kunne bringes i varig Harmoni. Den fordringssyge Selviskhed pleier at være inkurabel [...]» Det er mulig at det er denne innvendingen som fikk Laura Kieler til å fjerne siste kapittel da hun utga *André fra Kautokejno* på nytt.

Et par uker senere kom en anonym anmeldelse i det danske *Morgenbladet*, sannsynligvis skrevet av Edvard Brandes, som hadde vært med på å grunnlegge denne da radikale Venstre-avisen og var redaktør der 1873–1884.¹⁴⁰ Tonen i omtalen er lett raljerende, men ikke verre enn at forlaget har brukt utdrag fra den i en annonse i det danske *Morgenbladet* fra 1. februar 1880. Her blir forfatterinnens «ualminnelige Evne til at se og fremstille» trukket fram, og det hevdes videre at «Skildringen af de religiøse Vækkelser og det fanatiske Vanvid blandt Lapperne stemmer ganske overens med Stockfleths Vidnesbyrd [...] som Forfatterinden viser

hen til.» Brandes er den eneste av anmelderne som nevner mulige kilder for Laura Kielers roman; selv har han hatt leilighet til å høre denne «Finmarkens Apostel» fortelle mye tilsvarende fra sin mangeårige virksomhet «i Landet 'udenfor Lov og Ret'». Brandes nevner ingenting om plagiat.

Hans innvendinger går først og fremst på at fremstillingen er en smule for patosfylt og at det legges for mye vekt på effekt, «ligesom Bogens Helt», men så må man huske at slike «Naturscener» som dem forfatterinnen skildrer, i seg selv er så fulle av patos at «en ganske ædruelig Fremstilling maaske næppe vilde passe for dem». Noe mer betenkt er Brandes med hensyn til André: «Mon han virkelig skulde kunne findes deroppe i Kautokejno, saa raffineret som han er? Ganske vist har han gaaet en god Skole igjennem hos den russiske Greve, der dog er lidt for æsthetisk gjort, og han har desuden været i Italien og er bleven katholsk, men alligevel!»

Den neste større omtalen var av den danske kritikeren Carl Rosenberg i det danske *Fædrelandet*, 24. juli 1879. Den ble gjenopptrykt i *Morgenbladet* i Christiania 31. des. 1879, og også brukt både i den ovennevnte forlagsannonsen fra februar 1880 og som baksidetekst i andre utgave av romanen, så forlaget må ha vært svært fornøyd med Rosenbergs vurderinger.

Han bruker dog mye av plassen på å sammenlikne Laura Kielers bok med romanen *Fra Halvasien* (*Aus Halb-Asien*, 1876) av østerrikeren Karl-Emil Franzos, som han mener «strutter [...] af tysk Kulturhovmod», mens Laura Kielers roman utgjør en «højest velgjørende Modsætning». Hennes deltakelse i samenes skjebne «ytrer sig i Glæde over deres nationale Ejendommelighed», i ønsket om at deres språk må bevares, og i klage over at de fortrenses fra sine «Næringskilder». Her er dessuten en rekke både nye, sannferdige og fengslende bilder av natur og folkeliv. Særlig, mener Rosenberg, legger man med tilfredshet merke til «hvor livligt og tidt fint den særegne Naturs Indvirkning paa Menneskenes Sind er anskueliggjort.» Han skriver imidlertid ingenting om romanens intrige eller om hovedpersonen André.

I norske litteraturhistorier spiller Laura Kieler liten rolle, og hvis forfatterskapet overhodet nevnes, er det ofte på grunn av fortellingene fra Finnmark. Francis Bull hevder for eksempel at *André fra Kautokejno* og *Lavrekas Korhoinen* er hennes mest vellykkete arbeider. Samtidig gir de, «ikke i det ytre, men i det sjelelige», et bilde av «det tragiske i hennes liv», nemlig at «hennes fantasi, temperament og fabulerende talent» ikke var «forenet med sikker kunstnerisk smak og stilistisk evne». Bøkene hennes er ofte «for lange og for romanaktige, i dårlig betydning av ordet, og alltid for moraliserende», skriver Francis Bull.¹⁴¹

I sin meget knappe omtale peker Kristian Elster d.y. på at bare et par av hennes bøker handler om norske forhold, mens den vesentligste og betydeligste delen av forfatterskapet er den hvor hun «med varme» kjemper for sønderjydenes sak,^{u42} og den er også så stor i omfang at den «hører den danske litteratur til».^{u43}

Edvard Beyer sier bare at hun nyttet tidlige barndomsinntrykk i et par Finnmarksfortellinger.^{u44} Og Willy Dahl nevner henne så vidt som en av tretten kvinner som kom ut på norske forlag i 1890, med dramaet *Mænd af Ære*.^{u45}

Hvem har rett til å skrive om samene?

I forordet til andreutgaven skriver Laura Kieler at hun nå utgir boken på nytt i håp om at den «bedre kan finde Øre for mine Barndomsbekendte Lapperne og deres Nød» enn førsteutgaven oppnådde da den kom ut 32 år tidligere. Hun tror at det nå kanskje er en større interesse for samenes situasjon, ikke minst etter at «Lappen Turis Bog har vakt fortjent Opmærksomhed».

Samen Johan Turis bok om «lappenes» liv har hun altså kjent, men ettersom den først kom ut i 1910, i en felles samisk og dansk utgave, har hun neppe kunnet konsultere den for sin nye utgave av *André fra Kautokejno*. Om denne sier hun at den er gjennomsett og noe forkortet; forandringene er også som nevnt ganske små, bortsett fra at siste kapittel altså er fjernet.

Romanen avstedkom en avispolemikk noen år etter at den var kommet ut, i forbindelse med at Magdalene Thoresen (1819–1903) hadde utgitt sine to bind *Billeder fra Midnatsolens Land* (1884–1886). Det var dikteren og presten Jens Christian Hostrup (1818–1892) som mente at flere hovedstadsavisers anmeldere av fru Thoresens bøker hadde gjort seg skyldig i en forglemmelse.^{u46} De hadde nemlig skrevet at *hun* var den første som hadde skildret samer og kvener slik de virkelig var, selv om enkelte nordmenn, som Petter Dass og Jonas Lie, hadde skildret Nord-Norge før henne. Men disse anmelderne hadde alle sammen glemt Laura Kieler, mente Hostrup, og det fortjente hennes bøker ikke, da «de hviler paa en dyb Kendskab» til samenes natur og kultur, og dessuten vitner om en «ualmindelig, poetisk Begavelse.»

Hostrups kritikk ville kanskje ikke ha vakt så stor oppmerksomhet om ikke Laura Kieler selv, i et meget langt innlegg i samme avis dagen etter, hadde gått i strupen på Magdalene Thoresen, riktignok under skinn av at det var anmelderne hun gikk løs på.^{u47} I sum hevdet hun at fru Thoresen hadde fremstilt både den norske befolkningen og «Lapperne» på en feilaktig måte. Og det var fordi fru Thoresen var

en fremmed. Boken hennes kunne bare betraktes som «en fremmed Tilrejsendes Rejseindtryk», og kunne derfor ikke tillegges vekt som et sant bilde, slik anmelderne hennes ville ha det til.¹⁴⁸ Fru Thoresen hadde dessuten helt misforstått både Stockfleth og Læstadius. Men det verste var at hun ikke hadde sett eller ikke forstått nordmennesenes blodige urett mot samene.

Artikkelen er skrevet med temperament; som leser i dag får man et klart inntrykk av at hun følte at Magdalene Thoresen hadde trampet inn på hennes private område. Magdalene Thoresen tok ikke til gjennmæle, kanskje etter et gammelt råd fra sin svigersønn Henrik Ibsen om ikke å bry seg om kritikk: «Pokker i Vold med den!»

Laura Kieler hadde ikke glemt noe av dette da hun utga andreutgaven av *André fra Kautokeino*, nesten 30 år etter at Magdalene Thoresens bøker var utkommet. I forordet her skriver hun at hennes egen bok stadig er sørgelig aktuell: «I Norge mente man, at den norske Nybygger havde Livets Ret til at fortrænge Lappen. Selv den dansk-fødte Magdalene Thoresens var så grebet af den samme 'Kulturens Livstanke' i fra 'Midnatsolens Land', at hun uden videre erklærede: 'Lappen *maa* dø!'»

Men her har Laura Kieler misforstått sin kollega, som kort peker på at slik utviklingen ser ut til å gå, vil den samiske kulturen høyst sannsynlig bli utryddet. Magdalene Thoresen mener riktignok at «Fjeldfinnen», som er mer beskyttet for påvirkning fra norsk kultur, vil komme til å bevare sin egenart lenge etter at både «Søfinnen» og «Elvefinnen» hadde «ombyttet sit udgaaende Racemærke med Kulturlivet eller med Graven».¹⁴⁹ Sjøsamene vil med tiden gå opp i den norske rasen og utslettes som etnisk gruppe. Men også de stolte fjellsamene vil bukke under ettersom deres levevis med de store reinflokkene kommer i stadig sterkere konflikt med den moderne utviklingen: industri, veier og andre inngrep i naturen.

Det er vel usikkert om Laura Kielers roman fikk noen praktisk betydning for samenes sak. Men den gjorde nok en viss nytte ved å sette lyset på en folkegruppe som ikke var litterært behandlet i noen stor grad tidligere. Selv om Laura Kieler seilte under falskt flagg som «Datter av Ultima Thule», og hun ufortjent vant heder for andres forskning og skriving, gjorde romanen i alle fall sitt til at «samesaken» ble bedre kjent. Det var som sagt skildringen av «lappene» anmelderne var mest begeistret for, ved siden av de poetiske skildringene av reinsdyrene, nordlyset og midnattssolen, og av den fantastiske naturen. Her kunne hun bruke inntrykk fra de naturskjønne omgivelsene rundt Steinkjer, og her viste hun kanskje sin sterkeste side som forfatter.

Noen tekstkritiske bemerkninger

Grunnlaget for denne e-utgaven er originalutgaven fra 1879, som er skrevet på dansk. Laura Kieler skriver likevel gjennomført *dikte*, *Dikter* og *Diktning* (endret til *digte*, *Digter* og *Digtning* i 2. utgave fra 1911).

Det er utført noen få emendasjoner (rettelser med støtte i 1911-utgaven), stort dreier det seg om åpenbare trykkfeil i førsteutgaven.

Ordforklaringene begrenser seg til å forklare ord som i dag har ulik mening på dansk og norsk, ord som har gått i glemmeboken, har endret mening eller som nå ikke lenger uten videre forstås, samt innslag av særlig franske uttrykk.

I tillegg er det gitt noen historiske og geografiske saksopplysninger. Utgiveren har også dokumentert en rekke sammenfall mellom tekstutdrag fra *André fra Kautokeino* og fra arbeider av Niels Vibe Stockfleth og Jens Andreas Friis.

Endringer som Laura Kieler foretok i 2. utgave fra 1911, er markert løpende i teksten. Bortsett fra at siste kapittel er fjernet, består endringene stort sett i at hun har fjernet uttrykk og lyriske vendinger som hun antagelig oppfattet som unødvendige, uklare eller overdrevne.

Originalutgaven har gjennomført flertallsending i presens pluralis (*de ere*). Denne er fjernet i utgaven fra 1911, i tråd med at det i desember 1900 kom en dansk bekjentgjørelse om at det heretter var frivillig å bruke flertallsformene.

Litteratur og kilder

Andresen, Astrid, Bjørg Evjen og Teemu Ryymin (red.) 2021. *Samenes historie fra 1750 til 2010*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.

Beyer, Edvard 1975. *Norges litteraturhistorie*. Bind 3: *Fra Ibsen til Garborg*. Oslo: Cappelen.

Bibelen. *Den Hellige Skrifts kanoniske Bøger* 1911. Revidert oversettelse. Bibelselskabet for Danmark, Lehmann & Stages Boghandel.

Bull, Francis 1963. *Norges litteratur fra februarrevolusjonen til første verdenskrig*. Oslo: Aschehoug.

Dahl, Willy 1984. *Norges litteratur*. Bind 2: *Tid og tekst 1884–1935*. Oslo: Aschehoug.

d'Aunet, Léonie [1854] 2019. *Le Voyage d'une Femme au Spitsberg*. KarYair Voyage, printed in Great Britain by Amazon.

Elster, Kristian d.y. 1924. *Illustreret norsk litteraturhistorie*. Bind 2: *Fra Wergelandstiden til vore dage*. Kristiania: Gyldendal.

Friis, Jens Andreas 1871. *Lappisk Mythologi, Eventyr og Folkesagn*. Christiania: Albert Cammermeyer.

Friis, Jens Andreas [1871] 1880. *En Sommer i Finmarken, Russisk Lapland og Nordkarelen. Skildringer af Land og Folk*. 2. utgave. Christiania: Albert Cammermeyer.

Hareide, Jorunn 2012. *'Kæmpe, til jeg kan ej mere'*. Magdalene Thoresen. *En forfatterbiografi*. Oslo: Aschehoug.

HIS = *Henrik Ibsens skrifter* 2008. Bind 13: *Brev 1871–1879*. Oslo: Universitetet i Oslo/Aschehoug.

Jørgensen, John. Chr. 2021. *Landet vi ikke kender. Herman Bang anmelder kvindelige Forfattere*. København: Kvinder skriver.

Kieler, Laura 1879. *André fra Kautokejno. En fortælling fra Ultima Thule*. København: Karl Schönbergs Forlag.

Kieler, Laura 1886. *En Oppositionsmand*. København: Karl Schönbergs Forlag.

Kieler, Laura 1911. *André fra Kautokejno. En fortælling fra Ultima Thule*. 2. utgave. København: Nationale Forfatters Forlag.

Lunde, Inger-Margrethe 2009. *Mitt navn er ikke Nora. Historien om Laura Kieler, modellen til Nora i Et dukkehjem*. Oslo: Arneberg Forlag.

Minde, Henry 1997. «Læstadianismen – samisk religion for et samisk samfunn?». I: *Stat, religion, etnisitet. Rapport fra Skibotn-konferansen 27.–29. mai 1996*, redigert av Bjørn Petter Finstad, Lars Ivar Hansen, Henry Minde, Einar Niemi og Hallvard Tjelmeland. Tromsø: Sámi dutkamiid guovddáš/Senter for samiske studier.

Nilsen, Evelyn Tayco Førstemann 2021. *Aslak Hætta og De åndelige. En studie av den opprørske delen av befolkningen under Kautokeino-opprøret i 1852*. Masteroppgave i Europeiske kulturstudier, Universitetet i Oslo.

Smith, Magna Klouman 1912. «Nordmændene kuer ikke lapperne. En protest mot Laura Kieler: *Andre fra Kautokeino*» (Utkommen 1ste gang i 1879, paany utgit 1911 forkortet og gjennemset). I: *For Kirke og Kultur* 1912, s. 43–45.

Stockfleth, Nils Vibe 1860. *Dagbog over mine Missionsreiser i Finmarken*. Christiania: Chr. Tønsbergs Forlag.

Thoresen, Magdalene 1884. *Billeder fra Midnatsolens Land*. København: Gyldendal.

Turi, Johan 1910. *Muittalus samid birra. En bog om Lappernes liv av den svenske Lap Johan Turi*. Med dansk oversettelse av Emilie Demant. København: Græbes Bogtrykkeri.

Wessel, A. B. 1920. *Pastor Stockfleths reiser i Finmarken hans skildringer derfra og et brev fra ham*. Kirkenes: Folkets Frihets boktrykkeri.

Utrykte kilder

KBK Ms. 1988/74 I. Laura Kieler: «Manuskripter. Barne- og ungdomserindringer samt afrejsen fra Norge til Danmark. Ungdomserindringer».

KBK Ms. 1988/74 II. Laura Kieler: «Breve. Familie og andre. 1879–1884».

Nettressurser

Dansk Kvindebiografisk Leksikon, [Laura Kieler](#)

[Kväänin institutti – Kvensk institutt](#)

NAOB = [Det Norske Akademis Ordbok](#)

Nasjonalarkivet, [«Kautokeino-opprøret 1852»](#)

[Ordbog over det danske Sprog](#)

[Store norske leksikon](#)

André fra Kautokejno.

En Fortælling fra Ultima Thule.

Af

Laura Kieler,

Forf. til »Brands Døttre«, »Skitser«, »Everil«.

♦ København.

Karl Schönbergs Forlag.

Trykt hos J. D. Qvist & Komp.

1879.

Tittelside, 1. udgave, 1879

Min Moder,^{[ki](#)} hvem jeg næst Gud skylder alt, med Tak for hendes trofaste
Kærlighed tilegnet.^{[vi](#)}

[Laura Kielers forord til 1. udgave, 1879]

Det lille Drama, der i efterfølgende Fortælling vil blive oprullet for Læserens Øje, vil uden Tvivl forekomme de fleste temmelig fantastisk for ikke at sige urimeligt i sine Hovedmotiver; det indeholder imidlertid ingen Begivenhed, ingen Karakter og intet Forhold, uden at det har havt sit tilsvarende Modbillede i Virkeligheden, og om det end langtfra alt har tildraget sig i Kautokejno, har det dog ikke destomindre altsammen fundet Sted i Ultima Thule,^{k2} ligesom der – med Hensyn til selve Oprøret *saa godt som* ikke findes nogen Yttring, uden at [vi] den Ord til andet er bleven udtalt af Lapperne^{k3} selv.

Da jeg under hin Rædselsperiode^{k4} i norsk Finmarkens Historie kun var et Barn, har jeg angaaende Fakta maattet raadføre mig med de samme Kilder, til hvilke de historiske Romanforfattere jevnlig ere henviste som oftest med den Fordel, at Efterslægten bedømmer klarere og med et mere upartisk Overblik end Samtiden, og at Forholde af den her omhandlede Slags, i Lighed med Ultima Thules Landskaber, ofte øjnes klarest i Fjernsyn.^{k5}

Ikke destomindre har Beskrivelsen af samme draget Næring fra det overvældende Indtryk, Barnesjælen modtog hin uforglemmelige Vinteraften, da Rædselsbudskabet slog ned som Lynet paa Tromsø i mine Forældres Hus, hvorhen det først naaede, da Biskop og Stiftamtmand samme Aften vare dets Gæster, og spredte Angst og Gru ind i [vii] ethvert Sind; fra hvilken voldsomme Nerverystelse min Moders snart trediveaarige Sygdom tillige har sit Udspring, og hvilket Indtryk derfor stadig senere hen har fulgt mig som et mørkt og uforglemmeligt Minde.

Det yderste Nord byder i højeste Grad den Livets Æventyrlighed og Usædvanlighed, der som oftest overgaar Fantasiens dristigste Fremtoninger.

Særlig har jeg med Hensyn til Hovedpersonen at bemærke, at Originalen, som jeg har kendt, og som tilligemed sin Fader og Moder ere Personer, der besidde Virkelighedens Kød og Blod, hvilket de faa norske, der have staaet i personlig Forbindelse med dem, kunne bevidne, kun adskiller sig fra Kopien ved følgende Faktum: at Originalens Dikte aldrig naaede længere end til hans egen Skuffe, hvorimod hans Liv var langt æventyrligere og endnu mere romantisk, end Kopien

har vovet at fremstille [viii] sig af Frygt for, at Fortællingens Troværdighed skulde blive draget i Tvivl.

At disse sande Begivenheder imidlertid saa meget som muligt ere indhyllede i Dikningens Slør, byder Hensynet til de endnu levende, ligesom enkelte Tidspunkter o. s. v. ere blevne forandrede og tillempede efter de Fordringer, en Diktningssammentrængte Form nødvendigvis gør gældende.

Finnerne, de skandinaviske og russiske Landes Urbefolkning, der i Tidernes Løb har forgrenet sig i mangfoldige, mindre Stammer, som alle lige fra Suomerne selv i Suomis Land til Nordens Dværge: Lapperne (Samerne) staa fjernt og med en fjendtlig Holdning ligeover for hverandre, er i literær Henseende – især i Norge – paa enkelte Undtagelser nær, et endnu mere uopdyrket Terræn end selve Polaregnenes Jord, et psykologisk terra incognita,^{k6} og jeg har besluttet at vie en Del af mine ringe [ix] Kræfter til et lidet Forsøg paa at belyse den – saa vidt muligt – med Forstaaelsens Lys.

Dersom nu dette nogenlunde kunde lykkes mig, vilde det fra min Side være som en Hjertets Tak til Ultima Thule, under hvis Himmel jeg første Gang saa Lyset, som en Hilsen til det Folk, jeg i mit bevægede Liv har haft hyppig Anledning til at lære at kende og tillige at elske med Sympathiens Varme, og – som en Bøn til de kristne, være sig Nordmænd, Svenskere eller Suomer, der foranstalte Bazarer og Indsamlinger til Bedste for nødlidende Medmennesker, enten disse findes paa Stranden, i Dalen eller paa Fjeldet, men samtidig som oftest eller *aldeles* forglemme dem, der vandre paa Ultima Thules Tundras,^{k7} en Bøn til Nordmændene om at virke ligesaa kærligt for Samerne som for Zuluerne, og lade om end kun en Brøkdæl af de [x] Tusinder, der strømme ind til de sidste, komme de første til Hjælp i deres store Fortrængsel. Hvis Zuluerne stode Nordmændene ligesaa nær som Samerne, føler jeg mig overbevist om, at Nordpolens Sønner og Døttre vilde vise sig langt værdigere til deres Kærlighed og Deltagelse end Afrikas.

Laura Kieler.

København, April 1879.

1ste Kapitel

Norsk Finmarken er et Glimt af Ynde, en Efterklang af elegisk Poesi, [k8v2](#) som af en vilkaarlig Haand er kastet op mod Ishavets Kyster, og er bleven liggende der, gemt og – forglemt.

Lad os skynde os did op, medens det endnu er Sommer: thi Ultima Thule's Sommer er det korrekteste Billede paa Menneskelivet, den er stakket [k9](#) og kort. Den ligner Liljen, som blomstrer i Dag og i Morgen kastes i Ovn.

Med Syvmilsstøvler ile vi forbi Nordlands barske og nøgne Klippekystr, udtunget af en Række dybe Fjorde, kranset af Øer og vædet af Nordishavets Skum, forbi Nordland, som mange uindviede forveksle med Finmarken.

Vi skynde os forbi dets Drauger [u50](#) og Trolde, forbi dets Klippers asketisk forsagende [k10](#) Nøktørnhed og rædselsfulde Vildhed, vi ile op mod Nord!

[2] Fjeldmasserne blive lidt efter lidt mindre spidse og sønderrevne, de sænke sig stadig i blødere og mere buede Former. Naaletræerne blive færre og færre, Mosarternes Rige begynder.

Det hvide Rensdyrmos [k11](#) breder sig i Solskinnet som nyfalden Sne hen over Finmarkens Tundras, [u51](#) Multerne væve gule, saftigt glinsende Tæpper, og de antiskorbutiske Urter [k12](#) Duft strømmer os i Møde.

Vi ere komne op over Polarkredsen!

I hylle eder uvilkaarlig ind i eders Kapper, og begynde [u52](#) allerede i Tankerne at fryse.

«Vi ere komne til den evige Is og til den evige Sne!»

Paa ingen Maade! Aldrig have I maaske været længere fra at ane Sandheden.

Finmarken er hverken et evigt Isens eller et Jøklernes Land. Det har vide Sletter, forbundne ved dybe Fjorde og lakserige Elve, det ejer Bardo [k13](#) og det skønne Monselven, [k14](#) hvor frugtbare Enge, mægtige Fyrreskove, velbyggede Bondegaarde

og modne Jordbær og Ribs gøre den rejsende stum af Overraskelse, det ejer Dale paa tyve, tredive Miles Længde, vædede af de i store Strækninger [3] sejlbare Elve Alten^{k15} og Tana, og bugnende af frodigt Græs og af bladrige Løvskove.

Hver Sommer komme Tusinder af brogede Trækfugle flyvende op til Finmarken fra England, Tyskland, Frankrig, Amerika, ja – endog en og anden, der har forvildet sig fra Spanien og Italien. I syngende, pludrende og snadrende Sværme lejre de sig ved Elvenes Bredder og paa Fjeldenes Vidder.

Med Sommerens Farvel trække de imidlertid atter bort – ned mod Syd. Elvenes Bredder blive øde, og Vidderne staa tomme, men Ekkoet af deres Sang, af deres Pludren og Snadren er blevet igen. Fjeldene have holdt det fast og kaste det trofast tilbage.

Det afsides og fjernt liggende Land oversvømmes tre Maaneder om Aaret af mangfoldige Nationaliteter, netop fordi det er saa fjernt liggende og afsondret. Det synes ikke at tilhøre «Verden», derfor søger «Verden» det.

Mod Finmarkens Kyster bryde sig aarlige Efterdønninger fra det brusende og larmende Verdenshav. Hver Gang Dønningen viger tilbage, har den stedse^{k16} skyllet et eller andet, ondt eller godt, op paa dets Strande.

En Genklang fra det store Verdensorkester [4] toner stadigt op til Ultima Thule. Dets Folk bestaar halvt af Eneboere, halvt af Selskabsmennesker, og dette Særsyn er netop dets store Ejendommelighed.

Takket være den nævnte Samfærsel eje dets Fiskere tillige en klarere og videre Tankehorisont, end man skulde ane.

y3

I Finmarken bruser Champagnen som intet andet Sted i Skandinavien; den sprudler og – skummer over. Det Land, hvor norske Høvdingeætter i sin Tid havde Sæde, er flot og overmodigt selv ved Ruinens Rand, og en Flig af udenlansk Elegance har heftet sig fast ved dets nøgne Stene.^{y4}

Blaanende Alten og Tana, paa hvilke Finmarkingens hvide Baadsejl flagre som Maagens Vinger!

Solvarme Dale, prydede med Birkelie og fløjlsbløde Mostepper!

Jublende Fugle og duftende Blomster, hvorledes ere I komne hid op?

Med maalløs Overraskelse spørge I:

«Hvorledes er dette Syn muligt under 70 Graders nordlig Bredde? Hvilket Under har skabt det?»

Og der svares: «Golfstrømmen!»

Men Sommeren farer forbi som et Pust i Sivet, og Vinteren kommer.

2det Kapitel

«Vi maa skilles, Andreas.»

«Skilles!»^{k17}

Nordmanden saa paa sin Kvænhustru,^{k18} der havde trukket sig tilbage hen i mod Døren. Hun stod med Armene korslagte over Brystet. Det askefarvede Haar faldt ned over hendes Ryg, og en uhyggelig Ild luede i hendes sorte, dybt liggende Øjne. Skønt grim,^{k19} var hun dog til Forfærdelse bedaarende denne Nordens blonde Zigeunerske.^{k20} Det var en djævleblændt^{k21} Grimhed.

Der var stille i den lave Stue; det eneste, der hørtes, var det sovende Barns Aandedræt. Det laa i sin lille Seng midt i mellem Forældrene.

Andreas Thorsen saa intet andet end den hvide Pude og Barnets Hoved, der belystes af Talglysets matte Skin. Kun i Taage skimtede han Skikkelsen, som stod henne ved Døren; de Ord, den havde udtalt, var ham blot en forfærdelig Drøm, – «hun havde ikke sagt dem, o Gud, hun havde ikke havt Hjerte til at sige dem!»

[6] «Giv mig fri, Andreas.»

«Fri? – Give dig – fri? – Nej.»

«Saa gaar jeg alligevel.»

Thorsen sprang op, som om en Slange havde stukket ham.

«Hvor hen, Aina?»

«Ud i Verden.»

«Med hvem, Aina?» raabte han i sin Sjælekval.

«Det bliver min Hemmelighed», svarede Aina kort.

«Har du aldrig elsket mig?» spurgte Thorsen.

«Jeg troede det, men det blev ikke til noget.»

«Men – det blev ikke til noget,» gentog han. Det var Domfældelsen over hans Livs Lykke.

«Men det blev ikke til noget!» Hans Haab, hans Stræben, hans Arbejde, hans Kærligheds Taalmod for at vinde denne vilde Sjæl, hans Hustrus Sjæl, og gøre den til ét med sin, som han havde haabet, da han for seks Aar siden sluttede hende i sine Arme, og bad Gud velsigne hende, – det blev ikke til noget! Han saa det alt, knust, knust for sine Fødder.

Han vaklede hen til den lille Seng, han greb Barnet, lige som den druknende i sin Fortvivlelse griber sin Redningsplanke, og løftede det op.

[7] «Aina!» raabte han. «Kan du gaa fra dit Barn?»

«Ja.»

«Elsker du det ikke?»

«Nej.»

«Barn, Barn, se paa Moder! Hun ved ikke, hvad hun selv siger.»

Den lille Gut, der blev bange for Moderens ophidsede Ansigt, brast i Graad, og trykkede sit Hoved op til Faderens Bryst.

«Der kan du se,» lo Aina haanligt. «Lige for Lige. Han elsker mig ikke, han er sin Faders Barn. Giv mig fri, Andreas, giv mig fri. I fem Aar har jeg været levende begravet i Kautokejno. Du giftede dig med mig, for at jeg skulde spærres inde her i din Klokkerbolig mellem dine Bøger. Jeg skulle læse, lige som du læste, jeg skulde gaa paa Skole hele mit Liv, jeg skulde være sat, jeg skulde være ærbar. Jeg hader dine Bøger, jeg hader dig, du stille Bogorm, du blege Hængehoved! Jeg er ung, jeg vil danse, jeg vil leve, jeg vil ud!»

Naturbarnet lignede det vilde Dyr, hvis Drift er Frihed; lige som Dyret stod hun paa Sprang for at bryde ud af sit Fængsel.

Hendes Husbond saa paa hende med et Blik

[8] fuldt af Smerte men tillige af en forbarmende^{k22} Kjærlighed. Han forstod hende, han vidste, at hvad han nægtede hende, vilde hun stjæle. Bedre, ti Fold^{k23} bedre

baade for hendes og for hans Fremtids Skyld, om han nu af egen fri Vilje gav hende det, hun bad om.

«Barn», sagde han vemodigt, «du skal faa gaa og danse dig træt».

«Giv mig Friheden helt ud, Andreas! Lad os skilles, saa bliver jeg her, til Skilsmissen er kommet i Stand.»

«Nej», svarede han. «Jeg vil ikke være mensvoren^{k24} for Gud, for dig og for mig selv.^{v5} Din sidste Tilflugt vil jeg ikke berøve dig.»

Han hjalp hende Tøjet paa.

«Du gaaer til din Moder?»

«Ja, naar jeg tager Skierne, er jeg der om en Time.»

«I Morgen skal jeg sende dit Tøj efter dig.»

Sønnen satte sig opreist i Sengen og betragtede dem forbauset.

«Gaar Mor ud?» spurgte han.

«Ja, – Mor gaar ud,» svarede Faderen.

Aina saa sig om i Stuen, hun saa hen paa Barnet, derpaa vendte hun sig hastigt om. Der [9] var noget rovdyragtigt i hendes Øjne, i det de slugte alt i et eneste, sky Blik.

Thorsen tog Lyset, og fulgte hende ud i den aabnede Forstudør.

Der var falden megen Sne, og Kirkevinduerne hist oppe paa Bakken lyste i Maaneskinnet.

Manden saa paa sin Hustru.

«Naar du har gaaet dig træt, Barn», sagde han stille, «saa ved du, hvor du kan vende tilbage for at hvile. Og hvor meget du end da vil have forbrudt mod mig, saa er jeg desuagtet^{k25} din Ægtefælle og du min Hustru. Mit Hjem er jo baade i Guds og i Menneskers Øjne dit og staar dig altid aabent. Min Kjærlighed kan strække til baade for dig og mig og frelse os begge.»

Hun bøjede sig ned og spændte Skierne paa.

«Farvel, Andreas.»

Høj og rank stod hun foran ham som en Legemliggørelse af Kvænens haarde, ubændige Trods.

Han rakte hende Haanden.

«Dersom du ude i Verden skulde behøve Hjælp og Forsvar, og – og – nogen skulde være ond mod dig, saa ved du, jeg er den Beskytter, Gud har givet dig. Jeg vilde give mit Hjerteblod for dig, hvis du bad mig derom.»

[10] Hun stødte Skistaven ned i Sneen.

«Farvel, Andreas.»

«Farvel, Barn! Herren lade sit Ansigt lyse over dig og være dig naadig, Herren løfte sit Aasyn over dig og give dig sin Fred.» [k26](#)

I det han med skælvende Stemme udtalte den israelitiske Velsignelse, vandrede hun langsomt op ad Bakken.

Han fulgte hende med Øjnene. Hun kom op paa Kammen, og hendes slanke Figur tegnede sig skarpt af mod Stjernehimlen.

Endnu stod han der i den aabne Forstudør i det svage Haab, at hun skulde vende sig om og se ham staa der med Lyset i Haanden, at hun skulde mærke, at han endnu ventede paa hende.

Men hun saa sig ikke tilbage. Hun drejede langsomt om Hjørnet af det fremspringende Stabur, og hendes Skygge fulgte efter.

Han drog et dybt, forpint Suk. Det var en Smerte, som naar Sjæl og Legeme skilles ad. Derpaa gik han ind i Stuen, hvor Barnet græd bitterlig, fordi det var blevet ladt alene tilbage i Mørket.

Han gik hen og satte Lyset i det ene Vindu. Hun skulde se det, hvor hun kom hen; det skulde straale gennem Dalen, og hvis hun et Øjeblik [11] vilde vakle, et Øjeblik, – o min Gud, blot et Øjeblik vilde angre og blive tvivlraadig, saa skulde hun se Lyset, der kaldte hende tilbage.

Der paa knælede han ned ved sit Barns Seng og slyngede sine Arme om den lille, forskræmte Gut.

«Herre Jesus Kristus», bad han, «lad hende komme tilbage, og før hende paa ret Vej!»

Barnet sovned ind. Lyset straaled ud i Kautokejnodalen, – man kunde se dette enlige, trofaste Lys i en Fjerdings^{k27} Omkreds, – og han ventede.

Men Nattens Timer snege sig hen, Lyset brændte ned i Stagen, og – der kom ingen.

Lyset gik ud. Tilsidst skinnede kun Stjernerne ind gennem de ubedækkede Vinduer paa den forladte Mand, der led og kæmpede i taalmodig Taushed. Kun en Gang i mellem lød der en brudt Stønnen.

Et trofast Hjerte vaandede sig i Dødskamp.

Nogle Uger efter at Andreas Thorsens Hustru forlod sin Husbond, havde nogle Lapper set hende ved Vinterthinget i Karasuando; her tabtes imidlertid Sporet, og man fandt det ikke igen.

[12] Sommer efter Sommer, Vinter efter Vinter løb hen, og – hun kom ikke.

«Hun kommer tilsidst», sagde Andreas Thorsen, «hun kan ikke andet, hun *maa* komme.»

Han arbejdede, underviste og studerte, som han altid havde plejet; hans Liv fortsatte sit ensformige Kredsløb, som om intet havde grebet ind i det og forstyrret det.

Kautokejnos Menighed saa intet andet af hans Sorg, end at hans Haar blev mere graat, hans Ryg mere bøjet, og at der hver Aften, saa længe Polarvinteren varede, stod et tændt Lys i det ene Vindu.

Det brændte ofte til langt ud paa Natten, medens han sad bøjet over sine Bøger og Papirer og lyttede efter en hver Lyd, efter et hvert Fodtrins Knirken i Sneen.

Men det var aldrig hendes.

Aften efter Aften gik Andreas Thorsen tilsengs med en fornyet Livsskuffelse og med en fornyet Livsbøn:

«Herre Jesus Kristus, før hende paa ret Vej!»

3dje Kapitel

Rigsgrænsen mellem Norge og Rusland, som et Stykke dannes af Tanaelven, men senere farligt og lunefuldt krummer sig med Jakobselvens tilfældige Bøjninger, kan vel med Lethed overskrides og i mere end én Forstand overtrædes, men er ikke desto mindre ved Forbud og Traktater bleven lige saa uoverstigelig som en Mur.

Medens i det ubeboede russiske Indland Trær raadne hen uden Nytte for noget Menneske, mangler til Eks. den fattige Fiskerbefolkning ved den norske Kyst Ved og Tømmer; paa samme Tid som Renmoset breder sig tæt paa Enares^{k28} Betesmarker, dø de norske Renner ofte af Hunger paa sine afgnavede Fjeldbejter, lige som de finske Renner ved Afspærringen sygne hen af Længsel efter et Bad i Nordishavet.

Takket være denne samme farlige Rigsgrænse – og om dens Usikkerhed vidne de mange Trækors, som Russerne dels af Overtro, dels af Rethaveri^{k29} i sin Tid have oprejst langs Finmarkens ^[14] Kyst, og ved hvilke de have tilranet sig store Strækninger af det norske Territorium, er Finmarken imidlertid ikke længere et Forvisningssted for Lovovertrædere og uheldige Eksamenskandidater. Det fordrer dyktige Jurister, dyktige Theologer og dyktige Pædagoger. Ruslands umiddelbare Nærhed har givet det politisk og – som Følge her af – tillige diplomatisk Betydning.

Der gives neppe nogen Plet paa Jordkloden, hvor der paa en saa lille og smal Strimmel Land som norsk Finmarken, beskyttede af de samme Love, hyldende den samme Troesbekendelse og lydende den samme Øvrighed, findes tre, hverandre saa ulige Folkefærd som Nordmænd, Lapper og Kvæner.^{k30}

Karakterforskelligheden mellem de tvende førstnævnte viser sig bedst tilbaads. Lappen og Nordmanden kunne nemlig aldrig ro sammen; det er i det mindste en praktisk Kendsgerning, for hvilken alle maa bøje sig. Lappen tager korte, hurtige Aareslag, medens Nordmanden bruger lange og kraftige; lige som den førstes Gang er trippende let, er den sidstes der i mod tung og betænksom.^{k31}

Den tredje Race, nemlig de fra Finland indvandrede Kvæner – de egentlige Finner, Kainulaiset^{k32} o: Nederlændere,^{k33} – er et trodsigt, stærkt, industrielt^{k34} ^[15] og

opvakt Folk, tapre og udholdende Krigere, arbejdsomme og nøjsomme, men fødte til Verden med en sejt Oppositionsaand, der af Nordmændene i Tidernes Løb er bleven ægget ved hensynsløse Angreb paa Kvænenes Fordomme og Troskab mod Forfædrenes Skikke.

Kvænen har Sprogsans, Udholdenhed og Energi, men besidder tillige en Stolthedens og Stivsindets Dæmon, der let fører ham ind i Brutalitæt og Selvtægt. I Modsætning til Lappen er Kvænen høj og kraftigt bygget. Som bosiddende Arbejder og tillige fortrinlig Agerbruger er han sig sin moralske og fysiske Kraft bevidst. Denne Selvfølelse vilde være en intellektuel og ethisk Fordel, hvis den ikke saa hyppigt udartede til Overmod.^{k35}

Medens Kvænerne ere et Forstandens og Viljens Folk, ere Lapperne Hjertets og Fantasiens. Forskellen mellem disse tvende, ugriske Stammer findes imidlertid ikke blot i deres Karakterer, men ogsaa tillige i deres Sprog, skønt det ikke desto mindre antages, at de tvende Dialekter for 2000 Aar siden vare ét.

«Hän kulkee lappaa!»^{d53} ☉: «Han vandrer frem og tilbage.»

[16] Lappen – Lappalaiset (tschudisk)^{k36} «det yderstboende Folk» – der efter Finmarken i Norge kaldes «Fin», ligesom Finnen benævnes «Kvæn» – er atter af Naturens egen Haand inddelt i tre Afdelinger, nemlig Fjeldlapper, Elvelapper og Sølapper. Den første Afdelings Eksistens er Renen paa Finmarkens Tundras, den andens er Laksen i dets Elve, og den tredjes er Fisken i Nordishavet. De sidste drive endog ved Siden af Fiskeriet en Smule Jordbrug i Forening med en uskyldig og kun lidet udviklet Kvægavl.

Af disse tre nævnte Afdelinger udgøre Fjeldlapperne Hovedstammen, og ere i alle Henseender de øvrige overlegne.

Paa Grund af Fjeldlappernes større Rigdom og uafhængige Nomadeliv nyde de tillige mere Agtelse af Nordmændene, og dette med større Grund, end de fleste Nordmænd se, eller ville se.

Som Nomader ved Rigsgrænsen ere Fjeldlapperne nemlig af stor Betydning for det norske Rige. Hvis Renhyrderne gaa til Grunde, er tillige et uundværligt Kommunikationsmiddel og en af de vigtigste Betingelser for Finmarkens Tilværelse og Udvikling ødelagt. Finmarkens Betydning i det Hele taget og Beboelighed afhænger for en Del af Nomaden, og Nomader maa Fjeldlapperne [17] efter Naturens Lov blive ved at være, saalænge som der eksisterer Renhjorder og

Mos, og saalænge som dette Rensdyrsmos's Reproduktion gennemsnitlig fordrer et Tidsrum af femten Aar, og Beiterne derfor stadig maa flyttes.^{k37}

Sneørkenens Søn tilhører Guds fri Natur og Fjeldets Vidder. Der er han født, der lever han, og der dør han. Under Polarhimmelens Telt er der Rum for hans Fantasi, der er vild som den Storm, det Snefok, mod hvilket han kæmper sig frem, og mægtig som de Naturelementer, der ere hans fødte Fjender. Nordlændingens og Finmarkingens meget omtalte Indbildningskraft er et Intet mod Lappens; i det højeste er den kun en Gnist af hans IId.

Fantasien ligger ham i Blodet. Den forunderlige, pirrende Nervøsitet, som Lappen selv kalder keuvot,^{n54k38} og som fremkaldes af Ensformighedens og Dødsstilhedens Tryk, hidser ham til Ekstase og Raseri. Den gør ham heftig og let opfarende; som et tirret Dyr vender Lappen sig mod den, eller det, der har skræmt ham, og gribes han af Feber, saa fantaserer han sig ofte til Døde.^{n55k39}

Oprigtig, ordholden, føjelig og ærlig besidder [18] Lappen en Aabenhed og naiv Godtroenhed, som danner en forunderlig Modsætning til den norske Bondes Indesluttethed og Mistænksomhed.

De Kneb, man siger, han ofte benytter forat undgaa og omgaa Landets Love, have derfor hverken sin Grund eller sin Aarsag i en Naturdisposition, men er det passive Nødværge, som et svagt Folkeslag, der bliver undertrykt og fortrængt, i Reglen benytter mod det stærkere. List er dets eneste Vaaben.

Ikke destomindre bliver denne «Sluhed» atter og atter opskrevet paa Lappens Synderegister i Forening med den Drikfældighed, han for femti Aar tilbage delte med Nordfarerne selv, og den naive Selvraadighed, der altid i mer og mindre Grad avles af et Friluftsliv og fødes med de hel- eller halvilde Nationer.

Naturbørn kunne i det Hele taget ligesaa lidt bedømmes efter de sædvanlige psykologiske Forudsætninger, som de – figurlig talt – taale Civilisationens Maalestok.

Hvis man søger det realistiske, – det vil sige, saafremt man med Benævnelsen «realistisk» ønsker at betegne Hverdagskarakterer, der tænke sundt og føle nøkternt, hvis man i det Hele taget [19] søger sjælelig Ædruelighed og aandelig Fornuft, skal man ikke komme til Samerne.

Paa Finmarkens Fjelde vandre endnu den Dag i Dag shakespeare'ske Figurer, skabte af Lidenskab og skabte af Pathos – være sig i godt eller i ondt.

Sneørkenens højtidelige Melankoli, denne Monotoniens Storhed udvider Grænserne i det uendelige, indtil Himmel og Jord for Fjeldlappens Øje løber sammen i ét.

I den hellige Ensomhed er Lappen alene med sin Gud og med sin Overtro. Begavet med et følelsesfuldt, for alle religiøse og poetiske Indtryk modtageligt Sind og med en let bevægelig, ja let opskræmmed Indbildningskraft, er han en mærkelig Blanding af Mand og Barn. I enfoldig og from Tro til «den kære Fader Gud», lader hans Sorgløshed hver Dag have nok i sin egen Plage.

Hans Naivitet er elskelig, hans Æresfølelse stærkt udpræget, og hans Taknemmelighed for ethvert Hædersbevis uskyldig og rørende.

Den Beskyldning man tilligemed saa mange andre har gjort Lappen, at han til Eks. ikke føler nogen Skam ved at have været i Tugthuset, men ved Tilbagekomsten til sine egne betragtes som en Martyr, der har lidt uretfærdigt, kan ikke tilskrives [20] Mangel paa Æresfølelse men derimod en medfødt, national Trods mod Undertrykkerne og en dybt indgroet, paa egen bitter Erfaring grundet Mistillid til deres Loves Billighed^{k40} og Retfærdighed.

Det lappiske Sprog i norsk Finmarken skal være det ældste og oprindeligste af alle finske Sprogarter. Melodiøst og blødt som faa er det en Genklang af den samiske Karakters Mildhed.

En religiøs, poetisk Aand, en blid, indsmigrende Bøn, fuld af Højhed og sublim Pathos aander gennem det. I Aarhundreder udestængt fra enhver ydre Paavirkning mangler det finsk-samiske Sprog de Betegnelser, der fordres i Kunstens, Videnskabens og Opfindelsernes Verden, det er ikke fulgt med Tiden, men til Gengæld ejer det Nomadens indtagende Naivitet og bibelske Billedrigdom. Dets glødende Farvepragt, dets svulmende Yppighed røber tilfulde dets orientalske Udspring.

Der er noget gammeltestamentligt og profetiskinspireret ved Fjeldlappernes Sprog, og dets troesfriske Inderlighed minder om det hebraiske.^{k41}

Mærkeligt ved sin Ælde, som en Forstening fra Forverdenen, gaar det igen paa Finmarkens Tundras, denne vidtudstrakte Kirkegaard for Tusinder af Lapper, der under sine omhævede [21] Kærrisserⁿ⁵⁶ sove Dødens Søvn og vente paa Domsbasunen og Opstandelsen.

Dette underlige Land med dets ejendommelige, dværgagtige Urbefolkning ligger de fleste Maaneder af Aaret i elektrisk Belysning.^{k42} Dette løjerlige^{k43} Land, hvor Skibskahytter og omhvævede Baade ofte benyttes som faste Boliger, dette æventyrlige Land, paa hvis af Nordlyset forsøvede Fjelde Stalloen^{n57k44} vanker om i sorte Klæder og med Kniven i Haanden udfordrer den stakkels Fjeldlap til daglig, aarelang Kamp paa Liv og Død!^{v7}

Og naar det er Sommer, brede der sig svømmende Skove langs Finmarkens Kyster. Det er grenede Horn, som glinse i Midnatssolen. Det er Tusinder og atter Tusinder af Ren, der af Fjeldlapperne ere drevne ned fra Vidderne forat bades i Nordishavet.^{k45}

Men Urfolkets Antal ligesom Renernes svinder ind Aar for Aar.

Fortrængte af de norske Love, der beskytte Nybyggerne paa Nomadens Bekostning, skønt Størstedelen af den Jord, den sidste indehaver, bevisligt ikke kan dyrkes af de første, fortrængte af den umenneskelige, russisk-norske Forordning ^[22] fra 1852,^{k46} der takket være Ruslands Vredeⁿ⁵⁸ – ophævede den humane dansk-svenske Traktat af 1751^{k47} og forbød Flytning af Betesmarker ind over Rigsgrænsen, kunde Fjeldlapperne let i Tidens Løb være blevne tvungne til Selvtægt eller til vild Fortvivlelse. De resignere imidlertid og lide. De fortrædige ^{k48} ingen, men give altid efter og vige ydmygt og godmodigt tilbage Skridt for Skridt, indtil de blive indestængte og udryddede af Nød og Sult. Der undes dem snart ikke mere en Fodsbred Jord i denne Verden, selv ikke paa den vilde Hej.

Forfølgelsessystemet vedbliver ustanset i Kulturens, Opdyrkningens og Civilisationens Navn, og i denne systematiske, lovbefalede Fortrængen forglemmer Norge endog sine egne Interesser.^{v8}

Fjeldlapperne udgøre for Tiden^{k49} ikke mere end omkring 988 Mennesker.^{k50v9} Verden vil sandsynligvis én Gang, uden at drage et eneste Medlidenheds Suk, høre Tale om disse halvvilde Lappers fuldstændige Udryddelse.

Og dog vil det være en Samfundsbrøde, en Plet paa det nittende Aarhundrede, som Historien forgæves vil søge at afvaske, fordi Aarhundredets ^[23] uretfærdige, hensynsløse Love have været Samernes Mordere.

Russer, Finner og Nordmændⁿ⁵⁹ ville paa Dommens Dag have at svare for den menløse^{k51} Renhyrde. Alles Haand er mod ham, og Gud vil kræve ham af hans Broders Haand.

4de Kapitel

Inden 1825 laa Finmarkens Fjelde indhyllede i en eneste aandelig Nat.

Endskjøndt Lapperne forlængst vare kristnede, bleve de ikke destomindre ved at være halve Hedninger.

Endnu herskede Radies Attschjeⁿ⁶⁰ og Maderakkaⁿ⁶¹ over det yderste Thules Rasshjaⁿ⁶² og stredes med de kristnes Gud om Overherredømmet, endnu slog Hora-galesⁿ⁶³ med sit Ekkos vældige Hammer mod Klipperne, og endnu lo Bieggagalestⁿ⁶⁴ i Nordenvinden, der feiede hen over Sneskavlerne.

Samernes berømte Magi drog endnu Aande med fulde Drag, og opbevaredes af Noaiderne, der vare deres Troldmænd, Præster, Raadgivere og Læger.

Bæive barnek (Solens Sønner) og Guttavuorek (den, der kan antage seks Skikkelser) stode i lige ^[25] saa høj Anseelse hos Lapperne, som Väinemøinen og Ilmarinen vare navnkundige^{k52} blandt Finnerne.

Runebommens (Gobdas) Hjeroglyfer bleve raadspurgte, Troldomssange tonede gennem Vinternatten, enhver underlig formet Sten, der af Naturens Haand var bleven henslængt rundt om i Sneørkenen, tilbades som en Guddom, og saa snart det døbte Barn kom tilbage fra Kirken, skyndte dets Forældre sig med at lade Sarakkaⁿ⁶⁵ udlette den kristne Daab.

Von Westen havde vel i 1714 ladet Kristendommen forkynde paa lappisk,^{k53} men efter hans Tid blev det af Regjeringen forbudt; thi «Samerne skulde fornorskes»!

Flertallet af Lapperne levede og døde saaledes uden at forstaa et eneste norsk Ord, og dog bleve de alle døbte, konfirmerede og viede i dette haarde fremmede Sprog, som deres Tunger nægtede at udtale.^{k54}

Fra Barndommen af bleve de forbudne at bede, samt at læse Fadervor og de hellige Troesartikler paa deres Modersmaal. I Lighed med Katholikerne opramsede de Ord, de ikke forstode.

I hele Finmarken fandtes der ikke en Præst, der talte lappisk, der fandtes ingen lappiske Lærere, [26] der fandtes ingen lappiske Bøger. Bibel, Salmebog, Katekismus og Skolebøger eksisterede ikke for de videbegærlige Samer.

Hvad de modtog af Guds Ord, fik de gennem en Tolk, [n66](#) brudstykkevis og ufuldstændigt. De kendte ikke Gud, de anede ham kun, og i denne deres Anen blev han mystisk – fantastisk, men til Gengæld elskede mange ham inderligt, den «kære Fader Gud», som lod Solen skinne Nat og Dag, «naar hans Tid kom».

Lappernes Hjerter vare aabnede for ethvert Aandens Pust, der vilde komme og forvandle Troens Gnist til en mægtig Flamme.

Endnu gik de imidlertid om i Drømme uden at forstaa eller at blive forstaaede, som ukendte Gaader for enhver, der ikke kendte deres Sprog, som ukendte Gaader for enhver, der intet Øre havde for den poetiske Grundtone i deres Natur, og som beklagelsesværdige Genstande for haarde Domme og ubillig Bedømmelse.

Samernes barnlige, indsmigrende, halvt neapolitanske [k55](#) Væsen blev for det usympathetiske Øje forvandlet til Slavens krybende Underdanighed. Det sydlandske Element passede til Nordpolens, som [27] Ilden passer til Vandet, og man saa igen et Bevis paa den saa ofte erkendte og anerkendte Sætning, at hvor Aandsslægtskabet fuldstændig mangler, kunne to Mennesker, to Folkeslag, leve Side om Side hele sit Liv igennem, uden nogensinde at lære hinanden at kende eller at forstaa hinanden.

Nomaderne ventede imidlertid paa, at en Herrens Engel skulde komme og løse Baandene.

Finmarkens Fjelde laa i Dæmring, og dulgte Kræfter gærede, der snart skulde bryde frem og rydde af Vejen.

*

I Lighed med Karasjok støder Kautokejno direkte op til Rigsgrænsen. Dets Naboer ere ikke blot det svenske Karasuando men tillige det russiskfinlandske Muonioniska.

Finmarkens store og vidt udbredte Handel med Sverrig og Rusland finder Sted gennem Kautokejno, hvorfor ogsaa dette Fjeldsogn paa lappisk kaldes Guovdogæjdno ☉: «Midt i Vejen». [k56](#)

Indtil 1744 tilhørte Kautokejno Sverrig, og dens Kirke, der ligger paa en høj Bakke, er bygget af Svenskerne i 1701. Aarstallet tilligemed Bygmesterens Navn findes udhugget over Kirkedøren.

[28] Skønt Kautokejnos Lapperⁿ⁶⁷ i Lighed med Karasjoks ere stærkt blandede med Kvæner, er de førstnævntes Karakter tilligemed deres Ydre alligevel mindre kraftig og udpræget. Deres Træk ere ikke saa skarpe, og deres Øjne ere smalere. Mindre renlige og pyntesyge ere de til Gengæld mindre nysgerrige og mere godmodige. ^{k57}

Kautokejno Fjeldbygd, der langt fra er saa smuk som Karasjok's, ligger aaben for alle Vinde, indhegnet af ensformige, kratbevoksede Aase og af nøgne Sandbanker. Dens eneste Prydelse er den lunefulde, højrøstede Elv, som bøjede sig forbi Andreas Thorsens Hus. Paa Mønningen^{k58} af det med Mos og Enebærbuske bevoksede Tag sad som oftest i de lyse Nætter en hvid Kat og varmede sig i Midnatssolen.

Dette lille, beskedne, næsten fattige Hus var tilvisse et Kærlighedens Tempel, opført til Guds Ære, ligesaa vist som det ringeste Menneskes Hjerte ikke er for ringe en Bolig for den Helligaand. ^{v10}

Dersom man om noget Menneske tør sige: «Han har staaet i sin Daabspagt og har aldrig vitterlig svigtet sit Barneforhold lige over for sin [29] himmelske Fader», saa turde man tilvisse sige dette om Kautokejnos Kirkesanger, ^{k59} Andreas Thorsen. ^{v11}

Tilligemed Lensmanden var Kirkesangeren den eneste bosiddende Nordmand, der fandtes i det hele, paagældende Fjeldsogn. De gennemrejsende kaldte ham for Spøg, men tillige med dyb og aldrig svigtende Ærbødighed: «Eneboeren i Kautokejno», medens Lapperne saa op til ham med Ærefrygt og Kærlighed som til en «Guds Mand».

Naar Præsten to, tre Maaneder af Aaret kom til Kautokejno forat holde Gudstjeneste, var Thorsen i Følge sin Stilling hans Tolk i Kirken. Staaende i Koret oversatte han Prædikerne^{k60} og Evangelierne for de spændt opmærksomme Lapper.

I de mange Maaneder af Aaret, som laa imellem hver offentlig Gudstjeneste, var Kirkesangeren imidlertid Lappernes Præst, hans Hus var deres Kirke, og sjelden ere varmere Troens og Forkyndelsens Ord komne over noget Menneskes Læber end over hans, sjelden har der eksisteret begærligere og mere hungrende Tilhørere end de rundt omkring ham, paa Hug siddende Samer, disse voksne Naturbørn, til

hvem han enfoldigt og fortrøstningsfuldt talte om den «store Børneven» Jesus Kristus, der har sagt: «Dersom I ikke blive ^[30] som Børn, komme I ingenlunde ind i Himmeriges Rige.»^{k61}

Andreas Thorsen var Lappernes Ven, Raadgiver, Trøster og Lærer; han delte deres Sorger, og takkede Gud for deres Glæder. Alle som én tyede de til «den kære Fader Kirkesanger» med deres utallige Spørgsmaal, Tvivl og Bønner, og der var ikke i Mands Minde bleven hørt, at et eneste Menneske var gaaet fra ham uden tillige at være bleven hjulpen.

Andreas Thorsen prædikede Forbarmelse^{k62} og Kærlighed, og idet han gjorde Apostelens Ord: «Men nu blive Tro, Haab, Kjærlighed, disse tre, men størst iblandt disse er Kjærligheden»,^{k63} til sine egne, skænkede han det menneskelige sin Ret, og elskede det, fordi det en Gang havde været skabt i Guds Billede.

Thorsens Opdragelse havde været ligesaa tarvelig, som hans Stand og Herkomst var ringe, men hans begavede Naturs Videlyst havde alligevel – trods de ugunstige Forholdes utallige Forhindringer – vidst at skaffe sig selv Luft.

De faa Spareskillinger, han stedse ved Hjælp af en eller anden personlig Forsagelse^{k64} stjal fra sin lille, surt erhvervede Indtægt, havde han i Aarenes Løb anvendt til Indkøb af Bøger, og da ^[31] han paa Grund af egen Ihærdighed og sin mangeaarige Stilling som Tolk for de i Finmarken omreisende Udlændinge, havde tilegnet sig en forbausende Sprogkundskab, fyldtes hans Hylder lidt efter lidt med theologiske, historiske, naturhistoriske og astronomiske Skrifter, samt med et og andet Dikterværk i Originalsproget.ⁿ⁶⁸

«Jeg forstaar vel ikke alt, hvad jeg læser», sagde han, «men jeg føler alligevel, at det altsammen er noget sandt og noget skønt.»

Eneboerens Verden fandtes paa disse simple,^{k65} høvlede Hylder, der vare Genstand for Lappernes næsten overtroiske Respekt. Verden, det vil sige, det man egentlig kalder for Verden, kendte han ikke; den var ikke skabt for ham. De Toner derfra, som han ved de tilrejsende lejlighedsvis opfangede, fore forbi hans Øre og forbi hans Hjerte uden at finde Genklang. Han forstod dem ikke, og saa snart Andreas Thorsen stødte paa noget i Livet og i Menneskenaturen, som han ikke forstod, fulgte han trøstigt Budet: «Dømmer ikke, saa skulle I ikke dømmes.»^{k66}

Som efter fælles Overenskomst nævnede Lapperne aldrig hans Hustru eller berørte i hans Nærværelse hendes Forsvinden. Delikatesse^{k67} og Hensynsfuldhed udøves

selv af den halvville Nomade, der maaske ^[32] sjeldnere end hans dannede Medbroder vil «bedrøve den, han holder af». Kun én eneste Gang var man sig bevidst at have brudt denne medlidende Taushed, idet en yngre Lap i ubetænksom Selvforglemmelse havde sagt:

«Kanhænde hun er død.»

«Hun er ikke død», svarede Thorsen. «En Stemme i mit Indre siger mig, at jeg vil faa se hende endnu én Gang, inden jeg dør.»

Og hele Kautokejno troede det, ligesaa fast som han. Lapperne delte hans Længsel og hans fortrøstningsfulde Forvisning; «thi», sagde de, «den indre Stemme lyver aldrig».

Medens Thorsen saaledes Aar efter Aar ventede paa sin Hustru, arbejdede han samtidigt trofast i sin Livsgerning, og da Finmarkens Apostel, Pastor Stockfleth, ^{k68} begyndte sit ihærdige Studium af det lappiske Sprog for i Tidernes Løb at skænke Samerne det tilbage som et grammatisk ordnet Skriftsprog, kastede Andreas Thorsen sig over dette store Samlerarbejde med lidenskabelig Iver. Han tørstede efter den Tid, da Lappalaiset ^{k69} skulde faa sine egne Bøger, og da Guds Ord i Kirkerne ogsaa skulde lyde paa samisk.

Andreas Thorsens Kærlighed til sit Barn var ^[33] uendelig og opofrende, øm og mild som en Moders Kærlighed.

Sønnen, der hed Andreas ligesom Faderen, blev af de enkelte gennemrejsende Udlændige kaldet André, og snart gik han under dette forkortede Navn over alt, hvor han kom hen.

Hans Skolebænk var Faderens Knæ, og den Bog, af hvilken han lærte at stave, og derpaa at læse, var det Ny Testamente. Da André var fire Aar gammel, kendte han Peder, Jakob og Johannes, saaledes som de viste sig for ham paa Billedbibelens Træsnit, og Glorien om Frelserens Hoved lærte ham over alt at finde Jesus.

Naar det er Nat, har man Drømme. I Kautokejnos stille Ensomhed voksede Guttens Fantasi sig stor med ham selv, den blev almægtig og fik Skaberkraft, endog længe forinden hans Tanker begyndte at blive sig klart bevidste.

Da André var ganske lille, befolkede han Kautokejno med Apostlerne og Profeterne, og «Fiskedrætten» ^{k70} foregik jevnlig ved Karasjok-Elvens Bredder. Efter hvert som han blev større, forvandlede imidlertid de hellige Mænd til

Haugfolk og Huldre. Hvor han gik hen, var der altid noget bag hans Ryg, som han følte en ubændig^{k71} Attraa efter at gribe, men hver Gang, han vendte ^[34] sig om, var det borte. Dette usynlige noget fik altid Skikkelse efter det sidste, han havde fundet i Faderens Bibliothek.

De vege imidlertid alle, én for én, disse tause Skikkelser, saa snart som Vinteraftenerne kom; thi da kunde André naar han skyggede med Haanden for Øjnene, se Stalloen, der stod i Maanelyset oppe paa Fjeldet og saa ned i Dalen.

Og da begyndte Lappernes Elementæraander^{u69k72} at røre sig, og Lappeguderne at hviske sagte i Natten. Hver mosgroet Sten, hver bladløs Busk, hver blinkende Stjerne, hver svævende Sølvsky havde sin Inua,^{u70} og paa Stalloens Bud vaagnede den til Livet.

Og Elementæraanderne fortalte ham om den Fjeldlap, der under et af Fjendernes Indfald i Norge blev tvungen til at vise Karelerne^{k73} Vej over Fjeldet.

Fjeldlappen fløj som Lynet af Sted paa sine Ski med den brændende Fakkelt i Haanden.

Som et lydløst Helvedesspøgelse jagede han hen ad de snedækte Skrænter.

Fjeldlappen svang Faklen, han kastede den ned i Afgrunden, Faklen sluktes i Sneen, Karelerne fulgte efter, og al Tings Inua hviskede:

«De ligge der endnu!»

^[35] Dersom der i Andrés Aarer ikke havde flydt det norske Blod, der kunde staa imod, og det kvænske, der trodsede Sanseruseren, vilde det lappiske i saadanne Stunder have bragt ham fra Vid og Sans.

Denne hans Fantasis Verden var imidlertid hans egen Hemmelighed. Han holdt den strengt lukket for alle, selv for Faderen, men netop fordi ingen kendte den, uden han selv, blev den saa stor og – saa virkelig.

Kun én var hans fortrolige.

Da André havde fyldt sit niende Aar, sad han en varm Sommerdag paa en Sten, der laa midt ude i Elven. De bare Fødder havde han stukket ned i Vandet.

«Oho, André!» raabte en Stemme over fra den højre Bred.

André saa op og opdagede en liden Lappegut paa samme Alder som han selv, der stod med Hænderne i Bukselommerne og stirrede over paa ham med et fiffigt, nysgerrigt Udtryk i sit opvakte Ansigt.

«Gaa din Vej», sagde André.

«Jeg ser paa dig», svarede Lamik Nikkut.

«Det maa du ikke», forklarede André, «thi saa forsvinder jeg. Jeg er Nøkken.»

[36] «Hvem er Nøkken?»

«Han bor her i Elven og græder bestandigt.»

«Hvorfor?» spurgte Lamik Nikkut, der straks fik Taarer i Øjnene, – det gjorde ham ondt for Nøkken.

«Fordi den ikke har nogen Sjæl», sagde André.

Et Glimt i Lamik Nikkuts Øjne viste, at Lappens Fantasi øjeblikkelig var villig til at følge med.

«Saa er Sjælen hos den kære Fader Gud», sagde han trøstende.

Fra hin Stund af vare André og Lamik Nikkut uadskillige. Den sidste fulgte ham med Troskab og Ydmyghed, i fuld Anerkendelse af den førstes nationale Overlegenhed. Lappen blev indlemmet i Feriget,^{k74} lyksalig ved blot at sidde som Tjener indenfor Døren, medens André tronedede i Højsædet.

«Nu skal vi i Kirke, Lamik», sagde Andre en Uge efter at omstaaende Møde havde fundet Sted. «Jeg er Præsten, og du er Klokkeren, og du skal sige Amen.»

«Hvor er Menigheden?» spurgte Nikkut.

«Ser du den ikke?»

Nikkut saa sig sky omkring.

«Jeg ser ingen,» sagde han.

[37] «De sidde her rundt omkring dig», forsikrede André.

Nikkut følte sig beklemt, men overtog ikke desto mindre sit Embede med sædvanlig Underkastelse.

André prædikede, slog i Stenen, der forestillede Prædikestolen, gestikulerede, raabte «Anathema»,^{k75} og Nikkut svarede «Amen».

Derpaa brast de begge to i Graad. Grebne og overvældede af sine egne højtidelige Følelser kastede de sig i hinandens Arme og hulkede høit.

«De dat nogai! ☹: Nu er det forbi!» sagde Lamik Nikkut.

Den næste Dag holdt de Storthing, men her hændte det uheldige, at en Forestilling om en parlamentarisk Debat ikke formaaede at finde Vej til Lamik Nikkuts Hjerne. Efter gentagne Forsøg viste det sig som en faktisk Umulighed at faa ham til at begribe et andet Forhold, end det der finder Sted mellem Præsten og hans Klokker. Hver Gang André havde holdt en Tale om Vigtigheden af Finmarkens Kolonisering, udtalte Lamik Nikkut, i Stedet for at opponere, altid punktlig og øjeblikkelig sin Sanktion i et «Amen».

André blev rasende og stampede i Jorden, medens Lappegutten saa paa ham med sine venlige ^[38]Øjne, hævede Hænderne i Vejret og bønfuldt ham «om ikke at være vred».

André lærte ham senere hen at tale og læse norsk, og fik tillige ved dette sit Lærerembede en saa stor moralsk Magt over Lamik Nikkut, at han i Lighed med Bibelens Høvedsmand kunde sige: «Kom», saa kom han, og «Gak»,^{k76} saa gik han.^{k77}

Da André var ti Aar gammel, havde han gennempløjet det meste af Faderens Bibliothek; men havde naturligvis ikke forstaaet mere end det halve af dets Indhold. Uden at ane Følgerne af denne umodne og ufordøjede Læsning tillod Andreas Thorsen ham det med ubetinget Glæde. Sønnens Lærelyst skulde tilfredsstilles, og i Bøgerne, der stode opstillede paa *hans* Hylder, fandtes der, efter hans Overbevisning, intet Smuds, der kunde besmitte hans Søn.

For den rene er al Ting rent,^{k78} og den rene er naiv med Hensyn til Kundskabstræets Frugter paa godt og ondt.^{k79} Videnskab og Poesi var i Andreas Thorsens Tanke kun en ny Aabenbarelse af Gud.

Andrés Kærlighed til Faderen var ligesom hans Natur lidenskabelig og entusiastisk, men tillige vild og voldsom som den. Til Faderens forsagende Offervillighed saaes endnu intet Tegn; ^[39]hidtil viste han snarere større Tilbøjelighed til at tage end til at give.

Denne farlige Tilbøjelighed blev stærkt og betænkeligt næret ved de Forholde, hvor under han voksede op.

Fra sit tiende Aar af var André nemlig Tolk for de rejsende, der fra Vadsø af foretog Fodture i Finmarken og svensk Lapmarken.

Det skede efter Faderens udtrykkelige Ønske og Befaling. Sønnen skulde faa Anledning til at lære Sprog, ligesom Faderen havde lært det før ham.

Efter kort Tids Forløb var André altsaa pludselig med ét bleven en Størrelse, en Person af Betydning. Ligesom han havde været Lappernes Yndling, saaledes blev han nu ogsaa de rejsendes, hvem han lærte Laksefiskeriets Mysterier, samt den store, lappiske Kunst at styre Renen med én Tømme.

Saa længe Vinteren varede, improviserede han for de lyttende Lapper, snart lystige, snart sørgelige Historier, efter hvert, som «Aanden kom over ham». André sad midt paa Jorden i Gammen, medens Lapperne krøbe sammen rundt omkring ham. Var det sørgeligt, sukede og stønnede de højt, medens Taarerne rullede ned over deres ^[40] Kinder; var det lystigt, sprang de derimod op, skoggerlo, drejede sig rundt paa Hælen og hoppede derpaa alle som én Mand omkring i Gammen og klappede sig lig besatte med Hænderne paa Knæerne.

» Hvor har du det fra, André? Hvor har du det fra? » raabte de halvt overkomne af Sindsbevægelse.

«Ja, hvor har jeg det fra?» sagde André.

«Er det sandt, André? Er det sandt?» spurgte Samerne.

«Vist er det sandt», sagde André, idet han puffende med Albuerne banede sig Vej mellem dem og løb ud.

«Gud tro ham!» sagde Lapperne og rystede paa Hovederne.

Saa snart Sommeren kom, blev André forvandlet til Tolk, Vappus¹⁷¹ og Tjener.

En finmarkisk Bondegut, en stolt, overmodig, engelsk Matrosdreng og en smidig, forslagen ^{k80} Parisergamin ^{k81} samlede i én Person, kastede han Vittigheder om sig til Højre og til Venstre; det var et helt Fyrværkeri. Som Rakter knaldede det paa fransk, paa engelsk, paa russisk, takket være Kvænenes bøjelige Tunge.

[41] Samtidigt etablerede han et højst ejendommeligt Slags Lommetyveri. Han stjal nemlig de Bøger, han kunde finde i de rejsendes Lommer, og lagde dem tilbage igen, naar han havde læst dem.

Medens Turisterne indtog sine Maaltider, passede han sit Snit. Udstrakt paa Ryggen eller paa Maven, i Græsset eller i Sandet, slugte han Romaner i Snesevis.

Liggende midt paa Varangerfjeldet færdedes Hjemfødningen saaledes ved Hjælp af Fantasiens Aladdinslampe [k82](#) i Paris's Saloner, i Grækenlands Myrthelunde og i Roms Katakomber. I Begyndelsen troede han det var Eventyr, men det varede ikke længe, inden han fik bedre Forstand.

Da et Par Aar vare gaaede hen, talte han i samme Aandedræt om George Sand, Honoré Balzac, Tanas Nøk, [k83](#) om Moses og Jehova, samt om Johannes Aabenbaring og Dyret med de syv Hoveder. [k84](#) Hans Hjerne var et Kaos.

Paa denne Maade voksede André op mellem Nordmænd, Lapper, Kvæner, Franskmand, Englændere og Russere, indtil han blev en fuldstændig født Kosmopolit, [u72](#) det vil sige en Kosmopolit, [\[42\]](#) saaledes som han kun kan findes i norsk Finmarken. [v12](#)

Den trefoldigt blandede Race er bekendt for at være smuk; den kan tillige være bizar. [k85v13](#)

André's brede Ansigt med de sorte, dybt liggende Øjne, de dristigt buede Øjenbryn og det askefarvede Haar, der faldt ud over den tunge Pande, viste tilfulde hans Moders kvænsk-lappiske Fødsel. Han var hendes udtrykte Billede, og maaske netop derfor elskede hans Fader ham endnu højere og med en endnu ængsteligere Omhu.

Moderens energiske, kvænske Trods var hos André blandet med Bedstemoderens samiske Fantasis stemningsfulde Blødhed samt med Faderens norske Skyhed og fornuftige Reflektion, hvilken sidste i al Fald under Tiden og under visse Forhold lagde en Dæmper paa de tvende førstnævnte.

Denne revolutionære, disharmoniske Sammenblanding af tre Nationaliteter, end yderligere markeret ved de forskelligartede Stænk, Samlivet med de øvrige Udlændinge kastede ind deri, skabte her en Type, som ikke findes noget andet Sted paa Jordkloden. [v14](#)

André havde arvet Faderens usædvanlige Begavelse tilligemed hans Videlyst, men Moderens Natur ^[43] havde givet denne Videlyst en Intensitet, der var brændende og ubændig. ^{v15}

Han berusede sig i det lystige, halv udenlandske Sommerliv, og tænkte tilsidst med Gru og hemmelig Afsky paa Vinternattens dræbende Ensformighed. Nomadeblodet i Moderens Aarer strømmede ogsaa gennem hans. Han vilde ud forat røre sig i Livet.

Og naar Nordpolens Sommer havde sagt Farvel, naar Trækfuglene vare dragne bort, naar Elvenes Bredder vare øde, og Vidderne stode tomme, da kunde André skrive af Længsel efter at komme bort.

Naar han blot en Gang kunde komme op paa Toppen af Sulitjelma! ^{k86} Derfra maatte han dog kunne faa se ud over hele Verden!

I Kautokejno fandtes der af civiliserede Mennesker kun Faderen og Lensmanden. Den godmodige, bredskuldrede Lensmand med de store Øren, de blide, fromme Barne-Øjne og de store Hænder — disse klodsede Bjørnelabber, som han plejede at lægge paa Andrés Hoved, idet han altid samtidigt venligt brummede: «Lille Barn!»

Og Andreas Thorsen saa Sønnens Higen og følte hans Ungdoms Længsel. Havde den ikke én Gang ogsaa været hans?

Aften og Morgen bad han Gud velsigne hans ^[44] Bestræbelser forat faa André ud, ud for at lære det, Faderen ikke havde faaet lære, ud for at blive til noget til Guds Ære og til Menneskenes, særlig til Finmarkens Velsignelse. André skulde blive til noget stort og til noget godt! De Kræfter, der gik tilspilde hos Moderen, skulde faa en rig og herlig Udfoldelse hos Sønnen!

Thorsen saa det i Aanden med Abrahams Tro; hvad Gud havde lovet, det holdt han, saa vist som hans Ord vare Ja og Amen. ^{k87}

Med barnlig Tillid lagde Kirkesangeren derfor Aar efter Aar Spareskillinger til Side; men naar vilde Summen blive saa stor, som den maatte blive? Og André var allerede femten Aar.

«Gud vil nok skaffe en Udvei og sende Miraklet, naar Tiden er der», sagde Andreas Thorsen.

Som en Følge af dette Liv, af denne fælles Forgudelse, af de rejsende betragtet som et usædvanligt Fænomen og af Lapperne som noget stort, der var deres alles Eiendom, af Visheden om at have et berettiget Krav paa begges udelte Interesse, ja selv som en Følge af Faderens opofrende Kærlighed, voksede der fra Barndommen af en Skygge op med André fra Kautokejno, en Skygge avlet af hans eget overmodige, umættelige, alt krævende Væsen. Denne Skygge var Kvædens ^[45] vilde, forvovne ^{k88} Hensynsløshed, der senere hen, i Form af den mandlige Naturs mest udprægede Egoisme, var bestemt til at følge ham som en Dæmon.

Naar Lapperne i de lange Vinteraftener sadde samlede paa Gulvet rundt om Andreas Thorsen, medens Skæret fra Ovnene faldt paa deres Ansigter, og lyttede til det livsalige Ord om Jesus Kristus, der døde paa Korset, da kunde André fristes til at forbande dette Jesu-Navn, der for ham blev Indbegrebet af alt, hvad der var trangt, indestængt og kedsommeligt.

Han hørte ikke Faderens Stemme, men kun Lappernes monotone Mumlen: «Jesus, kære Jesus!» Han styrtede ud i Nordlysnatten og lyttede efter de muntre, fremmede Røster, der vare forstummede.

André maatte røre sig og faa Luft. Han spændte Skierne paa og for ned ad de snedækte Skrænter og hen ad de rimede, diamantfunklende Sletter, hvor selv Glentens ^{k89} Øje ikke kunde opdage Spor af noget Menneskes Fod.

Let forover bøjet, med hver Nerve spændt, hver Scene strammet, med Staven i Haanden, ^{k90} halv aaben Mund og blussende Kinder løb han omkap med sin egen Skygge, medens Sneen hvirvlede op omkring ham i en gækkende ^{k91} Runddans.

^[46] I drengagtig Trods, i overmodig Udfordring skreg han højt: «Jeg vil ud!»

De hvide, sortøjede Ryper flagrede forskræmte op fra Sneen. Tusinder af Rensdyr stode stille paa Vidderne og lyttede forbausede til, medens deres høje Horn glimrede som Sølv i Maaneskinnet.

«Hvorfor løber du?» spurgte Lamik Nikkut, der krøb ud af sin Faders Gamme.

André stødte Skistaven i Sneen forat stanse Farten, og slog ham.

5te Kapitel

De eneste Rejser, Andreas Thorsen foretog sig i Aarets Løb, vare til Vinter- og Sommerthingene. Dette skede imidlertid hverken forat handle eller forat spørge nyt, men fordi han hver Gang dreves af det lønlige Haab – i al Fald at finde et Spor af sin tabte Hustru. André ledsagede ham, og disse Thingrejser vare hans Fryd og hemmelige Længsel.

Det var den første Juli. Vadsø, lappisk: Tschatse-suolo,^{u73} finsk: Vesi saari og russisk: Vasino, som nu er et af Finmarkens betydeligste Handelssteder, var den Gang kun et usselt Fiskevær, hvis norske Befolkning ikke naaede et højere Tal end 200.^{k92}

Flagning og Kanonskud forkyndte allerede Amtmandens Ankomst, da de rejsende fra Kautokejno ^[48] naaede Handelsstedet. Paa André havde Lyden af Kanonskud samme Virkning som Trompetens Klang paa Kavalleri-Hesten.

Ved det første Skud udstødte Ravne, Krager og Maager et misbilligende Skrig, ved det andet blev Skriget fornyet, og ved det tredje forvandlede det til en eneste, øresønderrivende Fuglekonsert, der lød ud over Varangerfjorden.

Solen skinnede paa de Miniatur-Bastioner af Tørv og Grønsvær, der omgave Vadsø Hytter, indesluttende dem i smaa beskyttende Æsker, og lyste paa Fiskehjellene, der dekorerede Pakhuse og Brygger.

Lappernes blaa, brune, højrøde og grønne Kofter, der stak grelt af mod de hvide Vadmelsbenklæder, rivaliserede med Kvindernes brogede, kniplingsbesatte Huer.

«Diervan! diervan! burist! burist!»^{k93} raabte Lapperne, idet de omfavnede hverandre med den ene Arm. Børnene lo og skrege i deres smaa, moseklædte Komser,^{u74} der vare surrede fast paa Mødrenes Ryg.

^[49] Finner fra Haapajärvi, Kalajoki og Kusamo, starovjerske Kareler^{k94} fra Bredderne af Pääjärvi og Kuitojärvi samt Nordfarere, som Lapperne kalde Fellaer, dannede med deres ildrøde Tophuer et kaotisk Virvar, i hvilket russiske

Handelsmænd fra Kola og Skippere fra det hvide Hav med deres lange Skæg, høje, turbanformede Huer og fodsides Kaftaner vandrede om lig fredlyste Kæmper.

Her er Thing, her er Marked, her er Altergang, Vielse, Barnedaab, Ligfærd, her ere mange Ting slaaede sammen under ét. Præsten, Købmanden og Øvrigheden skal benyttes, medens man er paa Stedet. Kirkeklokkerne og Gravsalmene lyde omkap med Bryllups- og Faddergildets Latter.

«Lader os nyde, medens det er Dag, inden Natten kommer, da ingen kan nyde!»
Det er Nordfarerens, Lappens og Kvænens Løsen^{k95} paa Sommerthinget.

Solen gaar aldrig ned, Dagen, den lange, uafbrudte Sommerdag, tager aldrig nogen Ende, hvorfor skal man saa sove?

Man sover derfor ikke. Tidsnok kommer Natten, den uendelige Vinternat, da Finmarkingen kan faa sove ud.

[50] Man hører ikke op med at le, synge, passiare, købe, sælge, spise og drikke.

Lappernes godlidende og hjertelige Snakkesalighed lyder over alt, medens der fra Kvænleiren raabes:

«Perkelä! Perkelä!»^{u75}

Men en nødvendig Følge af denne uafbrudte, hvileløse Vaagen er en anstrængt Tilstand, der grænser til et halvt aandeligt Delirium. Man gaar om som beruset, eller forat bruge et mere hverdagsligt Udtryk: «man gaar i Ørske og sover indvendig.»

Kl. var to om Natten den sidste Thingdag, da André langsomt slentrede hen gennem Lappeleiren. Efter vant Nomadeskik havde de opslaaet sin Bolig under aaben Himmel.

Midnatssolen skinnede søvnigt ned paa smaa, improviserede Teltgader, dannede af Sejl og af omhvævede Baade. Madgryderne hang over Ilden, og i de rundt om knælende Lappers Ansigter læste man den mest forventningsfulde og utaalmodige Hunger, medens Grupper af andre knælende beskæftigede sig med Sakkusspillet». ^{u76}

Da André havde passeret den ene Række, [51] kom han til den anden, og i denne fejredes der et Gravøl. Brændevinsflasken gik fra Haand til Haand, medens

Kvinderne sloge sig for Brystet og reve sig i Haaret under vedvarende Suk og Stønnen.

Hidset af en løjerlig Modsigelsesaand satte André, saa snart han fik Øje paa de jamrende og forvrængede Ansigter, med et eneste Spring op paa en Sten og begyndte at fortælle om Ræven, der skulde agere Præst.

Lapperne studsede, saa først forfærdede op paa André, men revne med af hans uimodstaaelige, komiske Minespil, i hvilket han efterabede Udtrykket i deres egne Ansigtstræk, brast de sørgende tilsidst ud i en ustanselig Skoggerlatter.^{u77}

En ejendommelig, udenlandsk Figur, der i samme Øjeblik var kommet til, stod imidlertid i Baggrunden og betragtede André gennem sin Lorgnet.

Det var en middelaldrende Herre, lille og spinkel, med et magert Ansigt, mod hvis gule Farve de snehvide, vel plejede Knebelsbarter med ^[52]tilhørende Fipskæg samt det ligeledes hvide, omhyggeligt friserede Haar tog sig ejendommeligt ud.

Hans Dragt var i Overensstemmelse med hans Ansigtsfarve. En sirlig, lysegul Nankinsklædning^{k96} rivaliserede med paljegule^{k97} Hansker, paljegule Flipper og Manschetter, samt med en chamoisgul^{k98} Parasol.

Den unge Pige, der ledsagede ham, var maaske fjorten Aar, maaske ældre. Den tætsluttende Støvdragt, hun bar, viste Former, som kunde tyde hen paa en modnere Alder; hun syntes allerede fuldt udviklet.

«Hvilket Ansigt!» sagde den fremmede.

«Denne pikante Blanding, denne halvblods Race!»

Den unge Pige vendte Hovedet om og saa et Minut paa André gennem de halvt sænkede Øjenhaar, men stirrede derpaa atter ud over Varangerfjorden.

André, der øjeblikkelig opfangede dette fornemme, nonchalante Blik som en blodig Fornærmelse, holdt pludseligt inde og vilde springe ned fra Stenen.

«Staa stille, garçon!»^{k99} raabte den fremmede i en besynderlig fransk-norsk-russisk Jargon.^{k100} «Jeg vil tegne dit Ansigt.»

^[53] Han rev en Skitsebog frem af Lommen, kastede Parasollen til Jorden og begyndte hurtigt at skitsere.

André blev staaende som fasttryllet og saa paa den fremmedes Haand, hvis kostbare Diamantringe funkede, idet den fløj hen over Papiret. At en Mands Haand dog kunde være saa lille og saa hvid!

Nysgerrige som Børn, trykkede Lapperne sig tættere sammen om den rejsende.

«Hovedet til Højret! Lyset maa falde mere direkte ind en face!^{k101} – Du har dybe Skygger under Øjnene! – saa très-bien!^{k102} Sænk Hovedet, sænk Hovedet, mon garçon, saa det medfødt skumle kan komme til sin Ret! – Mon dieu!^{k103} Et saadant mørkt, halvt mongolskt Ansigt, belyst af Nordpolens Midnatssol, det havde været et værdigt Sujet^{k104} for Rembrandt. – Olga!»

Den unge Pige bøjede sig over hans Skulder og betragtede Skitsen, men uden at værdige Originalen et Øjekast.

André's Blod begyndte at koge, og han knyttede uvilkaarlig Hænderne.

«Godt truffet», sagde hun, «Panden skulde blot være en Streg lavere.»

«Hvordan kan hun vide, det ligner, naar hun ^[54] ikke har villet se paa mig uden med lukkede Øjne?» tænkte André.

«Han ligner sig selv!» raabte Lapperne og klappede i Hænderne. «Han ligner sit eget Kød og Blod!»

Den fremmede kastede Skitsebogen utaalmodigt fra sig.

«Hvad hedder du?» raabte han.

«André.»

«Hvorfra er du?»

«Fra Kautokejno.»

«Er der flere Vidundere end du i Kautokejno?»

«Nej,» svarede André.

«Trés-bien! Det maa dog være et ejendommeligt Folkefærd, højst ejendommeligt. Du taler fransk, – du taler russisk, – jeg vil derhen, jeg maa derhen! Naar rejser du?»

«I Morgen tidligt.»

«Med hvem rejser du?»

«Med min Fader.»

«Før mig til ham», sagde Russeren.

Den unge Pige blev imidlertid tilbage. André vendte Hovedet om og saa efter hende, men hun havde sat sig ned paa en Sten og stirrede gennem en Kikkert over mod den russiske Side.

[55] André og den fremmede Herre traf Thorsen omringet af en Klynge Kvæner.

Russeren brød Kredsen og gik lige hen til ham.

«Mit Navn er Grev Wasili», sagde han, «jeg er Protestant fra Riga, min Datter er med, hun følger mig over alt, hun har fulgt mig, siden hun var ti Aar, jeg har vænnet hende til at undvære en Kammerpige. Vi ville ledsage Dem til Kautokejno, monsieur Thorsen. Hvis deres Søn vil paatage sig at være min Tolk til Kautokejno og derfra tilbage til Vadsø, vil jeg afskedige min Tromsø-Tolk og udbetale deres Søn pr. Maaned et Salær [k105](#) af femten Spd.» [k106](#)

Andreas Thorsen gik villigt ind herpaa, og Afrejsen blev fastsat til at skulle finde Sted om tre Timer.

Efter denne Aftale forlod Thorsen og André Grev Wasili, – André med en stærk Følelse af Harme over den unge Pige, fordi hun ikke havde villet se paa ham.

Da de rejsende tre Timer efter mødtes ved Baaden, var Selskabet blevet forøget med Lamik Nikkut og hans Farbroder, Jakob Tudekas, samt dennes Datter, og som alle tilsammen udgjorde de [56] eneste norsktalende Lapper, der fandtes i Kautokejno.

«Hvem er det?» spurgte Greven.

«Folk fra Kautokejno, der skulle tilbage», svarede Thorsen.

«Allons!» [k107](#) sagde Grev Wasili og tændte sin Cigar.

Olga saa paa Kirkesangeren og de tre Lapper med et prøvende Blik, derpaa rakte hun pludselig med et Smil af Forstaaelse Thorsen Haanden og overlod det til ham at løfte hende ind i Baaden.

Thorsen tog hende varsomt i sine Arme, som om hun havde været et lidet Barn, og da han omhyggelig bredte Renskindet ud under hendes Fødder, saa hun op paa ham med det samme Smil og sagde «Tak!»

André stod forbauset. Han gik lige forbi hende, saa hans Arm strejfede hendes Klædning.

«Hvorfor ser du ikke paa mig?» spurgte han udfordrende.

«Jeg ser paa dig», svarede hun ligegyldigt.

«Saccaleket vadnas!»ⁿ⁷⁸ raabte Jakob Tudekas.

Let og hurtigt for Baaden ind over Varangerfjorden og skar en skarp, smal Stribe i dens glatte Spejlflade.

[57] Olga, som sad med Ryggen mod André, bøjede sig ud over Baadkanten og lod Vandet strømme mellem sine Fingre.

André, der var en af Rorkarlene, kunde ikke faa Øjnene bort fra den fine Nakke, som ubønhørlig vendte mod ham. Han var sig ikke andet bevidst, end at han hadede den.

Da de rejsende vare landede ved Bunden af Varangerfjorden, bleve Russernes Vadsække og Haandkufferter med Toug, der gik i Kors over Brystet, fastbundne paa Skyds-Lapperne Ryg.

Opstigningen ad den brede Postvej, Varangerfjeldet, begyndte. Dens Besværlighed blev end mere forøget ved de Myriader^{k108} af Myg, der som lette Slør sænkede sig over deres Hoveder.

Grev Wasili viftede sig uafbrudt med en Palmevifte, han i sin Tid havde købt i Ægypten.

«Det er den tyvende Fjeldbestigelse, jeg har foretaget i mit Liv,» fortalte han.

For hver Vandpyt, de kom forbi, ilede Lapperne hen, kastede sig paa Maven og slubrede Vandet i sig lig tørstige Hunde.

André gik hen til Grevens Datter. «Skal jeg hjælpe dig?» spurgte han kort.

«Jeg gaar helst alene», svarede hun, idet hun uvilkaarlig nærmede sig Andreas Thorsen.

[58] At hun foretrak Faderen, – velan, [k109](#) det gjorde intet, men hvad der gjorde ham rasende var den Venlighed, hun skænkede Lamik Nikkut og Seimke Tudekas, en Venlighed som blev end mere paafaldende ved den overlegne Ligegyldighed, hun blev ved at vise ham selv.

Naar Olga Wasili paa det brudne [k110](#) norsk, hun havde tilegnet sig under sit Ophold i Norge, tiltalte de unge Lapper, laa der et ubeskriveligt og for André uforstaaeligt Udtryk af beskyttende Godhed i hendes unge Ansigt. Hvilket Sprog, de halvt sænkede Øjne samtidigt førte, formaaede kun hans skinsyge Instinkt at ane, thi han mødte dem aldrig, men det tirrede ham ikke desto mindre og æggede ham til Gengældelse.

André ilede foran, kokede, [k111](#) lo, og viste sine skinnende, hvide Tænder. Disse smaa, skarpt klingende Latterudbrud brøde frem i det mørke Ansigt som Lynglimt og forsvandt ligesaa hurtigt.

Skønt lyst i sig selv var dette Drengens ansigt nemlig alligevel mørkt. I disse pludselige Lynglimt funkede Vildhed.

Slank og smidig i sin Vækst hoppede han lig en Gemse [k112](#) fra Sten til Sten. Pludselig sprang han op paa et løsrevet Klippestykke, og idet han [59] vendte sig om mod de efterfølgende, strakte han den højre Arm ud og pegede utaalmodigt ned ad.

«Tana!» raabte han.

«Mon garçon!» udbrød Greven. «Altid forrest! Du skal hedde Excelsior.» [k113](#)

En liden Birkeskov hævede sig langsomt op, efter hvert som de gik videre frem, først Toppene, saa de øverste Grene, derpaa Stammerne, indtil Tana Sogn med sine birkeklædte Fjelde ved et Trylleslag laa udbredt for deres Fødder.

Den mægtige Tanaelv strømmede muntert hen forbi frodige Enge og duftende Høstakke. Mellem Birkestammernes hvide Søjlerækker skimtede man Laksestængseler og lange Elvebaade, der befolkedes af rød- og gulkoftede Elvelapper.

Et Beundringsudraab undslap Russeren og hans Datter.

«Ah – c'est ça!» [k114](#) udbrød den første. «Det var noget overraskende, noget nyt – under 70° nordlig Bredde. Her ville vi soupe.» [k115](#)

Inden Nedstigningen begyndte, blev der altsaa besluttet at holde Rast.

Thorsen vandrede længere ud paa Vidden forat finde nogle Fjeldplanter til de rejsende, medens André og Lapperne sankede Kviste og antændte ^[60] et lystigt Baal, der skulde forjage de uvelkomne Mygsværme.

Imidlertid havde Olga tilligemed Seimke og Lamik Nikkut taget Plads paa nogle Stene og sadde og saa ud over Tana, denne brusende dædno, ¹⁷⁹ der glinsede ligt et bredt Sølvbaand nede i Dybet.

«Hvad hedder det Sted, hvor du er fra?» spurgte Seimke.

«Genua,» ^{k116} svarede Olga.

«Er der saa vakkert som her?» vedblev Lappepigen.

«Husene ere af Marmor.»

«Hvad er Marmor?» spurgte Seimke.

«Det er en hvid Sten», indfaldt Lamik Nikkut hurtigt. «André har fortalt mig om den. Den findes i Eventyret, Husene ere ganske hvide, og i dem bo der Feer.»

«Er Marmor saa hvidt som Sne?» sagde Seimke tvivlende.

«Ikke fuldt,» svarede Olga.

«Ja, saa er jo her meget smukkere, naar Gud gør Vinter» ^{n8ok117}.

^[61] «Det er, som man tager det. Alle sige dog, at Genua er en smuk Stad.»

«Ere Gaderne af Guld?» afbrød Seimke.

«Nøj,» svarede Olga, der saa, at Naturbarnets Fordringer gik altfor højt, til at hun kunde formaa at tilfredsstille dem.

«I det himmelske Jerusalem ere Gaderne af Guld og Portene af Ædelstene,» forklarede Seimke.

«Hvor er din Moder?» spurgte Russerinden.

«Hos den kære Gud.»

«Der er ogsaa min Moder», sagde Olga.

Det let bevægelige, ømt førende Lappehjerter slog hende straks i Møde. Seimke brast i Graad.

«Du skal ikke græde», sagde Olga. «Der er én, som nok vil være en Moder for os begge.»

Medens denne Samtale fandt Sted paa Skrænten, havde André sørget for Aftensmaaltidet. Hurtig og behændig rullede han Solteltet op, pakkede Rejseservicet ud og dækkede Bord paa det bløde Mostæppe.

Liggende mageligt udstrakt paa et kostbart Bjørneskind plukkede Grev Wasili i dette Øjeblik en ny og sjelden Plante. Paa sin livslange Leden efter Tilværelsens æsthetiske Blomster samlede han Aar for Aar en Buket, som han tilsidst vissen og fortørret vilde føre med sig i Graven, hvor den i ^[62] Forening med hans eget Lig skulde smuldre hen til Støv.

«Gaadefulde Drengensansigt!» mumlede han, «frastødende og tiltrækkende i samme Nu. I Himlens Navn, hvor har jeg før set dette Ansigt? – Ah, c'est ça, nu mindes jeg det! Det er tolv Aar siden, hun var en nouveauté, ^{k118} men hun kunde ikke tæmmes. Très-bien, det er den samme Blandingsrace, her dog med en større europæisk Tilsætning, som gør det mongolske endnu interessantere. «Garçon», raabte han højt, «kender du den poetiske Djævel?»

«Jeg kender Djævlen», svarede André.

«Trés-bien! Men der gives en simpel Djævel, en underordnet, lav Aand, der udelukkende bestaar af smaalig Ondskab, – han er grov, han er uæsthetisk, han mangler Dressur, men den, man kalder Satan, garçon, han er «ein Gemisch», ^{k119} en dæmonisk, forførende Sammenblanding af ondt og godt; i hans Ondskab er Storhed, og i enhver Storhed bor der en Guddom.»

André svarede ikke; som en udskudt Pil for hans Blik hen til Olga, der nærmede sig Teltet.

«Her er en Feltstol!» raabte han. Olga vendte sig imidlertid om til Nikkut.

«Giv mig en Stol, Lamik», sagde hun.

^[63] Lappen skød den hurtigt hen til hende, men hvis André havde turdet, havde han i samme Øjeblik slaaet ham til Jorden med et Næveslag.

«Champagne!» raabte Greven.

André lod Proppen springe i Vejret og skænkede i.

«Med Bravour^{k120} som en Opvarter!» sagde Russeren. «I Himlens Navn, monsieur André, hvem har lært dig at lade Champagneproppen knalde paa Varangerfjeldet?»

Greven havde neppe udtalt, førend Thorsen saaes at vende tilbage, og samtidigt med ham kom et besynderligt Tog fra den anden Side op over Fjeldkammen.

Det bestod af en Flok Lapper, der bare en syg mellem sig. Den syge laa udstrakt paa et Renskind, men saa snart Lapperne fik Øje paa Thorsen, lagde de sin Byrde ned paa Moset og stimlede sammen rundt omkring ham.

«Bed for ham, læg Haand paa ham, saa bliver han frisk.»

«Ja, hvis Gud vil, kære Børn.»

«Naadige, barmhjertige Fader Kirkesanger! Naadige, barmhjertige Fader Gud! Lad ham ikke dø, lad ham leve, lad ham ikke lide, han pines ^[64] saa svarligen,^{k121} se, han kan neppe trække Vejret, Aanden forgaar ham!^{k122} Hjælp, Herre, hjælp!»

Snart løftede de sine Øjne og Arme op mod Himlen, og snart hævede de dem op mod Thorsen. Deres bønfoldende Gebærder og deres brændende Paakaldelser, hvis Inderlighed end yderligere forøgedes ved det indsmigrende samiske Sprogs Klang, var en Bøn saa uimodstaaelig, at et Stenhjerte maatte have følt sig bevæget derved.

Thorsen saa paa dem med Taarer i Øjnene.

«Kære Børn, i Jesu Navn!»

Lapperne reve Huerne af sine Hoveder og kastede sig paa Knæ med Ansigterne mod Jorden.

«Det var et ejendommeligt Skuespil.» sagde Grev Wasili, idet han satte Lorgnetten paa og traadte hen til Gruppen med Champagneglasset i Haanden.

«Gaa derhen», sagde Olga til André, men han rørte sig ikke, han blev trodsigt staaende.

Et hurtigt Sideblik stjal sig frem under den unge Piges mørke Øjenhaar og hvilede et Sekund paa André's Ansigt.

Hun fik en pludselig Fornemmelse af, at dette Ansigt maaske én Gang under særegne Forhold kunde indgyde Rædsel.

Hurtig som et Lyn greb Olga en Flaske med ^[65] Portvin, fyldte et Bæger, ilede hen, knælede ned ved Siden af den syge og holdt Bægeret hen til hans Læber.

André slugte hende med Øjnene og vendte derpaa Blikket bort med en Bevægelse, som om der sad ham noget i Halsen, der vilde kvæle ham. Ubemærket af de andre stampede han i Jorden.

Den syge tømte Bægeret med Besvær, hvorpaa hans Haand faldt tilbage paa Renskindet.

Uden at forlade sin knælende Stilling foldede Olga sine Hænder. Hendes Hat var falden af, og det opløste Haar rullede ned ad hendes Ryg, idet hun hævede sit glødende Ansigt op mod Thorsen.

«Herre Jesus Kristus», bad denne, «hvis det er din naadige Vilje, at den syge skal leve, saa gør ham frisk snart, ret snart, men hvis du har bestemt, at han skal dø, saa forløs ham, Herre, og lad ham ikke længere pines. Du vil ikke længere lade ham pines, Herre Jesus! Vi har dit Ord for, at hvor to eller tre ere forsamlede i dit Navn, der er du midt iblandt dem.^{k123} Og nu raabe vi alle i Jesu Navn: enten du vil Liv eller Død, saa lad ham ikke længere pines! Amen.»

«Bravo!» raabte Greven, men kvalte Udraabet i sin Fødsel, gik tilbage til Teltet og satte Champagneglasset fra sig.

^[66] «Han sover», sagde Olga.

«Vinen!» sagde Grev Wasili.

«Troen!» raabte Lapperne, idet de sprang op og strakte Armene i jublende Tak op mod den lyse Sommerhimmel.

Det ildfulde Minespil, Hændernes Bevægelser og Taarerne, der samtidigt rullede ned ad deres Kinder, dannede tilsammen et ligesaa gribende Te deum,^{k124} som vel nogensinde har bruset i en Domkirkes Hvælvinger.

«Udtryksfuldt, maleriskt!» mumlede Greven og nikkede anerkendende med Hovedet.

I overstrømmende Taknemmelighed kyssede Lapperne Olgas og Thorsens Hænder, derpaa løftede de den sovende varsomt op og vandrede tause videre.

«Monsieur Thorsen», sagde Greven, «formaar De at udlægge^{k125} en Gaade? Jeg sagde, det var Vinen, der bragte den syge til at sove, Lapperne sagde, det var Troen. Pardon, – hvad siger De?»

«Jeg siger, at Gud velsignede Vinen og brugte den som et Frelsensmiddel *netop*, fordi han saa, vi *troede*, han vilde hjælpe.»

«Det er skønt! Det er skønt!» bemærkede Russeren.

«Det er sandt,» sagde Thorsen beskedent.

[67] «Nous verrons!»^{k126} svarede Greven. «Den ethiske Sandhed kan presenteres i en hæsleg, frastødende Form, og den kan ogsaa presenteres i en skøn Form. Vive la forme!^{k127} Paa den kommer alt an i Livet.»

Greven var henrykt, han var i Ekstase. I flere Aar havde han ledt efter den Originalitet, det usædvanlige, der her i «Ørkenen» pludselig sprang frem som et køligt, forfriskende Væld,^{k128} i hvis foryngende Strøm han kunde bade sit gamle, udtørrede Legeme». ^{v16}

6te Kapitel

Olga og Grev Wasili havde taget Plads paa et Renskind, der var udbredt i Bunden af den syv Alen lange, smale og fladbundede Elvebaad. Tana skulde passeres.

«De maa ikke tale hverken til Deres Datter eller til os andre», sagde Thorsen. «Sid stille! Den mindste Bevægelse kan kæntré Baaden.»

«Ro paa Livet løs!»ⁿ⁸¹ raabte Styrmanden, der stod i Bagstavnen.ⁿ⁸²

De brede korte Aarer skare Vandet i hurtige Tag, og nu skød Baaden med Lynets Hastighed ned ad det ene skummende Fossefald efter det andet, idet den som en Slange snoede sig frem mellem Stenene.

Der var dødsstille i Baaden. De tvende Rorkarles Øjne fulgte opmærksomt Styrmandens Hovedbevægelser. Hver Sene var spændt i hans Legeme, idet han beregnede Kursen gennem den bugtede, ^[69] af Stenblokkene dannede Passage. Et Haarsbred længere til Siden, og Baaden vilde være bleven splintret i et Nu.»^{n83k129}

Greven rørte ikke et Lem; han sad ubevægelig med tilbageholdt Aandedræt. Hver Gang Skummet stænkede ham op i Ansigtet, blinkede han kun med Øjnene. Det forekom ham, han sad i «Charons» Baad.^{k130}

Der var en Larm og en Brusen, der kunde gøre et Menneske døv. Smidig og elastisk dansede Elvebaaden paa enhver Bølge og gav efter for den Vandmagt, af hvilken en Søbaad vilde være bleven knust. Vanddraaberne dryssede ned som en Regn af Diamanter.

André kunde ikke faa sit Blik fra Olga, der sad stille og saa ned i Fossehvirvlerne.

At dog ikke Angst og Rædsel kunde faa hende til at slaa sine Øjne helt op, saa han endelig en Gang kunde faa den Triumf at se lige ind i dem, den Hevn, at han fik se hendes Frygt!

«Doaras gaddai!»ⁿ⁸⁴ raabte Styrmanden, og Baaden lagde til ved et af Polmaks Tømmerhuse.

[70] Idet Olga sprang i Land, stod André og saa paa hende.

«Var du bange?» spurgte han drillende. [k131](#)

«Ja.»

«Hvorfor skreg du ikke?»

«Jeg skriger aldrig.»

Da Grev Wasili følte fast Land under sine Fødder, var han fuldstændig slappet og enerveret. [k132](#) Det var ganske vist noget nyt, han havde oplevet, men dette nye havde presenteret sig i en saa kras og frastødende Form, at det nervepirrende var blevet en Lidelse, og paa Formen kom jo efter hans Formening alt an i Livet.

Det blev derfor besluttet, at man foreløbig vilde overnatte og hvile sig ud.

Fra Polmak, hvor Tana danner Grænsen mellem Norge og det russisk-finlandske Utsjok, (paa den ene Bred bo Russere og paa den anden Nordmænd), fortsattes Reisen den 6te Juli, samtidigt med at Varangerfjeldene genløde af de muntre Kanonskud, der betegnede Thingrejsernes Kurs fra Handelssted til Handelssted.

Den 9de Juli laa Karasjok med sin lille Kirke og sine Stabure udbredt for de rejsendes Blikke paa den smukke Halvø, der dannes af Karasjok Elv.

Sandterasser, der beskyggedes af smukke [\[71\]](#) Løvtræer og fyrrekledte [k133](#) Aase, over hvis Toppe nøgne Fjeldkuller ragede op mod Skyerne, indhegnede det som i et Amfiteater.

For 190 Aar tilbage nedsatte nogle Kvæner sig ved Karasjok Elv forat drive Laksefiskeri. Dette er Karasjoks Grundlæggelse, men Sagnet fortæller tillige, at det længere tilbage i Tiden har været beboet, og at de oprindelige Indbyggere i det fjortende og femtende Aarhundrede bleve overfaldne og plyndrede af Russerne, der igen paa sin Side jagedes mod Vest af Tartarerne. [k134](#)

Fama [k135](#) tilføjer: «at tilsidst levede der kun én Mand igen i Alten og én i Varanger.»

Ved Assibagti [k136](#) er der imidlertid virkelig blevet fundet Spor af nogle Stensætninger samt af et russisk Spyd. [k137](#)

Det var en Søndag. Da Grev Wasili havde bestemt sig til at overvære den Gudstjeneste, som Tilfældet havde ladet falde netop paa denne Søndag, rejste Thorsen, ledsaget af Lamik Nikkut og Jakob Tudekas, i Forvejen til Kautokejno.

Kirken var fuldproppet af Lapper, men da Præsten kom for Alteret, meldtes der samtidigt, at Kirketolken pludselig var bleven syg.

Hvad var herved at gøre! Præsten kunde ikke et Ord samisk, og Lapperne forstode ikke et [72] Ord norsk. I denne almindelige Forlegenhed og Bestyrtelse fattede André med sit sædvanlige Mod en djærv Beslutning. Han vilde vise Olga, hvem han var, han vilde tvinge hende til at se paa ham. Med Huen i Haanden traadte han rask frem i Koret.

«Jeg kan være Tolk,» sagde han. Præsten sad forbauset paa ham, men lod imidlertid Gudstjenesten begynde.

«Hvad siger Præsten?» «Hvad sagde Præsten?» lød det rundt om André.

Med klar, kraftig Røst tolkede han Præstens Tale Ord for Ord. Ligesom en Skuespiller blev han greben af Stemningen, han var i sin Rolle og i Højde med Situationen. Præstens Foredrag faldt igennem ved Siden af den femtenaarige Tolks.

Rank og høj stod André i Koret, hans Øjne funkede af Ophidselse, og det samiske Sprog klang i hans Mund med en Pathos og Umiddelbarhed, der rev med.

Lapperne græd, hulkede og stønnede.

«En Djævels Dreng!» mumlede Grev Wasili. «Staar han ikke der, som om han var født og opvokset i et Theater!»

Efter endt Gudstjeneste gik Præsten i hele [73] Menighedens Paasyn hen og takkede André. Guttens Kinder glødede, og han spejdede efter, om Olga saa dette Hædersbevis, der blev ham givet, men i det samme Øjeblik, Præsten tog hans Haand, havde hun vendt Hovedet om mod Alteret.

Saa snart de kom ud fra Kirken, søgte André imidlertid at komme ved Siden af hende; thi det brændte i ham efter at spørge hende ud.

«Synes du ikke, jeg gjorde det godt?» spurgte han.

«Jo. Du spillede godt Komædie.»

«Det var mærkeligt!» tænkte André. «Jeg, som aldrig i mit Liv har set en Komædie!»

Paa Resten af Rejsen grundede André forgæves over dette Problem, som han ikke kunde løse. [v17](#)

*

Ved Ankomsten til Kautokejno lejede Grev Wasili sig ind i Kirkesangerens Bolig.

Greven satte Lorgnetten paa.

«Schlegels Filosofi, Schleiermachers Theologi, Göthes Faust, astronomiske Værker! Mon dieu, monsieur Thorsen, hvad har en Kirkesanger at bestille med Astronomien?»

«I de lange, mørke Nætter har Finmarkingen rig Anledning til at tyde Stjernehimlen,» sagde [\[74\]](#) Thorsen undskyldende. «Stjernehimlen er hans Trøst og hans Haab.»

«Det var en ethisk Skønhed,» sagde Greven.

«Det ved jeg ikke,» svarede Thorsen. «Jeg ved kun, at det er en ethisk Sandhed, og det er mig nok.»

«Hvor er Deres Hustru, monsieur Thorsen?» spurgte Russeren.

Den tiltalte blev bleg.

«Min Hustru er – ikke hjemme», svarede han med Anstrængelse.

«Ah c'est ça! Hun er altsaa paa en Rejse,» bemærkede Greven. «Jeg kondolerer Dem. En Mand savner altid sin Hustru, monsieur Thorsen.»

Den første Aften nærmede sig sin Ende. Greven, der efter endt Maaltid havde stillet sig ved Vinduet, bemærkede en Hob Lapper, der strømmede til fra forskellige Kanter og styrede lige mod Kirkesangerens Dør.

«Hvad ville disse Karle?» spurgte han.

«Holde Aftenbøn,» svarede hans Vært. «Jeg har holdt Aftenbøn og Morgenbøn med Lapperne her i mit Hus i tyve Aar. Greven maa undskylde, at jeg ingen Undtagelse gør i Aften.»

«Gener Dem ikke», sagde Grev Wasili. «Jeg ^[75] agter selv at overvære denne patriarkalske Gudstjeneste.» Lapperne kom ind.

«Goddag, Far!» raabte de, idet de én for en gik hen og omarmede ^{k138} Thorsen. «Goddag, og velkommen hjem til dit eget Hus. Rafthe vissui!» ⁿ⁸⁵

«Ibmel addi!» ⁿ⁸⁶ svarede Kirkesangeren.

«Giv mig din Haand, André!» sagde Lensmanden og lagde sin trofaste Højre paa Andrés Hoved.

André rystede den af sig.

«Tag den bort!» sagde han skarpt.

Efter en kort Bøn aabnede Thorsen imidlertid Bibelen og begyndte at læse et af de Kapitler, han paa egen Haand havde oversat for dem.

Lapperne samlede sig om ham, nogle siddende paa Hug, andre staaende og lænende sig med korslagte Arme paa hverandres Skuldre.

Grev Wasili sad en Stund og betragtede Gruppen med et Blik, som om han maalte den og tog den i Øjesyn fra forskellige Kanter, derpaa kastede han pludselig sin Cigar, trak Skitsebogen op af Lommen og begyndte at tegne.

André, der havde bemærket denne Bevægelse, blev greben af en umaadelig Nysgerrighed.

^[76] Han kastede et hurtigt Blik hen paa sin Fader, men da denne tilfældigvis vendte Ryggen mod ham, listede han sig forsigtig nærmere og keg hen over Grevens Skulder.

Russerens Haand fremtryllede med raske Træk en Forsamling af Gnomer, ^{k139} forsynede med Horn og Djævehaler.

Med spændt Opmærksomhed fulgte Andrés Øjne Blyanten, som den skabte Skikkelse efter Skikkelse. Den nærmede sig Kirkesangeren.

Thorsen sagde «Amen», og Greven slog hurtigt Skitsebogen i, men flere Dage efter forfulgtes André af den utilfredsstillende Nysgerrighed: «Gad vidst, hvordan han vilde have tegnet min Fader!»

Olga vedblev imidlertid fuldstændig at ignorere ham. Hun undgik ham, hvor hun kunde, og hun tog mod det udfordrende «Du», han jevnlig kastede hende i Ansigtet, uden at hun blinkede derved.

Han snoede sig om hende lig en smidig Slange, under Tiden dristig og uforskammet, til andre Tider derimod med en Elskværdighed, uimodstaaelig og indtagende som den neapolitanske Lazzarons. [k140](#) Men intet hjalp.

Olga sluttede sig kun nærmere til Andreas Thorsen. Maaske følte den ene offervillige og fra [\[77\]](#) Fødselen af selvfornegtende Natur sig sympatetisk tiltrukken af den anden.

Seimke og Lamik Nikkut vare paa sin Side hendes hengivne Slaver; thi hun var deres Forsvarer, hver Gang hun mærkede, de led Overlast af Andrés lunefulde Herskesyge.

Streng Retfærdighedsfølelse tilligemed en Tilbøjelighed til altid at tage den svageres Parti syntes at være hende medfødt, – begge tvende Egenskaber, der ofte udmærke en stærk, ædelmodig Natur.

Hvis André lige over for Olga Wasili kunde siges at være bleven greben af en rasende Drengeforelskelse, saa maatte det imidlertid samtidigt tilføjes, at denne Forelskelse fremtraadte i Skikkelse af et Slags Had.

Han følte instinktmæssig, der var noget i hende, som han ikke forstod, og som han derfor vilde tillivs.

André var imidlertid skinsyg paa Lamik Nikkut, ligesom han var skinsyg paa Seimke, for hvert Smil, hvert Blik, hvert Ord, de ranede fra ham.

«Du skal ikke lyde hende, Lamik, som om hun var en Dronning.»

«Det er ugørligt andet», forsikkrede Nikkut. «Har du nogensinde set hende lige ind i Øjnene?»

[\[78\]](#) «Nej!» raabte André.

«Saa maatte du ogsaa lyde. Nøkken sidder paa Bunden af dem», svarede Lappen.

«Den Nøk gad [k141](#) jeg nok en Gang se», tænkte André.

Han havde neppe tænkt Sætningen til Ende, førend Olga stod ved Siden af dem.

«Ro mig lidt ud paa Elven, Nikkut», sagde hun, idet hun steg ind i den tæt ved liggende Baad.

André sprang hurtigt ind efter hende, løste Fangelinen og stødte fra, inden Lappen kunde faa Tid til at hoppe i Baaden. Det hele skede i en saadan Fart, at den unge Pige ikke kunde komme sig af sin Forbauselse, førend Lamik Nikkut slukøret var vendt tilbage til sin Faders Gamme.ⁿ⁸⁷

Da André havde roet Baaden ud paa Midten af Elven, lagde han imidlertid pludselig Aarene ind og rejste sig op.

Olga forstod i samme Nu den fjendtlige Udfordring i hans Ansigt. Det Øjeblik, hun havde anet, var kommet: det Ansigt indgød hende en uforklarlig og hemmelig Rædsel. Hun blev bleg, men sagde intet.

[79] André begyndte langsomt at vugge Baaden frem og tilbage.

Olga slog Øjnene helt op, kastede Hovedet tilbage, – de saa lige og fast ind i hinandens Øjne.

«For første Gang! For første Gang!» jublede André, idet han stod let forover bøjet, som om han vilde tage et Spring.

Han skulde endelig finde Nøggen paa Bunden af dette fornemme Blik, det vil sige, hvis den fandtes der!

De fire Øjne vege ikke fra hverandre, de vare fasttryllede af en Prædestinationens^{k142} Trøldom.

Olga blinkede ikke, hun rørte sig heller ikke, men pressede kun Læberne tæt sammen.

Da kæntrede André Baaden. Men i samme Sekund, de begge faldt ud, greb han fat i Olga og svømmede med raske Tag hen til Bredden.

«Var du bange?» spurgte han kort.

«Ja, – jeg kunde jo ikke svømme.»

«Hvorfor skreg du ikke?»

«Jeg skriger aldrig,» svarede hun og ilede op mod Huset.

André stirrede efter hende, indtil hun var forsvunden, derpaa kastede han sig ned i Græsset med Ansigtet mod Jorden.

Dersom han blot kunde glemme det Øje!

[80] Jo, nu havde han set Nøkken, og Nøkken havde gjort ham gal.

Det lange, tause Blik havde gydt Ild ind i Guttens Aarer.

En skurrende, snøvlende Snakken bragte imidlertid André til at springe op. En besynderligt udseende Flok med det ravnsorte Haar hængende vildt ned i Ansigtet, tilligemed nogle Kvinder med ildrøde Benklæder, broderede Komagbaand^{k143} og spidse Mandshuer spredte sig langs Elvbreden.

Det var svenske Lapper fra Gellivara og Jockmock. Deres haarde Udtale og formløse, fodsider Pæsker,^{k144} kantede med brede Borter^{k145} af smudsige, nedhængende Bukkehaar, adskilte dem ved det første Øjekast fra de pyntelige og malerisk klædte norske Lapper.

Lensmanden traadte i det samme Øjeblik ud af sit Hus.

«Er det dig, Barn!» sagde han.

«Kald mig ikke Barn!» raabte André rasende, bøjede sig ned og slyngede en Sten mod hans Dør.

Hvis Lensmanden ikke i samme Nu, André hævede Armen, var traadt til Side, vilde Stenen have truffet hans Pande.

«Gud tilgive dig, lille Barn», sagde han godmodigt, idet han vendte sig om og gik ind.

[81] André fortrak øjeblikkelig.

«Lille Barn» var et Navn, han hadede med samme Styrke, som han hadede Lensmanden, Lensmandens Dumhed og Lensmandens Godhed.

Andrés Antipathi blev stærkere end hans Fornuft og hans Vilje; den tog ham i sin Magt, og i enkelte Øjeblikke syntes den næsten at gøre ham utilregnelig.

«Gud give, jeg havde truffet ham!» sagde han.

7de Kapitel

Resten af Juli og den største Del af August tilbragte Grev Wasili paa Rejser i Finmarken saa vel som i svensk Lapmarken.

André ledsagede ham over alt i Egenskab af Tolk og Parasolbærer. Hvor som helst Russeren placerede sig paa en Sten med Skitsebogen udbredt paa sit Knæ, stod nemlig André i Lighed med en kinesisk Tjener bag ham og holdt Parasollen over hans Hoved.

Det ene Panorama vekslede efter det andet.

Den lille Dal med sin yppige Græsbund, sine skyggefulde Skove og sin bugnende Blomsterflora, indhegnet i en Ramme af blaanende Fjelde, – det er svensk Lapmarkens Paradis, det er Kwickjock! Paradiset lukkes af Keruben med Isscepteret, [k146](#) det ubarmhjertige, dødbringende Sulitjelma.

De mosklædte Friluftstempler, hvor de med [\[83\]](#) Granbar dækkede Søjler [n88](#) danne højtidelige Kolonnader, – det ere Jukasjævi og Gellivara Fjeldsogne!

Denne nordligste Sæd, der findes i Verden, denne store skyggefulde Skov lige ved Grænsen, hvor al Trævækst fuldstændig ophører, disse frodige Agre og Enge, rislende Bække og skvulpene Søer, kransede af skælvende Aske- og Elletræer, disse frie Udsigter, denne spejlglatte Elv med dens lange, perspektiviske Allé, – det er Alten, Perlen for Ultima Thules Landskaber!

Intet Under, at Grev Wasili var henrykt over dette Vidunderland, [n89](#) henrykt over denne højnordiske Skønhed, interessant i sin Vemod, rørende i sin Ynde og streng i sin Storhed, henrykt over den Effekt og det Liv, disse smaa, mylrende, trippende Dværge med deres brogede Dragter bragte ind i Perspektiverne!

Denne lette, utvungne Dragt, der gaar igen som en Levning fra den fjerneste Oldtid, som en Overlevering fra de gamle! Gotherne kaldte [\[84\]](#) Lappernes nuværende Pæsk «Kjortel», Grækerne benævned den «Khiton», og Romerne «Tunica».

André var i Skæbnens Bog bestemt til at blive en af Grev Wasili's heftigste og varigste Liebhaberier. [k147](#) Russeren grundede saa længe over dette ejendommelige Naturfænomen, indtil han deraf skabte en vordende Dikter.

Det var saa, det *maatte* være saa! Var Drengen ikke dæmonisk nok til at kunne være en af Musernes Udvalgte? [k148](#)

Grev Wasili formaaede nemlig aldrig at tænke sig Kunst og Poesi uden i en passende Forbindelse med det Sataniske, med denne «Gemisch», med denne problematiske Storhed, der i Lighed med Fjeldenes Giganter var det eneste mellem Himmel og Jord, der imponerede ham. Han besluttede at gøre noget ud af ham, han kunde ikke slippe ham.

«Lad André følge mig til Genua», sagde han til Thorsen. «Jeg vil sørge for hans Uddannelse, indtil han bliver Mand. Jeg vil lade ham studere, hvad han vil, – han behager mig.»

Kirkesangerens Ansigt lyste af en pludselig og overvældende Glæde. Han tænkte ikke et Sekund paa sit eget, aarelange Savn, men kun paa, at nu fik Sønnen komme ud forat blive til [\[85\]](#) det, hvortil han var skabt, at nu var Miraklet sket, paa hvilket han havde ventet og – troet.

Overenskomsten mellem ham og Greven blev derfor hurtigt sluttet. Faderen var ikke bange forat sende sin Søn ud i Verden; «thi et Bønnernes Barn kunde ikke fortabes». Han havde Øje for Lakunerne [k149](#) i Sønnens Natur, men han fyldte dem samtidigt med sin egen troende Tillid og med Guds frelsende og beskyttende Kærlighed. [v18](#)

Den paafølgende Aften kaldte Thorsen ham til sig.

«André», sagde han, «Grev Wasili vil tage dig med til Genua, og jeg har sagt ja.»

Et Frydeskrig, vildt og skingrende, undslap André.

Thorsen saa sørgmodigt paa ham. Han mindedes Moderens Raab: «Jeg vil danse, jeg vil leve, jeg vil ud!» De vilde begge ud, bort fra ham, der elskede dem højere end sit eget Liv.

André saa Udtrykket af Smerte i sin Faders Ansigt, og Samvittigheden slog ham. Om han pludselig anede Offret, er uvist, men greben af en Kærlighedens Skamfølelse krøb han imidlertid sønderknust og ydmyg hen for Faderens Fødder, slyngede sine Arme om hans Knæ og sagde kun det ene Ord: «Fader.»

[86] Greven og hans Datter traadte i dette Øjeblik ind ad Døren.

«Olga», sagde den første, «jeg har adopteret André, han følger med os til Italien.»^{v19}

André sprang op i aandeløs Venten paa, hvad hun vilde svare. Hendes Øjne streifede hans.

«Trés – bien!» sagde hun og gik ud.

André fulgte efter.

«Olga,» spurgte han med sammenbidte Tænder, «hvorfør har du ikke sagt din Fader, at jeg hin Formiddag kæntrede Baaden?»

«Jeg siger aldrig ondt om nogen», svarede hun. «Jeg sladrer aldrig.»

Da det rygtedes i Kautokejno, at André skulde følge den fremmede til Udlandet, blev Huset stormet. Det var for enhver, som om det var deres eget Kød og Blod, der skulde ud. Var han ikke deres fælles Barn og Broder? Havde de ikke alle en Ret til ham?

«Hvilken Idyl! Hvilken rørende Simpelhed!»^{k150} sagde Greven.

«Mon der er Sne i Genua?» sagde Lamik Nikkut bekymret.

«Lille Barn», brummede Lensmanden, «Vorherre vil være med dig.»

«Og forlade dig!» svarede André.

[87] Aftenen forinden Afrejsen skulde finde Sted, sadde Thorsen og André alene paa deres Kammer. Den første havde taget den gamle Billedbibel frem og skrev med skælvende Haand Andrés Navn og Datoen paa det første Blad.

«André,» sagde han lavt, som om han frygtede sin egen Stemme, at den skulde svigte ham, «du skal ikke bryde dig om, at den er gammel og luvslidt. Det er din Faders Bibel, og du har lært at stave i den og at kende vor Herre Jesus paa dens Billeder. Husk det, André! Den har været din Faders eneste Ven i Livet. – André,» blev han ved, idet en Taare faldt fra hans Øje ned paa Bibelen, «dersom du skulde trænge noget, jeg mener Raad og Trøst, saa kom straks. Der er dog ingen, som kan trøste og raade dig uden Fader. Og dersom du skulde trænge til Penge, jeg mener, til at gøre noget godt med, til at hjælpe en eller anden, thi ellers vil nok Greven give

dig alt, hvad du behøver, saa ved du, jeg har nogle Spareskillinger. De ere ikke mange, André, de ere ikke mange, men de ere sparede sammen til dig, og du skylder Vorherre dem, fordi han har velsignet dig saa overvættes. Min Gut skal faa Lov til at gøre godt. – Skriv til Fader, André, skriv til Fader!»

[88] André kastede sig paa Knæ ved Siden af Faderen og brast i Graad.

Thorsen bøjede sig over ham og lagde Hænderne paa sin Søns Hoved.

«Herren lade sit Ansigt lyse over dig og være dig naadig! Herren løfte sit Aasyn op over dig og give dig sin Fred!» sagde han neppe hørligt.

Han mindedes hin Vinteraften, da han havde udtalt den samme Velsignelse over sin Hustru. Det var hans Lod i Livet at offere, fordi han elskede. Uden denne Offervillighedens Forsagelse er Kærlighed en Livets Løgn.^{v20}

Men idet Sønnen saaledes knælede foran Faderen den sidste Aften, han tilbragte i sit Hjem, faldt hans Tanker med en forunderlig, dragende Længsel paa den ukendte, forsvundne Moder, den Moder, han ikke kunde huske, og som Lapperne tiede død, den Moder, der i Aarenes Løb var bleven til ét med Længselen efter «det derude», hvor han vidste, hun var.

I sin Fantasiverden havde han forlængst bygget hende en Bolig, og hver Gang Faderen straffede ham, havde han altid instinktmæssigt følt, at Moderen vilde have holdt med ham.

I denne Stund blev hun pludselig en glimrende [89] Personifikation af alt det, han nu skulde drage hen til.

«Fader,» sagde han tøvende,^{k151} «hvor er Moder?»

Og da gav Thorsen ham det samme taalmodige Svar, som han havde givet, hver Gang Sønnen havde spurgt:

«Moder er borte, men med Guds Hjælp kommer hun tilbage. Hold af hende, André, og bed til Gud, at hun ret snart maa vende hjem.»

Lørdagen var kommen. En uoverskuelig Masse Lapper havde forsamlet sig rundt om Kirkesangerens Hus. Man græd, man faldt paa Knæ og bad for André. Lamik Nikkut og Seimke hulkede højt.

Lensmanden vovede neppe at velsigne det lille Barn, han havde set vokse op fra Vuggen af, af Frygt for den sidste Dag at skulle komme til at vække dets Vrede.

Olga trøstede dem, men André følte en pludselig Lede^{k152} til alle disse Mennesker, der tilhørte det gamle, og som til sin Død skulde blive ved at leve i «det gamle.»

«Hvor du vandrer, saa lyse Guds Sol for dig, André!»

«Gud fylde dit Kar, André!»^{u90}

[90] «Den indre Dommer^{u91} ledsage dig paa alle dine Veje, André!» lød det rundt om ham, og da Baaden stødte fra Land, hævede de alle Hænderne i Veiret og raabte:

«Gud give os alle et Fredens Gensyn,^{u92} André!»

«Suga bajas poiki – poiki!»^{u93} raabte Lensmanden og tørrede Taarerne bort fra sit Ansigt. –

Det ubetydelige, med en Sigd afskaarne og i Meiser^{u94} hjembaarne Græs laa udbredt til Tørring paa Vadsø Tage.^{v21} Renmossets Indhøstning over paa Russersiden fandt Sted den Dag, da Grevens tilligemed Thorsen og André naaede Handelsstedet.

De bortdragne Høstfolk bleve med Længsel ventede tilbage. Flere Gange om Dagen stege Kvinder og Børn op paa Tagene, skyggede med Hænderne over Øjnene og stirrede over mod Rusland.

«Mosebaadene komme!» lød endelig Raabet fra Hus til Hus. De ventende ilede ned fra Tagene, og nu begyndte den bekjendte Mosefest, da der med Spillemanden i Spidsen synges, danses, [91] fortælles Æventyr, samt disktes op med Saltfisk, Smør, Melkevælling og Multer.^{k153}

Dampskibet laa med Røgen oppe ude paa Varangerfjorden, Baaden ventede.

«Farvel, André», sagde Thorsen og tog hans Haand.

I dette sidste Øjeblik gik det først op for Andrés Bevidsthed, at han skulde skilles fra Faderen, virkelig skilles, at Tusinder af Mile, Hav og Fjelde, ja, i en vis Forstand, en hel Verden nu skulde lægges imellem dem.

Han styrtede op fra Baaden, kastede sig i Thorsens Arme og klyngede sig fast til ham, som om intet mere kunde skille dem ad.

Paa et Vink af Greven rev Baadføreren ham bort med Magt, men da han bar ham ned i Baaden, stønnede André som et saaret Dyr.

Thorsens Øjne stode fulde af Taarer, men han sagde intet.

Olga, der havde betragtet dem med spændt Opmærksomhed, rakte Kirkesangeren sin Haand.

«Jeg vil være ham en Søster,» sagde hun, idet hun saa paa ham med et ubeskriveligt, trofast Blik.

«Gud velsigne Dem!» svarede Thorsen.

Baaden stødte fra. Thorsen saa den lægge an ^[92] ved Dampskibet, han hørte Kanonskuddet, han saa Dampskibet glide ud over mod Havet, og snart bølgede der kun en svag Røgstribe ind ad Varangerfjorden.

Han var borte! Hans Hustru var borte, hans Søn var borte, og – hans Kærlighed fulgte dem begge.

Da Røgen var forsvundet, vendte han stille om og gik med sænket Hoved hen til sit Logis. Samme Dag rejste han tilbage til Kautokejno.

8de Kapitel

Den tyvende November modtog Andreas Thorsen følgende Brev fra Grev Wasili, dateret «Köln, Hotel L'Europe.»

«Monsieur Thorsen!

Jeg opfylder herved min Pligt som Adoptivfader, [v22](#) idet jeg tillader mig at underrette Dem om, at Deres Hr. Søn for et Par Dage siden er bleven højtidelig optagen i den romersk-katholske Kirke.

Monsieur Thorsen, que faire? [k154](#). En Kirke er – en Kirke, og det ene Toilet [k155](#) er lige saa anvendeligt som det andet.

Skønt jeg selv er Protestant, anser jeg nemlig enhver Religion for berettiget, – NB. i sin Genre – og paa Grund af den romersk-katholske Kultus's [k156](#) smukke Form kunde jeg endog selv være bleven fristet til at følge Deres Hr. Søns Eksempel, hvis ikke en Toiletomskiftning i dette specielle Tilfælde, [\[94\]](#) det vil sige: i min Alder, vilde være et mal-à-propos [k157](#) tilligemed en personlig Gène. [k158](#)

Monsieur! Idet jeg som Følge heraf antog for givet, at De – vis-à-vis Religionen – hyldede en lige saa liberal og human Livsanskuelse – tør jeg sige: Idé? – som jeg selv, modsatte jeg mig derfor *ikke* Deres Hr. Søns Beslutning. Tør jeg smigre mig med, at jeg – par instinct – har truffet Sandheden?

Parole d'honneur, [k159](#) monsieur Thorsen! Jeg forsikkrer Dem som Adelsmand og Kavalier, det vilde have været lige saa umuligt at rokke denne pludselige Enthusiasme som at flytte selve Mont Blanc fra Schweitz til det yderste Thule.

Deres Søn stod fast som Fjeldet og lignede i sin vilde Begejstring en Excelsior, der svang sit Fremtidsbanner. [k160](#)

Og sandelig! Dersom De havde set den Beruselse, der greb ham, da han første Gang traadte ind under Kölnerdomens Hvælvinger, da han for første Gang saa den romersk-katholske Kultus's poetiske Formskønhed samt dens hellige

Mystik, da han for første Gang hørte Oratoriernes højtidelige, profetiske Salmetoner, [k161](#) og da hans friske, kraftige Sanser og gennem disse hans Sanser hans Kunstnersjæl i et eneste skabende Nu blev tagen [\[95\]](#) til Fange, – monsieur Thorsen! De havde sagt som jeg:

«Ingen kan undgaa sin Skæbne, men bliver magnetisk tiltrukken af sin oprindelige Naturgrund!»

Jeg er Fatalist, [k162](#) monsieur! Deres Hr. Søn er ikke skabt for Protestantismens blege Dagslys, men for Katholicismens glødende Farvepragt.

Hede Taarer styrtede ud af hans Øjne, han var ikke længere sig selv mægtig, han kastede sig paa Knæ og – blev Katholik.

Monsieur Thorsen! Jeg tillader mig at gentage: «Que faire? En Kirke er – en Kirke, og det ene Toilet er lige saa anvendeligt som det andet.»

Jeg er Fatalist. A la bonne heure, [k163](#) der har De hele Historien!

Min Beslutning er foreløbig at føre Deres Hr. Søn til hans Hellighed Paven, forat Kristi Statholder paa Jorden kan lyse Velsignelsen over hans poetiske Daab; thi André Thorsens Optagelse i den romersk-katholske Kirkes Moderskød og hans Optagelse i Musernes Tempel staar i mine Tanker – pardonnez-moi! [k164](#) – som en Enhed, der ikke kan divideres.» [k165](#)

Andreas Thorsen læste Brevet flere Gange, derpaa faldt han paa Knæ.

[\[96\]](#) «Herre! Der ere ogsaa andre Stier, som ere dine, naar du kun fører ham til Maalet! Herre! Du er over alt, og der skal blive én Hjord og én Hyrde.» [k166](#)

Andreas Thorsen vidste nu, at det var en farlig Fører, han havde givet sin Søn, men «Daabens Engel fulgte ikke destomindre med i Rejseselskabet.»

Fra det Øjeblik, André forlod Kautokejno, levede Faderen kun i Sønnens Breve. I Tankerne delte han hans Liv, og skønt hans Legeme var i Finmarken, fulgte hans Aand den unge trofast paa hans Fart «ud i Verden.»

Hver Gang Raabet lød: «Fjeldposten er kommet!» forplantede Raabet sig med Lynets Hurtighed fra Gamme til Gamme, og Ekkoet havde neppe naaet den sidste, førend Kirkesangerens Hus blev stormet; thi lige saa vist, som der kom Post, lige saa vist bragte ogsaa denne Post et Brev paa flere Ark fra Andre.

Disse regelmæssige og tæt skrevne Breve bleve betragtede som fælles Ejendom. I den lange Mellemtid, der forløb inden et nyt Brevs Ankomst, blev det gamle læst paa ny op og op igen, indtil Lapperne tilsidst kunde det udenad og Lensmanden begyndte at fatte dets Mening.

[97] Rygtet om disse Breve, om disse fabelagtige Fortællinger fra «den store Verden», bredte sig lig et Æventyr ud over hele Kautokejno, og André var Æventyrets Helt.

Lapperne rystede ikke længere paa Hovederne og sagde: «Gud tro ham!» Dersom André havde fortalt dem, at Himlen vilde falde ned paa Jorden, havde de modtaget det som et Evangelium.

«Vort lille Barn bliver til noget,» sagde Lensmanden, og hans Øjne straaledede af Glæde.

Brevene vare alle uden Undtagelse skrevne paa finsk.^{v23} Om André, idet han benyttede dette Sprog, blot havde til Hensigt at vedligeholde det, eller tillige til at give sin ungdommelige Forfængelighedssol Anledning til ogsaa at skinne for Kvænerne,^{v24} tør imidlertid ikke paastaas med Bestemthed, ligesaa lidt som det Spørgsmaal med Sikkerhed kan besvares, om André i disse samme Breve ikke blot solede sig i sin egen sønlige Kærlighed, der trofast mindedes sin Pligt at glæde Faderen, men ogsaa tillige i sin Egenkærlighed, der gerne vilde vise, hvilken Karl han var bleven.^{v25}

De gave under alle Omstændigheder Luft for den Fantasi, der gærede i ham. Andrés Breve formede sig, efter hvert, som hans Uddannelse skred frem, snart i Humoresker, snart i Idyller [98] og snart i Aforismer,^{k167} men hvad der udgjorde deres største Værd, det var, at de vare Faderens Liv, og at han saa Guds Haand i dem alle.

I 1838 meldtes der pr. Post, at André med Hæder havde bestaaet sin Adgangseksamen til Bologna-Universitet, i 1844 at han med Glans var kommen ud derfra, og i 1849 optraadte den «olympiske, af Guderne udkaarede Yndling» paa Dikterarenaen med et elegant udstyret Bind lyriske Poemer, inspirerede af Finmarkens Natur, af dets «evige» Dag og af dets «evige» Nat.

Endskønt disse Dikte – det antage vi i det mindste for givet, – ikke vilde have erholdt^{k168} Laurbærkransen af den højere Kritiks berettigede Domstol, det vil sige,

saafremt de skulde være blevne vejede paa Retfærdighedens og Upartiskhedens Vægtskaal, modtog de den ikke desto mindre af Nyhedstrangens Døgnskrig.^{v26}

André's Digte gjorde Epoke og vakte Sensation, takket være det usædvanliges Spændkraft.

Hermed ville vi imidlertid ingenlunde sige, at den glimrende Lykke, der blev hans første Aandsprodukt til Del, var fuldstændig ufortjent. Trods sine store Mangler besad det i Lighed med det samiske Sprog en østerlandsk Farvepragt og en Lidenskabens Fantasi, der tilvisse skjulte en ægte, [99] guddommelig Gnist af den hellige Ild paa Geniets Alter.

Men det fatale ved Sensationen, det var den berusende Kimære:^{k169} «Med et eneste Spring har jeg naaet Parnassets Top! Fuldkommen er min Begavelse født til Verden!» Det var den fuldstændige Forglemmelse af Kunstens Devise:^{k170} «Ej blot til Lyst!»^{v27}

Det var Epikuræerens^{k171} Drøm om Nyden uden Arbejde og Kamp.

Andreas Thorsens Hjerte bævede af hellig Fryd. Herren havde været stor mod ham og havde besøgt hans Hus. Faderhjertet havde ikke Rum for Kritik; det følte kun det skønne og takkede Gud.

Samtidigt med, at det første Bind Dikte blev sendt Thorsen, modtog han tillige Underretning om Andrés Forlovelse med Grev Wasili's Datter, Komtesse Olga.

En forunderlig, men let forklarlig Angst greb den jevne Mand ved Tanken paa denne fornemme Svigerdatter.

«Hun gav den syge Lap Vin at drikke paa Varangerfjeldet,» tænkte han derpaa i sin medfødte Trang til at yde Retfærdighed. «Hun maa være god. Jeg mindes vel hendes Ansigt.»

[100] Lamik Nikkut og Seimke Tudekas vare imidlertid blevne voksne, og de elskede hinanden.

En dejlig, stille Sommerdag, da Laksen sprang i Elven, og Fuglene fløjtede, hørte man i Kautokejno to Stemmer, der sang om Bæive barnek, Solens Sønner.^{u95}

Seimke sang:

En Saga har talt,
En Saga har sunget:
«Bortenfor Nordstjernen,
Vestenfor Sol og Maane,
Af Sølv og af Guld
ere Klipperne skabte.»¹⁹⁶

Lamik svarede:

Guld, der gløder,
Sølv, der blinker!
Fjeldet sig i Havet spejler
Og ler mod sit straalende Billed.

Seimke nynnede:

Hvorfra kommer du?
Sig, hvem søger du?
Søger du Dødens Borddug,
O Solens Søn?

[101] Og Lamik svarede:

Sarakka¹⁷² mig skabte af min Faders spænstige Sener,
Kraft i min Favns jeg drak af min Moders snehvide Mælk.

Uksakka blandede Mælken,
Gød Vid ind i mit Hoved.

Jeg søger Læ for Stormen,
En Forstand, der kan tæmme Vreden,
I Modgang gode Raad,
I Medgang en Tømme,
I Lykke, Liv og Død en Ven,

For Hjertets Sorger en Erstatning,
I Nød og Angst en Trøst,
Om den anden Verden en Anelse,
Af os begge en Ætling.

Og da jublede Seimke:

Sammenbland vort Blod!
Foren vore Hjerter
I Nød og i Lyst, o Søn
Af din uskyldige Moder!

Og i de klare Sommernætter vaagede Lamik sammen med Solen.

Han gik om mellem Gammerne og kaldte:

«Nanna!ⁿ⁹⁷ Kom Nannacamⁿ⁹⁸ til din Sjæls Elsker!»

Lamik Nikkut og Seimke bleve den 15de Marts viede i Kautokejnos Kirke.

[102] Med det lange, hvide Skærf i Kors over Brystet og derpaa slynget om Livet stod Brudgommen ved Siden af Bruden, der bar Kronen paa sin Pande.

Sølvbroderierne og de mangefarvede Baand glimrede i Vintersolen.

Under Vielsen holdtes Pelletⁿ⁹⁹ som en Tronhimmel over Brudeparrets Hoveder.

Samtidigt og paa samme Dag knælede Olga Wasili smykket med hvid Silke og Orangeblomster^{k173} ved André Thorsens Side i Grev Wasilis «Bedekammer» i hans Palæ i Genua.

Fra begge Pars Læber lød den samme Troskabsed, og over begge udtaltes det guddommelige, saa ofte overtraadte, men alligevel uforanderligt gældende Bud: «Hvad Gud har sammenføjet, skal intet Menneske adskille.»^{k174} Og før skulle Himmel og Jord forgaa før en Tøddel af Guds Ord.

Den første Fjeldpost, der efter denne fælles Bryllupsdag naaede Kautokejno, bragte en Brudegave fra André og hans unge Hustru til Lamik Nikkut, og samtidigt med denne modtog Andreas Thorsen følgende Linjer:

[103]

«Kære Fader!

Mit Hjerte er for fuldt af Jubel og Kærlighed, til at jeg formaar at sende dig andre Ord end disse: 'Jeg elsker ham saa uendeligt!' Jeg elsker din Søn saa højt, kære Fader, saa du maa bede for mig, at jeg ikke maa komme til at sætte ham over Gud! Kære, gamle Fader, velsign din trofaste Datter

Olga Wasili.

P. S. Vi forlade Genua i næste Uge og komme i Begyndelsen af Juli op til dig.»

«Herre Jesus», udbrød Andreas Thorsen, «dersom nu ogsaa min Hustru var kommet, saa kunde jeg sige: 'du har ladet mig se din Frelse, [k175](#) Herre, nu lade du din Tjener fare hen i Fred!' — Men, *hun* er ikke kommen endnu.»

*

Femten Aar vare rullede hen over Finmarkens Fjelde, efterladende sig Spor, der Hammerslag for Hammerslag vare blevne hugne ind i Stenen. Ledet af en energisk Vilje og af en brændende Kærlighed til det samiske Folk havde Pastor Stockfleth endelig vundet sin Sejer.

Det samiske Sprog var blevet forvandlet til [\[104\]](#) et Skriftsprog. Det havde faaet Ordbog, Grammatik, Alterbog, Bibelhistorie og Katekismus. Luthers Passionsprædikener, Det Ny Testamente, Davids Salmer samt et Uddrag af de fem Mosebøger vare blevne oversatte paa lappisk.

Lappernes Jubel var grænseløs og taknemmelig. Oldinge paa otti, nitti Aar lærte af sine Børnebørn at kende Bogstaverne og at lægge disse sammen, forat ogsaa de kunde faa læse «sine egne Bøger,» inden de gik i Graven.

Luthers lille Katekismus [k176](#) blev som en Talisman [k177](#) baaren paa Brystet inden for Pæsken. [k178](#)

«Nu kunne vi først rigtig se, hvad vi skulle tro, og hvad vi skulle gøre!» jublede Lappalaiset og dikterede følgende Brev, [n100](#) der blev afsendt til Pastor Stockfleth:

«Du naadige Lærer og Sjælesørger! Kautokejno Menighed har syntes godt om Stockfleths Bøger. Vi takke dig, fordi du har oversat Bøger i vort eget Sprog, og vi bede dig fremdeles ved Guds Bistand, om det er muligt, da at skaffe os hid Salmebøger, som benyttes i Kirken. Vi ønskede, dersom det var muligt, en i lappisk [\[105\]](#) kyndig Præst, som kunde prædike foruden Tolk. Vi have levet vel, hvad Legemet angaaer. Ved Guds Naade er det sket, at vi have begyndt at

fornemme det syndige Levnet, i hvilket vi have vandret, og ved Guds Naade ville vi med Ydmyghed ty til Genløseren. Hele Menigheden frembringer mange Hilsener.» [k179](#)

Radien Attschje begyndte at detroniseres af den eneste, sande Gud, og Elementæraanderne turde fra nu af kun hviske sagte i Mørket.

Den, der ivrigst af dem alle kastede sig over de nye Bøger, var imidlertid Lamik Nikkut. Den første Dag, han fik det Ny Testamente ihænde, lærte han udenad hele det første Kapitel af Johannes Evangelium.

I Lighed med Solens Søn begyndte han at søge «om den anden Verden en Anelse». [k180](#)

Den Fantasi, der var i Lappens Blod, og som André senere hen havde næret med alle mulige Slags, kaotisk sammenblandede Forestillinger, havnede tilsidst i Bibelen og opslog sit Paulun [k181](#) i den hellige Skrift. Davids Salmer vare hans Poesi, og Salomo Højsang, som han møjsommeligt gennemstavede paa norsk, blev hans Kærlighedsdikt. Lidt efter lidt dannede Lamik Nikkut sig [\[106\]](#) en Religion for sig selv, og i denne Religion smeltede Erotik, Mystik og Symbolik sammen til en ligesaa ejendommelig som overspændt Kultus, der halvt om halvt mindede om Andrés Romerkirke. Begge søgte gennem Sanserne til Gud.

9de Kapitel

Tromsø, Ultima Thules Hovedstad, er Kulturens og Civilisationens mest ejendommelige Forpost mod Nord.

Den ligger der oppe paa Øen, der svømmer i Nordishavet og forgyldes af Midnatssolen.

Den lille, venlige, opdyrkede Ø er prydet med lysegrønne Birketræer, Landsteder med Verandaer og Altaner, plaskende Springvand og med en venlig Blomsterflora.
[v28](#)

Midsommersolen, der under Tiden skinner saa brændende, [n101](#) at man neppe formaar at gaa tvers over Gaden, giver uvilkaarlig den Forestilling, at man er kommen ind i et Drivhus. Man ser maaske endog op efter Glastaget, der maa have værnet disse duftende Blomsterkalke mod Kulde og Sne.

Tromsøen ligger med sin lille, livlige By og ser [\[108\]](#) over til Tromsø-Tinden, [k182](#) der evigt snedækt holder Vagt paa den anden Side af Tromsø-Sundet. Den hvide, kullede Tinde staar paa Vagt mod Fantasien. [v29](#)

Den [v30](#) ligger der paa de blanke Vover saa grøn, saa smilende og solbelyst, som om den var vugget af varmere Vande end Nordishavets og beskinnet af en varmere Sol end Nordpolens.

Tromsø er et Jan van Huysums Blomsterstykke midt i Is, Sne og Frost. [v31](#)

Men Nordpolens Sol indretter ogsaa sit Sommerdrivhus saa stegende hedt, at Blade og Blomster fødes i ét Nu og dø igen ligesaa hurtigt. De ere Polarsolens Inspirationer. [v32](#)

*

Den hede Sommerdag, da Grev Wasili, hans Datter og André vendte tilbage til Finmarken, var Tromsøen imidlertid langt fra saa kultiveret og forskønnet som nu, – man mindes, at vi ere hensatte en tredive Aar tilbage i Tiden! [k183](#) – men den besad ikke destomindre tilstrækkeligt til at forbause den fremmede, der kom op til

Norges nordligste Stiftsstad^{k184} med en sikker Forestilling om Sneens og Isens Eneherredømme.

Gaves der end ikke saa mange Landsteder og Haver i 1851 som i 1879,^{k185} saa gaves der dog ^[109] enkelte, og vare disse enkelte end ikke saa fuldendte, vare de dog for den intet anende en Overraskelse.

Tromsø var tidlig paa Benene. Man var i Feststemning, endog inden man rigtig havde faaet Søvn ud af Øjnene. Aandeligt saa vel som legemligt strammede man sig op ved Opplantning af Flag, Ophængning af Guirlander samt ved det sidste, prøvende Blik paa Baldragter, Spiseseddel og Festprogram.

Efterretninger vare allerede indløbne om Dikterens festlige Modtagelse i Kristiania, om de Triumfer, han havde høstet i Byerne langs Kysten: men Finmarken vilde overstraale det øvrige Norge, som Solen overstraaler Maanen. Var det øvrige Norges Enthusiasme rolig og solid, saa vilde Finmarkens skumme som den Champagne, dets Skibe importerede direkte fra Frankrig, og som Hvalfiskene samt Fiskestimerne, der forsølvede Nordishavet, betalte.

I Lighed med Bergenserne besidde Finmarkingerne et stort Fortrin, det vil sige denne elskværdige og uimodstaaelige Evne til at kunne give sig hen, denne sympathiske Gave til ligesom Sydens Folk at kunne blive Børn i Øjeblikkets Begejstring, men lige over for hvilken «barnagtig ^[110] Naivetet» Østlændingen og Trønderen i Reglen^{k186} vilde skamme sig, det vil sige, saafremt han følte den.^{v33} Men – som sagt! Der skulde ske noget uhørt, noget hidtil uoplevet. Festprogrammet lød:

1. «Naar Dampskibet faaes i Sigte – Salut, almindelig Flagning.
2. Naar Dampskibet kaster Anker paa Rheden – fornyet Salut.
3. Naar Landstigningen ved Bryggen finder Sted – den tredjeⁿ¹⁰² Salut, Tale, Sang, Overrækkelse af de unge Damer af en Blomsterbuket, almindelig Blomsterkastning og Hurraraab.
4. Middag i Klubben, Bal, Serenade, Fyrværkeri.»

Festkomitéens Formand citerede Gøthe, og Damernes Hjerter bankede ved Tanken om at skulle stedes Ansigt til Ansigt med «gudasonen».^{v34} Selv om en ung, lyrisk Dikter er Ægtemand, omsvæver der ham dog alligevel noget umærkeligt erotisk; han drager jo i Virkeligheden kun Aande i Erotik.

Tromsøs beau monde^{k187} illustrerede hin hede Sommerdag, i Lighed med hvad enhver anden Byes beau monde^{v35} vilde have gjort ved en lignende ^[111]Anledning: «ét Hjerte, et Slag;»^{n103v36} kun ved et eneste Spørgsmaal viste dette «Hjerte» en Tilbøjelighed til at sanktionere Kønsforskellen.

Spørgsmaalet formulerede sig nemlig saaledes:

«Skal Buketten – denne betydningskulde Buket – overrækkes Dikteren selv eller hans unge Hustru?»

Damerne sagde: «Ham. Vi hylde Dikteren, men ikke hans Hustru.»

Herrerne, hos hvem det ridderlige begyndte at røre sig, erklærede imidlertid enstemmigt: «Hende. Vi hylde Dikteren *netop* gennem hans Hustru. Vi vise ham den største Opmærksomhed ved at hylde den, han hylder.»

Og da Damerne, i Tilfælde af en offentlig Afstemning; altid blive vejede og fundne for lette, gik Herrerne naturligvis som sædvanligt af med Sejren.^{v37}

Kl. var tre. Smykket med Flag og Vimpler viste «Prins Gustav» sig paa Tromsø Rhed under almindelig Kanonade.

Grev Wasili var bleven femten Aar ældre. Tiden havde lagt et tæt Net af utallige, fine ^[112]Rynker over hans gule Ansigt. Han stod paa Dækket ved Siden af André, som han havde «tilladt» at blive sin Svigersøn, «fordi Dikterne *endog* stod – over Adelen.» Lig en Kunstner havde han nu i Løbet af en Maaned rejst om med det Kunstværk, han havde skabt. Menageriejeren^{k188} foreviste det sjeldne Dyr, han havde fundet i Urskoven og derpaa dresseret.

Greven var tilfreds med sig selv, med sin Svigersøn og med den hele Verden.

Denne gamle, forslidte Verden havde endog pludselig med ét faaet det Indfald at være original!

Landstigningen havde fundet Sted, Formanden havde holdt sin Tale, og under bedøvende Hurraraab lød den tredje Salut ud over Tromsø-Sundet.

André stod med blottet Hoved. Endskønt han nu Dage og Nætter igennem havde levet i en eneste Festrus, var han hverken bleven træt eller havde følt sig slappet derved. Hans Naturs glødende Spænsthed kunde taale Overmaalet og alligevel bære sin Rus. Hans Liv skulde efter hans eget Ønske være et sjæleligt Delirium,^{k189} ellers gad han ikke leve det igennem.

Med funklende Øjne, der havde noget selvfortærende i sin egen Ild, og med let bevægelige ^[113]Næsebor stod han der svælgende i Overmættelse og i Triumphens Vellyst.

Med en magnetisk, dragende Magt trak han Stemningen til sig og erobrede den med Storm. En værdigere Personifikation af «Geniets Dæmon», af «Aandens Vulkan» syntes de omstaaende ikke at kunne tænke sig. ^{v38}

Øjeblikket var kommet, da Buketten skulde overrækkes den unge Russerinde, der var bleven en Diktors Hustru.

Idet den unge Pige, til hvem Hædershvervet var blevet overdraget, nærmede sig den nygifte Frue, vendte André med en rask Bevægelse Hovedet om og tilkastede Olga et skarpt, gennemtrængende Blik. Det hang aandeløst, spørgende ved hendes Ansigt.

Med et Udtryk af resigneret Træthed men tillige med et venligt, takkende Smil rakte hun sin Haand ud efter Buketten.

«Noli me tangere, ^{k190} naar skal jeg faa dig knust!» mumlede André, idet hans Blik sprang hen paa den ungdommelige Skikkelse, der stod foran dem.

Forskrækket over dette pludselige og uventede Lynglimt tabte den unge Pige Buketten. André bøjede sig hurtig ned og tog den op, men idet han ^[114] rakte den til sin Hustru, sagde han uhørligt for andre end netop for hende:

«Pardon, madame!»

De hosstaaende, der i denne Hvisken opfangede en Hyldning til hende, brød ud i jublende Bifaldsraab; men medens «Publikum» applauderede, trak hans Hustru Sløret for sit Ansigt.

Middagen var vellykket, Skaaltalerne ligeledes, – man var ude af sig selv, og Grev Wasili erklærede «Scenearrangementet» for at være «superbt.»

*

«Beau monde» havde trukket sig tilbage til det Landsted, hvor Sommerballet skulde finde Sted. I «Vinens Dunster» udvidedes Hjerter saa vel som Hjerter.

De unge Herrer kastede de med brogede Baand ombundne Ringe i Luften, og løbe omkap med unge Piger i lyse Sommertoiletter ^{k191} hen over Græsplænerne.

Trætte og stakaandede af den muntre Leg lejrede Gæsterne sig i det bløde Græs, følte Varmen i hvert Lem, hver Fiber, stirrede op gennem Træernes Grene paa den lysende Sommerhimmel og fulgte nysgerrigt Solstraalernes Leg med Skyggerne.

[115] De lyttede til Toner, til Musik, til Fuglesang, medens mange Nationers Flag og Vimpler vajede ud over Sundet.

«Voilà, Fata Morganas Land!»^{k192} udbrød Grev Wasili i sin Ekstase, idet han med Armene korslagte over Brystet lorgnettede^{k193} «Tableauet».^{k194}

André Thorsen berusede alle.

En kæk, kraftig, men tillige smuk og symmetrisk Figur bar et Hoved, der var lille og fintdannet.

Dette Ansigt, der ikke var vakkert, men ikke destomindre bedaarende, dette Smil, der blottede de hvide Elfenbenstænder, disse sorte Øjne, der bevægede sig i en Slags «elektrisk» Ild, udgjorde tilsammen, i Forbindelse med en vis medfødt, smidig Elegans, noget sanseligt ligesaa vel som noget aandeligt berusende.

Beau monde^{y39} havde, som man heraf kan mærke, ikke Spor af Kritik tilbage lige over for sin Dikter, men med desmere Vægt, thi Kritik maa ved enhver Lejlighed have Luft, faldt den over hans unge Hustru.

Olga Wasili var ingen Skønhed, det vil sige, hvis man med Benævnelsen «en Skønhed» forstaar noget smukt, der briljerer i Frastand.

Hendes Træk vare regelmæssige, hendes Hudfarve [116] bleg, og hendes klassisk formede Hoved distingveret, men hvad der ligesom slugte hendes hele Væsen i en eneste Ejendommelighed var en fin Fornemhed, en ædel comme il faut,^{k195} der høfligt tog Hensyn og aldrig stødte an.

Den svævende Gang, de gratieuse Bevægelser tilligemed hendes Toilette, hvis simple, men udsøgte Smagfuldhed lod til at være et helligt Mysterium, ordnet for nogen eller for noget af Eros's^{k196} kunstneriske Haand,^{y40} blev hemmeligt misundt, men ogsaa samtidigt strengt «recenseret».^{k197}

En besynderlig Vane havde den unge Russerinde bevaret fra sin Barndom af, nemlig lige over for et Menneske, eller i det Hele taget lige over for noget, hun misbilligede,^{k198} at holde Øjnene halvt sænkede. Ved denne Vane fik hendes Blik noget overseende og nedladende.

André, der havde holdt Øje med hende den hele Tid, bemærkede det øjeblikkeligt og vidste, hvad «Klokken var slagen».

Han, som endelig kendte dette fuldt opslagne Øjes sjæfulde Storhed og ildfulde Pragt, forbandede disse sænkede Øjenlaag; thi han vidste nu, hvad de betøde.

«Hæv Øjet!» mumlede han mellem de sammenbidte Tænder.

[117] «Hvad behager?» spurgte den hosstaaende Kavaller. «Jeg syntes, De sagde noget.»

«Intet,» svarede André, idet han trak sine Hansker paa.

[v41](#)

Dansemusikken faldt paa ny ind, og André, der havde engageret den unge Pige, som havde overrakt Buketten, begyndte i Dansens Hvirvler en stormende Kurtise.

«Voila!» hviskede Grev Wasilii. «Tag dig i Agt, Olga, du hidser til Feber.»

«Nous verrons,» svarede Olga.

I samme Sekund bukkede André for sin Dame og gik tvers over Gulvet hen til sin Hustru.

«Jeg vil danse med dig,» sagde han bydende.

«Jeg er træt,» svarede hun koldt.

Grev Wasili bøjede sig bagfra over hendes Skulder.

«Alle Øjne ere fæstede paa dig,» hviskede han hurtigt. «For Himlens Skyld, gør ingen Skandale!»

Olga reiste sig øjeblikkelig op.

En brusende Vals tonede ud over Salen, og de traadte ind i de dansendes Rækker, men da André lagde sin Arm om hendes Liv, bævede hendes Læber i en skjult Smerte.

André knugede hende heftigt op til sig, Aandedrættet [118] forgik hende, hendes Fødder rørte neppe ved Gulvet, han løftede hende op, han bar hende, og hans Blik brændte hendes Ansigt. Var der Lidenskab, var der Hevn i dette voldsomme Favntag?

Ligesaa pludseligt, som han havde grebet hende, slap han hende imidlertid igen.

I næste Minut greb han Champagneglasset og traadte frem midt i Salen.
Improvisationens Aand var kommen over ham.

I ét Nu stimlede de dansende omkring André. Musikken taug, der blev dødsstille i Selskabet.

«I femten Aar,» udbrød han, «har jeg ikke set min Fødeegn. Rastløst har jeg vandret om fra Land til Land, set alt og nydt alt. Lig en fredløs har jeg ikke fundet Hvile noget Sted, en Nomade ligesom min Bedstemoders Folk.

Jeg har svælget i Sydens Yppighed, jeg har studeret i Vatikanets Sale og drømt paa Akropolis's Ruiner, men intet Steds kunde jeg glemme Midnatssolen og Nordlysenes Jagt; de forfulgte mig næsten med Smerte.

Idet jeg for fire Maaneder siden stod foran Laokoongruppen^{k199} raabte jeg: 'Jeg maa op til det yderste Thule!'

Den Længsel, der drog mig, maatte jeg følge; ^[119] thi Nøkkens Sjæl ventede endnu forgæves paa sin Befrier. Dens Angstraab naaede mit Øre midt i Verdenslivets Larm, midt i Henrykkelsen, midt i Beruselsen.

Kort efter drog jeg op mod Nord, direkte op mod Nord, som uvilkaarlig tiltrukken af Magnetnaalen.^{v42}

O, Ultima Thule! Der er Resignation over dit Billede. Dit Smil er forklaret af Smerte, et Genskin af en tabt Salighed hviler paa din blege Pande, og i din gennemsigtige Luft er der Renhed.

Føler den, om I kunne, I Ultima Thules ægtefødte Sønner!

Hvis I formaa det, – hører, hvorledes Naturen vaander sig under Forbandelsen!

Det Suk, der bæver i Vinden, i Havets Brusen, i Elvenes Skvulpen, i alle de Naturlyde, der tone gennem Verdensrummet, det høres tydeligst her oppe i Nordpolens Stilhed, hvor alt og alle synes at lytte, at tilhulle sit Ansigt og at hviske: 'Hellig, hellig!' som om de vare stedte for Guds Aasyn.

Det er Naturens Længsel efter Forløsning, det er Nøkkens Klage.^{v43}

Har jeg ingen Sjæl?

Midnatssol!
Til Nordpolen kommer
Helios [k200](#) med Sommer.
Snehvide Vinger
Muntert sig svinger.
Løsnende Bække,
Grønnende Hække:
Et Symbol
Paa Forløsning! – O, Ultima Thule!

Midnatssol!
Du Nordpolens Tempel,
Et Evigheds Stempel
Smykker din Pande.
Paa dine Strande
Dødsenglen hviler.
Sorgfuldt den smiler:
Et Symbol
Paa Forlængsel! – O, Ultima Thule!

Arktiske Hav!
Beruset af Solen
Favner du Polen.
Medens du skælver,
Himlen sig hvælver.
Nordpolen sover
I dine Vover.
I dens Grav
Lyser Solen! – O, Ultima Thule!

Arktiske Hav!
Tys, elsker du Solen,
Favner du Polen,
[\[121\]](#) Brus da kun stille!
Bølgerne trille
Langsomt hen over.

Nordpolen sover.
I dens Grav
Lyser Solen! – O, Ultima Thule!»
[v44](#).

En endeløs Jubel brød som en alt opslugende Strøm ud over Andrés Hoved.

Denne højrøstede Enthusiasme var imidlertid intet mod den, som rummedes i det ene, lynsnare Blik, der skød frem fra hans Hustrus Øjne. Det for lig en Ildstraale hen over hans hele Skikkelse.

Hendes Husbond mødte det ikke; thi da han vendte sig om, var det atter fæstet paa Gulvet.

I dette Øjeblik fik Andrés Ansigt et Udtryk, der lignede Had.

Den Hyldest, han den øvrige Del af Aftenen viste den unge Luise Walter, var saa hensynsløst paafaldende, at den «blot» kunde tillades den, der havde erholdt Samfundets moralske Fribrev. Ligeover for enhver anden vilde Selskabet i «det passende» Navn have nedlagt en enstemmig Protest, men en fejret Dikter var ethvert Lune, enhver Kaprice [k201](#) tilladt.

I dette specielle Tilfælde lod endog Dommen: «Intet Under, at den Mand maa fryse ihjel! Med en saadan Hustru maa jo en Dikternatur drives [\[122\]](#) til det yderste. Hun er kold og følelsesløs som Snedronningen i Æventyret.» [k202](#)

Dikterens Kurtise blev saaledes undskyldt, tilgivet, ja endog i en vis Henseende tilkendt Prædikatet: «berettiget».

Den unge Piges Kinder blussede af smigret Forfængelighed.

André syntes en Tid lang ikke at se andre end hende, hans Blik hang ved hendes Ansigt.

Olga lod, som om hun ikke bemærkede dem. Kun én Gang imellem hvilede hendes Øje paa den unge Dame, ikke med Skinsyge [k203](#) men med en forunderlig, moderlig, deltagende Bekymring.

Festen endte med en smuk Serenade, og længe efter at Selskabets Larm var forstummet, stege Rakter i Vejret og afløste Champagneproppers Knalden.

«Bon soir!»^{k204} sagde Grev Wasili, idet han lagde Haanden paa Dørgrebet forat gaa ind i sit Værelse. «Jeg gratulerer dig, André! Denne Ekstrakt^{k205} var uforfalsket, den var superb.»

Mand og Hustru vare alene. Olga stod ved Vinduet og saa ud over den lille, grønne Slette, der hvilede saa blødt i Midnatssolens Lys.

André, der længe gik op og ned ad Gulvet, [123] stansede pludselig lige foran hende og kastede Hovedet udfordrende tilbage.

«Det var Liv!» sagde han.

«Det var Liv!» svarede hun. «Du har Ret. Det var Liv; thi Livet er ogsaa Humbug.»

Han greb hendes Hænder og knugede Haandleddene saa haardt, at hun blev bleg af Smerte.

«Slip mig, André.»

«Var *dette* Humbug?»

«Ja!» raabte hun og hævede Øjet.

«Var der ingen Sandhed i det, disse Tusinder følte, der jublede ved min Ankomst?»

«Jo, André, i det Øjeblik var der Sandhed, men naar Champagnerusen er dunstet bort, saa er ogsaa Enthusiasmens Bind revet bort fra deres Øjne, og Kritikken er kommen i Steden.

Den vil en Gang komme over dit Hoved, André, saa vist som du ikke er en Gud, hvis Værk er fuldkomment. Jeg har tiet paa hele denne Reise, men nu maa jeg have Luft.»

«Du troer ikke paa Begejstring, fordi du ikke elsker den.»

«Jo, jeg troer paa Excelsiors Begejstring, der vil frem ad – selv ind i Døden; jeg elsker Heltenes og Martyrernes Begejstring, der midt i Lidelser ser Himlen aaben, men jeg troer ikke paa den [124] i Form af Middagsbordets Feststemning. – André! I Nat, da du stod der med Champagneglasset i Haanden, da de omstaaendes smigrende Jubel lagde Virakens Laurbærkrans paa dit Hoved, og alt blev dig tilladt i Geniets Navn, da saa din Hustru i Aanden den Tid, da din Stjerne ikke vil straale saa klart som nu, da Nyhedens og Friskhedens Nimbus^{k206} er forsvunden fra din

Pande, og – og – hun saa, at hvis Poesien pludselig blev revet fra dig, hvis du stod der ikke som Dikter men som Menneske, som skrøbeligt, fejlende Menneske, da vilde der blive raabt Anathema over det, der nu tillades dig, da vilde du kun blive betragtet som en anklaget og dømt som en anklaget, og da, André, saa jeg dem alle, der nu i et Par Maaneder have tiljublet dig sit Bifald, alle som én stene dig i dydig Harme og Egenretfærdighed; og ikke én vilde holde inde og spørge: 'Hvem tør kaste den første Sten?' » [k207v45](#)

André sprang op.

«Olga Wasili!» raabte han. «Dette er mere reflekterende Fornuft, end en Dikter kan taale.»

«En Dikter maa taale at høre Sandheden, dersom han selv er af Sandheden.»

«Du sagde hin Gang, da jeg var Tolk i Karasjok Kirke: 'Du spillede ypperligt Komædie.' ^[125] Jeg forstod det ikke den Gang, jeg forstaar det nu! Spillede jeg i Nat Komædie?»

«Nej, André, du var kun dig selv, dit eget fyrige, kraftige Selv, men dette Selv var Stemning, der – ogsaa dunster bort.»

André stansede igen foran hende, hans Blik var iskoldt.

«Hun var smuk,» sagde han kort.

«Ja, hun var smuk, men hun var tillige noget, der var bedre.»

«Hvilket?»

«Hun var for god til at lege med.»

André lo haanligt.

«Hvem siger, jeg leger med hende?» raabte han.

«Jeg.»

André sprang hen og bøjede sig over hende.

«Den, der elsker, er ikke saa sikker i sin Besiddelse, men elsker i Frygt og Bæven. Du skal endnu komme til at tigge om Smulerne af det, du i din Stolthed forkaster!»

Han greb sin Hat og ilede ud.

I det samme Øjeblik aabnedes Døren til det tilstødende Værelse, og Grev Wasili traadte forsigtigt ind.

«Pardon, min Datter, men det er min Pligt som Fader at advare dig. Du spiller et højt Spil.»

[126] Olga støttede sig mod Bordet. Hendes Brysts heftige Bølgen røbede hendes stærke Sindsbevægelse.

«Den, som intet vover, vinder intet,» svarede hun.

«Undskyld, mon enfant, [k208](#) jeg er ikke ganske med, – hvad er det, du vil vinde?»

«Andrés bedre Jeg, ham selv, fri for Slagget, som er blandet med Guldet.»

«Trés-bien! Jeg troede, min Datter vidste, hvad hun paatog sig, da hun blev en Diktters Hustru.»

«Jeg vidste det, min Fader, og derfor vidste jeg ogsaa tillige, at jeg ikke vilde komme til at danse paa Roser.»

«Bien, fordi det er dig, der af Skæbnen er bestemt til at strø Roser paa hans Vej.»

«Forat skjule de Stene, jeg skulde hjælpe ham til at rydde af Vejen?»

«Som man tager det, madame! Jeg vil kun tillade mig at gentage: du staar til Ansvar for, hvad du har paataget dig. Pardon! Hvorfor vilde du ikke danse med ham i Aften? Jeg havde ventet mig mere af din Smag. For en Diktters Hustru er det en meget lidet lønnende Egenskab at være skinsyg.»

«Jeg er ikke skinsyg. At denne Egenskab [\[127\]](#) ikke tilhører min Natur, antager jeg, jeg allerede under mit korte Ægteskab tilfulde har vist.»

«Vær fornuftig, madame! Tillad ham disse smaa Friheder.»

«Jeg tillader ham dem jo alle!»

«Det er ikke nok; du skal tillige glemme dem. Du skal glemme alt, uden ham, du skal vide af intet andet at sige, uden ham. Mon enfant, du skal bøje dig for Geniet, der bor i ham.»

«Nej. Men jeg vil bøje mig for Mennesket i ham, naar det bliver det værd.»

«Saa har jeg intet videre at sige. Vi hylde en forskellig Fremgangsmaade, en forskellig Livsanskuelse, – que faire?^{k209} Du støder din Mand fra dig, i Stedet for at trække ham til dig og behage ham.»

«Behage ham! Min Gud! Driver jeg ikke Koketteri med mit Toilette, for at hver Fold, hver Sløjfe skal tiltale hans Skønhedssans? Synger jeg ikke de Melodier, han elsker? Læser jeg ikke de Bøger, han ynder? Drømmer jeg om andre om Natten, end om ham? Lever og aander jeg om Dagen for nogen anden, end for ham? Men mit bedre Jeg sælger jeg ikke for hans Kærlighed; thi saa var jeg den ikke længer værd.»

«Charmant! Charmant! Nu har du naaet ^[128] den rette Varmegrad, madame. Parole d'honneur,^{k210} du er fortryllende, Olga Wasili, men du skal lære dig til at praktisere Tolerance! Lad ham sværme, lad ham kurtisere og fantasere, det siger intet.^{k211} Naar han er bleven træt af sine Sonnetter og Serenader, vender han saa alligevel altid tilbage til dig.»

«Jeg takker Dem, min Fader, jeg takker Dem! Deres faderlige Raad har en Smule Lighed med, hvad Shakespeare lader Capucius^{k212} sige, da han, efter at Henrik den ottende saa grusomt og barbarisk havde forstødt sin Hustru, træder hen til Dronning Katharinas^{k213} Dødsleje: 'Det smerter Kongen, at I er syg. Ved mig han sender Jer sin kongelige Hilsen, og beder Jer at tage imod Trøst.' – Og jeg skal tage roligt og ydmygt til Takke med en Kjærlighed, der har været ude paa Laan? Aldrig! Jeg elsker ham over alt paa Jorden, men jeg fornedrer mig ikke og indvilliger^{k214} ikke i Synd.»

«God Nat, madame! De er en Smule echaufferet.»^{k215}

Greven gik ud, og Olga kastede sig paa Knæ.

«To mod én! Ene, ene, ene! – O, Fader Thorsen, kunde jeg blot snart komme hen til dig! Du vilde raade den raadløse. – O min Gud!

^[129] Hjælp mig til at frelse Mennesket i ham, selv om Dikteren skal gaa til Grunde!»

André var imidlertid ilet ud, rasende over, at hans Hustru var det eneste Menneske, der modstod hans Magt, og som han ikke kunde faa trukket ind i sin Tryllekreds.

Hans Fordring, at hun skulde være ligesaa kritikløs og entusiastisk lige over for ham, som alle de andre, at hun ingen Fejl skulde se hos ham, at han skulde være

hendes Gud, og hun hans Tilbeder, der var salig ved at kysse Støvet under hans Fødder, vilde hun ikke opfylde; mod denne Fordring rejste hendes hele Natur sig i en udfordrende Protest.

Det ethiske i hende rustede sig til en Kamp paa Liv og Død mod det æsthetiske i ham.

Det var dette i hende, han som Dreng hadede og vilde tillivs. Og han hadede det nu, skønt han elskede hende afsindigt. Han vilde besejre det og intet Middel sky forat kunne formaa at vække den slumrende Skinsyge og Angsten forat miste det, hvorpaa hun nu i sin Selvfølelse og Overlegenhed var saa sikker.

Han vilde tvinge hende til at hæve Øjet, som han gjorde hin Gang, da han kæntrede Baaden.

Han havde tryglet om hendes Kjærlighed, nu skulde ^[130] hun til Gengæld trygle om hans! Han havde ikke arvet Kvænenes Trods for intet!

I dette egoistiske Selvforgudelsens Liv, der var begyndt i hans Barndom, og siden uafbrudt var blevet fortsat, i dette Liv var der en eneste, der vovede at træde op mod ham, og denne ene var den Hustru, der havde svoret ham Underkastelse.

Det stormede og bruste inden i ham, idet han langsomt slentrede ned ad mod Byen, som laa og slumrede i Midnatssolen,

Sommerfuglene flagrede om ham. Han lyttede til Fluernes Summen, til Gøgens ensformige vemodige Kluk og til Sundets stille Skvulpen.

Der lød en fjern Sang.

André stansede.

En Skare russiske Matroser droge syngende gennem Tromsø Gader, to og to, Forsangeren i Spidsen.

Den sidste begyndte med en enkelt Tone, de øvrige faldt ind Par efter Par, indtil det hele Kor stemmede i med.

Det var en Tonebølge, der voksede og steg, indtil den svulmede over.

Forunderlige Rythme, der pauserer, hvor andre vilde begynde, og begynder, hvor andre pauserer!

[131] En af de sørgmodige, slaviske Melodier, langsomme, ensformige og dog saa navnløst gribende klang ud over Tromsø-Sundet.

André stod stille, han rørte sig ikke af Pletten.

Ane de han i dette Øjeblik den dulgte Angst og Vemodens Inderlighed i Sommerglæden hos enhver af Ultima Thules Børn?

Selv deres Nyden er en Kval; thi i samme Nu, den bliver født, dør den.

Ane de han pludselig i dette Øjeblik Forkrænkeligheden og alle Tings Forgængelighed – selv hans eget Livs?

Og André brast ud i en iskold, skærende Latter, – saa vild, saa forfærdelig, som man kun kan høre den i et Daarehus; thi Dæmonerne inde i ham maatte faa Luft.

[v46](#)

Der var en sønderrivende Splid mellem de tre Naturer, som boede i ham: Lappens, Kvænens og Nordmandens. De trak hver til sin Side forat slide hans Sjæl itu.

Der var et Kaos af fjendtlige, sammensatte Magter i hans Bryst, men i dette Kaos var der et Centrum, og i dette Centrum sad «den indre Dommer», som Lapperne havde givet ham med paa Reisen, og «den indre Dommer» gav ham ikke Fred.

[132] Men naar Andrés onde Aand var over ham, da var det Himmel og Jord, som var Kaos, og i dette Kaos fandtes der et Centrum, og dette Centrum –

«Er jeg!»

10de Kapitel

Men Aanden gaar sin Gang. Ingen ved, hvorfra den kommer, eller hvor den farer hen.

Som en Susen iler den gennem Verden, og hvert Land, den gennemstrømmer, falder paa Knæ.

En almindelig og storartet, religiøs Opvækkelse forplantede sig fra Amerika, hvor Theatre bleve benyttede til Bibellæsninger, til England og fra England til Norge.

Den søgte ogsaa op til norsk Finmarken, den greb ogsaa Samerne; thi alt bøjer sig for den Almægtige!

Medens Fest efter Fest afløste hverandre paa Tromsø i Anledning af Andrés Komme, laa Kautokejnos Mænd, Kvinder og Børn i hverandres Arme, jamrende over sine Synder og opmuntrende og besværgende hverandre til Omvendelse.

I 1847 havde Opvækkelsen allerede fra det svenske Karasundo forplantet sig til Finmarken, ^[134] men nu begyndte den at udbrede sig i stedse videre og videre Kredse.

Lapperne kom og gave Ejermanen frivilligt tilbage, hvad de havde laant eller stjaalet. Samvittigheden vaagnede op af sin Syndesøvn, og Brændevinsflasken begyndte at forvises.

«Gud være takket for den Herrens Velsignelse, der er kommen til Kautokejno!» skrev Andreas Thorsen i et Brev til sin Søn. «Maa han kun naadig bevare os fra, at Lappernes Fantasi lister sig ind i Vækkelsen; thi saa løber den løbsk og udretter en Djævelens Gerning. Den vil da blive vanskeligere at styre end den vildeste Ren.»

«Skulde det være muligt!» udbrød Andre. «Jeg var kun femten Aar, da jeg forlod dem, jeg kan derfor ikke mindes, om den samiske Fantasi virkelig var saa uregerlig. Jeg maa derhen og prøve, hvor rig den er. Det vilde være et fortrinligt Eksperiment til Belysning og Forstaaelse af deres Natur.»

«Vogt dig, André!» bad Olga. «En Dikter kan være Dikter, saa meget han vil, men han har ikke Ret til at eksperimentere med sine Medmenneskers Sjælefred.»

«Undskyld, han har, naar det gælder Skabelsen ^[135] af noget udødeligt. Helten i mit ny Epos er Lap, jeg maa derfor nødvendigvis gøre Studier. Imidlertid, min Ven, behøver du ikke at være bange. Det første Afsnit af mit Epos foregaar paa Tromsø, jeg maa derfor, forat holde fast paa Stemningen, blive her, indtil det er færdigt. Først efter Jul rejse vi til Kautokejno.»

Olga sprang op.

«Først efter Jul! André, hvor kan du have Hjerte til dette? Den gamle Mand har ventet paa sin Søn i femten Aar, og naar Sønnen kommer, kan han i Stedet for øjeblikkelig at ile i hans Arme, være grusom nok til at lade ham vente endnu et halvt Aar.»

André vendte sig pludseligt om.

«Olga Wasili, det lader til, du har paataget dig det besværlige Embede at følge mig gennem Livet som min Samvittighed.»

«Ja, André! Det er netop det, jeg vil. Jeg vil være din Samvittighed, der minder dig hver Gang, du gør Uret.»

«Her er ikke Tale om Uret. Jeg ofrer mit Hjerte for mit Dikterkald. Den Ide, der greb mig da jeg kom ind i Tromsø-Sundet, maa jeg først forløse, – jeg kan ikke rejse forinden.»

^[136] «Fordi dit Dikterkald er Guldkalven, som du har oprejst i Guds Sted og tilbeder.»^{k216}

«Hold inde, dette gaar for vidt! Ved du ikke, et en Diktors Inspiration fordrer Hensyn fremfor alt i Verden?»

«Ikke fremfor alt! Ikke fremfor alt! Jeg ved bedst af alle, at en Diktors Inspiration fordrer Hensyn, at for den maa Etikettens og Selskabslivets Pligter vige, og du ved bedst, at jeg værner om dig med Argusøjne,^{k217} forat du ikke skal forstyrres; men der gives højere Hensyn endnu, som du ikke kan blive fritagen for, blev du end den første af dødelige. Det Dikteralter bliver ikke velsignet, paa hvilket sønligt Pligt og en *saadan* Faders Kjærlighed skal ofres.»

Grev Wasili, der havde siddet fordybet i nogle Aviser, sprang her op.

Han kunde ikke holde det ud, han var i Fyr og Flamme.

«Hos en Dikter, madame, maa de ethiske Hensyn vige for de æsthetiske!» raabte han rasende, idet han holdt for Ørene og ilede ud.

«André! André!» raabte Olga i sin Hjerteangst. «Sælg ikke lig Esau din Førstefødselsret for en Ret Lindser!» [k218](#)

«Olga Wasili,» sagde André med sammenbidte [\[137\]](#) Tænder, «din Livsopgave er at blande min Livsvin med Malurt.»

«Nej Husband, nej! Min Opgave er kun at give dig en ægte Livsvin i Stedet for en uægte. O min Gud! Maatte Virkeligheden gribe fat i dig og vække dig af din Drøm! I din Egoisme bor Nemesis.» [k219](#)

«Nemesis kan jeg trodse.»

«Men du kan ikke trodse din Gud!»

«Jo», sagde Kvænkvindens Søn, idet han vendte sig om og gik ud.

*

«Hun maa bøjes, André,» sagde Grev Wasili, da de mødtes i Spiseværelset. «Det er Moderen, der gaar igen i hende; jeg oplever den samme Kamp mellem hende og mig paa ny, og jeg siger dig, André, jeg vil se denne Kamp kæmpet ud, ligesom hin blev.»

«Hvorledes?» spurgte André.

«Hun maatte bøje sig», svarede Greven. «Hun blev tæmmet, frasagde sig frivilligt sine indbildte Fordringer og tog mod min Kjærlighed som en Naade. Min Hustru blev et levende Eksempel paa, at Ydmyghed lyksaliggjør. Det misklæder en [\[138\]](#) Mand at maatte avlægge moralsk Regnskab for sin Hustru. Voilà-tout!» [k220](#)

André smilede. Der var igen et af disse vilde Lynglimt i hans mørke Ansigt.

Han kastede sig ned paa en Sofa og slyngede Armene over sit Hoved.

«Olga Wasili, du skal endnu blive saaledes beruset, at du glemmer – din Samvittighed og – din Fornuft for Elskovs Magt!» raabte han. «Men det er endnu min Hemmelighed, og med den vil jeg en Gang overraske dig.»

Han sprang op og vandrede rasende omkring i Værelset, ligesom en fangen Løve i sit Bur.

«Indtil den Tid kommer, da du elsker mig, ligesom jeg elsker dig – med alle dine Sanser, indtil du kunde ofre din evige Salighed for Kærligheds Jubel, indtil den Tid – hader jeg dig!»

Og han tvang sig til at gøre Toilet,^{k221} forat gaa ud i Selskab; men den «indre Dommer» gav ham ikke Fred.

*

Sommeren gik, og Vinteren kom. Festrusen og Feststemningen varede fremdeles ligesom Andrés Kraft til at nyde den. Tromsø var endnu ikke bleven ked af André, og André var endnu ikke bleven ked af Tromsø.

[139] Han hensank i en rolig, tilfreds dolce farniente,^{k222} i en ægte samisk Dovenskab. «Den indre Dommer» sovned ind, og hvis hans Samvittighed, som vi imidlertid betvivle,^{v47} under Tiden stak ham, blev denne ubehagelige Paaminder fuldstændig neddyset ved et Brev fra hans Fader, hvis Slutning lød saaledes:

«Kære André! Du ved jo, hvor din Fader længedes efter dig og efter den Dag, da han skulde se dig igen. Ikke sandt, mit Barn, du har jo aldrig tvivlet paa din gamle Faders Længsel? Men jeg bøjer mig for det, som er højere end din Fader, jeg mener dit Livskald, og jeg vil vide at tælle Dagene og at vente taalmodig, indtil det tillader dig at komme. Din Fader er ikke ufornuftig, André, og gør ikke Fordringer, ham ikke tilkommer. Bliv i Guds Navn, indtil du er færdig, og forhast dig ikke dermed; thi det kunde skade dit store Arbejde.»

Den egoistiske er i Reglen tykhudet og ufølsom for andres Forsagelser, ligesom den uskatterlige,^{k223} sympathetiske Evne «at kunne læse mellem Linjerne», fuldstændig er bleven den nægtet.

«Der kan du se!» sagde han til sin Hustru. «Min Fader var dog ikke fuldt saa fordringsfuld og ufornuftig, som du antog.»

[140] «Nej, jeg ser det», svarede Olga, idet hun vendte sig om til Spejlet forat fuldende sit Toilet. Der var Vemod i hendes Ansigt, og i Vemoden laa der Bitterhed og ogsaa en Smule Foragt, men hun skjulte det ved at hæve Armen forat ordne sin Frisure.

Og «det store Arbejde» skred raskt frem ad, og efter hvert som det skred frem, blev Faderens Billede mere og mere trængt i Baggrunden, ja endog i Diktningens forvandlende Lys fuldstændig forvansket.

Den forunderlige tiltrækkende og berusende Skikkelse, han lige fra sin tidligste Barndom af havde laant den ukendte Moder, skulde her i hans ny Epos faa Kød og Blod.

Men idet han fordybede sig i den Natur, han tænkte sig, denne Moder havde besiddet, en Natur, der lignede hans egen, faldt der en stærk Skygge hen over Faderens.

Hans Barndom stod for ham. Han mindedes ikke sin Faders Kjærlighed, men kun Hjemmets trange Indsnevring, dets indeklemte Luft og sin egen Længsel.

Moderen maatte have ført det samme Liv, hun maatte have følt den samme Længsel, og hun blev i Sønnens Fantasi den stærke, kraftige ^[141]Ørn, der vilde flyve ud i Friheden og stige tilvejs, medens Faderen var Fuglefænger, der trak Snoren sammen og holdt hende til Jorden.

En Følelse, der lignede Uvilje, skød gradvis frem i Dikterens Sind mod den gamle Mand, der ventede, talte Dage og Timer og samtidigt bebrejdede sig sin egen Utaalmodighed. Saalænge André levede i Inspirationens Begejstring var det lappiske Element det overvejende, og det erotisk-betagende var over ham. ^{v48}

Andrés Kurmageri til Louise Walter fortsattes, men da Olga havde besluttet fuldstændigt at ignorere det, og derfor altid sænkede Øjenlaagene forat undgaa at se mere end højst nødvendigt, anede hun ikke, hvor langt det allerede var skredet frem. En tilfældig Yttring vakte hende imidlertid af hendes apathiske Tilstand.

Det var en Aften, da en af de sædvanlige, ugentlige Koncerter, som hele Vinteren igennem gave Tromsø Selskabsliv dets Festklang, fandt Sted i det dertil bestemte Lokale.

Salen var smukt oplyst, og Damernes Toiletter arrangerede efter den sidste Parisermode, men midt iblandt dem alle bar Olga Prisen. Den hvide Kaschmirsdragt, ^{k224} kantet med Svanedun, fremhævede hendes Figurs og Ansigts fine Omrids.

[142] «Madame er ikke ilde!» hviskede Grev Wasili, idet han lorgnettede sin Datter. «Hendes Rejsning er charmant.»

André bed sig i Læben, vendte derpaa Hovedet om og tilkastede Olga et Blik, der syntes at ville sluge hendes hele Skikkelse.

Efter at de første Musiknummere vare udførte, rejste han sig imidlertid op og tog Plads ved Siden af Louise Walter.

Alles Øjne vare i samme Nu fæstede paa den Bænk, hvorpaa de sad. Olga saa med Vilje ikke derhen, men vakttes øjeblikkelig til Bevidsthed ved et Par Repliker, der bleve fremhviskede bag hendes Ryg.

«For Pokker, ser du de Øjne, han imellem fæster paa Louise Walter?»

«Nej. Jeg ser ham kurtisere hende lidenskabeligt, men de interessante Enkeltheder har jeg ikke bemærket.»

«Saa se paa dem nu! De brænde, som om det var Satanas selv, der havde tændt dem. For Fanden, Gut! Det skulde have været nogen af os andre dødelige, der havde vovet paa den eklatante [k225](#) Maade at sætte sig ud over Folkesnak. Vi havde nok faaet Svøben at føle, Kammerat!»

«Og det med Rette! Det er kun Skade, den ^[143] unge Pige er forældreløs; hun mangler Beskyttelse mod Snaphaner [k226](#) og Stratenrøvere. [k227](#) Hun er uforsigtig, man taler allerede mere om hende, end en ung Piges Rygte vel kan taale. En Plet paa Sneen –»

«Ja, saa er Pletfriheden gaaet al Kødets Gang.»

Olga blev hed om Ørene, og hendes Hjerte bankede heftigt. Det forekom hende, at enhver, der var i Salen, maatte lægge Mærke dertil.

Imidlertid maatte hun holde Pinen ud. Hun blev siddende. Lysene flimrede for hendes Øjne, Musiken bruste forbi hendes Øren, det ene Musiknummer efter det andet blev paabegyndt og afsluttet, og imidlertid vidste hun, at alles Øjne vare heftede paa ét bestemt Punkt, og at hun var den eneste, der ikke turde se derhen.

«Hun maa advares!» tænkte hun. «Hun maa advares, men min Gud – hvordan?»

Da Damerne vare forsamlede i det forreste Værelse forat tage Tøjet paa, benyttede Olga resolut Lejligheden.

Idet hun passerede forbi den unge Pige, sagde hun hurtigt og saa sagte, [k228](#) at Ordene ikke naaede til andre end til den, for hvem de vare bestemte:

«Tag Dem i Agt, Barn! Man taler om Dem.

[144] Dikterne lege med Fantasien, ligesom Drengene lege med Boldte.» [k229](#)

En pludselig Henrykkelsesrødme for over Louise Walters Kinder. «Var det virkelig blevet saa alvorligt, at man *talte* om det?»

Den unge Piges smigrede Forfængelighed fejrede denne Koncertaften sin største Triumf: «Dikterens Hustru var bleven skinsyg – paa *hende!*»

Da Olga var kommen ind paa sit Værelse, kastede hun Kaaben af sig, som om den vilde kvæle hende, stansede midt paa Gulvet og pressede Hænderne haardt mod hinanden.

«For hendes Skyld maa jeg gøre det», tænkte hun, «for hendes Skyld er det min Pligt at – at nedværdige mig og tale til ham om – om denne Kurtise!»

Hun hørte Andrés Skridt ude paa Gangen: Hjertet sad hende fast i Halsen, men hun rørte sig ikke af Pletten.

André traadte ind og lukkede Døren.

«André,» sagde hun saa roligt, hun formaaede og uden at vende Hovedet om, «du – viser den unge Louise Walter en – en usædvanlig Hyldest.»

Andrés Øjne skøde Lyn. Han sprang pludselig frem og bøjede sig mod hende i stærk Spænding.

[145] «Har du set det?» raabte han.

«Ja, men jeg har tillige hørt det.»

«Hvor?»

«I Aften – paa Konserten.»

«Og hvad siger du dertil?»

«Intet –»

«Intet!»

«Nej. Jeg siger intet andet end – det gør mig ondt for den unge Pige. Jeg siger intet andet, André –»

«Nej, du – 'siger intet andet'!»

Olga foldede sine Hænder. Hendes Mand saa ikke, at de skælvede krampagtigt.

«Jeg er ikke skinsyg.»

«Nej, det skal Gud vide, du er ikke skinsyg!»

«Men du kan ødelægge hendes Rygte, André.»

André brast ud i en spottende Latter. «Du lille, dydsirede, ^{k230} barmhjertige Søster! Jeg forsikrer dig, du kan berolige din altfor ømme Samvittighed. At en Dikter, en Berømthed kurtiserer hende, skader hende saa langt fra, at det snarere hæver hende i alles Øjne. At en Kunstners Øje vælger hendes Ansigt til Beskuelse, maa være hende en Ære.»

«En Ære!» sagde Olga. «En Ære det, som er en Forhaanelse!»

[146] «Den Forhaanelse bærer hun med Glæde, Madame! Jeg giver hende en Gave, hun ikke vil glemme hele sit Liv, men opbevare blandt sine Relikvier ^{k231} som dets kostbareste Minde. Jeg gør hende intet ondt, men lutter godt.»

«André», gentog Olga for anden Gang, «vogt dig for Nemesis. Denne hjerteløse, beregnende 'Flirtation' er Kattens Leg med Musen. Saa var det dog bedre, om du virkelig var forelsket.»

«Og om saa var?»

«Om saa var!»

André trak paa Skuldrene og gik ud.

«Om saa var!» raabte Olga og slog Hænderne for sit Ansigt i en aldrig anet Rædsel, der pludselig brød frem over hendes Hoved. «Er der virkelig Forelskelse i alle disse Kurtiser? Skulde han – Nej, nej nej! O, min Gud, han elsker kun mig, kun mig! Det er blot hans Fantasi og ikke hans Hjerte!»

11te Kapitel

Solen forlod Nordpolen, og det sidste Dampskib stævnede samme Dag tilfældigvis mod Syd.

Olga gik, fulgt af Grev Wasili, op paa Øen forat sige Solen og Dampskibet, dette direkte Forbindelsesled med Verden, Farvel.

De ilede op paa det højeste Punkt, hvorfra de længst kunde følge dem med Øjnene. De stirrede ud over Sundet.

De lette Vover hoppede og dansede om Dampskibets Køl. Hvorfor kunde de dog ikke stanse Hjulet, der ubønhørligt rullede frem ad?

Solen nærmede sig mere og mere Fjeldkanten.

Dampskibet med sin lysende Røghale og sit vajende Flag gled længere og længere ud – mod Lys, mod Sol, mod Liv!

Solens funklende Skive berørte allerede Fjeldet.

[148] Olga stod aandeløs bøjet frem over. Kunde hun blot gribe og holde den glødende Kugle fast!

Dampskibet løsnede et Kanonskud. Det rullede dumpt hen over Sundet som et Signal.

Tromsø-Sundets Maagesværme fløj op og skreg. Soløjet skuede endnu vemodigt ud over Finmarken.

Et Skud til! – I samme Nu dukkede Solen ned.

Der herskede Dødsstilhed; selv Maagesværmenes taug.^{k232} Man hørte kun det rullende, alvorlige Efterdøn af Kanonen.

Ikke én rørte sig der oppe paa Øens højeste Punkt. Bevidst eller ubevidst følte de, at noget guddommeligt havde sagt Farvel.

Da kom André med blottet Hoved ilende hen ad Vejen. Han holdt Hatten i Haanden, og der var en jagende Hast i hans Løb, som om der var noget, der forfulgte ham.

Da han naaede sin Hustru, var hans Aandedræt heftigt og kort; hun kunde se, at hans Hjerte bankede voldsomt. Andrés Ansigt var askegraat, og hans Øjne vandrede ustadigt omkring.

Olga stirrede paa ham i navnløs Rædsel.

[149] Det var i saadanne Øjeblikke, han blev hende saa underlig fremmed.

Var der Vanvid i hans Blod?

André satte Hatten paa sit Hoved, men tog den igen hurtigt af, som om hans Hjerne brændte i Feber.

«Hvad er det?» spurgte Olga angst.

«Min Hemmelighed,» svarede André.

En Lysglans sitrede som en sagte Skælven, en Refleks, hen over Vandfladen; den blegnede mere og mere og – svandt hen.

Et blytungt, graaligt, ni Uger langt Tusmørke bredte sig ud over Finmarken.

Man vendte stille om, og gik enhver hjem til sit.

André fik hurtig fat i den norske Selvbeherskelse, der gemmer sin Sjæl og sin Galskab bag et Jernpantser, gennem hvilket det er vanskeligt for andre at trænge. Lig Skildpadden trak han sig ind i sin Skal og – skjulte sig selv.

Han var igen bleven sindig og passiarede muntert og let.

Olgas Blik hang ved hans Janusansigt.^{k233} Hvilken Side var det, han nu vendte mod dem? Og hvor var den anden Side bleven af?

Men i sit Indre dulgte^{k234} André Følelsen af, at [150] Dampskibets sidste Kanonskud var Signalet for Ultima Thules onde Aander. Det var dem, der plejede at hidse ham, naar Solen drog bort.

Thi naar det yderste Nords lange Vinternat kommer, slippe Dæmonerne løs.

12te Kapitel

Fra Karasuando vare «Hunde blevne udsendte til Kautokejno forat gø.» [n104k235](#)

Tre Lapper og tre Kvæner, syv i alt tilligemed en Kvinde, kom som «Herrens Engle» fra Himlen forat udmale Helvedes Pinsler.

Lapperne bleve kaldte frem til Skrifte, og en offentlig Gudsdom blev nedsat.

«Hvor mange Børn (det vil sige Synder) har du?» spurgte Dommeren.

«Fem,» svarede den anklagede.

«Hvilke ere deres Navne?»

«Dans, Drik, Kort- og Brædespil, jeg pynter mig hver Søndag med Skærf om Livet.»

«Dræb disse dine Børn, aflæg disse dine Synder inden i Dag otte Dage; kom saa igen, saa skal du blive vejet. Ve over dig, hvis du da findes for let!»

[152] Efter otte Dages Forløb indfandt Synderen sig igen foran Domstolen.

«Har du dræbt dine 'Børn'?» spurgte Dommeren i denne hemmelige Ret.

«Ja,» svarede Lappen.

«Naar?»

«I Forgaars om Formiddagen Klokken elleve.»

«Saa du dit Legeme og din Sjæl brænde i Helvedes Luer?»

«Ja.»

«Saa du Kristus komme forat udfri dit Legeme og din Sjæl?»

«Ja.»

«Hentede han dit Legeme og din Sjæl til Himmelen?»

«Ja. Jeg følte Herrens Engel, der steg ned og rørte Bethesda's Vande.»^{k236}

«Saa har du i Forgaars Formiddag Klokken elleve faaet Aanden. Gak^{k237} ud i al Verden og prædik Fordømmelse over de uomvendte.»

Hvor Gud Herren oprejser sit Tempel, bygger Djævlen sit ved Siden af. I den Helliges Spor følger oftest den Onde.

Menneskehjertets helligste og lønligste Følelser skulde fra nu af vise sig i Aabenbarelsen.

Sorgens Legeme var Stønnen og Hysten, Gudsglædens ^[153]derimod: Latter, Dans, Hoppen og Springen. Besvimelser og Krampe bleve ubedragelige Kendemærker paa «Aandens Rørelser».

Som Tegn paa Sønderknuselse skulde Livbæltet banlyses, og Krumhornene paa Kvindernes Huer trykkes flade; thi i det hule, hornede Træstykke sad – Djævlen.

Ligesom Grev Wasili sagde Lappen: «Det kommer an paa Formen!»

«Vis mig dit Rievdadus-Mærke!»^{u105} Din Mund skal dømme dig!»

Ved den offentlige Altergang, der paa den Tid foregik i Kautokejno Kirke, greb Henrykkelsen de let bevægelige Lapper og steg i faa Minutter til en saadan Ekstase over det højhellige Sakramente, at de glædedrukne af «aandelig Vin» styrtede i hverandres Arme og med vild Jubel dansede lig berusede Bakkanter^{k238} foran Alteret.

Hele Menigheden rejste sig op. De bagerst siddende stege op paa Bænkene og saa over de andres Hoveder.

Forfærdelse malede sig i de flestes Ansigter. Enkelte faldt i Krampe, medens andre flygtede ud af Kirken.

^[154] Lamik Nikkut saa en lang Tid til. Fantasien gærede i ham, og han grundede i Biblen Nat og Dag. Et eller andet forfærdeligt Vanvid ulmede i Lappens Hjerne. Tilsidst brød Ilden ud, og Lamik Nikkut blev ligesom sine Medbrødre greben af Aanden.

Det var en kold, stjerneklar Julenat. Ilden var gaaet ud i Lamik Nikkuts Gamme, da Seimke vaagnede ved, at hendes Mand stod bøjet over hende. Skæret fra de ulmende Gløder faldt paa hans Ansigt.

«Farvel, du Syndens Kvinde!» sagde han. «Nu gaar jeg ud i min Herres Gerning.»

«Lamik, Lamik!» raabte Seimke, «vil du forlade mig?»

«Herren siger», svarede Nikkut, «'hvo som elsker Fader, Moder, Hustru, Søster og Broder mere end mig, er mig ikke værd.' I denne Nat har han aabenbaret sig for mig ligesom for Petrus ved Genesareth Sø og sagt: 'Følg mig! Fra nu af skal du fiske Mennesker.'» [k239](#)

Lamik Nikkut tog Skierne og ilede ud af Gammen.

Seimke sprang op. Hun styrtede ud i Natten og raabte: «Lamik! Lamik!»

[155] Men kun Ekkoet af hendes trøstesløse Raab klang tilbage, hun fik intet Svar.

Og i Fortvivlelsens Øjeblik tyede den kristne Lappekvinde til det moderlige og forbarmende, som Lappehedningen finder hos Mader-akka, [n106](#) og Katholiken hos Jomfru Maria.

Med opløftede Hænder ilede Seimke hen over Sletterne og raabte: «Mader-akka! Mader-akka!»

Julestjernerne skinnede over Kautokejno's Fjelde. Englene sang: «Ære være Gud i det højeste, Fred paa Jorden og i Menneskene en Velbehagelighed!» [k240](#)

Men denne Jul syntes det snarere, som om Djævlens Hærskarer droge hen over Finmarkens Tundras forat optænde Helvedes Ild.

Med et bekymret Hjerte havde Andreas Thorsen læst sit Juleevangelium og lagt sig til Hvile. Den nuværende Stilhed varslede intet godt; den var kun en Forløber for Stormen.

Da den gamle Mand som sædvanlig havde anbefalet sin Hustru, sin Søn, sig selv og alle Mennesker i Jesu Haand, sovned han ind, men medens han sov, fløj Rygtet som en Løbeild gennem Kautokejno, at Pintsefesten nu for anden Gang fandt Sted paa Jorden.

[156] Lappegammerne stode tomme. Anførte af Lamik Nikkut, vare Samerne tagne op paa Fjeldet, og der saa de alle Tunger af Ild falde ned fra Himmelen og brænde deres Hoveder. [k241](#) «Herrens Udvalgte» faldt berusede paa Knæ i Sneen.

Klokken var to, da Thorsen vaagnede ved en stærk Banken paa Døren.

«Staa op, Kirkesanger!» raabte en Stemme. «Har du Olje i Lampen? Herren er nær!» [k242](#)

Thorsen sprang ud af Sengen, kastede Klæderne paa sig, tændte et Lys og aabnede Døren. Lamik Nikkut og flere Lapper stode udenfor paa Ski. De havde revet Huerne af sine Hoveder, og Stjernehimlen lyste ned paa de ophidsede Ansigter.

«Herud!» raabte Nikkut. «Jeg har vækket dig op af Syndesøvnen forat tale til din Sjæl. For din Søns Skyld, som er min Sjæls Broder, vil jeg frelse dig. Domsbasunen lyder, Herren staar for Døren og banker. Ifør dig Kristi Retfærdighedskjortel, førend det er for sent!»

I dette Øjeblik lød et angstfuldt, hjerteskerende Skrig. Med det sorte Haar flagrende ned ad Skuldrene og Pæsken oprevet foran i Brystet styrtede Seimke ind i Kredsen.

Hun kendte sin Mand, hun kastede sig paa Knæ for hans Fødder.

[157] «Lamik!» raabte hun, «Lamik, kom tilbage til dit Hus!»

I Lappens opbrusende Hidsighed sparkede han hende bort.

«Kristus siger: 'Vig bag mig Satan!'» [k243](#) raabte han. «Og i Kraft af hans Ord er jeg berettiget til at kalde dig for Satan.»

Thorsen tog Seimkes Haand og stødte ham til Siden.

«Gaa bort», sagde han med værdigt Alvor, «gaa bort, Børn! I ere drukne af Vin. Gaa bort og sover ud i Guds Navn. Dig, Lamik Nikkut, takker jeg for din gode Vilje.»

«Tak din Fader Djævlen!» raabte Lapperne, idet de løbe bort. «Guds Børn kunne ikke modtage en fordømts Tak. Vi ryste Støvet af vore Fødder.» [k244](#)

Thorsen bøjede sig ned over Seimke, der i sin Fortvivlelse laa sammenkrøben i Sneen.

«Gaa hjem, Seimke», sagde han mildt, «gaa hjem og vent paa din Husbond i Jesu Navn.»

Seimke rejste sig op, og da hun mødte det kærlighedsfulde Øje, der saa paa hende, vendte hun lydigt om og gik hjem.

«Herre Gud Fader! Du se i din Barmhjertighed ned til os og være os alle naadig», «bad ^[158] Thorsen, idet han igen lukkede sin Dør og gik til Hvile.

Og medens Lappernes «Pintsedaab» fyldte Julenatten med Hujen og Skrigen, sad Seimke ved Ilden i sin Gamme og ventede paa sin Husbond i Jesu Navn. Medens de smaa Juleengle dansede om Flammen, sov den lille, nyfødte Vaibi i sin lune, forede Komse.

Neppe havde imidlertid Lamik Nikkut blandet sig ind i den religiøse Bevægelse, førend han paa Grund af sin Begavelse og Belæsthed øjeblikkelig blev dens Fører og Leder. Men samtidigt med hans legemlige Person kom hans aandelige Natur ind i den og indblæste den en vild, højtflyvende Sjæl.

Lamik Nikkuts Vækkelse var tillige en Slags Poesi, hvis Inspiration han selv naturligtvis troede at være den Helligaand.

Fra nu af behøvede Guds Børn hverken Daab, Sakramente eller den hellige Skrift; thi gennem sine «Rørelser» og «Fornemmelser» bleve de direkte besøgte af Gud og førte fra Aabenbarelse til Aabenbarelse.

«Aand! Aand!» blev Løsenet, der gjaldede fra Fjeld til Fjeld.

Ydmyghed og Selvfornægtelse tilhørte de Ting, der vare «forbigangne». Selvraadighed, Trods, ^[159] Egennytte, Had og sanselige Lyster fulgte i Hovmodsdjævlens Fodspor, og Ærgerrighedens Feber blev vakt i Lappernes Blod.

En forfærdelig Kappelstrid om, hvem der var den største i Guds Rige, begyndte lig en Epedemi at udbrede sig over Kautokejno.

Aarhundreders Udelukkelse fra Guds Ord havde gjort Lapperne til Børn, der nu legede med Tiden. De nye Bøger vare dem endnu en altfor stærk Kost; de kunde ikke magte dem.

Uagtet Lamik Nikkut erklærede Bibelen forat være overflødig, løsrev han dog med en særegen, snu ^{k245} Skarpsindighed det ene Skriftsted efter det andet fra sin rette

Sammenhæng og skabte af dette selvraadigt løsrevne et System, hvis Orden og logiske Konsekvens røbede en filosofisk og matematisk anlagt Hjerne.

Forgæves søgte Andreas Thorsen at sætte en Dæmning for den Strøm, der saa pludselig var brudt løs og overskyllede alt.

I Sneørkenens dødsstille Øde fordrer Lappens Øre at høre noget, og da de naturlige Lyde oftest tie, skaber han sig selv de hemmelighedsfulde [n107](#) og overnaturlige.

Og — naar Lappens Indbildningskraft én Gang [\[160\]](#) er bleven hidset og skræmt op, fantaserer han sig ind i Døden.

Thorsens Frygt var gaaet i Opfyldelse. Fantasien var kommet ind i Vækkelsen og begyndte at udrette en Mørkets Gerning.

De eneste, der ikke vare grebne af Raseriet, men trofast holdte sig til Kirkesangeren, vare Seimke og hendes Fader, Jakob Tudekas.

Trøstet og opmuntret af Thorsen var Seimke rolig, og tillidsfuld i sin Barnetro oppebiede [k246](#) hun det Øjeblik, da Lamik vilde blive træt og af sig selv komme tilbage.

Og der laa de runde Lappegammer Side om Side, medens blussende Baal lyste rødt ud i Vinternatten. Lapperne elske den runde Form; thi Solen er rund, og Lapperne elske Solen.

13de Kapitel

«Du har altsaa sagt, at der ingen Opbyggelse^{k247} skal blive.»

«Nej, det har jeg ikke sagt.»

«Hvad har du da sagt, kære Kirkesanger?»

«At hvis I ikke ville komme forat bede sammen med en gammelⁿ¹⁰⁸ Ven, saa kunne I jo lade det være.»

«Men saa bliver der jo ingen Opbyggelse.»

«Jo, der gør.»

«Vil du holde Opbyggelse, naar ingen kommer?»

«Der er En, som har sagt, han vil komme.»

«Og for denne enes Skyld vil du virkelig holde en hel Opbyggelse?»

«Ja, det vil jeg.»

Lapperne brast ud i en ustanselig Skoggerlatter.

«Hvem er da denne ene, Kirkesanger?»

Andreas Thorsen rejste sig op.

[162] «Ibmel – Gud,»ⁿ¹⁰⁹ sagde han højtideligt.^{k248}

Slagne af Ærefrygt blottede Lapperne sine Hoveder og gjorde alle en taus Forbøjning.

Thorsen benyttede sig af den øjeblikkelige Stilhed og begyndte en Bøn, men han var neppe kommen til Enden, førend den Overvægt, han havde faaet, var forsvunden, og en Stemme lød midt i Forsamlingen:

«Tror du, Kirkesanger, du taler af Aanden, naar du nu taler til os Mennesker?»

«Ja», svarede Thorsen, uden at lade sig forstyrre, «jeg tror det, fordi jeg aldrig taler noget, uden det som den hellige Skrift med klare Ord har sagt.»^{k249}

«Det er Løgn!» raabte Lapperne, «thi var du af Aanden, ligesom vi ere af Aanden, saa lod du, der siger dig at være en Lærer, ingen beholde Fred og Liv, der ikke var af Aanden som du og vi.»

Han havde neppe udtalt, da en gammel rynket, spidshaget Kvinde med bart Hoved og det graa Haar i Tjavser hængende ned ad Ryggen styrtede ind i Stuen.

«Samer! Samer!» hvinede Sara Hurri og rev sig i Haaret, «Kristus har vist sig for mig. ^[163]Staaende paa en lysende Sky overgav han mig Dommermagten og Petri Nøgler.^{k250} Jeg skal opvække de døde Profeter. Og Herren sagde: 'Før hid hine mine Fjender, som ikke ville, at jeg skulde regere over dem, og slaar^{k251} dem ihjel for mine Øjne!'»^{k252}

«I elskelige,» sagde Thorsen, «tror^{k253} ikke hver Aand, men prøver^{k254} Aanderne, om de ere af Gud! Thi mange falske Profeter ere udgangne i Verden.»

Sara Hurri slog i Bordet og kastede Bibelen paa Gulvet.

«Kirkesanger!» raabte hun. «Jeg forbander dig, du er Guds Fjende!»

«Hun er en Profet!» raabte Lapperne ude af sig selv, «hører hende, i hvad hun saa end siger!»

«Bind ham!» sagde Sara Hurri og pegede paa Thorsen. «Bind ham og dræb ham; thi han forkynder falsk Lære!»

Og de godmodige Lapper bleve grusomme i sin Fanatisme, og denne deres Grusomhed vendte sig med det mest utæmmede Raseri mod Kirkesangeren, som de alle havde elsket.

«Du er vejjet og funden for let!»^{k255} raabte de, og – som én Mand vendte de sig mod ham og kastede sig over ham.

Thorsen saa paa dem med Taarer i Øjnene ^[164] og sagde: «Fader, forlad dem; thi de vide ikke, hvad de gøre.»^{k256}

Og den vilde Skare veg tilbage. Ingen formaaede at legge Haand paa ham.

Den gamle Mand stod fredlyst midt i Sværmen, som om han var omgiven af en Vagt af usynlige Engle.

De gik alle ud én for én, og da Stuen var bleven tom, gik Thorsen hen og stængede Forstudøren.

Dette var ogsaa paa høj Tid: thi neppe vare Lapperne komne ud i Kulden, førend den uforklarlige Magt, der havde holdt dem i Tømme, var brudt.

Trudsler og Hyl som vilde Dyrs løde rundt om Huset, og Gadedøren blev stormet. Men den tykke Jernstang holdt igen.

Thorsen slukkede Lyset.

«I Guds Navn!» sagde han, idet han satte det hen paa Bordet. Han stod stille og lyttede.

Forbandelser bleve ved at regne ned over hans Hoved fra disse Menneskers Mund, som han havde undervist, hjulpet og trøstet.

«Det gaar over, Herre», sagde han, «det gaar over!»

I det samme Thorsen slukkede Lyset, var det ^[165] midlertid, som om der blev gydt koldt Vand i Blodet.

Lapperne kastede endnu en Sten mod Døren, men droge derpaa bort.

Hujende og støjende i Natten skiede de ^{k257} fra Renby ^{k258} til Renby, overfaldt Gammerne, slæbte Børn og Kvinder ud i Sneen og piskede dem, indtil de troede paa deres Gud.

Thorsen, der kort efter var gaaet ud udenfor Huset, stod stille og lyttede i Sorg og Gru til de Rædslens Raab, der hvinede gennem Natten.

«Fader Thorsen», lød en Stemme ved hans side.

Han vendte sig om og saa en ung Lappegut, hvis vakre Ansigt var hævet op mod ham. Det var fromt og glædestraalende som en Engels Ansigt.

«Fader Thorsen», sagde han, «min Husbonde har sendt mig i et Ærinde til Jakob Tudekas, men han har under Trudsel om svar ^{k259} Mishandling forbudt mig at gaa til dig og tale med dig. Men jeg maatte, Fader Thorsen, jeg maatte komme til dig.»

«Hvorfor, Aiken Judnir?» spurgte Kirkesangeren.

«Jo, Fader Thorsen. Min Husbonde, Alits Virtotak, er af den nye Tro, og han har pisket ^[166] og mishandlet mig, – se disse Ar paa mit Legeme,» – han blottede sit Bryst, «ja, han har lokket mig og lovet mig Penge, hvis jeg vilde gaa over til den ny Tro. Men jeg vil holde fast ved den gamle Tro, Fader Thorsen, og derfor maatte jeg se dig. Tal til mig, Fader Thorsen, og sig mig noget godt i Jesu Navn. Jeg trænger til Trøst.» [k260](#)

Og da udvidede sig den gamle Mands Hjerte, og han følte Herrens Miskundhed og Trofasthed, den Herres Kjærlighed, der ikke forglemmer sine.

Og i Nattens Stilhed, medens «Satan for om i Dalen som en brølende Løve og søgte hver den, han kunde opsluge», sadde den gamle Mand og den unge Gut og talte om Jesus og hans livsalige Naade, medens Taknemmelighedens Taarer rullede ned ad deres Kinder. Og de vidste begge, at deres Herre var midt iblandt dem; thi de vare jo forsamlede i hans Navn. [k261](#)

«Vil du nu skjule, at du har været hos mig?» spurgte Kirkesangeren, da Lappegutten rejste sig forat gaa.

«Nej!» raabte han jublende. «Jeg vil intet skjule, intet fortie, men lide alt, alt og tage mod mine Slag!»

«Gaa med Gud,» sagde Thorsen, og syngende ^[167] og dansende som et Barn gik Aiken sin Martyrdom i Møde.

Han vidste, at Alits Virtotak var med i den rasende Hob, men hvor var den? Han hørte den over alt, men han saa ingen. Ikke en Gang Skyggen af noget Menneske faldt hen over Sneen.

«Mon de skulde være oppe ved Kirken?» tænkte Aiken Judnir.

I stærk Fart skiede han af Sted, men da han naaede Foden af Højen, stansede han, og et Ryk for igennem ham.

Højen var sort af Mennesker. Som Dværge mylrede Lapperne op af Jorden; Sten efter Sten susede gennem Luften og kløj klirrendte mod Kirkevinduerne. Det var en almindelig Stenkastning.

Aandeløs stormede Aiken op ad Bakken og styrtede ind i Sværmen.

«Holdt, holdt!» raabte han og hævede Armene i Vejret, «I maa ikke stene Guds Hus!»

Men Alits Virtotak sprang frem med løftet Skistav og greb ham i Armen.

«Hvor har du været henne?» skreg han.

«Hos Kirkesangeren», sagde Aiken Judnir. «Jeg maatte dog faa en Guds Trøst til Nytaarsdag.»

[168] «Djævlén er faren i ham,» hylede Lapperne, «den onde Aand maa piskes ud.»

«Tilgiv mig, Husbond», sagde Aiken, «men man skal adlyde Gud mere end Mennesker.»

Disse Ord vare Signalet for den Storm, der brød løs.

Pæsken blev reven af ham, hans Ryg blev blottet, og han selv med Remme bundet fast til et Birketræ.

«Herre Jesus hjælp mig, som du hjalp hellig Stefan!» [k262](#) bad Aiken.

Piskningen begyndte. Slag fulgte paa Slag, og Blodet randt i Strømme ned paa Sneen.

«Hjælp mig, Herre Jesus», bad Aiken Judnir «lad mig faa dø for dig.»

Endelig blev Raseriet afkølet!

Endelig bleve de opløftede Arme trætte og sank ned!

Aiken blev løst fra Træet, slængt hen udenfor Kirkedøren, og tørstende efter mere Blod ilede Lapperne bort.

Der blev stille paa Højen. Nytaarsnat straaledé klart ned paa Jorden.

Der laa han udenfor Kirkedøren, blødende, halv nøgen og uden at kunne røre et Lem.

Aiken forsøgte at slæbe sig hen forat faa [\[169\]](#) fat i Pæsken, men det var umuligt. Intet Raab om Hjælp kunde frelse ham; thi der fandtes intet Menneske i Nærheden, og selv om der var, saa formaaede han ikke at raabe.

Aiken vidste nu, at han maatte fryse ihjel. Men han laa udenfor Døren til Guds Hus med Ansigtet vendt op ad, og Nytaarsstjernerne lyste ned til ham.

Med foldede Hænder og lyksaligt Aasyn laa den unge Lap og ventede paa sin Død.

«Herre, kom snart og bær mig hjem!»

En Straaleglans sittrede hen over Sneen og bredte sig ud i Kautokejno Dalen. Den lyste fra Himlen til Jorden og fra Jorden til Himlen, og i denne Straaleglans nikkede Englehoveder ned til ham. De smilede alle.

«Tak, Herre Jesus, Tak!» mumlede Aiken.

Da begyndte Salmesang inde i Kirken. Salmerne lode ud i Nytaarsnatten, og Aiken vidste, det var Guds Engle, der sang:

«Ære være Gud i det højeste, Fred paa Jorden og i Menneskene en Velbehagelighed.» [k263v49](#).

Da Maanen steg op over Fjeldene, havde den Herre Jesus «baaret» Aiken Judnir hjem.

Han laa død udenfor Kirkedøren med Smil paa sit Ansigt og fejrede Nytaar i Himmelen. [v5Q](#)

14de Kapitel

Nytaarsdagsmorgen blev hans Lig fundet i Sneen, og Thorsen indsaa Nødvendigheden af, at nu maatte der gribes til alvorlige Forholdsregler og ved Hjælp af disse til Selvforsvar, hvis ikke Oprøret skulde antage Dimensioner, paa hvilke han neppe vovede at tænke. Han gik derfor hen til Lensmanden.

«Der maa øjeblikkelig sendes Ekspres^{k264} til Fogden efter Politiassistenter,» sagde han.

«Hvem skulle vi sende?» spurgte Lensmanden. «Her er ikke en Lap i hele Kautokejno, paa hvem vi kunne stole. Jakob Tudekas er for gammel.»

«Saa maa du rejse selv», sagde Thorsen. «Rejs øjeblikkelig, der er ikke et Minut at spille, og tag Vare-Renⁿ¹¹⁰ med.

Efter Lensmandens Afrejse tiltog imidlertid Urolighederne Time for Time.

«Hvad skal jeg gøre,» tænkte Kirkesangeren, ^[171] «forat holde dem i Tømme? Det er Nytaarsdag. Om jeg aabnede Kirken, tændte Lysene og holdt en Bøn i Kordøren? I Nødsfald maa det være mig tilladt forat frelse Menneskers Liv.»

Øjeblikkelig han havde fattet denne Beslutning, gik han hen til Tudekas's Gamme.

«Følg med, Jakob,» sagde han, «vi ville gaa til Kirken og tænde Lysene. Du skal ringe Klokkerne.»

Uden at sige et Ord stod Samen op og fulgte ham.

Kirken blev aabnet, Lysene bleve tændte, og Kirkeklokkerne lode ud over Kautokejno.

Lapperne stansede og lyttede.

Hvad var det? Der var jo aldrig nogen Gudstjeneste paa denne Tid af Aaret?

Men Kirkeklokkerne bleve ved at lyde, og Lysene straaledede ud gennem Kirkevinduene.

«Det maa være et Mirakkel,» tænkte Lapperne og strømmede til. Fra alle Kanter kom de og styrtede ind i Kirken.

Andreas Thorsen stod i Koret, og et Sekund opfangede han et Glimt af Lamik Nikkut, der listede sig ind ad Kirkedøren.

Kirken blev propfuld, og Lappernes Ansigter vare nysgerrige vendte op mod Kirkesangeren.

[172] «I Guds Navn!» tænkte Thorsen, idet han begyndte at læse Indgangsbønnen.

Men i samme Øjeblik lød en høj, kraftig Røst gennem Kirken:

«Fordømt være du, Andreas Thorsen!»

Kirkesangeren vendte sig om og saa Lamik Nikkut, der stod oppe paa Prædikestolen og med vredesglødende Ansigt stirrede ned paa ham.

«Stig ned, Lamik Nikkut!» sagde Thorsen roligt, idet han igen vendte sig om mod Menigheden og begyndte at bede:

«Fader vor, du som er i Himlen.»

«Du lyver, Andreas Thorsen!» raabte Lamik Nikkut, idet han styrtede ned fra Prædikestolen og frem i Koret. «Du skulde sige: 'Fader vor, du som er i Helvede!'» thi din Fader er Djævlen. Slutted eder til mig, Samer! En saadan Lærer bør ikke taales! Ned med ham til Afgrunden, og i Afgrunden er Rædsel!»

Lappen var næsten imponerende skøn, som han stod der med funklende Øjne, Huen revet af Hovedet, og Ordene strømmende fra hans Mund i ildfuld Veltalenhed.

«Jeg er opstanden uden Kød!» raabte han. «I Kraft af Aanden er jeg sand Gud, og i Kraft af min menneskelige Natur er jeg tillige sandt [173] Menneske. [k265](#) Bøj Knæ, Samer, og bed! Jeg er Kristus!»

En Flok Lapper, der samme Dag vare komne fra Karasjok, og som ikke vare grebne af Forvildelsesrusen, blev dette imidlertid for stærkt. De sprang frem og kastede sig over Lamik.

Nikkut gjorde en fortvivlet Modstand, han slog om sig til Højre og til Venstre, og da hans «Troesbrødre» kom ham til Hjælp, brød han sig frem gennem Sværmen og styrtede ud.

I Kirken opstod der imidlertid et forfærdeligt Slagsmaal mellem Karasjok- og Kautokejnolapperne. Der flød Blod paa det indviede Gulv, og Eder og Forbandelser trængte sig helt op til Alteret.

Thorsen, der kendte Lappernes Modtagelighed for ethvert ydre Indtryk, indsaa øjeblikkelig, at den eneste Frelse var et pludseligt Mørke.

«Sluk Lysene, Tudekas,» sagde han. Men Jakob Tudekas stod ubevægelig med opspilede Øjne og betragtede den kæmpende Masse. Smitten havde begyndt at gribe ogsaa ham, og da en liden Lappepige paa elleve Aar pludselig sprang ud af Kvindernes Klynge op paa Alteret og med hvinende Stemme raabte: «Blod! Blod! Blod! Blodet, der flød paa Korset, lad det flyde til Fordømmelse!» styrtede Tudekas frem, faldt paa Knæ og jublede:

[174] «Herren har sandelig besøgt sit Folk! Herre, du haver skjult det for de vise og forstandige og aabenbaret det for de enfoldige og umyndige!»[k266](#)

«Vogt dig, Tudekas!» raabte Thorsen. «Følg hjem med mig.»

Forgæves! Advarsler og Formaninger vare talte for døve Øren.

«Naar Menneskene tie, skulle Stenene tale,» raabte Jakob Tudekas.[n11k267](#)

Da slukkede Thorsen Lysene, og der blev bælgmørkt i Kirken.

En pludselig Dødsstilhed indtraadte. Der hørtes ikke en Lyd undtagen Lappernes stønnende Aandedræt.

Efter ti Minutters Forløb stod Thorsen alene igen i Mørket.

Lamik Nikkut var imidlertid fra Kirken ilet ned til sin Gamme.

Seimke sad paa et Renskind foran Ilden med det halvnøgne Barn i Skødet, da hendes Mand stormede ind.

«De Syndens Hunde forfølge mig!» raabte han. «Giv mig nogle Lefser og et Stykke Kød, jeg maa tilfjelds!»

Seimke lagde Vaibi ned paa Skindet og efterkom ^[175] skælvende hans Opfordring, medens Lamik tog Madposen og spændte Skierne paa.

«Bliv hos dit Barn, Lamik,» sagde Seimke og tog bønfoldende hans Haand.

Nikkut rev den til sig, svingede med Staven, og med Raabet:

«Den, som lægger Haanden paa Ploven, se sig ikke tilbage, ellers vorder han en Saltstøtte som Loths Hustru!» ^{k268} ilede han ud.

«Herre Gud Fader!» sagde Seimke, idet hun tog Barnet i sine Arme og grædende krøb sammen paa Hug foran Ilden. «Mit Hjerter er ubehjælpelig som en stakkels, vingeløs Fugl. ⁿ¹¹² Kom du og tag det i din Haand.»

*

Nogle Timer efter at Thorsen var vendt tilbage til sit Hus, kom Seimke styrtende ind til ham med Barnet paa Ryggen.

«Kom op, kære Kirkesanger, kom op!» raabte hun bedende, idet Taarerne strømmede ned ad hendes Kinder. «Min Fader har faaet Smitten, kom og frels ham!»

Thorsen fulgte hende øjeblikkelig til Bumandens ⁿ¹¹³ ^[176] Gamme; men da han løftede Renskindet og traadte ind, veg han uvilkaarlig tilbage for det Syn, der mødte hans Øje.

Jakob Tudekas sad halvnøgen midt paa Jorden og sled i de Toug, hvormed han var bleven bunden. Fraaden skummede ham ud af Munden, og han lignede en af Bibelens besatte. Lapperne stode rundt om ham med blottede Hoveder og betragtede ham med hellig Ærefrygt.

«Vi have maattet binde ham,» sagde en af dem.

«Aanden kom i en saadan Fylde over ham, at hans Legeme ikke kunde bære det.» ^{n114k269}

Thorsen saa paa ham.

«Hvorledes lever du?» spurgte han.

«Jeg! Som var, som er og som bliver?» spurgte Tudekas. «Knæl!» raabte han til Datteren.

«Ja, jeg skal,» svarede hun angst, idet hun knælede ned foran ham.

Tudekas hævede de bundne Hænder:

«Det er ikke nok. Du skal tilbede mig som –»

«Holdt,» raabte Thorsen, «ingen Gudsbespottelse, Jakob Tudekas! Staa op, Seimke!» vedblev han, «du skal tilbede Herren din Gud og ham alene!»

[177] Idet Seimke langsomt rejste sig op, tilkastede Tudekas Thorsen et hadsk men samtidigt frygtsomt Blik.

«Satan annamme ^{k270} dig!» skreg han.

«Du skal ikke bande,» sagde Kirkesangeren.

«Jo, Belials ^{k271} Søn! Naar der kommer Magt over mig til at bande, saa bander jeg.»

«Han har Ret til at bande dig,» raabte Lapperne. «Jakob Tudekas har Aanden!»

«Den Aand, der taler ud af eders Mund, viser bedst, hvis Børn I ere,» svarede Thorsen. «Samer, I have vist mig eders Rievdadus-Mærke.»

15de Kapitel

Polaregnesenes lille Paris. – For flere Aar tilbage benævnedes Ultima Thules Hovedstad saaledes paa Grund af dets udviklede Selskabslivs Luksus, Belevenhed og Forfinelse, paa Grund af dets Kunstsans og forbausende «Privatsamling» af musikalske og ogsaa enkelte dramatiske Talenter, – i det Hele taget af begavede Mennesker.^{v51}

Den Kavalier, der med Held og Bifald bevægede sig i Tromsø Selskabskredse, kunde med Tryghed fremtræde i Udlandets Saloner; hans Væsen var poleret.^{v52}

Dette Særsyn skrev sig dels fra dets livlige Søfart, dets stadige Samkvem med Udenverdenen, dels fra den Omstændighed, at flere af de unge bleve opdragne ved udenlandske Instituter.^{k272}

At Tromsø Selskabsliv udviklede sig saa smukt og saa rigt, var imidlertid tillige en Nødvendighed. Naturen bød intet den største Del af ^[179]Aaret; Tromsø Indbyggere vare afsondrede og henviste til sig selv.

Medens ovenstaaende, blodige Drama udviklede sig i Kautokejno, rullede Pariserlivet en miniature^{k273} med sine Konserter og Dilletantforestillinger,^{k274} sine Selskaber og Baller rastløst og uophørligt hen under det Mørke, som havde lejtret sig over Polarbyen saa tæt, at selv ved Middagstid brændtes Lys.

Hvilke brogede Perspektiver dog disse Gader, tilsneede og dunkelt oplyste, fremviste for Beskuerens Øje!

Russiske Kaner,^{k275} forsynede med kostbare Ulve- og Bjørneskindsfælde samt prydede med filerede Net, fore igennem dem. Hvilken Klang af Bjælder, af lystige Piskesmeld! Hvilken Latter, Raaben, Banden og Skælden paa norsk, lappisk, kvænsk og russisk!

Der vrimlede af Lodjer^{u115} i Sundet og af Søfolk paa Kajerne. Sortskæggede, alvorlige, russiske Købmænd gik om med Lommerne fyldte med Russenødder.^{k276}

Russerne ere godmodige. De ere Børneelskere og ønske at lokke et glad Smil frem paa ethvert Barneansigt, de møde, helst dog ved Hjælp af Russenødder.

[180] Grupper af Sølapper vare paa Zigeunervis lejrede i hver Gade og paa hver Brygge; man kendte dem i lang Frastand paa Lugten af Rensdyrshuder.

De lo, snakkede, dyppede sin bankede Tørfisk i Tran og takkede Gud for «godt, velsmagende» Maaltid.

Hvilken forunderlig, broget Tilværelse! Overforfinelse og ukultiveret Nomadeliv, Blaserthed og umiddelbar Naivitet!

Rul hen, du ejendommelige Nordpolsliv, rul hen, sprudlende og friskt, medens Tromsøen svømmede paa det plaskende Ishav. Lysene fra Polarstadens tusinde Hjem straaledede ud i Mørket.^{y53}

Forsølvet af Maanens blege Glans laa Ultima Thules Hovedstad lig et utydeligt, halvt spøgelseagtigt Fata Morgana,^{y54} som man er bange vil forsvinde, dersom man nærmer sig det, medens Himmelens Stjernefakler tegnede sælsomme Runer over dets Hoved.

Stjernes kud paa Stjernes kud faldt ned i Polarhavet.

Hold inde, du blinkende Regn, du forvirrer Synet og Tanken!^{y55}

Nordlysene lynede gennem Altet. De funkledede, de gnistrede, de hvislede i en Elektricitetens afsindige [181] Hvirvel! Det var Elementæraandernes vilde Jagt.^{y56}

Tromsø laa i fuld Illumination og straaledede ud i Saganatten.^{k277y57}

Endnu var imidlertid alt taust fra Kautokejno, og intet Rædselsbud havde endnu naaet frem over Fjeldet.

Men under Tromsøs sædvanlige, lystige^{y58} Selskabsliv begyndte der snart at gaa en sagte Underdønning. Den religiøse Opvækkelse forplantede sig lidt efter lidt til Stiftsstadene, men det skede tyst og stille. Den var endnu ikke trængt ind i de Kredse, i hvilke André færdedes. Ikke destomindre opfangede han lejlighedsvis Glimt af denne «mystiske Fremtoning», naar han under Tiden om Aftenerne paa sin Vandring gennem Gaderne hørte Salmesang tone ud fra et eller andet Hus, hvor der holdtes en kristelig Opbyggelse.

André stod ofte stille og saa lyttende op til de oplyste, tildækkede Vinduer.

Disse lejlighedsvis Glimt vare imidlertid tilstrækkelige til at indgyde hans let bevægelige Fantasi et ubestemt Indtryk af noget hemmelighedsfuldt, der gærede i den Luft, han indaandede, af skjulte Magter, han ikke kunde raade. [k278](#)

Den fortsatte Kamp mellem André og hans [\[182\]](#) unge Hustru blev hidset af den nervepirrende Søvnløshed, der ofte er den mørke Tids ubønhørlige Ledsager. De vare begge unge, livskraftige og – stærke. Ingen af dem vilde give efter, og ingen af dem vilde give tabt. Den lidenskabelige Kærlighed, de hver paa sin Side følte for hinanden, gav Striden en Intensitet, der drev den ud paa Spidsen.

Ligesom André hin Gang for femten Aar siden i Kautokejno listede sig om den unge Pige med Lazzaronens Smidighed for tilsidst at erobre hende, saaledes kæmpede han nu lig Pygmalion, [k279](#) forat hans Galathea skulde faa den Glød og den Hengivelse, han forlangte.

Pygmalion vilde blive Galatheas Gud.

Olgas Længsel efter André's Fader blev tilsidst ulidelig; thi hun havde en Følelse af, at naar hun blot fik komme til den gamle Mand og lette sit forpinte Hjerter, vilde alt blive godt.

André's «store Arbejde» var imidlertid blevet færdigt, dette romantiske Epos, – thi Ultima Thules Søn var naturligvis en fuldblods Romantiker, – der i Følge alles Forventning skulde forbause Verden.

Den unge Poet havde netop afsendt sit [\[183\]](#) Manuskript til sin Forlægger, da han og Grev Wasili en Aften slentrede ud udenfor Byen.

Den første gik og nød indvortes Eftersmagen af sin Inspiration, medens den sidste udviklede sine Theorier om Præeksistensens [k280](#) Skønhed og Dybsindighed.

Hans Svigersøn svarede adspredt og med Enstavelsesord. André var «anderswo engagirt» [k281v59](#) og formaaede ikke at løsrive sine Tanker fra det moderlige Billede, han havde fremtryllet i sin Diktning.

Dette Billede fyldte tilsidst hans Sind med en fortærende Længsel efter en Gang at kunne faa det at se Ansigt til Ansigt.

Det vilde være et Mirakel, hvis det skede, men til enkelte Tider er Menneskenaturen forberedt paa noget uventet, selv om den savnede, eller det savnede, figurlig talt, stod op fra de døde.

Grev Wasili stansede pludselig. De vare lige udenfor Hansjonæsset, [n116](#) hvor en Trup tilrejsende Linedansere havde lejret sig i en aaben Traktørbod.

«Voilà!» udbrød Grev Wasili. «Lad os et Øjeblik gaa ind og se paa disse Gøglere. Der var et Ansigt, som vel var værd et Par Minutter.»

[184] Greven aabnede Porten, og André fulgte ham mekaniskt og fremdeles hensunken i sine egne Tanker.

«Et Krus Øl, Marketenterske!» [k282](#) raabte Grev Wasili leende.

André, der i det samme Øjeblik saa Moderen, saaledes som han havde fremstillet hende i Slutningsscenen, hvor hun med Valkyriens [k283](#) ildfulde Begejstring svinger Krigsfaklen, saa op paa den Kvinde, der rakte dem Kruset.

Han for tilbage, som om en Øgle havde stukket ham. Han slog hende Kruset ud af Haanden og styrtede ud, som om den Dæmon, [v60](#) der boede i ham selv, og som han havde indsuget med Modermelken, fulgte i hans Fodspor.

Nu havde han staaet Ansigt til Ansigt med denne Djævel. [v61](#) Det var hans Moder! Han kendte hende igen efter det halvt udviskede Daguerreotyp, [k284](#) hans Fader havde vist ham; det var jo hans eget Ansigt!

Om saa hele Verden vilde erklære, det ikke var hende, vilde Stemmen i hans Indre alligevel sige: «Det var din Moder!»

Var det Blodets Røst?

André ilede hurtigt frem ad, han blev pludselig bange for sin egen Natur.

[185] Billedet, han havde rejst, var styrtet fra Idealitetens Piedestal [k285](#) ned i det Virkelighedens Smuds, han traadte under sine Fødder.

I Afsky og panisk Rædsel ilede han hen til Hotellet, hen til sin Hustru, forat indaande ren Luft.

«Pak dit Tøj ind, Olga,» raabte han, «om nogle Dage rejse vi til Kautokejno.»

Thi Faderen blev med ét det eneste Menneske i Verden, der kunde redde ham.

André greb fat i sin Hustrus Haand, og nu fulgte en af de Latterparoxysmer, [k286](#) som Olga allerede kendte.

Hun rev Haanden til sig, dækkede for sine Øjne og flygtede for denne rædselsfulde Haanlatter, der forfulgte hende og gennemisnede hendes Blod.

«Alt viger under mine Fødder, jeg bliver svimmel! Hvad er jeg? Er jeg Kvæn? Er jeg Lap? Er jeg Nordmand? Var jeg kun én af dem og ikke lidt af dem alle! – Gud i Himlen!» raabte André, «kunde jeg blot faa Tag i mig selv!»

Grev Wasili var imidlertid bleven staaende og stirrede med vidt opspilede Øjne paa den ranke Kvænkvinde, der havde rakt dem Kruset.

Trods de femti Aar kunde man alligevel ikke undgaa at lægge Mærke til hende. Det askefarvede

[186] Haar var blevet graat, men de sorte Øjne luede endnu med Ungdommens Ild.

«Det Ansigt har jeg kendt,» mumlede han, idet han satte Lorgnetten paa.

«Ja,» sagde hun med en besynderlig dæmpet, stille Haan, «det Ansigt har du kendt og – skændet. For din Skyld forlod jeg den Mand, der var som en Gud i Sammenligning med dig og mig. For dig, Usling, forlod jeg ham, hvis Fødder du ikke er værdig at kysse, – den gamle Mand, der visselig har tilgivet sin gamle Hustru.»

Hendes sorte Øjne skøde Vredeslyn, og idet hun pegede paa Porten, sagde hun med en ubeskrivelig stolt Foragt i Stemme og Blik:

«Gaa – jeg vil ikke længere besmittes af din Aande.»

Grev Wasili lod sig det ikke sige to Gange. Denne Rencontre [k287v62](#) var altfor ubehagelig. Hvordan i Himlens Navn var denne forglemte Karasuando-Kvinde kommen faldende ned fra Himmelen!

Greven retirerede [k288](#) øjeblikkelig og blev pludselig med en Gang saa ubehagelig lille.

Men Andreas Thorsens [n117](#) Hustru blev staaende igen med Armen støttet paa Portstolpen og stirrede efter den bortflygtende.

Hun havde ikke set sin Søn, hun havde neppe [187] lagt Mærke til, at han slog hende Kruset ud af Haanden; hun havde kun set Grev Wasili.

Da hun netop Aftenen i Forvejen var ankommen med den Trup, der gav hende Livsophold, vidste hun heller ikke, at André var paa Tromsø, ligesaa lidt som Rygtet om hendes Søns eventyrlige Skæbne nogensinde under hendes omflakkende Liv havde naaet hendes Øre.

Aina tænkte ikke paa sit Barn. Hun tænkte kun paa den Mand, hun havde forladt, og som havde været saa «god mod hende».

«Og jeg gamle Kvinde har brugt syv og tyve Aar forat komme tilbage til ham!» tænkte hun sørgmodigt. «Nu kan jeg ikke mere! Maa jeg blot faa krybe hen for hans Fødder og saa – dø.»

Grev Wasili ilede imidlertid af Sted, som om den Onde^{v63} i Form af en ubehagelig Erindring fulgte ham i Hælene.

«Vi maa tage til Kautokejno,» sagde han aandeløs, da han naaede Hotellet. «Luften her er bleven plumret,^{k289} vi trænge til Sceneforandring.»

Grev Wasilis Glæde ved, at Andrés Beslutning stemmede overens med hans egen, gjorde den lille Mand ude af sig selv af Henrykkelse.

Olga skjulte imidlertid sin Forbauselse over det ligesaa pludselige som uventede Omslag.

[188] Rejsen blev hurtig fastsat, og da André, trods sin nyskabte Stemning, dog ikke formaaede at lade nogle Triumfens Blomster ligge hen at visne uden øjeblikkelig at plukke dem, blev Routen – den haarde Aarstid uagtet – bestemt til ved Hjælp af en Lodje, der skulde til Vadsø, at lægges over Hammersfest, Vardø og Vasino.^{k290} André ønskede tillige, at hans Hustru skulde se disse Steder ved Vintertid.

*

André, hans Hustru og Svigerfader havde imidlertid neppe forladt Tromsø, førend Efterretningen om Urolighederne i Kautokejno naaede Stiftstaden og vakte en umaadelig Sensation og Bekymring.

Overordentlige Forholdsregler bleve truffene, og Autoriteterne, det vil sige: Biskop og Stiftamtmand, gjorde sig øjeblikkelig rede til at tage op til Kautokejno.

Imidlertid nærmede André sig langsomt Østfinmarken.

Han havde en Gerning at udrette, – han vidste ikke selv hvilken.

16de Kapitel

Luisse Walter tilligemed hendes Plejeforældre, der skulde besøge nogle Slægtninge paa Vadsø, fulgte med i Rejseselskabet. Andrés Opmærksomhed var bleven noget slappet; han blev træt af den, da han intet Resultat formaaede at fremdrive.

«Den unge Pige staar for langt under hende, til at hun kan formaa at opvække hendes Skinsyge,» tænkte han. «Jeg maa se til at finde en mere begavet Kvinde, der bedre kan holde hende Stangen. Jeg giver mig ikke, Olga Wasili. Baaden skal kæntre, og du skal hæve Øjet!»

Det var den første Juledagsaften.

Det gamle Vardøhus – fordum Vargøgarhus, [k291](#) sandsynligvis anlagt 1310 af Gissur Galle, der under Kong Haakon V's Regering var bleven sendt op til Finmarken forat kræve Skat, – [k292](#) er ved det to Bøsseskud brede Busesund adskilt fra Fastlandet.

Ikke destomindre kunne Vinterstormene saaledes [\[190\]](#) rase i det lille Sund, at under Tiden al Forbindelse med Fastlandet er fuldstændig ophørt, og Vardøs Beboere ligge «vejrfaste.» Isolerede fra hele den øvrige Verden ere de under disse Stormperioder overgivne til Nordishavets hensynsløse Vrede.

Forøvrigt er Vinterkulden forholdsvis ringe, og langs Havkanten ser man hele Vinteren igennem Udgangsfaar, [k293](#) der søge Mosen paa de Steder, hvor Sneen er føget til Side.

André, hans Hustru, Grev Wasili tilligemed Vardøs dannede Indbyggere vare inviterede til Aftenselskab og Bal hos Vardøhus's Kommandant.

Det var en forrygende Storm. De russiske Lodjer, der laa fortøjede i Busesund, reve og slede i sine Ankerkættinger ligesom i afmægtig Dødskamp, Edderfugle [k294](#) og Maager søgte skrigende at faa Fodfæste i Mastetoppene, og mod den femti Alen høje Klippemur, der gjorde Front mod det aabne Hav, og i hvis beskyttende Læ Byen og dens lille Kirke krøb sammen, rejste Neptun [k295](#) sig i en saadan Vælde, at

det fraadende Skum søndersledes af Murens Spidser, og af Stormen piskedes hen over Øen.

Det tætte Snefog hindrede Gæsterne fra at se en Fodsbred foran sig. Kun naar Nordlysene under Tiden flammede op gennem Uvejret, ^[191] skimtede de sekundvis Kommandantboligen samt de venlige, rødmalede Huse, der hævede sig op over Fæstningsmurene.

Trætte og halvt forkomne kæmpede Gæsterne sig frem hen ad den lille Allé af tørre, uddøde Birketrær, som i Vintertiden var nedrammet mellem Fæstningen og Byen. Denne Forsigtighed var tillige en bydende Nødvendighed; thi de gaaende vilde uden disse nøgne, forvitrede Vejviseres udstrakte Arme have forvildet sig i Snefokket og uden Barmhjertighed være blevne slyngede ud i Søen.

I Kommandantens Bolig var der lunt og lyst. Baldamernes hvide Dragter og kunstige Rosenkranse harmonerede vel med de af Kulden og Snevejret rødmende Kinder. Samovaren ^{k296} surrede, og Karavantheen ^{k297} duftede.

André var «oppe». Stemningen var bortdunstet, hans «paniske Rædsel» havde tabt sig og forekom ham nu kun at være et Puds, hans ophidsede Fantasi havde spillet ham. Han følte sig overbevist om, ja, kunde endog parere paa, ^{k298} at det ikke havde været hans Moder. Han smilede næsten af sig selv, idet han kurtiserede den unge Englænderinde, Miss Hope, der tilligemed sin Fader var ankommen fra Kaafjorden. ^{k299} Det var en Kvinde, «der efter alle ^[192] psykologiske Beregninger maatte kunne holde hende Stangen». Han vilde vise Olga, hvad han havde *Ret* til at gøre. Hun skulde hæve Øjet!

Olga bemærkede imidlertid ligesaa lidt den ny Flamme, som hun havde villet bemærke den forrige; thi hendes Tanker fik i det samme en Retning, der fyldte hende med Angst og Uro.

Efter hvert som Aftenen skred frem, vege hendes Øjne nemlig ikke fra Luise Walters Ansigt, der var underkastet den mest pinlige Farvevekslen.

«Skulde denne usle, syndige Leg virkelig have alvorlige Følger!» tænkte hun, og Indignationen sprang ind i hendes let opbrusende Blod.

Kotiljonen ^{k300} begyndte. André valgte Miss Hope til sin Dame, men i det samme Øjeblik, han fæstede Sløjfen paa hendes Dragt, vendte Luise Walter sig hurtigt om og gik ud i det tilstødende Værelse.

Olga, der havde bemærket Taarerne i hendes Øjne, sprang i sin Hjerteangst op og ilede efter hende.

«Barn,» sagde hun, idet hun med sin heftige Karakters hele ædelmodige Fyrighed tog hende i sine Arme, ligesom om hun vilde beskytte hende, «vær stille, vær stille, det gaar altsammen over! ^[193] Jeg er hans Hustru, og se, – jeg bærer det dog, fordi min Selvagtelse siger: Du maa bære det.»

Den unge Pige trykkede i sin pludselige Følelse af Taknemmelighed og tillige af skamfuld Anger et varmt Kys paa hendes Mund og flygtede bort.

«Hun er reddet,» tænkte Olga. «O, min Gud! – Hvor mange mon jeg i mit Liv bliver nødsaget til at redde fra ham!»

Grev Wasili aabnede her Døren og lukkede den sagte efter sig.

«Olga, jeg har set, hvad du har havt for, jeg saa, du gik ind efter hende. Allons! ^{k301} Jeg vil kun anmode dig om, ikke at vise din Deltagelse fuldt saa aabenlyst. I dette Tilfælde finder jeg den endog noget vel overspændt og eksalteret, ^{k302} den er ikke fuldstændig motiveret. Paa Ære, den unge Pige maatte tilvisse være meget indskrænket, meget dum, hvis hun havde tillagt Andrés Opmærksomhed en dybere Betydning. Jeg har selv i min Tid ekselleret i ^{k303} lignende, uskyldige Kurtiser, og – paa Ære, jeg kan af praktisk Erfaring bevidne, at de sige meget lidt, forbausende meget lidt. En Dikter, en Kunster – par exemple – trænger stadig til en eller anden ^[194] uskyldig Stimulation. Det er en psykologisk Tribut til Geniet, – voyez ^{k304} Gøthe» ^{k305}

«Som jeg foragter mere end Sultanen i hans Harem!» afbrød Olga ham med et dæmpet Udraab, idet hun i kvalt Harmes led sin Hanske itu.

«De bruger stærke Udtryk, madame! Det er ikke smagfuldt, – moderer disse Udtryk.»

«Nej. Jeg vilde tvertimod ønske, der gaves endnu stærkere Udtryk, forat jeg med dem kunde betegne den Afsky, dette planmæssige Mordsystem indgyder mig.»

«Mord, madame?»

«Ja, – Mord af Kvindehertets helligste Følelser, af det bedste i hendes Sjæl, af det i hende, der en Gang vil vende sig mod Morderen som en hævnende Nemesis.»

«Jeg er ikke med, min Datter. Dine Tanker have i mine Øjne altid den Fejl, at de tage en altfor høj Flugt. Du taler om Mord og Nemesis, hvorimod jeg kun en passant^{k306} tillod mig at minde om den lille, let forstaaelige og let tilgivelige Forret,^{k307} som –»

«Er hentet i Helvede.»

«Fi donc!^{k308} Hver Gang en Dikter skaber en ny Kvindefigur, og han samtidig tilfældig træffer en [195] — en Model til denne Figur, maa han, forat blive i Stand til at give denne sin Skabning Liv og Aande, forelske sig i den, indtil den er færdig, og han ikke længere har Brug for Forelskelsen. Forelskelsen er ham nødvendig for Kolorittens Skyld.»

«Og imidlertid strækker han sit Offer paa Pinebænken og tror, han har gjort sin Skyldighed, naar han har bestrøet Pinebænken og Offret med Roser; og, naar Modellen er død, knuser Kunstneren en Taare til Ære for hendes Minde og trøster sig med, at han med denne Taare, denne vemodig-søde Stemnings-Buket har forsonet den fortørnede Gud.»

«Det forbauser mig, hvor dit Sprog er realistisk; man skulde ikke tro, du var min Datter.»

«Det er realistisk, fordi det er sandt.»

«Men tillige uskønt.»

«Velan!^{k309} Hundredefold hellere uskønt end usandt.»

«Pardon! Du er ikke idealt anlagt, du har ingen Sans og derfor ingen Symphathi for de Offre, der maa bringes Idealet. Jeg havde hellere set, at du nærede en Sindsstemning i Lighed med den, i hvilken den danske Dikter Samsø^{k310} lader Dronningen sige til Dyveke, sin Medbejlerinde til [196] Kongens Kærlighed: 'Lader os være Venner! – Selv glade og lykkelige skulle vi gøre vor Kristjerns Dage lykkelige.' Det var den kvindelige Kærligheds Storhed, madame, der glemte sig selv over den elskede.»

«En Storhed, der var overspændt og en Kvinde uværdig. Den danske Dikter var dog Psykolog nok til at lade Dyveke betakke sig for Æren. 'Jeg kan ikke dele hans Kærlighed med nogen anden!'»

Greven stod forbløffet over denne pludselige og højst uventede Frontforandring; han ledte forgæves om blandt sine Theorier.

«Kvinden skal bøje sig for Manden,» sagde han endelig befippet. [k311](#)

«Vel, Fader! Men det ædle og højbaarne hos Kvinden skal ikke bøje sig for det usle og egoistiske hos Manden.» – –

«Hvor var du henne?» spurgte André, idet han kort efter passerede Olga paa sin Tur i Française. [k312](#)

«Jeg har søgt at bøde lidt paa din Uret,» svarede hun lavt.

«Hvad har du vovet?»

«Jeg har intet vovet,» sagde hans Hustru. «Jeg har kun gjort min Pligt.»

[197] I dette Øjeblik styrtede en af Fæstningens Officerer ind blandt de dansende.

«Efterretninger fra Kautokejno!» raabte han. «Fanatismen er kommen fra Karasundo og har gjort Kautokejnolapperne afsindige. Der er fuldt Mytteri og Oprør, Voldsomheder og Selvtægt, ingen er sikker paa sit eget Liv!»

Grebne og dybt rystede stimlede Gæsterne omkring ham.

André, der havde sluppet sin Dame, sprang ind i Kredsen. Hans Ansigt var bleven ligblegt.

«Min Fader!» raabte han.

«Kirkesangeren lever vel,» svarede Løjtnanten, «ingen tør røre ham.»

André aandede dybt, som om han væltede en uventet og uvelkommen Byrde fra sit Bryst.

Takket være Forfærdelsen og den paniske Rædsel, det Skrækkens Budskab havde vakt, blev Selskabet hurtigt opløst, og da Uvejret havde bedaget sig, [k313](#) drog Gæsterne hjem.

«Hvad er Religion!» raabte André, idet de spadserede tilbage til Vardø.

«Æsthetik,» svarede Grev Wasili. «Hvis det ikke var Tilfældet, vilde jeg tillade mig at sige: du har ingen Religion.»

«Aus Religion,»^{v64} faldt André ind.

[198] «Netop, monsieur André! Der traf du Pointen. Du har været Protestant, du er – saa vidt jeg ved, – endnu romersk Katholik.»

«Bravo! Jeg kunde ligesaa gerne være græsk Katholik, Ildtilbeder, Muhamedaner, – jeg kunde have Lyst til at prøve alle Religioner forat samle –»

«Ekstrakten!» raabte Grev Wasili.

«Ekstrakten?» gentog André. «Velan! Løs mig kun Problemet! Hvorledes kan Religiøsitet blive en Livsmagt?»

«Du vil maaske faa det at se nu,» sagde Olga.

André stansede.

«Hvad er denne Fanatisme?» udbrød han. «Jeg anede den instinktmæssig paa Tromsø, naar jeg stod og saa op til Vinduerne og hørte Salmesangen lyde ud fra Husene. Hvad i Himlens Navn er den?»

«Jeg ved det ikke,» svarede Olga. «Jeg ved kun, at Livet ikke er Spøg men Alvor, og at den derfor ikke maa være til at spøge med. Fanatismen er ikke skabt for Eksperimenter.»

«Jeg maa til Kautokejno!» raabte Andrs. «Hvem tør følge med?»

«Jeg,» sagde Olga, «jeg vil til din Fader.»

«Jeg slaar Følge, mes enfants,»^{k314} forsikrede [199] Grev Wasili. «Naar Lapperne ikke tør røre Kirkesangeren, saa tør de heller ikke røre os.»

«Vogt dig, André!» bad Olga. «Vogt dig, naar vi komme til Kautokejno. Det hevner sig selv at udfordre Himlen.»

«Vi ville se,» sagde André.

17de Kapitel

Fjeldrejsen begyndte.

Lapperne provianterede sig med Lefser, der overstrøgne med en tyk Røre af Hvedemel og Mælk og derpaa tørrede, bleve paasmurte med Smør, Sirup og tilsidst med reven Renost.

Renstykker, Rentunger, froset Renmaælk, Marveben samt Skind og Huder, bestemte til Salg nede i Tana, bleve stuvede sammen i Pakkærriserne.^{k315}

De fremmede, der paa Grund af Kulden saa sig nødsagede til at anlægge Lappernes Vinterdragt, presenterede sig snart i Landets ejendommelige^{k316} Kostume.

Bellinger, det vil sige lodne Benskiner, der naaede fra Anklerne til Knæerne, hvide, rødkantede Komager,ⁿ¹¹⁸ fyldte med Sennerⁿ¹¹⁹ samt fastbundne om Anklerne med farvede Uldbaand, tilligemed Pæsken, der tages over Hovedet som en Skjorte, [201]Skærfet, Renskindshanskerne og den lodne Hue udgjorde et Hele, der efter Forholdene var lige saa praktisk, som det tillige i de fremmedes Øjne var fuldstændig originalt.^{y65}

Renerne med sin ene Sælkindstømme, med sine Hovedbaand, Halsbaand, Trækremme og Bjelder dansede utaalmodige foran de smaa fladkølede, spidsstavnede, bagtil but afskaarne Baade, der under Navn af Pulk og Kærris ere Lappernes Slæder. Paa disse Slæders Bund hviler nemlig den rejsende i en liggende Stilling.

Kærris er en aaben Baad, hvorimod Pulken er forsynet med et foran hvælvet og med Renskind overtrukket Dæk, under hvilket Benene puttes ind. De sidstnævnte Slæder ere derfor nærmest bestemte til at benyttes af Kvinder.

Miss Hope tilligemed hendes Fader havde besluttet at gøre Rejsen med til Karasjok, hvorpaa de agtede at tage tilbage til Kaafjorden.ⁿ¹²⁰

André, der helligede Englænderinden sin udelte Opmærksomhed, overlod det til Grev Wasili at se Olga vel indpakket i sin Pulk.

Den unge Russerinde kvalte Graaden, som steg hende op i Halsen, og syntes udelukkende [202] beskæftiget med at tilegne sig Kunstgrebene ved Brugen af Renens ene Tømme.

«Mon han ikke vilde sige hende et eneste Ord, inden de toge af Sted?»

Nej. Han hoppede allerede ind i sin Kærris, men han havde neppe berørt Bunden af samme, førend han pludselig sprang ud og tilkastede Olga et uforklarligt, angstfuldt Blik.

«Frygt ikke,» svarede Lappen, «din Kone er i en Fjeldlaps Haand.»

«Ere I alle færdige?» raabte Vappusen.

«Ja vel!» svarede André.

Vappusen gav sin Ren et Rap med Tømmen, og Karavanen var i næste Minut i fuld Fart.

Hidset af de bjæffende, spidssnude Lappehunde fore Renerne om hverandre i de vildeste og mest ubændige Volter^{k317} og Kaprioler.^{k318}

Pulke og Kærriser svingedes og kastedes hensynsløst til Siden, væltede over Ende og kom atter paa ret Køl, medens Lapperne i Følge deres livlige Natur snart sadde paa Bunden, snart rede paa Karmen og snart atter stode oprejste i sine Slæder.

Efterhaanden kom der mere Orden i Toget, der kørte saa tæt ved Randen af de bratteste Fjeldskraaninger, at det forekom de uvante rejsende, [203] som om de slingrende Pulke og Kærriser maatte slynges ned i Dybet.

Olga lagde imidlertid ikke Mærke dertil. Hendes Hjerter bankede, og Blodet strømmede angstfuldt gennem hendes Aarer ved Tanken paa de Farer, der truede André's Fader.

Maatte de blot komme tidsnok for at frelse ham!

Fylt af en indre Uro og halvt i Drømme, som om hun oplevede et fantastisk Vintereventyr, blev hun med ustanselig Fart ført af Sted gennem denne ensformige Sneørken, der rødmede i den forunderlig pragtfulde Morgen- og Aftenrøde, som i den mørke Tid oplyser Horisonten fra ni Morgen til tre Eftermiddag.

Højtidsfuldt og vemodigt straaledede den gennem Tusmørket og farvede Snefjeldenes Alabastkugler rosenrøde.

Olgas Blik formaaede ikke at løsrive sig fra et Punkt, lige foran hende, der glødede som Guld.

«Hvad er det?» spurgte hun.

«Det er en Zævdse-gædger»ⁿ¹²¹ svarede Lappen.

Den hurtige Forbøjning,^{k319} han gjorde, idet de med Lynets Hurtighed fore forbi, røbede, at han endnu i Hemmelighed dyrkede Samernes Stenguder.

[204] I Frastand skimtede Olga imidlertid en Lap, der paa sine Knæ slæbte sig hen til Stenen forat tilbede Ibmel.

Pludselig sænkede der sig en tæt Taage over Landskabet.

«Ale vuost! Ale vuost!»ⁿ¹²² raabte Forkøreren. «Vi maa give os i Uvejrets Haand!»ⁿ¹²³

Toget stansede. Det var blikstille, og Skoddenⁿ¹²⁴ saa tyk, at den efter Vappusens Sigende kunde skæres med en Kniv.

«Hvad er det for en Lyd langt borte i Taagen?» spurgte Olga.

«Det er Apparas,ⁿ¹²⁵ der ligger paa Fjeldet og raaber efter sin Moder,» svarede Lappen. «Spørg kun! Apparas vil svare dig og sige dig, hvem dets Moder er.»ⁿ¹²⁶

«Skulle vi køre videre?» spurgte André.

«Ja,» svarede Forkøreren, «jeg og min Ren kende Vejen.»

[205] «Er det en Gaupe,ⁿ¹²⁷ som hylér?» udbrød Olga.

«Det er Apparas, som jamrer sig,» sagde Lappen.

Karavanen satte sig paa ny i Bevægelse i samme Fart som tidligere, skønt Taagen var saa tæt og uigennemtrængelig, at ingen af Følget formaaede at skelne sin egen Ren.

«Der er det igen!» raabte Olga gysende. «I Himlens Navn, sig mig, hvad er det?»

«Det er Apparas, som ler,» sagde Lappen.

Og da Olga for fjerde Gang i nervøs Ophidselse spurgte:

«Hvad er det for en Lyd langt borte i Taagen?» svarede Lappen uforandret som før:

«Det er Apparas, som græder.»

Med en aldrig svigtende Sikkerhed kørte imidlertid Vappusen i Spidsen, kastede sig hvert femte Minut ud af Kærrisen, grov Sneen bort med Hænderne, og efterat have undersøgt Grunden hoppede han igen ind i Slæden.

Denne besynderlige Blindebukkørsel havde allerede varet en hel Time, – de rejsende begyndte at føle en vis Fornemmelse af Søsyge, – [206] da Taagen med ét svandt hen, skønt der ikke fandtes et eneste Vindpust, der kunde have formaaet at blæse den bort.

Overgangen fra den stærke Taage til den Straaleglans, som i det samme Sekund, Skodden fejedes til Side, brød frem paa Himlen, var saa pludselig og voldsom, at de rejsende blændede maatte holde Hænderne for Øjnene.

En Nordlysbue viste sig i Horrisonten og bredte sig ud over Zenith. [k320](#)

Buen forsvandt, og Lysstriber skøde op fra Nord som gule, blaa, røde og violette Rakter.

Derpaa vældede rullende Ildbølger frem fra Øst mod Vest og fra Vest mod Øst.

Et storartet Naturfyrværkeri udfoldede sig i et saa glimrende, skiftende Farvespil og i saa vildt fantastiske Former, at ingen menneskelig Indbildningskraft kunde have formaaet at fremtrylle noget lignende.

Lystaager og alfelette Spiralbuer svævede mellem Himmel og Jord.

Om Alverdens Diamanthers, Rubiners, Safirers og Topasers Glans var bleven samlet i en eneste Straalebuket, formaaede den dog ikke tilnærmelsesvis at give en Forestilling om denne Regnbuehimmels Funklen.

[207] En gnistrende Susen for gennem Luften.

«Er det Elektriciteten?» spurgte Olga.

«Det er Saivo-sarvak» [n128](#) svarede Lappen. «I Nordlys fare de altid hen over Fjeldet.»

Olga taug. Hun forstod Lapperne Fantasi, at hver Bæk, hver Blomst, hvert Græsstraa, ja selv den Pulk, hun sad i, havde sin udødelige Sjæl; thi alt blev pludseligt levende rundt om hende.

For Lapperne mylrer^{v66} det hele Univers, Sol, Maane og Stjerner af Legioner Sjæle.

Vintermaanen kom ind i Nordlysene, og al Skygge forsvandt fra Polarjorden.

Renerne travede lydløse af Sted hen over Lapperne Rasshja,ⁿ¹²⁹ uden at deres eget, lige saa lidt som de rejsendes Legemer, formaaede at kaste nogen Skygge hen ad Sneen.

Dette Naturfænomen gjorde et magisk, overnaturligt Indtryk, og den fuldstændige Skyggeløshed blev tilsidst pinlig.^{k321}

«Paa Ære!» mumlede Grev Wasili nervøs. «Mennesket taaler ikke at søge forgæves efter sin egen Skygge.»

[208] Ingen mælede^{k322} et Ord; Tausheden blev forhekset.

Og mod denne Himmels orientalske Pragt^{k323} laa som en nøgen Kontrast den træløse Vinteregn udstrakt. Vantrevne^{k324} Dværgbirke og to smaa, sorte Lappetelte vare de eneste Genstande, der aftegnede sig paa dens hvide Flade. Forøvrigt kun Sne, Sne, Sne!

Ryperne havde gravet sig ned i Vinterens bløde Dunseng. Hvide som den, saa man kun Øjnene, der lig sorte Stenkulspærler blinkede de rejsende i Møde.

«Hvad synes du om dette Land?» spurgte Vappusen.

«Her er saa megen Sne,» svarede Grev Wasili.

«Ja, det er netop godt for Renen,» udbrød Lappen med Velbehag. «Renen trives bedst i Sne.»

Den korte Dag var til Ende, og en liden Birkeskov, der hævede sig op fra Snesletten, blev valgt til Lejrplads for Natten.

«Her bor Læibbe-olmai, Skovens Gud!» sagde Lapperne.

«Have I set større Træer?» spurgte Forkøreren triumferende.

Lapperne spændte fra, Skierne bleve trukne [209] frem af Rejderne, [k325](#) thi Renerne maatte øjeblikkelig føres ud paa sine Bejtesteder, medens de øvrige Lapper under Sang og Latter svang sine skarpt slebne Økser, huggede Teltstokke, samlede Riskvister og skuffede den løse Sne bort i en regelmæssig Runddel.

Efter nogle faa Minutters Forløb var det sorte, tilrøgede Lærredstelt oprejst. Et mægtigt Baal flammede i Midten, medens Røgen hvirvlede sig op gennem det vide, firkantede Hul, der var dannet i Telttaget.

Efter at Sneen var bleven banket af Klæderne, blev en Gryde med frosset Renkød tilligemed en anden fyldt med Sne hængt over Ilden.

Med Fødderne trukne op under sig samlede Samerne sig rundt om Baalet, slukkede sin Tørst med det smeltede Snevand, de øste op af Gryden, og sagde:

«Gud ske Lov for godt og varmt Hus!» [k326](#)

Den knælende Koks Ansigt belystes af Ilden, idet han, optaget af den vigtige Forretning at blæse det flydende Fedt bort, der samlede sig ovenover Renkødet, bevægede sin Mund frem og tilbage langs Grydens Kant. [k327](#)

De rejsende havde lejret sig i nogen Afstand fra Baalet, men ikke destomindre fløj Gnisterne [210] lige hen i deres Ansigter, medens de hvert tiende Minut maatte løfte en Flig af Teltlærredet, forat opfange en Smule Luft.

Olga følte sig tung om Hjertet. Røgen og Heden gjorde hende kun endnu mere beklemmt.

André, der paa ny blot havde Øje og Øre for Englænderinden, tiltalte hende ikke og saa neppe hen til den Side, hvor hun sad.

Tvivlen kom tilbage og med den Harmen og Mismodet.

Aftensmaaltidet blev imidlertid serveret. Lapperne fraadsede i Lefser, Glokager, [u130](#) Spegelaks og frosset Renmælk, blandet med Krækebær. [k328](#)

Nattevagten med sinaarvaagne Hund, Tschalmo, den firøjede, [k329](#) blev derpaa sendt ud paa Bejterne forat værne Renerne, medens de tilbageblevne Samer med Hovederne i hverandres Fang lagde sig til Hvile rundt om Ildstedet.

De rejsende samlede sig i Nærheden. Alle sov – undtagen Olga.

Ilden døde ud. Hun hørte kun de sovende Menneskers Aandedræt og Ulvenes Tuden rundt om Teltet. Et saadant forfærdeligt, hylende Ulvekor!

[211] «Gumpe læ botsuin!»^{n131k330} mumlede Lapperne i Søvn.

En forunderlig, knugende Følelse af noget fremmed og forladt greb hendes Sind.

Var ikke hendes Liv ligesom dette Land farefuldt og ubegribeligt?

Hun gøs ved at tænke sig ene i dem begge.

I dette Øjeblik følte hun en varm Haand, der forsigtigt og varsomt lagde en Pelsværksskappe over hendes Ansigt.

Hun vidste straks, det var hendes Ægtefælles Haand.

Hendes unge Hjerte blev opvarmet, og idet hun gennem Røgaabningen stirrede op paa Stjernerne og paa de forbifarende Nordlys, tænkte hun paa den gamle Mand i Kautokejno og bad Gud bevare ham.

«Maa vi blot komme tidsnok!» hviskede Olga.

«De tør ikke røre ham,» sagde André. – –

Morgenen kom.

Lapperne styrtede ud af Teltet, vaskede sine Ansigter og Hænder i Sneen, kastede sig paa Knæ forat holde sin Morgenandagt og blottede Hovederne i 30°
Reaumur.^{k331}

[212] De havde neppe rejst sig op, førend de omliggende Højder og Fjelde genløde af Kauken^{k332} og Hundeglam.

Og ned ad Højder, ned ad Fjelde kom Tusinder af Ren ilende i deres sædvanlige, lette, flyvende Løb.

Renernes Hovslag ere lydløse.

Derimod frembringer Bevægelsen af deres Lede^{k333} en elektrisk Knistren, som høres milevidt i Form af en susende Stormvind eller rettere af en plaskende Skylregn.

De unge Piger med Syposer ved Siderne ilede med sine Træskaale fra Dyr til Dyr, medens de unge Karle fangede dem med Slyngerne.^{k334}

Renerne skulde malkes.

Blussende, leende og vaade af Sved kastede Lapperne sine broderede Pæske og blottede Brystet, forat Kulden kunde afkøle det ophedede Blod.

Lappegutterne svang sine Lassoer. De susede gennem luften, medens Renerne hævede Hovederne raskt i Vejret og opfangede Slyngerne med sine høje, cylinderformede Horn.

Lappen holdt igen af al Magt. Renen stejlede og trak ham med sig, men Lappen slap ikke Taget, han holdt fast!

[213] «Have I hørt noget Nyt fra Kautokejno?» raabte André.

«Der er slemt,» svarede Lapperne. «De have pryglet en til døde og ført Slagsmaal i Kirken.»

«Have I hørt noget om Kirkesangeren?» spurgte André.

«Han har det vel,» svarede Lapperne. «De Djævlø tør ikke røre ham.»

«Valmasteket hærgel!»^{n132k335} raabte Forkøreren.

Rejsen fortsattes hen over Varangerfjeldet.

Lapperne begyndte at synge, nogle spurgte, og andre svarede.

Det var Bæive barnek. Vers efter Vers kastedes frem og tilbage fra Kærris til Kærris.

Hvem glæder den unge Jente?^{n133k336}

Solens Søn, den unge Sejler!

Allerede høres Aarernes Slag,
Rorets Mumlen og Bølgernes Drøn.

Blæser Vinden i Sejlet,
Driver Skibet med Fart,
Løfter Bølgerne højt; –

[214] Blive saa Jætterne efter.

Begynder saa Vestenvind at blæse,
Løfter op Havets Døttre,
Spænder Sejlene haardt.

Brødrene tabes af Sigte.
Blodet koger, Hevnen tørster,
De sidste Kræfter anspændes,
Blodsveden aftørres.
Hænderne stivne,
Ryggen bøjes, Fingrene gro fast som Klør
Indtrykte i Aaren.
Hjertet gløder,
Baaden svømmer,
Havets Skumvover kløves.

De begynde atter at naa dem!

Den opskræmte Storm bøjede Masten,
Rystede det skælvende Sejl.
Skibet knagede,
Krængede over paa Siden.
Selv gik hun ned,
Lagde sig nederst ved Kølen
Og gemte de lukkede Øjne.

Ved Middagstid lyste Maanen frem paa den anden Side af Tana. Den udbredte en stille højtidelig Glans.

Olga mindedes hin Sommerdag paa Varangerfjeldet, og André mindedes den ligeledes. Men ingen af dem sagde det til hinanden.

[215] Toget stansede paa Toppen af den bratte Styrtning, der førte ned til Tana.

«Vi have jo ingen Vare-Ren med!» raabte pludselig André. Han bemærkede først nu, at Vare-Renerne vare blevne ladte tilbage paa Mosbejterne.

«Vi behøve ingen,» svarede Forkøreren.

Renerne og Pulkene bleve bundne fast, den ene til den anden i en Raide. [n134](#)
Derpaa bar det af Sted ned i det svimlende Dyb.

Olga lukkede Øjnene.

«I Guds Navn!» sagde hun ved sig selv. [k337](#)

Denne Rejse var et Billede paa hendes Ægteskab. Hun havde kun «at lade staa til,» og give sig Gud i Vold uden at tænke paa den Afgrund, der maaske paa alle Sider aabnede sig for hende.

Rener og Pulke indvikledes i hverandre i et kaotisk Virvar. Med Tømmer, Trækremme og Kærriser mellem Benene styrtede Dyrene over Ende og droges med ned ad.

Endelig naaede man Bunden. Smidige og elastiske rejste Renerne sig op igen paa uskadte Ben, medens Lapperne kastede sig ud af Slæderne og bragte Køretøjerne i Orden.

[216] Miss Hope havde under Nedfarten udstødt høje Skrig, hvorimod Olga som sædvanligt havde været taus.

Da de vare komne ud af Kærisserne, vendte André sig om mod hende og gentog det Spørgsmaal, han to Gange havde gjort som Gut:

«Hvorfor skreg du ikke?»

Og ligesom hin Gang svarede Olga:

«Jeg skriger aldrig.»

«Hun har vakkert Blod!» [n135k338](#) raabte Vappusen, idet han pegede paa hende med Naivetetens uforstilte Beundring. «Hun er Ruona niejdda» [n136](#)

André vendte sig hurtigt om, rev Brændevinsdunken fra den nærmeststaaende Lap og skænkede i.

«Drik, Forkører!» raabte han og svingede Bægret.

«Dat læ André Thorsens garre!» [n137](#) svarede Forkøreren. [v67](#)

18de Kapitel

Fra Martensnæs til Polmak, fra Polmak til Karasjok!^{k339}

Efterretningerne fra Kautokejno bleve mere og mere foruroligende, de faldt snart Slag i Slag, men da de samtidig bragte den beroligende Vished, at Kirkesangeren levede vel, svandt Andrés Frygt imidlertid fuldstændig hen.

Han lod sig i det Hele taget let berolige og hadede af sin inderste Sjæl enhver Bekymringens Forstyrrelse. Medens Olga, trods alle Fornuftgrunde, plagedes og forfulgtes af sin Angst for den gamle, værgeløse Mand, hvilede André selvtilfreds i den sikre Overbevisning om, at «ingen turde røre ham».

Enkelthederne bleve de rejsende udmalede med alle Virkelighedens forfærdelige Farver.

«Voila, den poetiske Djævel, André!» raabte Grev Wasili og gned sine Hænder. «Der har vi ^[218] ham! I hans Ondskab er Storhed, og i enhver Storhed bor der en Guddom.»

«Det kunde dog hænde, I ved nærmere Bekendtskab ikke fandt denne Djævel fuldt saa poetisk,» bemærkede Olga ironisk. «Guddommen er uberegnelig, den kunde let finde paa at overraske^{u138} eder med Spørgsmaal om Liv og Død.»

«Antaget! antaget!» raabte André, der fremdeles ikke formaaede at løse «denne Livsmagts» Problem, «men her komme vi jo netop til den gordiske Knude:^{k340} hvorledes kan Religionen blive et Spørgsmaal om Liv og Død?»

«Følte du ikke en Anelse derom den Gang, du som Dreng gik over til den katholske Kirke?» spurgte Olga.

«Det var Kunstbegejstring,» indfaldt André, «det var Religionen iklædt Poesi, men Religionen bar og nøgen, hvordan i Himlens Navn kan den blive et Enten — Eller?»

«Du saa det dog i din Barndom.»

André stansede.

«Saa jeg den? hvor?»

«Hos din Fader.»

«Hm, af den har jeg glemt alt undtagen det ene, at jeg afskyede den. Religionen er en Ide, [219] om den kan man disputere, Religionen er en Stemning, og med den kan man fantasere.»

«André, hvorfor kan den Frygt aldrig snige sig ind i din Sjæl, at du dog alligevel kunde tage Fejl af Gud?»

«Fordi jeg ikke tror paa ham. Gud er kun skabt af vor egen Hjerne; han er et Foster af vor egen Indbildningskraft.»

«Livets Nydelse,» raabte Grev Wasili, «er Definitionen af det ondes og det godes Ur-Atomer. Disse Ur-Atomer maa findes i Kautokejno.»

Opholdet i Karasjok blev imidlertid adskilligt længere end beregnet. Man skulde her tage Afsked med det engelske Reisefølge, men André drog Afskeden ud saa længe som muligt.

Miss Hopes engelske Flegma^{k341} æggede, hendes ligegyldige Modstand hidsede, og da André ikke var vant til at have *Viljen* til at besejre en Kvinde og ikke tillige *Magten* til at kunne det, blev det ham tilsidst en Æressag ikke at forlade Kamppladsen, førend han havde vundet Sejer og gjort et Indtryk. Kvænen vilde «sætte igennem»!

Denne uventede Uimodtagelighed begyndte at interessere ham som et Fænomen, og hans Opmærksomhed begyndte at faa et Stænk af Alvor, der trængte som et koldt Staal ind i hans Hustrus Hjerter.

[220] Hvad var det? Begyndte hun at føle Skinsyge, og var der virkelig Grund dertil? Hvad vidste hun andet end, at hun gik om iblinde?

«I Lighed med Gøthe plukker han Blomster,» oplyste Grev Wasili.

«Der ere vandede med Hjerteblood,» svarede Olga.

«Græder hun?» spurgte André.

«Nej,» svarede Grev Wasili.

«Kunde jeg blot én Gang faa lokket en Taare frem af disse stolte Øjne!» raabte André rasende.

«Det faar du aldrig,» forsikrede Grev Wasili. «Opstiger der nogen Hjertets Forræder, saa kvæler hun den i Fødselen.»

«Det er ukvindeligt! For en Kvinde sømmer sig Taarer!»

Andrés Hustru væmmedes imidlertid over dette uklare, forhutlede Liv, hvor ingen vidste rede paa sig selv eller paa hverandre, og hvor ingen vidste, hvor han stod, men alle kun spillede en Rolle i en Komædie. Dette usle Liv, det var ikke, som hun vilde have det. Bedre at flye herfra til den gamle Fader!

Utaalmodigheden pulserede i hendes hele Legeme, i hendes Blod. Den langsomme, gradvise Udvikling enten til godt eller til ondt formaaede ^[221] hun ej at følge. Olga Wasili fordrede Omslaget og Forvandlingen straks! Og fremfor alt: hvad der var Uret, det *var* Uret. En Uret maatte straks indses, og én Gang indset, øjeblikkelig rettes. Hun fordrede Resultatet fuldfærdigt og vilde ikke give Tid.

«Græder hun?» spurgte André.

«Nej,» svarede Grev Wasili, «hun græder aldrig.»

«Nej, jeg græder aldrig,» tænkte Olga, der havde hørt deres Samtale, «jeg græder aldrig. En Hjertesorg, der knuger i Fortvivlelse, kender ikke Taarer. – Hvorfor leve vi, han og jeg? Forat gøre hinanden ulykkelige? Og jeg vilde jo kun bringe ham Lykke.»

«André,» sagde Olga den tredje Dag efter deres Ankomst til Karasjok, «sørg for, at jeg faar en Vappus, jeg kan ikke vente længere, jeg maa straks af Sted til Kautokejno.»

«Vær saa artig,» sagde André, «du skal faa din Vappus i Morgen.»

«Du følger ikke med?»

«Nej,» svarede André.

Da Olga den paafølgende Dag sad indpakket i sin Pulk, gentog hun sin Advarsel: «Vogt dig, André, naar du kommer til Kautokejno. Du ved ikke, hvad Virkning dine Ord kunne have.»

[222] «Det kommer ikke mig ved,» svarede André koldt. «Om Lapperne blive gale af mine Fortællinger, det kommer ikke mig ved.»

Olga saa paa ham, men hendes Øje mødte igen kun – Kvænens Trods.

«André,» sagde hun, «Nemesis er over dig. Vogt dig forat stampe mod Braaden!»

«Du tør aflegge Ed paa, at der ingen Lap findes paa Fjeldet?» raabte André til Vappusen.

«Ja vel! Der findes heller ingen i Kautokejno, de ere alle dragne ad Karasuando til.»^{k342}

«Saa kør! Jeg giver min Hustru i din Æres Haand.»ⁱⁱ³⁹

Da Toget var kørt, kunde André, ligesom hin Gang som Dreng, have kastet sig ned og vredet sig i fortærende Harme og Lidenskab.

«Jeg elsker kun dig, kun dig, kun dig!» raabte han, «men jeg vil tillivs det gode, der er i dig. Bedre, ti Fold bedre, om du var mindre god; thi saa kunde vi dog i det mindste komme ud af det sammen!»

I en Kvartmils Afstand fulgtes Olga imidlertid, uden at ane det, af sin Husbond og af sin Fader. De fulgte Sporene af hendes Pulk og stansede, [223] naar de antog, hun stansede; thi de ønskede ikke, at hun skulde ane deres Nærhed.

*

Tilfrosne Myre og tilfrosne Moradser!^{k343}

Kun hist og her saaes enkelte mosgroede Stene. De laa ubevægelige og rørte sig ikke.

Det var Lapper, der laa paa Lur efter et eller andet og som, med Pæskene trukne op over Hovederne, selv for det skarpeste Øje ikke vare til at adskille fra Mosset og fra dets Klippe.

Vappusen nynnede de første Strofer af Bjørnejægerens Sang:

«Kitulis puorre! i skada sobbi jella saiti! – Tak, du gode, du har ikke skadet Stav eller Spyd!»^{k344}

Den langsomme, monotone Sang lød klagende og trist i Stilheden.

«Der fløj en Fugl,» udbrød Olga.

«Det var Vuormes – lodde,»ⁿ¹⁴⁰ sagde Vappusen.

Han havde neppe udtalt, førend en Snesky for forbi dem.

Vappusen tog øjeblikkelig Huen af.

[224] «Der red Rotaⁿ¹⁴¹ forbi paa sin Offerhest!» raabte han.

Træt af at stirre omkring, uden at hendes Blik mødte en eneste levende Genstand, opdagede Olga endelig en Skikkelse, der kom hoppende imod dem.

«Det er en Same,» sagde Vappusen.

«Nu har jeg ogsaa faaet Magt til at dømme! Nu har jeg ogsaa faaet Magt til at dømme!» raabte Lappen, idet han svingede med Haanden og hoppede videre.

«Mon her skulde være et Lappetelt i Nærheden?» udbrød Forkøreren.

Olgas Hjerter bankede af en ubestemt Anelse om noget uhyggeligt, der vilde komme.

To Rener laa døde midt paa Fjeldet, indviklede i hinandens Horn.^{n142k345} Det havde været en Dødens Omarmelse.

Lappeteltet hævede sig snart op foran dem.

«Det var bedre, vi ikke havde truffet det,» sagde Vappusen, «men da det er sket, er det bedst at gaa ind og varme sig.»

Skønt modstræbende fulgte Olga hans Vink, [225] men da hun traadte ind i Teltet, for hun forfærdet tilbage.

Teltet var opfyldt af Lapper, der dels hoppede omkring Ilden, dels laa paa Jorden og væltede sig i Krampetrækninger som besatte.

En vanvittig Hujen lød rundt om hende.

En Gut paa ti Aar hvinede af alle Kræfter.

«Stakkar, han vil give af den Aand, han har, Stakkar!» raabte Lapperne.

Et graahaaret Fruentimmer gik om med bart Hoved. Hun nejede og smilede:

«Jeg er Jomfru Maria,» sagde hun, «jeg har undfanget ved den Helligaand. Jeg er den benaadede blandt Kvinderne.»^{k346}

Olga ilede tilbage til Pulken. «Af Sted!» raabte hun. «Jeg kan ikke være derinde!»

Vilde Raab, Larmen af buldrende Mennesker steg op rundt om hende som et bølgende Hav, efter hvert som hun kom længere og længere ned ad.

Voldsomheder, Piskning og Indbrud havde bredt Skræk og Forvirring i Renbyerne.

Hoppende, hujende og bandende, med hæse, uartikalerede Strubelyd fore Skarer fra Gamme til Gamme.

«Vorherrre se i Naade til os,» sagde Vappusen, ^[226] «jeg troede, Kautokejnolapperne vare tagne til Karasuando.»

«Jeg er ikke bange,» sagde Olga. «Kør!»

I Nattens Stilhed og Mørke genlød Luften af Klageraab og Paakaldelser. De forvildede droge om «forat aarelade Menneskens Børn; thi det Syndens Blod skulde udtappes.»^{k347}

«Er det dette?» tænkte Olga, idet hun i en gysende Modbydelighed lukkede sine Øjne. «Er det dette?»

Det var hende, som om hun var kommen ind i et Helvede.

De stansede igen ved et Lappetelt. Mænd og Kvinder sadde andægtige i en Kreds om Baalet; foran Indgangen laa en Lap og sov.

«Stille!» sagde Mændene. «Noaiden sover,ⁿ¹⁴³ og Saivvo – gadseⁿ¹⁴⁴ gaa over hans Fødder.»^{n145k348}

«Noaiden sover,» sagde Kvinderne, «og Saivvo ^[227] – loddeⁿ¹⁴⁶ fører hans Sjæl til Jabmi – aibmo, de dødes Rige.»

«Alits Tario er syg», sagde Lapperne. «Noaiden rejser til Jabmi – aibmo forat bede hans døde Moderⁿ¹⁴⁷ om ikke længere at pine ham.»

«Stille!» hviskede de alle, «Noaiden sover!» Olga satte sig igen i sin Pulk og kørte videre.

Midt i den religiøse Ophidselse endnu et Stykke fredeligt sovende Hedendom!
Modsætningen var overvældende.

*

Hun kom til Kautokejno; der var dødsstille. Lapperne vare alle som én trukne op til Fjelds, hvorfra hun netop var kommen. Der rørte sig ikke en Vind, der hørtes ikke et Fodtrin.

Pulken holdt udenfor Kirkesangerens Hus. Hun kendte det vel igen!

Olga kastede sig ud, betalte Vappusen, aabnede Døren, der mod Sædvane ikke var bleven lukket, – femten Aar vare svundne hen, siden hun betraadte denne Tærskel! – og ilede ind.

Der sad han ved det enlige Lys, der skinnede ^[228] ud gennem Vinduet, og læste i sin Bibel Kapitlet om den forlorne ^{k349} Søn. ^{k350}

Forstyrret af Larmen saa han op.

Olga kastede Pæsken af sig.

Det var ham! Hun kendte ham igen! Det var de samme, velsignede Øjne.

Ære være den gamle Mand! Han var en af de højbaarne ^{k351} og ensomme i Livet.

«Fader, Fader, hjælp mig!» raabte hun, idet hun sank paa Knæ og strakte sine foldede Hænder op mod ham.

Andreas Thorsen sprang op.

«Jeg er Olga, din Datter. Hjælp mig, hjælp mig mod min Mand!»

Thorsen bøjede sig over hende.

«Hvad har han forbrudt mod dig?» spurgte han hæst.

«Min Fader og min Ægtefælle lægge begge en Snare forat fange mig, de have sammensvoret sig mod mig forat skræmme mig ind i Uret og Løgn. Hører du, gamle Mand, hører du! Jeg maa advare min Mand mod min egen Fader; han er hans Livs Fjende!»

«Hvad har han forbrudt mod dig?» gentog Thorsen. Hans Ansigt var bleven ligblegt.

Og Olga fortalte. Hun aabnede sit Hjerte, [229] og med den Livsstrøm, der flød ud, var det, som om hun udgød sin egen kæmpende, forpinte Sjæl.

«Det var Egoismen og Selvforgudelsen! Det var den, jeg hadede hos ham, da han var Dreng, og jeg var Pige, men da jeg lovede dig at blive hans Søster, da glemte jeg den, fordi jeg begyndte at elske ham og at opofre mig for ham. Jeg saa den ikke længere. Fader Thorsen, jeg saa den ikke, da jeg gav ham min unge Kærlighed! Jeg elskede ham saa lidenskabeligt, saa jeg glemte Kampen, men – nu er den kommen igen. Det var kun Vaabenstilstand, ikke Fred.»

«Barn, Barn,» raabte den gamle Mand, «hold inde, sig ikke mere! Det er hans Moders Natur.»

«Og skal den forfølge ham til Døden? Skal min Kærlighed være fordømt til at kvæles af retfærdig Harme og Foragt?»

«Foragt er et tungt Ord. Bedre for dig selv, hvis din Foragt blev forvandlet til Medlidenhed. Medlidenhed er et bedre Ord.»

«Ingen Medlidenhed med det, som er lavt og usselt!»

«Dømmer ikke! Med hvad Maade du maaler, skal dig igen maales. [k352](#) – Stakkels Barn, kom hid! Du har ikke havt nogen Moder.»

[230] «Nej, jeg har ikke havt nogen Moder. Jeg har opdraget mig selv. Alene med mig selv er jeg vokset op og er bleven til den, jeg er, baade i det gode og i det onde.»

«Du er en herlig, ædelbaaren Natur,» sagde Andreas Thorsen og saa paa hende med faderlig Kærlighed, «men du har en mægtig Vilje. Du har let forat handle og kæmpe, men du har visselig vanskeligt forat lide og taale.»

«Det kan jeg ikke,» sagde Olga, «jeg maa sige dig Sandheden.»

«Og dog staar der i Skriften: 'Lider alt, taaler alt, haaber alt.'» [k353](#)

«Det er svært, Fader, det er svært. Naar André gør en Uret, maa jeg sige ham den. Jeg kan ikke tie, jeg maa tale.»

«Bedre, Barn, bedre, om du ikke talte saa meget til ham, men derimod taug og bad for ham.»

«Umuligt! Den som tier, den samtykker. Fader Thorsen, jeg skrev til dig: 'Bed for mig, at jeg ikke maa elske ham højere end Gud!' Og det vilde jeg gjøre, hvis jeg ikke sagde ham Sandheden.»

«Men Sandheden kan siges i Tide, og den kan siges i Utide. Du arbejder for meget, du er jo ^[231]dødstræt. Overlad nu en Gang Arbejdet til Gud. Bed og – vent.»

«Vent!»

«Den, der elsker, bliver aldrig træt af at vente.»

«Aldrig træt af – at vente!»

«Nej. Jeg har ventet paa min Hustru i svv og tyve Aar.»

«I syv og tyve Aar!»

Idet Olga slog sit Øje op, begyndte hun at ane Kærlighedens Almagt og Storhed.

«Jeg venter hende endnu, jeg venter hende til min Død. Selv om jeg ikke vilde vente, ventede jeg dog alligevel. Vent ogsaa du paa din Mand, han vil komme. Den Herre Jesus vil ryste ham vaagen og føre ham til dig, men vi maa begge lægge det i Guds Haand, Olga, og ikke forhaste os eller ville fremtvinge noget. Men vi maa *tro*, det skal ske! Tror du?»

«Ja Fader, jeg tror, hjælp min Vantro!»^{k354}

«Saa ville vi to, Barn, vente paa Guds Frelse og forberede os paa at se Guds Herlighed.»

«Kys mig, Fader! Jeg er fader- og moderløs. Jeg har ingen Fader uden du.»

Men i det samme Olga knælede ned foran den gamle Mand forat modtage hans Velsignelse, ^[232]saa et blegt, stolt Ansigt ind ad Vinduet. Det sorte Øje saa længe og taust paa dem begge.

Gjort opmærksom ved en sagte Klirren mod Ruden saa Thorsen op, og Ansigtet forsvandt, men da han kort efter traadte ud forat indhente det forsømte og stænge Døren, ilede en høj Skikkelse opskræmmet til Side, idet den i hungrende Længsel strakte sine Arme ud mod ham.

O, hvorfor brændte ikke hendes Blik hans Ansigt?

Det trofaste Lys havde tilsidst kaldt hans Hustru hjem.

Thorsen stod med ét stille og lyttede.

«Hvad var det for en Lyd langt borte i Natten?»

19de Kapitel

En ensom Lappegamme laa midt paa Fjeldet; Salmetoner lode ud fra den i Sneørkenens Stilhed.

Lamik Nikkut prædikede; i Lappegammen holdtes en gudelig Forsamling. [k355](#)

Men samtidigt listede «hans Sjæls Broder», Fantusus, sig skyggeløs som et Nordlysspøgelse op over Fjeldkammen.

Fanatismens Djævel havde iført sig Fantasiens mest lysende Klædebon. [k356](#)

André kom kørende i sin Kærris hen over Vidderne. Han havde faaet et lidet Forsprang for Grev Wasili, han kunde være sin egen Vappus.

Renen travede af Sted, som om den traadte i Dun, og lydløst skar Kærrisen Furer i den lette Sneskorpe, men i dens Spor fulgte Nemesis.

André var «utilregnelig», nervøs, hidset, han var i Ekstase. Nordlys havde paa ham den samme elektriske Indflydelse, som Tordenvejr har paa [\[234\]](#) andre. Lappens keuvot [n148](#) havde grebet ham; han saa Syner, Luftafspejlinger, Hallucinationer.

Vinternat! Dæk Lyset, der rødligt og trist som en Natlampes lyser udi Mørket. I Menneskets gode Engle, slukker for Guds Skyld dette Lys, dette fattige, forræderiske Lys!

Forsilde! [k357](#) Det havde allerede røbet André Lappegammens Tilværelse.

Han stansede og steg ud, idet han viklede Tømmen om Armen. Han hørte Salmesang og Hulken.

«Jeg er nysgerrig,» tænkte han, idet han løftede Renskindet.

Et Tableau viste sig for hans Øje, som ved sin bizarre Groteskhed vilde have gjort Furore [k358](#) paa et Theater. [v68](#)

Den med Renfedtⁿ¹⁴⁹ fyldte Lampe vilde kun dunkelt have oplyst Gammens Indre, hvis ikke den blussende Flamme paa Ildstedet havde kastet sit ustadige Skin hen over Forsamlingen.

Og Lapperne stode tæt pakkede sammen, indhyllede i rødkantede Pæske og med Tolleknivene stukne ind i Belterne.

De stode der alle tause, med de blottede Hoveder hævede og med Øjnene fæstede paa én Mand, paa den Lap, som forkyndte dem Aabenbaringens ^[235] Ord om Dyret med de syv Hoveder. Der var noget mystisk ved Synet, især i den rødlige, infernalske Belysning.^{v69}

«Det maa være Lamik Nikkut!» tænkte André, idet han stod udenfor og keg ind under Renskindet.

Der laa et forunderligt, endnu slumrende Udtryk i de sammenknebne Pupiller.

Det var Loke^{k359} selv, der var stegen ned fra Mythens Sagahal og nød Synet æsthetisk.^{v70}

«Samer!» raabte Lamik Nikkut. «Forat frygte Gud, maa man synde;^{n150k360} thi kun den, som synder, frygter Gud. Men vi frygte ikke Gud, Samer; thi de, som have Aanden, kunne ikke synde. Vi ere Guds Lemmer, og Gud kan hverken straffe eller dømme sine egne Lemmer. Vi ere døde og kunne derfor ikke mere dø. Der ere aandelige og kødelige Legemer, Brødre, men vi have ikke de kødelige men de aandelige Legemer.

Det saaes i Forkrænkelighed, det opstaar i Uforkrænkelighed, det saaes i Vanære, det opstaar i Herlighed, det saaes i Skrøbelighed, det opstaar i Kraft.

Samer, vi ere paa den nye Jord!^{v71k361} Vi ere ^[236] Bibelen, vi ere det ny Testamente, vi ere Sinai,^{k362} vort Legeme er Loven, derfor ere vi berettigede til at dømme Verden.

Vi ere Gud Fader, Søn og Aand, vi ere Treenigheden! Sønnen har tabt sin Magt; thi den er bleven overantvordet^{k363} os, og i os har den faaet Dødskraft til at dræbe.

Brødre! Vi ere komne forat bringe Ufred. Der, hvor vi ere, maa der ikke være Fred. I skulle ikke mene, at jeg er kommen forat sende Fred paa Jorden. Jeg er ikke kommen forat sende Fred men Sværd.^{k364}

Børnene skulle forbande deres Forældre, forat Forbandelsen skal komme tilbage
Led for Led op ad indtil vore første Fædre.

De som ikke her i Verden blive syndefri, komme ikke ind i Himmeriges Rige.^{k365}

Samer! Vi gennemskue alle Menneskers Indre, vi ere alvidende! Vi skylde hverken
Præster eller Øvrighed Skat eller Lydighed.

Lad Faderens Ildⁿ¹⁵¹ falde paa Jorden og fortære de ugudelige!^{k366}

Fører^{k367} dog hid hine mine Fjender, som ikke ^[237] vilde, at jeg skulde regere over
dem, og slaar dem ihjel for mine Øjne!» ^{k368}

«Amen! Amen!» raabte Lapperne og hævede Hænderne. Forsamlingen faldt paa
Knæ.

Det var en Situation, som var vel værd at beherske!

Havde han ikke fra Barndommen af havt den betryggende Følelse af, at alt var til
for ham? Ligesom Lamik Nikkut var Dikteren en Gud, som ingen turde dømme.
Der var Aandsslægtskab i begges Fantasier, de fløj begge til Himlen.

I næste Sekund stod André paa Stenen højt over den knælende Mængde.

Vogt dig, vogt dig, Dikter! Er Inspirationen fra Gud eller fra Satan?

^{v72}

Naturen fordrede dog én Gang sin Ret! Civilisationens Baand sprængtes i ét Nu, og
hele Lappens Vildhed var sluppet løs. Men André var ogsaa kommen op paa
Høifjeldet.

De onde Kræfter, som raade i Ultima Thules Vinternat, de klagende Røster, de
Angstens Suk, de Rædslens Hvin, der stønner rundt om Nordpolen, fik Luft.

De skrege i Harmen, i Raseri, i Vanvid.

Begreberne forvirredes, og det ene blandedes ind i det andet i et kaotisk Vildrede.

^[238] I Lappernes Hjerner blev Nationalitet ét med Kristendom, Synd med
Nationalitetsforræderi, Djævlens Aag med Europæernes, Lap det samme som
Kristen, Hedning det samme som Nordmand.^{v73}

Aldrig havde André improviseret saa umiddelbart, saa satanisk betagende som i dette Øjeblik.

Men Ansvar, Dikter, Ansvar? Naar er du utilregnelig?

Og Lapperne lyttede til. De saa op til det glødende Ansigt, dæmoniskt skønt i sin Vildhed, en falden Engels Aasyn ligt, som til en guddommelig Aabenbarelse. [k369](#)

Det var det Ansigt, Olga allerede som Barn havde anet.

Han antændte dem med en Afgrundens Ild, der strømmede som Gift gennem deres Aarer.

«Det er André!» jublede Lamik Nikkut og bøjede sig for den overlegne Magt, der havde behersket hans Barndom. Den var hans Skæbne.

«Hævn! Hævn!» raabte André. «De ere besatte af Uretfærdighedens Aand. Tilintetgør dem, Samer!» [v74](#)

Lappalaiset, du Guds Udvalgte, [v75](#) frem ad til Storhed, til Glans, til Frihed! Ekselsior!»

Og aandeligt drukne styrtede Lapperne ud.

[\[239\]](#) Ødemarkens Børns Fantasi er let at vække, og den er mørk som Natten selv.

De styrtede ud. Fra Indskydelse til Handling er der hos Samerne kun et Skridt.

Uden at sige et Ord bandt Lamik Nikkut og hans Kammerater sine Ski paa Fødderne. Skierne stode i lange Rækker og ventede udenfor Gammen.

De grebe Skistavene og jøge af Sted.

O, Dikter, Dikter, hvad har du gjort?

Fra den ene Renby til den anden jog Skaren.

I Nattens Mulm bankede de paa, de kaldte Beboerne ud i den Helliges, i Jehovas Navn til Guds Straf over Djævelens Børn.

Kaldelsen var kommen gennem en Kerub, [k370](#) et Sendebud, der den samme Nat var stegen ned paa Fjældet fra Himlen.

Han havde givet dem et guddommeligt Løsen; det var: «Ekselsior»!

Det fremmede Ord indgød Ærefrygt, især fordi de ikke forstode det.

I den kolde Vinternat voksede Skaren. Efterhaanden som den passerede Renby efter Renby, formeredes den lig en rullende Snebold.

Men Kautokejno hvilede i islagt, snedækt Fred. Lensmandens Hustru og Børn laa i tryk Søvn, og Børnene smilede i Drømme.

[240] Da kom i Nattens Stilhed de hævntørstige Lapper glidende som sorte Skygger ned ad Bakkerne, der omsluttede Dalen.

«Ekselsior! Ekselsior!» gjaldede fra Skrænt til Skrænt.

Fra alle Sider, fra alle Højder kom de, disse tause Skikkelser og skøde en lydløs, tigeragtig Fart mod de tvende norskes Huse.

De sovende vækkedes af Stridsskriget: «Ekselsior!» Det forfærdelige Raab lød som vildes Hvin, som Djævelens Hyl i Gehenna. [k371v76](#)

*

Da André kom til sig selv, var han alene.

Gammen var tom, og Lampen under Tagskægget var nær ved at slukne. Veden [v77](#) paa Ildstedet var forlængst bleven Aske.

André for op og styrtede ud. Der var tomt. Hans Kærris, hans Ren, Skierne vare borte, ikke et Liv var at se.

«Burist! Burist!» raabte han.

Intet Svar, – Fjeldvidden var tom.

Da sneg der sig en Anelse om noget forfærdeligt ind i hans Sind, – han vidste ikke selv hvorfor, – en trykkende Angst, som den [241] berusede under Tiden kan føle, naar han pludselig bliver ædru.

Hvad var Aarsagen til Lappernes gaadefulde Forsvinden? Hvor vare de tagne hen?

Spor! – Spor? Hvorledes kunde han finde Sporet i Natten? Skiernes Spor paa Skarren [u152](#) kan det endog være vanskeligt at følge selv ved Dagslys.

Uden at vide, hvad han gjorde, spændte han det eneste, igenblevne Par Ski paa, greb Staven og ilede af Sted.

Ned ad Skraaninger, over Urer, fra Hej til Hej! En navnløs Rædsel var faret ham i Blodet.

Fra Renby til Renby, – ikke en eneste Mand fandtes paa hele Fjeldet.

«Hvor ere de dragne hen?» raabte han til Kvinderne.

«Ned til Dalen,» svaredes der, «forat udføre Guds Dom.»

Ned ad, ned ad, uafbrudt ned ad! Aldrig i sit Liv havde han løbet en Skifart som denne.

Hans Knær bleve stive, Blodet sprang frem paa Læberne af det stærke Lufttryk, hans Tænder vare sammenbidte, hans Hals snørede sig sammen, Pulsens hamrede, hver Blodsdraabe i hans Legeme raabte: «Frem ad!»

[242] Nordlysene fulgte ham som Furier^{k372} hen over Hejerne.

André kom ned, han saa sig om sky^{y78} lig den onde Samvittighed.

Der var knugende stille, og denne dulgte^{k373} Stilhed fornyede hans Angst. Den lignede en Fjende, der skjuler sig.

Uden at være sig bevidst hvorfor, tog han Retning mod Lensmandens og sin Faders Hus. Han havde ikke været der paa femten Aar!

André bøjede nogle rimdækte Grene til Side og lyttede.

Da hørte han en Lyd i Natten, som bragte Blodet til at stivne i hans Aarer.

Og dog var det ikke andet end det gentagne Raab: Ekselsior!

Barmhjertige Himmel! Det var et Mordskrig.

Han jog af Sted. Lensmandens Hustru og Børn flygtede ind og forskansede sig i Huset, Manden slæbtes ud.

Regnskabet, Regnskabet, Dikter! Skal du ikke gøre Regnskab for dette?

En Tollekniv hævedes over Lensmandens Hoved.

André slængte Skistaven hen ad Sneen, styrtede hen og kastede sig over ham. Han hævede Haanden.

[243] «Hold inde!» raabte han. «Hans Blod kommer over eder og over eders Børn!»

Men Dikteren var bleven svag og magtesløs ligeover for det Helvedsspøgelse, hans Muse havde fremmanet.

Lapperne hørte ham ikke.

André mødte det sidste Blik fra Lensmandens bristende Øje, idet han faldt om paa Sneen, han hørte Svøbeslagene paa Kvindernes Ryg, han hørte Børnenes Angstskrig; hvorhen han vendte sig, saa han disse haanleende, grinende Lappeansigter, og over alt dette Maanens blege, uhyggelige Dødsskin!

Han følte sig hensat til Ragnarøks [k374v80](#) Rædsler. Sjælekval, Afsky og Gru søndersled ham.

André ilede fra den ene, han ilede til den anden, han bad, han truede, han besvor – forgæves!

Nemesis var kommen over ham; thi han havde stampet mod Braadden og trodset sin Gud.

Den poetiske Djævel var ikke til at spøge med, den vendte sine Klør mod ham selv.

«Men om Lapperne bleve gale af hans Fortællinger, det kom ikke ham ved!»

Da vendte han sig om og saa sin Fader og sin Hustru midt i den rasende Hob.

Hans Fader, hans gamle, hvidhaarede Fader, [244] – o, hvor var han bleven gammel! Andreas Thorsen blev slaaet til Jorden, men i samme Nu styrtede en høj Kvænkvinde sig over ham, dækkede ham med sit Legeme og modtog det Dødsstød, der var tiltænkt hans Hjerte.

Hun modtog det i sit eget Bryst.

Lamik Nikkut hævede Tollekniven over Olgas Hoved.

Da slyngede André Kniven ud af hans Haand, greb sin Hustru i sine Arme, og halv vanvittig faldt han paa Knæ og bønfuldt om en Inspiration fra Himlens Gud.

Og André sprang op paa den hosliggende^{k375} Sten med Olga trykket fast i sin Arm, han hævede Haanden, som Moses mod Israels Folk, og hans Ansigt funkledede i Fortvivlelsens Indskydelse.

«Ve eder, I frafaldne, I som ikke kende til Barmhjertighed! Liv for Liv, Øje for Øje og Tand for Tand.^{k376} Den, der gribe til Sværd, skal omkomme ved Sværd. ^{k377} Forbandelse over dig, du samiske Stamme! Du taber din evige Salighed, siger Herren den Almægtige.»

Rystende i hvert Lem, halv afmægtig af Angstens Forventning lænede han sig til Træstammen.

Og se! Hans gamle Magt vendte tilbage, ^[245] Lapperne vege slagne af Skræk, som om en Gud havde talt til dem.

Et eneste, spejdende Sideblik, opskræmt, aarvaagent som en Væsels^{k378} stjal sig ud fra Andrés Øje.

Aandsnærværelsen greb ham. Han maatte uopholdelig benytte den Fordel, han havde vundet, og forfølge den til det yderste, hvis han skulde vinde Sejr.

Han pegte op mod Fjeldet og saa paa dem.

Tause bleve Lapperne ved at vige tilbage.

André vendte ikke sit Øje fra dem, han trak ikke sin Haand til sig, men blev ved at pege ud. Han vidste, det gjaldt hans Hustrus, hans Faders Liv. Hans Nerver vare spændte som en Dyretæmmers.

Og de vilde Dyr bøjede sig for deres Herres Blik. Lamik Nikkut bøjede sig igen for sin Skæbne og – *for sin Overmand*.

Han skjulte sky og fordægtig^{k379} sit Ansigt, ligesom Mefistofeles^{k380} skjulte sit for Korset.^{k381}

De stak Knivene i Belterne, spændte Skierne paa og droge op mod Fjeldet.

Men da den sidste Lap som et mørkt Silhouet aftegnede sig mod Stjernehimlen øverst oppe paa den hvide Bakkeskrænt, faldt André ^[246] besvimet om. Hans Aandsevners Spænding havde været for stærk.

Dikteren havde lært sin Magt at kende, – men for hvilken Pris?

Han var faldet om ved Siden af den dræbte, hvis Blod mærkede hans Pande.

Vilde dette Blod vidne mod ham og raabe til Himlen paa Dommens Dag?

20de Kapitel

Der laa de – Moder og Søn. Medens Olga badede Andrés Pande med Sne, bøjede hans Fader sig over den fremmede Kvinde, der havde frelst hans Liv. Blodet strømmede ud fra hendes Bryst og farvede Sneen.

Thorsen saa ind i de sorte Øjne, der funkledede i Stjernelyset med Feberglans. Han for tilbage.

«Aina!» raabte han med bristende Stemme, «er det saadan, jeg skal træffe dig igen!»

«Andreas,» sagde den døende, «jeg har syndet mod Himlen og mod dig og er ikke længere værd at kaldes din Hustru.»

André aabnede sine Øjne. I det samme Sekund, hans Bevidsthed begyndte at vende tilbage, saa han intet andet end det mørke Ansigt, han havde kaldt sin onde Aands, siden han første Gang saa det paa Tromsø. Der var det igen! Det var dog alligevel hans Moders Ansigt!

[248] Den samme Afsky og paniske Rædsel greb ham ligesom hin Gang.

Og som om han vilde skyde den hele Skyld for, hvad der nu var sket, over paa hende, som om han vilde anklage hende for den Arv, hun havde givet ham, og som havde afstedkommet alt dette, væltede han det hele Ansvar, den hele Syndebyrde over paa hendes Skuldre.

Han sprang op.

«Forbandet være du!» raabte han.

Thorsen hævede Haanden i Vejret.

«Forband ikke,» sagde han.

«Lad ham kun forbande,» svarede Moderen. «Mig sker kun min Ret, selv om ogsaa du fordømmer mig.»

«Aina,» sagde den gamle Mand, «din Husbond var den sidste, der vilde kaste den første Sten.»

«Andreas,» sagde hans Hustru og foldede sine Hænder, «jeg forlod dig for en Mands Skyld, som ikke var værd at løse din Skotvinge.^{k382} Jeg havde set ham en Gang i Karasuando, men du vidste intet derom, jeg sagde det ikke til dig. – For denne Mands Skyld forlod jeg dig, Andreas, og indbildte mig, jeg elskede ham, fordi han lovede mig Frihed, Pragt og Diamanter; det var jo et helt Æventyr. Han holdt intet, Andreas, han holdt ^[249] intet. Han berøvede mig min Uskyld og – forlod mig.»

«Hans Navn!» raabte Andreas Thorsen, idet han ligbleg snappede efter Vejret.

«Grev Wasili,» sagde Aina.

«Grev Wasili!» raabte de tre, der stode omkring hende.

Det var et trestemmigt, aandeløst Raab.

«Han hed Henri Wasili og var fra Riga. Jeg saa ham for en Maaned siden paa Tromsø, – han var bleven en gammel Mand. Andreas! Siden han forlod mig, har jeg levet et retskaffent Liv; jeg tænkte paa dig. Jeg har levet i stor Fattigdom i mange Lande, men jeg har altid ernæret mig ærligt og uden at behøve at rødme over mit Arbejde. Jeg sled mig frem og længedes efter dig.»

«Aina, Aina!» hulkede den gamle Mand. «Hvorfor kommer du først nu?»

«Fordi jeg skammede mig ved at vende om, Andreas. Min Synd brændte mig paa Sjælen, jeg hungrede og tørstede efter at se dit Ansigt, men jeg kunde ikke faa det over mine Læber at sige: 'Tilgiv mig. Jeg kunde ikke ydmyge mig. Andreas, min Trods har brugt syv og tyve Aar forat komme til dig.'»

^[250] «Hustru,» sagde Andreas Thorsen og kyssede hende. «Du kom, var det end i den ellefte Time. Du kom og gav mig dit Hjerteblood.»

«Om det kunde sone! Jeg var træt, Andreas. Jeg slæbte mig hen som en Hund forat dø for dine Fødder. Den Ret havde din gamle Hustru dog tilbage.»

«Barn, Barn!» raabte hendes Husbond, idet han paa ny søgte at stanse Blodet, «jeg vidste, du vilde komme. Jeg har aldrig tvivlet paa dig, jeg har elsket dig og ventet paa dig.»

«Saa dør jeg glad. Den Frelser, du har lært mig at kende, har nu ført mig hjem. Lad Blodet flyde, Andreas, lad det flyde, det er jo for dig. Jeg fik redde dit Liv, Husbond! Lad mig saa faa dø! Jeg havde dig dog alligevel saa kær!»

Andreas Thorsens Hustru var død, da Grev Wasilis Pulk stansede udenfor Kirkesangerens Hus.

Han saa Blodet paa Sneen, han saa den dødes Ansigt, han kendte det igen, og han saa de tre, der stode omkring hendes Lig. De saa paa ham.

Grev Wasili stansede, han følte, han var tilovers, han tog uvilkaarlig Hatten af sit Hoved.

«Grev Wasili,» sagde Andreas Thorsen med brudt Røst, «hvad De har syndet mod min Hustru, ^[251] det tilgive Gud Dem, i dette Øjeblik kan jeg det ikke. Gaa!»

Og uden at sige et Ord eller at blinke med Øjnene kastede Russeren sig ind i Pulken og – kørte bort.

21de Kapitel

«Karasuando – Januar.

Ma chere fille!^{k383}

Da min personlige Nærværelse i Kautokejno paa Grund af de fatale og yderst delikate^{k384} Tilfældigheder for Øjeblikket vilde være fuldstændig malplaceret, det vil sige: paa urette Sted, tager jeg herfra direkte til St. Petersborg, hvor jeg agter at tilbringe Vinteren og forøvrigt – oppebie eders Komme.

Luften i Finmarken bekommer mig ikke vel, den harmonerer ikke med min Konstitution.

En Retfærdiggørelse vilde være fuldstændig overflødig, – jeg mener med Hensyn til det passerede, – tilmed da en saadan tillige vilde være en Anerkendelse af en Skyld, jeg – i Form af en Brøde^{k385} – ikke kan paatage mig. En Gentleman skylder sig selv de Hensyn, hans Samvittighed tillader ham.

[253] At jeg en Gang i mine yngre Dage har gjort et flygtigt Besøg til svensk Lapmarken, men uden at berøre det norske Territorium, er et Faktum, men hvad der tillige er et Faktum, det er, at jeg – parole d'honneur!^{k386} – ligesaa lidt har anet, at den afdøde Karasuandokvinde var fra Kautokejno, som at hun – quel fatalité!^{k387} – var Kirkesangerens Hustru.

Min Opførsel mod hende var naturligvis reguleret efter hendes eget Værd, og mere kan man ikke forlange af en Adelsmands Ære.

Vil min Datter behage med den Delikatesse,^{k388} der i et saadant kildent Tilfælde^{k389} er fornøden, at bevidne din Svigerfader min oprigtige Deltagelse og Sympathi for hans ægteskabelige Tragedie, i hvilken jeg i al Uskyldighed og mod mit Vidende af Skæbnen var bleven destineret^{k390} til at skulle spille en saa skæbnesvanger Rolle. – Hvem kan staa imod sin Skæbne?

At han tilgiver mig, anser jeg imidlertid for hævet over enhver Tvivl, eftersom jeg, takket være min fuldstændige Uvidenhed om, at hun var hans Hustru,

altsaa faktisk ikke har *villet*, og derfor heller ikke *har* fornærmet ham.

Hvad jeg har gjort mod hans Søn maa ^[254] desuden mellem Gentlemænd af bon ton ^{k391} blive betragtet som en Satisfaktion. ^{k392}

Din hengivne Fader
Henri Wasili.»

Olga slyngede sine Arme om Andreas Thorsens Hals.

«Tilgiv ham, Fader,» sagde hun. «Tilgiv ham for min Skyld.»

«Jeg har tilgivet ham,» svarede den gamle Mand, «jeg har tilgivet ham for *hendes* Skyld. Barn, har du rigtig set hendes Ansigt?»

Som huggen i Marmor laa Kvænkvinden der paa den hvide Seng, og over hendes Ansigt var der Fred. ^{y81}

Politiassistenterne, der ikke havde fulgt tilbage med Lensmanden, vare endeligt komne til Kautokejno, og Lamik Nikkut i Forening med de værste af Urostifterne bleve fængslede.

Andreas Thorsens Hustru tilligemed Lensmanden bleve begravne, og Biskoppen, der netop Dagen i Forvejen var ankommen til Kirkestedet, forrettede selv Jordpaakastelsen.

Der var indtraadt Vindstille efter Orkanen.

Opløste af Anger og Sorg stimlede Lapperne sammen om de opkastede Grave.

^[255] De havde jo myrdet de døde, og Gud vilde kræve dem af deres Haand!

De vare vaagnede op af sin Rus, og saa med Forfærdelse, at Slaget havde rammet Kirkesangerens Hustru, hun som de alle havde ventet, og som nu var kommen forat frelse hans Liv fra – dem, og saa dø!

«Gud tilgiv os! Gud tilgiv os!» raabte de. «Lad os græde med dig, Fader Thorsen! Lad os købe hende tilbage med vore Taarer!»

Og Andreas Thorsen saa paa dem, idet de én for én faldt ned paa sit Ansigt og omfavnede hans Fødder. Den gamle Mands Aasyn var forklaret.

«Jeg havde dig dog alligevel saa kær!» sagde han.

Hans Livsgaade var bleven løst, og han havde nu set Guds Frelse.

Efter at Biskoppen havde holdt sin Tale, traadte Jakob Tudekas hen til Graven.

«Samer,» sagde han og blottede sit Hoved, «jeg erkender, jeg har faret vild og er kommen bort fra Guds Ords Sandhed. Jeg har bedet Gud og Mennesker om Tilgivelse og forlader den gale Tro.» Og med neppe hørlig, graadkvalt Stemme tilføjede han:

[256] «Jeg beder ogsaa de døde om Tilgivelse.»

Under Suk og Stønnen faldt Lapperne paa Knæ, strakte Armene i Vejret og raabte:

«Vi bede de døde om Tilgivelse!» Derpaa mumlede de lydelig de Bønner efter, som Biskoppen foresagde dem.

Oprøret var forbi og kvalt med ét Slag.

Vel lurede der en Smule Gerningshellighed tilbage, men de fleste indsaa snart, at den ny Klud, de havde villet sætte paa det gamle Klædebon, havde revet det Hele itu.

De Frugter af Opvækkelsen, der bleve synlige, viste imidlertid, «at Fanatismen havde rummet en Bedrøvelse efter Gud, og at de fanatiske Udbrud alligevel havde været en Længsel efter ham, der alene giver Sjælene Fred.» [u153k393](#)

Brændevinslast ligesaa vel som Brændevinshandel var fuldstændig ophørt, og Forældrene toge sig med fordoblet Iver af Børnenes Undervisning.

Gud havde ladet «Aandens Vejr» fare hen over sit Folk, og Kautokejno Menighed indsendte en fornyet Anmodning om at erholde en fastboende, lappisktalende Præst.

Og da Regeringen af det foregaaende havde [257] indset Nødvendigheden deraf, blev i 1852 Lappernes Ønske endelig opfyldt.

*

Da Ligtoget havde forladt Kirken, sad en ung Lappekvinde igen paa en Gravsten og hulkede.

Det var Seimke. Barnet i hendes Skød havde begyndt at græde, skønt det intet fejlede, og Seimke vidste, det var, fordi dets Fader havde syndet.

Lamik Nikkut tilligemed de øvrige Arrestanter bleve sendte til Arresten i Tromsø, hvor den første imponerede Øvrigheden ved sin kække Fasthed og ved sin glødende Overbevisning.

Enhver Bestræbelse forat faa ham til at indse sin Synd var imidlertid forgæves. Braadden af ethvert Bibelsprog, der blev rettet mod ham, vendte han behændigt mod Angriberen selv.

Lamik Nikkut var en dyktig Fægter, han var vel udrustet, bepansret og usaarlig.

Hver Gang Biskoppen forlod ham med de Ord: «Gud være med dig,» svarede Lamik Nikkut altid trodsigt og selvtillidsfuldt:

«Ja vel! Jeg bliver tilbage med al Guds Kraft, og saa gaar Biskoppen bort uden Gud.»^{k394}

Enkelte af Oprørerne bleve dømt til kortvarigt ^[258] Fængsel, andre til Fængsel paa Vand og Brød, Lamik Nikkut og en anden Lap tilligemed to Kvinder derimod paa Grund af de Hovedroller, de havde spillet, til Tugthuset i Kristiania. Den Lap, der havde givet Lensmanden Dødsstødet, blev henrettet.^{u154k395}

Ved disse Domme blev der imidlertid stadig taget Hensyn til det formildende Faktum, at Fanatismen paa én Maade havde gjort dem utilregnelige.

«Din Dom er falden, Lamik Nikkut,» sagde Biskoppen.

«Jeg appellerer til Fader Kongen,» svarede Lamik Nikkut stolt. «Jeg vil prøve ham, om han er af Gud, eller om han er af Djævelen.»

Da Ansøgningen imidlertid kom tilbage uden Benaadning, rev Lamik Nikkut den itu og raabte:

«Fader Kongen er dømt! Anathema over den dømt!»

22de Kapitel

Imidlertid svævede André mellem Liv og Død.

Hans Livs Bygning var ramlet sammen om ham og havde begravet ham.

Hans kunstige Idealer svandt hen til intet. Virkeligheden stillede sig foran ham og tvang ham til at se den ind i Ansigtet.

Hans Moder var en falden Kvinde, hans Leder og Opdrager var hendes Forfører, og midt i Ruinen stod kun hans Fader oprejst uden at vakle; den Fader, han havde miskendt og svigtet. Der var endelig Storhed, og i den Storhed var der tilvisse en Guddom.

Det var en grusom Opvaagnen af Drømmen. I sin Dødskamp fik han Tag i Virkeligheden og fandt, at den ikke bestod af Æther men af Kød og Blod.^{v83}

Han var Skyld i sin Moders Død, han var Skyld i Lensmandens, han havde dræbt dem, og Herrens Haand hvilede tungt paa ham.

[260] André var bleven vækket og saa, det var forfærdeligt at falde i den levende Guds Hænder.^{k396}

Han havde følt, at Religionen kunde blive et Enten-Eller, han havde følt, at den var en Livsmagt, og han havde erfaret, der var en Gud, der sagde: «jeg er Herren og ingen ydermere.»^{k397}

Som Herrodes var han dømt,^{k398} og hans formastelige^{k399} Hovmod var bleven vejjet og fundet for let.^{v84}

Hin Gang, da han som Gut kastede Stenen mod Lensmandens Ansigt! Barmhjertige Himmel, hvor brændte ikke den dødes: «Gud tilgive dig, lille Barn,» som gloende Kul paa hans Hoved! Hvor mange Tusinder vilde han ikke have givet til, forat kunne faa høre de samme Ord kun en eneste Gang endnu!

Det Navn, han havde foragtet, det vilde nu have været hans største Trøst.

Denne tunge, kluntede^{k400} Haand, hvis Tryk han havde hadet, den laa nu livløs og kold.

I sine Feberfantasier bad André, at de skulde lægge den paa hans Hoved.

Hans Fader og hans Hustru maatte ikke vige fra hans Side.

Han raabte deres Navne, og i sin vilde Feber blev han uafbrudt ved at kæmpe for deres ^[261] Liv. Han levede Dødsangsten for de tvende op og op igen, indtil den fortærede ham selv.

Andrés Kærlighed til Hustru og Fader brød endelig uhindret frem gennem Egoismens Klippemur som en altopslugende Lavastrøm. Egoismen var knust, og Afgudsbilledet styrtet til Jorden. Kærligheden jevnede Disharmonierne og skabte en Enhed ud af det søndersplittede.

Og Olga udsonede mod Sønnen, hvad Faderen havde forbrudt mod Moderen.

I Angsten over at miste sin elskede lærte den stærke Kvinde at blive et Barn og at give sin Vilje i Guds Haand.

Lutret og rensset voksede hendes Kærlighed sig stor ligesom den gamle Mands, der nylig havde velsignet sin Hustrus Lig.

Den gamle Mand førte hende hen til Jesu Fødder, og der kæmpede hun for sin Husbonds Liv, indtil Gud havde velsignet hendes Bøn, og frelst ham for hende og for ham selv.

André laa og saa paa sin Hustru; han formaaede ikke at rive sit Blik løst fra hendes Ansigt.

«Hustru,» sagde han, «jeg har syndet mod min Gud og mod dig, elsker du mig endnu?»

«Jeg elsker.»

^[262] «Jeg har dræbt min Moder og den gamle Mand, jeg har dræbt min Barndomsvens Sjæl, jeg har traadt paa min Faders Hjerte, jeg er trefold Morder, elsker du mig endnu?»

Og da kastede Olga sig paa Knæ ved sin Ængtefælles Side, og under en Strøm af Taarer sagde hun:

«Jeg elsker.»ⁿ¹⁵⁵

«Kan Gud tilgive?» spurgte André. –

Den første Dag efter at Andrés Sygdom var bleven bekendt, traadte Seimke ind til Olga.

«Du er alene,» sagde hun, «lad mig hjælpe dig og være din Tjenerinde.»

Og trofast opfyldte hun de Pligter, hun havde paataget sig; thi hun vidste, at hendes Mand havde svunget Kniven over Olgas Hoved.

«Du var god mod mig, da du var Barn,» sagde Seimke med Lappehjertets hele overstrømmede Taknemmelighed. «Jeg glemmer dig det aldrig.»

André blev helbredet, men han var svag, og noget i ham var brudt. Det Livssaar, han havde faaet, syntes at have vanskeligt ved at læges.

Paa denne Tid naaede Kritiken over hans Epos Kautokejno. Det havde gjort Fjasko.

[263] Andrés Overmod var løben lybsk^{k401} ud over Maadeholdets Grænser, og Kritiken var endelig falden over hans Hoved.

«Det er Nemesis,» sagde André roligt. «Jeg fortjener min Straf, fordi jeg i mit Dikt fornægtede min Faders Kjærlighed.»

Tiden svandt hen.

«Maatte kun Solen komme,» sagde André.

«Maatte kun Solen snart komme!» gentog Faderen. «Han trænger til den, den vil gyde Trøst ind i hans syge Sind; Mørket ødelægger ham.»

Det svage Skær i Øst, der hele Januar Maaned igennem antyder Solens Gang under Horisonten,ⁿ¹⁵⁶ rødmede i stærkere og stærkere Farveglød.

Til sidst hævede der sig en høj, flammende Pyramide.

Andrés Øje hang ufravendt ved Øst. O, hvor han længedes efter Solen!

Og Solen kom.

«Solen kommer!» lød det fra Mund til Mund. Tusinde Sjæle juble Aar efter Aar om Morgenen den tyvende Januar:^{k402}

«I Dag kommer Solen!»

Glæden for som en elektrisk Gnist fra Hjerte til Hjerte, fra Hus til Hus. Enhver, der kunde bruge sine Fødder, var paa Benene.

[264] Man stod i Forventning; der var Stilhed som i en Kirke.

Klokken manglede ti Minuter i tolv.

Spændingen blev uudholdelig.

Klokken manglede fem Minutter i tolv.

Se! Da begyndte en gylden Glans at brede sig i Pyramiden mellem de tvende Fjeldtoppe, der vare Maalet for alles Blikke.

Glansen blev stærkere og stærkere. André holdt Aandedrættet.

Og Elven bredte sig mellem Stenene som et Spejl forat modtage den guddommeliges Billede; hver Bølge var glattet ud.

Og Solen kom frem!

Langsomt hævede den sit straalende Øje. [v85](#)

Fjeldvæggene aabnede sin Klippeportal, og igennem den saa man pludselig ind i Himlenes Himmel, lige ind i Guds evige Salighed.

Og Tilskuerne faldt paa Knæ, idet de istemte:

«Som den gyldne Sol frembryder.» [k493](#)

Men André brast i Graad; noget inden i ham var blevet forløst.

«Tilgiv mig!» sagde han til sin Hustru og til sin Fader. «Tilgiv mig, ligesom Jesus Kristus har tilgivet mig for sin bittre Lidelses og Døds Skyld.»

23de Kapitel

Efterretningerne naaede Kautokejno om Lamik Nikkuts Domfældelse.

André, der endnu var saa svag, at han ikke formaaede at rejse, vendte sig om til Olga og tog hendes Haand. Der stod en Taare i hans Øje.

«Hustru,» sagde han, «vil du i mit Sted rejse til Tromsø og bede Lamik Nikkut om at tilgive mig?»

«Ja, jeg vil!» raabte Olga.

«Sig ham, at jeg faar ikke Ro, førend jeg ved, at han intet Nag bærer til mig.»

Da Olga havde gjort sig i Stand til Afrejsen, traadte Seimke hen til hende med Barnet i sin Komse paa Ryggen.

Hun knælede ned og hævede sit taarevædede Ansigt op mod hende.

«Lad mig følge med,» bad hun. «Faderens ^[266] Bue i Skyen ⁿ¹⁵⁷ er trofast. ^{k404} Jeg har Tørst efter at se min Mands sidste Øjne!» ^{n158k405}

Forsinkede ved forskellige Forhindringer ankom Olga og Seimke imidlertid først til Tromsø to Dage, forinden Lamik Nikkut skulde bringes ombord paa det Dampskib, der gik sydover.

Seimke ilede øjeblikkelig med sit Barn hen til Arresten.

«Hvordan lever han?» raabte hun.

«Han er lige forhærdet,» sagde Slutteren, ^{k406} han vil ikke angre.»

«Suoite min sisa! – Slip os ind!» bad Seimke.

Slutteren aabnede Døren.

Lamik Nikkut rejste sig op, og hans Lænker raslede.

«Seimke!» sagde han.

Seimke tog Barnet og hævede det op i sine Arme.

«Sandelig, jeg siger dig!» raabte hun, idet Taarerne styrtede ud af hendes Øjne, «dersom du ikke annammer Guds Rige som et lidet Barn, saa skal du ingenlunde komme der ind!»[k407](#)

Og Lamik Nikkut saa paa sit Barn og sank [\[267\]](#) paa Knæ. Han rev Huen af sit Hoved og skjulte sit Ansigt.

*

Med glædestraalende Aasyn ilede Seimke tilbage til Olga.

«Vort Barn har frelst ham!» raabte hun. «Han angrer og bekender!»

Lamik Nikkuts Anger var ligesaa voldsom, som hans Formastelighed [k408](#) havde været ubændig.

Det var en forfærdelig Nat.

Lamik Nikkut kunde ikke sove.

Maanen forsøvede det rustne Jerngitter og skinnede ind i Arresten, der blev fyldt af et blaaligt Lys, ligesom om det havde været et Belials Tempel.[y86](#)

Han for op lig en vanvittig, rev sig i Haaret og sled i sine Lænker. Deres klirrende Raslen jagede Rædsel i hans Blod.

«Hvad havde han gjort?»

Han slog sig for Panden og stødte den mod Stengulvet, til Blodet strømmede ned ad hans Ansigt.

Hans Forfædres Guder, Sneørkenens Øde og det hele uendelige Univers droge ind til ham. Fjeldenes Elementæraander fyldte Arresten, de gik [\[268\]](#) over hans Fødder, de sloge paa Trolldrommen, de sang sine Sange, de grebe ind i hans Sjæl. –

«Hvad havde han gjort?»

Lamik Nikkut sprang op. Den kolde Sved brast frem paa hans Legeme, han rev Pæsken op og blottede sit Bryst. Det skulde piskes af Samvittigheden.

Var der ikke en Skygge i Maaneskinnet?

Det var Rota, [n159](#) der kom farende paa sin Offerhest forat hente ham til Jabmi aibmo, de dødes Rige.

Lamik udstødte et hvinende Skrig, – Raadstuens Taarnuhr slog tolv.

«Kask ija pali! Ved Midnatstid!» stønnede Nikkut, hans Knær skælvede under ham.

Han var i Helvede. Lappernes Dødsrige blev forvandlet til de kristnes Helvede.

Satan stod foran ham, og han saa Satan ind i Øjnene.

«Hvad havde han gjort?»

Lamik Nikkut faldt om paa Gulvet. Gulvet veg bort under ham, og han sank ned i Mørke.

Da saa han sig selv som en fredløs, fordømt Aand vandre om mellem Gammerne i Kautokejno, [\[269\]](#) løfte paa Renskindene forat finde sin Hustru og kalde: «Nanna! Nanna! Nannacam!» [n160](#)

Og Lappen kaldte i Midnattens Stilhed med Kærlighedens og Fortvivlelsens hjerteskerende Stemme:

«Nannacam! Nannacam! Nannacam!»

Og da stod hans Hustru foran ham med Barnet i sine Arme; hun hævdede det i Vejret og raabte:

«Sandelig jeg siger dig, *dersom* du annammer Guds Rige som et lidet Barn, saa skal du komme derind!»

Men bag hende stod Frelseren, Jesus Kristus, og sagde: «Sandelig, jeg siger dig, i Dag skal du være med mig i Paradiset!» [k409](#).

Og Lamik Nikkut faldt paa Knæ.

Med Lappens hele Barnlighed greb han Naaden og Forladelsen i samme Øjeblik, som den blev ham givet. Lig Røveren paa Korset gav han i et Nu den Korsfæstede sit Hjerte.

«Seimke,» sagde Lamik Nikkut, «jeg er banlyst fra Fjeldet, men mig sker min Ret. Naar du sidder i Gammen med Barnet i dine Arme, saa tænk paa dets Fader, der er indestænget af alenhøje Mure, og bed til Jesus for mig, at han snart maa komme og løse op for den fangne.»

[270] «Lamik,» sagde Seimke, «min Frihed er et Fængsel, naar jeg ikke deler den med dig.»

«Hils din Fader,» «sagde Nikkut.

«Jeg skal hilse ham.»

«Hils Renerne,» bad Lamik.

«Jeg skal hilse dem,» sagde Seimke og hulkede højt.

Slutteren aabnede i dette Øjeblik Døren, og Olga traadte ind.

Hun gik hen til Fangen og greb hans Haand.

«Lamik Nikkut,» bad hun, «André sender mig, sin Hustru, til dig, han bønfalder dig: tilgiv ham!»

«Jeg tilgiver ham,» sagde Lamik Nikkut, og der var Højhed tilligemed Ydmyghed udbredt over Lappens unge, kraftige Skikkelse. «Han var min Sjæls Broder. Vi have begge syndet, og os fattes Guds Ære.^{k410} Tilgiv mig, du! Havde den Onde fuldført sin Gerning i mig, havde du ikke længere været blandt de levendes Tal. Sig ham, Frue, at det alt var intet,ⁿ¹⁶¹ og at Banden^{k411} fjernerⁿ¹⁶² bort, men Velsignelseⁿ¹⁶³ bringer nærmere. Sig ham, at [271] han er en Lodhaver,ⁿ¹⁶⁴ og at jeg intet andet ejer end Lodløshed,ⁿ¹⁶⁵ sig ham, at Verden er en laant Verden, men at Gud Herren, idet han skabte^{n166k412} den, tillige velsignede den. Sig ham, at vi ville mødes hos Gud.»

Lamik Nikkut brast i Graad og kyssede sin Hustrus og sit Barns Hænder.

«Lamik!» raabte Seimke, idet hun slyngede sine Arme om hans Hals, «Gud give os i sin Himmel et Fredens Gensyn!»

Da Dampskibet gled ud over Sundet, stod Lamik Nikkut i Bagstavnen og stirrede med korslagte Arme tilbage mod Tromsø.

Han tænkte paa den Tid, da han slyngede Suopaenⁿ¹⁶⁷ paa Javrisduoddars Sletter.^{k413} «Befalet Gud,»^{k414} sagde han. «Hvo som falder paa denne Sten, skal

sønderstødes, men hvilken den falder paa, ham skal den sønderknuse.»[k415](#)

24de Kapitel

[v87](#)

Det var lige udenfor Nordkap; det var Sommer, og det var Nat.

André laa alene i sin Baad ude paa det arktiske Hav og stirrede ud. Midnatssolen skinnede.

Dikterens Baad gled hen ad det gennemsigtige Vand, som om den svævede i selve Himmelrummet.

En Verden over ham, en Verden omkring ham, og en Verden under ham.

Intet Land var at se. Af Europa øjnedes blot Nordkap, der ensom stod paa Vagt paa Maggerøen. [k416](#) Nordenfor var Nordpolen, Bären Ejland og Spidsbergen, forøvrigt – kun Himmel og Hav.

Ingen Genstand for Øjet undtagen dukkende Maagesværme og en russisk Lodje, [k417](#) hvis slanke Skrog aftegnede sig i skarpe, sorte Linjer paa det ubevægelige Guldhav.

André laa stille i sin Baad, medens Voverne [\[273\]](#) umærkeligt skulpede om ham, alene med Midnatssolen og med sin Dommer og Forbarmer.

Og se, netop hvor Soløjet glødede, aabnede der sig en Horrizont, højere og videre end Jordens.

Der bredte sig et Land, som hvilede paa rosenfarvede Skyer. Englehoveder tittede op af dem, og Englevinger skinnede som Sølv.

Der var en Sø der oppe i Fata Morganas [n168](#) Land, saa ren, saa gennemsigtig, saa krystalklar, at ingen saadan er bleven set paa Jorden.

Men hen ad Søen gled der en Svane.

En af de slaviske Melodier blev sungen ombord paa den russiske Lodje, Moltonerne klang ud over Polarhavet, men i dem hørte André Svanens Sang, den

som svømmede hist oppe i Renhed.

Han kendte den. Det var Nøkkens Smerte og Vemod, der steg op til Guds Trone.

Men – hvad der hin Nat i Lyset af Polarsolen foregik mellem Diktersjælen og dens Forløser, ved ingen.

Hvad André saa i det forjættede Land, han hin Nat skuede ind i, ved ingen.

Hvad Svanen sang, [k418](#) ved heller ingen.

Hvem kender det uudsigelige?

[274] Kun den, der har hørt og set det.

Men da Morgenens kom, var den genfødte Dikter døbt i Midnatssolens Ilddaab ude paa Nordishavet, – han havde set Nøkken Ansigt til Ansigt.

André fra Kautokejno kunde fra nu af fortælle Menneskene, hvad Svanen sang oppe ved Nordpolen.

Noter

- [n1](#). Nils Vibe Stockfleth: *Dagbog over mine Missionsreiser i Finmarken*, Chr. Tønsbergs Forlag, Christiania, 1860. Tilegnet «Hans Majestæt Kongen».
- [n2](#). Det refereres til Henry Mindes synspunkter i Andresen, Evjen og Ryymin 2021, 153–154. Jf. også Henry Mindes artikkel «Læstadianismen – samisk religion for et samisk samfunn?» fra 1997 (Minde 1997, 165–188).
- [n3](#). Samene ble ofte omtalt som «dverger» i datidens beskrivelser av dem, da de fleste av dem på denne tiden var små av vekst. Léonie d'Aunet skriver i reiseskildringen *Voyage d'une femme au Spitzberg* fra 1854 at samiske menn sjelden var så høye som fem fot, dvs. litt over halvannen meter, og at de oftest var mellom fire fot fire tommer eller fire fot ti tommer, dvs. fra ca. 1,32 m. til ca. 1,47 m. Deres gjennomsnittshøyde var meget lavere enn gjennomsnittshøyden hos øvrige europeere (d'Aunet [1854] 2019, 112).
- [n4](#). Kolonimakten Storbritannias tropper nedkjempet zulu-riket i Sør-Afrika i det første halvåret av 1879. Krigen førte nok til ekstra stor interesse for den norske zulu-misjonen, som var etablert allerede i 1842 med teologen Hans Schreuder (1817–1882) som den første utsendte misjonæren fra Det norske Misjonsselskap.
- [n5](#). Stockfleth 1860, 234.
- [n6](#). Nils Vibe Stockfleth døde i 1866, tretten år før Laura Kielers roman kom ut. Hun kunne altså føle seg trygg på at han ikke hadde mulighet for å protestere mot hennes bruk av hans bok. *André fra Kautokejno* kom ut syv år før den internasjonale Bernkonvensjonen om opphavsrett ble opprettet (i 1886), og 17 år før den ble tiltrådt av Norge (i 1896). Først i 1952 ble Verdenskonvensjonen om opphavsrett signert. I den norske «Lov om Beskyttelse af den saakaldte Skrifteiendomsret 8. juni 1876» hadde tekster skrevet av norske forfattere fått et visst vern, men det er vel lite sannsynlig at Laura Kieler kjente til dette.
- [n7](#). Noen slike spor er registrert i mine kommentarer til romanteksten.
- [n8](#). Kieler 1879, V–VI.
- [n9](#). Se Kieler 1886, forordet.
- [n10](#). Smith 1912, 43–45.
- [n11](#). Smith 1912, 44.
- [n12](#). Se Lunde 2009, 23–26.
- [n13](#). Kieler 1879, VII–VIII.

[n14](#). Kieler 1879, 256. I en fotnote til teksten opplyser Laura Kieler at hun har dette «Af Biskop Juels Breve». Biskopens brev er gjengitt i Stockfleths dagbog (Stockfleth 1860, 185–188). Opplysningene om de opprørske samenes videre skjebne er også hentet fra hans dagbok (Stockfleth 1860, 205–206).

[n15](#). I 1. utgave fra 1879 heter det at grev Wasili *adopterer* André, men i 2. utgave (1911) tar greven seg av hans utdanning uten å gjøre ham til sin adoptivsonn, og kaller seg hans «Pleiefader».

[n16](#). Kieler 1879, 44–45.

[n17](#). Lunde 2009, 86–90.

[n18](#). Kieler 1879, 237.

[n19](#). Kieler 1879, 131–132.

[n20](#). Kieler 1879, 185.

[n21](#). Stockfleth forteller i dagboken sin at han måtte slå om seg med spaserstokken for å holde samene fra livet under en av konfrontasjonene med dem (Stockfleth 1860, 190). I *Store norske leksikon* heter det at hans reaksjon på «de vakte» var «fordømmelse, utfrysing og noen voldelige opptrinn hvor han prøvde å skape seg respekt ved å slå folk med spaserstokken sin». Selv forteller han om møter med samene hvor han prøver å snakke dem til rette, men at de var ubønhørlige.

[n22](#). Lunde 2009, 115–118.

[n23](#). Lunde 2009, 114–115.

[n24](#). Birgit Mortensen: Laura Kieler i Dansk Kvindebiografisk Leksikon på lex.dk. Hentet 28. januar 2026 fra https://kvindebiografiskleksikon.lex.dk/Laura_Kieler

[n25](#). Lunde 2009, 114–101.

[n26](#). Lunde 2009, 57–60.

[n27](#). Lunde 2009, 202.

[n28](#). Lunde 2009, 199.

[n29](#). Det kgl. bibliotek, Kbh: 1998/74. Laura Kieler II. Breve. Familie og andre. 1879–1884.

[n30](#). Det kgl. bibliotek, Kbh: 1998/74. Laura Kieler II. Breve. Familie og andre. 1879–1884.

[n31](#). Brev fra Henrik Ibsen til Laura Kieler 26. mars 1878, KBK Palsbos saml. Ab, Sp 90, her sitert etter HIS 13, 428–430.

[n32](#). Lunde 2009, 175.

[n33](#). Birgit Mortensen: Laura Kieler i Dansk Kvindebiografisk Leksikon på lex.dk. Hentet 28. januar 2026 fra https://kvindebiografiskleksikon.lex.dk/Laura_Kieler

[n34](#). Ifølge en oversikt på innsiden av omslaget til 2. utgave (1911) utkom boken på svensk (1882), finsk (1883), tysk og engelsk. Årstall for de tyske og engelske utgavene er ikke oppgitt i oversikten.

[n35](#). Uttrykket «en mandlig Pen» eller liknende var ment som den største ros en mannlig kritiker kunne gi en kvinnelig forfatter. Herman Bang skriver f.eks. i en anmeldelse av Amalie Skrams *To Venner* (1887) at hun blant de yngre forfatterne var «det mandligste Talent. Hun er af uforfærdet Mod, og hun griber om Stoffet med den sterkeste Haand. [...] *To Venner* er en Mands Mesterværk og er skrevet af en Kvinde» (*Tilskueren* 1888). Se Jørgensen 2021, 40.

[n36](#). Inger-Margrethe Lunde nevner romaner fra 1830-tallet av populærforfatterne Edward Bulwer (engelsk) og Henriette von Paalzow (tysk), som Laura Kieler stjal seg til å lese i barndomshjemmet mot morens vilje, men ingen franske. Da hun ble noe eldre, fikk hun tillatelse til å lese bl.a. Dickens, Thackeray, Swift, Scott, Shakespeare, Byron og Brontë; moren ga etter, til tross for det presumptivt fordervelige ved slike bøker, for at datteren skulle lære seg engelsk (Lunde 2009, 86–90).

[n37](#). Latin for: Der hvor det er godt (å være), der er mitt fedreland.

[n38](#). Under rubrikken «Dit og Dat»: «Virkelighedspoesien og Forfatterinderne. Fire forskjellige Billeder efter Virkeligheden, udførte af Kvindehaand.»

[n39](#). Latin for: i sin helhet

[n40](#). Under rubrikken «Litteraturfeuilleton»: *André fra Kautokejno* af Laura Kieler (Schjønbergs Forlag) – *Tora Trondal* af Kristian Elster (Gyldendalske forlag). Fra det danske *Morgenbladet*, 6. juli 1879 (usign.).

[n41](#). Bull 1963, 771.

[n42](#). Dette er en referanse til grensestridighetene mellom Danmark og på den andre siden Preussen og Østerrike om hertugdømmene Slesvig og Holstein i Sønder-Jylland. Den dansk-tyske krigen i 1864 endte med at Danmark måtte gi fra seg hertugdømmene.

[n43](#). Elster 1924, 534.

[n44](#). Beyer 1975, 561–562.

[n45](#). Dahl 1984, 133.

[n46](#). «En literær Bemærkning» i det danske *Morgenbladet*, 19. januar 1885.

[n47](#). «Fra Midnatsolens Land» i *Morgenbladet* 20. januar 1885, undertegnet Laura Kieler. Se ellers Hareide 2012, 388–392.

[n48](#). Magdalene Thoresen bodde ett år først på 1880-tallet i Vardø hos sin datter og svigersønn, Dorothea og Conrad Falsen. Han var i noen år kommandant på Vardøhus festning. Under oppholdet der bestemte hun seg for å skrive et verk om Finnmark, og reiste mye rundt i fylket for å samle stoff. Hun interesserte seg særlig for samisk kultur. I juli 1882 ble hun staket av samer i elvebåt tre mil oppover Tanaelva, og fikk oppleve samisk barnedåp, konfirmasjon og bryllup ved kirken i Polmak, som var bygd i 1853.

- [n49](#). Thoresen 1884, 344.
- [n50](#). *Forfatternote*: Søuhyrer.
- [n51](#). *Forfatternote*: Frosne Sletter.
- [n52](#). begynde] *rettet fra*: begynder (*trykkfeil*)
- [n53](#). *Forfatternote*: Man antager, at Lap kommer af lappaa.
- [n54](#). *Forfatternote*: Nervesvaghed, Hidsighed i Blodet.
- [n55](#). *Forfatternote*: Et Faktum iagttaget af Finmarkens Læger.
- [n56](#). *Forfatternote*: Slæder.
- [n57](#). *Forfatternote*: En Fjeldaand.
- [n58](#). *Forfatternote*: Med hvilken det tillige straffede sig selv.
- [n59](#). *Forfatternote*: Disse sidste have dog, uagtet deres ringe Sympathi for Lapperne, sørget noget bedre – i al Fald for Nomadernes Undervisning.
- [n60](#). *Forfatternote*: Almagts Fader.
- [n61](#). *Forfatternote*: Al Tings Moder.
- [n62](#). *Forfatternote*: Højslætter.
- [n63](#). *Forfatternote*: Tordenens Gud.
- [n64](#). *Forfatternote*: Vindens Gud.
- [n65](#). *Forfatternote*: Skabelsens Moder.
- [n66](#). *Forfatternote*: «Kirketolk.»
- [n67](#). *Forfatternote*: Elvelapper.
- [n68](#). Originalsproget.] *rettet fra*: Originalsproget, (*trykkfeil*)
- [n69](#). *Forfatternote*: Lappernes Guder var Elementæraander.
- [n70](#). *Forfatternote*: Noget iboende aandeligt.
- [n71](#). *Forfatternote*: Fører.
- [n72](#). *Forfatternote*: Desværre! De fleste af Finmarkens Indbyggere ere Kosmopoliter. Fædrelandskærligheden er ikke stærkt udviklet.
- [n73](#). *Forfatternote*: Vandø.
- [n74](#). *Forfatternote*: Et Trug af Træbiler, overtrukket med Læder, foret med Lammeskind og Mos, samt forsynet med et lille Vuggehælv, fra hvis Kant der er udspændt flere Rader af mangefarvede Glasperler.
- [n75](#). *Forfatternote*: En Finsk Ed.
- [n76](#). *Forfatternote*: Et Slags Schack.
- [n77](#). *Forfatternote*: Uagtet denne Lethed og pludselige Overgang fra Sorg til Glæde, kunde Lappernes Savn og Længsel efter en kær afdød dog være saa dyb, at den først «ophører ved Døden».
- [n78](#). *Forfatternote*: «Sætter ud Baaden!»
- [n79](#). *Forfatternote*: Elv.

[n80](#). *Forfatternote*: Lapperne siger «gør, skaber», i Stedet for «bliver». «Det bliver Vinter» hedder altsaa i deres Mund: «Gud gør Vinter».

[n81](#). *Forfatternote*: Trods den stærke Fart trænger Roret til Aarerne, hvis Baaden skal lystre det.

[n82](#). Bagstavnen.] *rettet fra*: Bagstavnen, (*trykkfeil*)

[n83](#). *Forfatternote*: Da Stenene paa Grund af Isens Tryk hvert Aar forandre Leje, fordres til at styre denne Sejlads en stor Lokalkundskab.

[n84](#). *Forfatternote*: «Paa skraa mod Stranden!»

[n85](#). *Forfatternote*: «Fred i Huset!»

[n86](#). *Forfatternote*: «Gud er den, som skænker den.»

[n87](#). *Forfatternote*: Jordhytte.

[n88](#). *Forfatternote*: Paa disse Steder har Grantræerne en fuldstændig Søjleform.

[n89](#). *Forfatternote*: Dersom man vilde følge den 70de Bredegrad Jordkloden rundt, hvilke triste og forfærdelige Modsætninger vilde den da ikke frembyde!

[n90](#). *Forfatternote*: «Give dig Velsignelse.»

[n91](#). *Forfatternote*: Lapperne kalder Samvittigheden «Den indre Dommer.»

[n92](#). *Forfatternote*: Lappernes sædvanlige Avskedshilsen.

[n93](#). *Forfatternote*: «Ro op over fra den ene Side til den anden.»

[n94](#). *Forfatternote*: Mejsel, en af Toug flettet Sæk.

[n95](#). *Forfatternote*: Det eneste lappiske Epos, der er blevet reddet fra Forglemmelse.

[n96](#). skabte.»] *rettet fra*: skabte. (*trykkfeil*)

[n97](#). *Forfatternote*: Kæreste.

[n98](#). *Forfatternote*: Lille Kæreste.

[n99](#). *Forfatternote*: Et stort Silketørklæde, svensk Skik.

[n100](#). *Forfatternote*: Ordlydende efter Originalen.

[n101](#). *Forfatternote*: Over 20 Grader Reaumur i Skyggen. [Réaumur-skalaen er en eldre temperaturskala, foreslått av den franske naturforskeren René Antoine Ferchault de Réaumur i 1730. I Réaumur-skalaen er vannets frysepunkt satt til 0 grader og dets kokepunkt til 80 grader.]

[n102](#). tredje] *rettet fra*: treje (*trykkfeil*)

[n103](#). *Forfatternote*: Man maa ikke tro, at dette skal være en speciel Kritik over Tromsø, der kun heri, ligesom i saa meget andet, deler Skæbne med hele den øvrige Verden.

[n104](#). *Forfatternote*: Faktisk deres egne Udtryk. Se Norsk theologisk Tidsskrift. Oprøret i Kautokeino fandt Sted 1851–1852.

[n105](#). *Forfatternote*: Dialektmærke.

[n106](#). *Forfatternote*: Al Tings Moder.

- [n107](#). hemmelighedsfulde] *rettet fra*: hemmeligsfulde (*trykkfeil*)
- [n108](#). gammel] *rettet fra*: gamle (*trykkfeil*)
- [n109](#). *Forfatternote*: Se Stockfleth.
- [n110](#). *Forfatternote*: Reserve-Rensdyr.
- [n111](#). Tudekas.] *rettet fra*: Tudekas, (*trykkfeil*)
- [n112](#). *Forfatternote*: «Slaar af Angst.»
- [n113](#). *Forfatternote*: Bumand, bosiddende Lap.
- [n114](#). *Forfatternote*: Se Stockfleth.
- [n115](#). *Forfatternote*: Russiske Handelsfartøjer.
- [n116](#). *Forfatternote*: Et tarveligt Forlystelsessted.
- [n117](#). Thorsens] *rettet fra*: Thorsen (*trykkfeil*)
- [n118](#). *Forfatternote*: Halvstøvler, hvis Taa danner en spids, opadgaaende Snude.
- [n119](#). *Forfatternote*: Blødt, tørret Myrgræs.
- [n120](#). *Forfatternote*: Englændernes Kobberværk i Finmarken.
- [n121](#). *Forfatternote*: En Bautasten.
- [n122](#). *Forfatternote*: Holdt!
- [n123](#). *Forfatternote*: Samernes sædvanlige Udtryk.
- [n124](#). *Forfatternote*: Taagen.
- [n125](#). *Forfatternote*: Et Barn, der er født i Dølgemaal og dræbt.
- [n126](#). *Forfatternote*: Takket være denne Overtro ere Barnemord sjeldne blandt Lapperne, og naar de hænde, skærer Moderen under Tiden Barnets Tunge af, forat det ikke skal forraade hende.
- [n127](#). *Forfatternote*: Los.
- [n128](#). *Forfatternote*: Rensdyr i Underverdenen.
- [n129](#). *Forfatternote*: Højslette.
- [n130](#). *Forfatternote*: Af Rugmel.
- [n131](#). *Forfatternote*: «Ulven er paa Færde!»
- [n132](#). *Forfatternote*: «Spænder for Renen!»
- [n133](#). *Forfatternote*: Bæine barnek findes kun oversat paa svensk. Ovenstaaende er blot flygtige, kort sammentrængte Frihaands-Citater, forat Læserne i al Fald kan faa en liden Ide om dets Indhold.
- [n134](#). *Forfatternote*: En Række.
- [n135](#). *Forfatternote*: «Hun ser godt ud.»
- [n136](#). *Forfatternote*: Vaarens Gudinde.
- [n137](#). *Forfatternote*: «Det er André Thorsens Skaal!»
- [n138](#). overraske] *rettet fra*: overaske (*trykkfeil*)
- [n139](#). *Forfatternote*: Lappisk Udtryk.
- [n140](#). *Forfatternote*: Troldfugl.

- [n141](#). *Forfatternote*: Det onde Væsen.
- [n142](#). *Forfatternote*: Det hænder under Tiden, naar de stanges, at de ikke mere kunne komme løs.
- [n143](#). *Forfatternote*: Efter forudgaaende Faste faldt Noaidene i en magnetisk Søvn.
- [n144](#). *Forfatternote*: Aander.
- [n145](#). *Forfatternote*: De siddende placerede sig alle med Fødderne vendte mod Indgangen, saa Aanderne nødvendigvis maatte gaa over dem, men kun den udvalgte Noaide mærkede Berørelsen.
- [n146](#). *Forfatternote*: «Dødens Fugl».
- [n147](#). *Forfatternote*: De døde Slægtninge paaførte de levende Sygdom.
- [n148](#). keuvot] *rettet fra*: Reuvot (*trykkfeil*)
- [n149](#). Renfedt] *rettet fra*: Renfidt (*trykkfeil*)
- [n150](#). *Forfatternote*: Se Stockfleth.
- [n151](#). *Forfatternote*: Lynilden.
- [n152](#). *Forfatternote*: Den frosne Sneskorpe.
- [n153](#). *Forfatternote*: Af Biskop Juels Breve.
- [n154](#). *Forfatternote*: Faktisk skete selve Mordgerningen først den 8de November 1852, og Morderens Navn var Aslak Jakobsen Hætta. Lappen Rasmus, der et Aar efter Domfældelsen døde i Tugthuset i Kristiania, og i Virkeligheden først paa Dødslejet angrede sin Brøde, er i ovenstaaende Fortælling bleven forvandlet til Lamik Nikkut.
- [n155](#). elsker.] *rettet fra*: elsker, (*trykkfeil*)
- [n156](#). Horisonten] *rettet fra*: Horrisonnten (*trykkfeil*)
- [n157](#). *Forfatternote*: Regnbuen.
- [n158](#). *Forfatternote*: «Længes efter at se ham, før han rejser.»
- [n159](#). *Forfatternote*: Det onde Væsen.
- [n160](#). *Forfatternote*: «Kæreste, lille Kæreste!»
- [n161](#). *Forfatternote*: Intet er paa lappisk ensbetydende med Løgn.
- [n162](#). *Forfatternote*: Banden er Fjernen.
- [n163](#). *Forfatternote*: Velsignelse: En Bringen nærmere.
- [n164](#). *Forfatternote*: En, der er lykkelig.
- [n165](#). *Forfatternote*: Lodløshed: Ulykke.
- [n166](#). *Forfatternote*: Skabe betyder ogsaa velsigne.
- [n167](#). *Forfatternote*: Slyngen.
- [n168](#). *Forfatternote*: Luftafspejlinger forekomme hyppigt ved Nordkap.
- [k1](#). Min Moder] Moren Anna Hansine f. Müller var død i 1872, 59 år gammel.
- [k2](#). Ultima Thule] det ypperste Thule, uttrykk hentet fra den romerske forfatteren Plinius den eldre (23–79), som i en beskrivelse

av Britannia og øyene rundt sier at «ytterst av alt kjent ligger Thule», idet han beskriver en øy langt mot nord, med midnattssol. Ultima Thule er senere brukt som en betegnelse på verdens ende mot nord, eller også bare som uttrykk for den ytterste utpost.

[k3](#). Lapperne] eldre betegnelse for samer

[k4](#). hin Rædselsperiode] henvisning til sameopprøret i Kautokeino i 1852

[k5](#). i Fjernsyn] på avstand

[k6](#). terra incognita] (lat.) ukjent land

[k7](#). Tundras] flertall av *tundra*: skogløst hei- eller myrområde nord for skoggrensen

[k8](#). elegisk Poesi] vemodig; følsom

[k9](#). stakket] kort

[k10](#). forsagende] *forsage*: gi avkall på; resignere

[k11](#). Rensdyrmos] reinsdyrlav

[k12](#). antiskorbutiske Urter] urter som inneholder stoffer (C-vitaminer) som hjelper mot skjorbuk (også kjent som skorbuk)

[k13](#). Bardo] Bardu, helt sør i Troms fylke

[k14](#). Monselven] Målselv, nabokommunen til Bardu sør i Troms fylke

[k15](#). Alten] Alta

[k16](#). stedse] alltid

[k17](#). Skilles!] Skilsmisse var et marginalt fenomen før 1900-tallet. På 1870-tallet var det syv ektepar i året som skilte seg i Norge. Først fra 1890 økte antallet skilsmisser gradvis i befolkningen.

[k18](#). Kvænhustru] *kven*: person av kvensk/finsk ætt bosatt i Nord-Norge, også kalt norsk finne

[k19](#). grim] stygg

[k20](#). Zigeunerske] sigøynerkvinne

[k21](#). djævleblændt] djevlesk; ond

[k22](#). forbarmende] barmhjertig

[k23](#). Fold] ganger

[k24](#). være mensvoren] sverge falsk

[k25](#). desuagtet] likevel

[k26](#). Herren lade sit Ansigt ... Fred] Jf. 4. Mos. 6:24. Denne såkalte aronittiske bekjennelsen brukes i den luthersk-kristne kirken.

[k27](#). en Fjerdings] en kvart mils

[k28](#). Enares] *Enare*: kommune i Lappland i det nordøstlige Finland, tett ved norskegrensen

[k29](#). Rethaveri] påståelighet; som alltid vil ha rett

[k30](#). norsk Finmarken ... ulige Folkefærd som Nordmænd, Lapper og Kvæner] Laura Kieler har åpenbart lest Niels Vibe Stockfleths *Dagbog fra mine Missionsreiser i Finmarken* fra 1860: «... dog gives der næppe noget Sted, hvor der på en og samme Strækning Land, med de selvsamme Love, med den selvsamme Troesbekjendelse, under en og samme Øvrighed to saa høist forskjellige og hinanden ulige Folkeslag leve tilsammen som de i Finmarken boende Norske og Finner» (Stockfleth 1860, 214).

[k31](#). Lappen tager ... tung og betænksom] Også her har Laura Kieler sakset fra Stockfleths dagbok: «Finnen gaar med smaa men hurtige Skridt, Normanden gaar langsomt; Finnen ror med korte og tætte, Normanden med lange og kraftige Aaretag, og saaledes med ethvert Arbeide» (Stockfleth 1860, 222). Stockfleth tilføyer at finner (samer) og nordmenn derfor ikke kan ro sammen; denne bemerkningen har Laura Kieler satt innledningsvis i avsnittet.

[k32](#). Kainulaiset] eg. kystboere, kvener fra området ved Bottenvika, jf. «Kven og Kainu (lainen)», kvenskinstitut.no: «Kystområdet rundt Bottenvika er fra gammelt kalt *Kainuu* eller *Kainuunmaa* 'Kainuulandet' på finsk. Bottenvika er kalt *Kainuunmeri* 'Kainuuhavet', og kystbefolkninga kainulaiset 'kainuu-boere'.»

[k33](#). Nederlændere] Dette henviser kanskje til at området ligger lavt.

[k34](#). industrielt] virksom; foretaksom

[k35](#). Kvænen har ...] Også i beskrivelsen av kvenene har Laura Kieler lånt mye fra Stockfleths dagbok. Han skriver: «Kvenen er et opvakt, virksomt, industrielt og sparsommelig folk» (Stockfleth 1860, 246), og konkluderer omtalen av dem med at «Stolthed og Stivhed i Meninger, ere vistnok de Fejl, som hyppigst findes hos Folket». Dette kan utvikle seg til «Rethaveri og Fordringsfuldhed» og videre til «Trættekjærhed og Brutalitet», men det er unntak. Kvenene er ikke mer falske eller umoralske enn andre. I moralsk og fysisk kraft står kvenene over samene, og står ikke tilbake for den norske befolkningen (Stockfleth 1860, 252).

[k36](#). tschudisk] *tsjude*: «person som tilhører en eller flere finsttalende folkegrupper» (NAOB)

[k37](#). Denne argumentasjonen er lånt fra Stockfleth, jf. kapitlet «Finnen, navnlig Nomaden» i Stockfleth 1860, 214–224.

[k38](#). keuvot] Jf. Friis' *Lappisk Mythologi. Eventyr og Folkesagn*: «Da denne eiendommelige Nervøsitet hos Lapperne er ganske almindelig, saa har da ogsaa den Tilstand, hvori de paa Grund heraf let kunne bringes, sit eget Udtryk i Sproget, nemlig 'keuvot', et Verbum, der betyder at være afsindig, og den, der er udsat for saadan nervøs Ophidselse, kaldes 'keuvalis'» (Friis 1871, 4).

[k39](#). Disse synspunktene er også hentet fra Stockfleths dagbok (Stockfleth 1860).

[k40](#). Billighed] rimelighet

[k41](#). Disse synspunktene er også hentet fra Stockfleths dagbok (Stockfleth 1860).

[k42](#). elektrisk Belysning] nordlys

[k43](#). løjerlige] merkelig

[k44](#). Stalloen] Stockfleth beskriver stalloen slik i sin dagbog: «en Mand i sorte Klæder, med en Stav eller med en Kniv i Haanden, der møder Vandringsmanden i Ørkenen og indbyder ham til en Kamp paa Liv og Død» (Stockfleth 1860, 216–217). Stockfleth mener for øvrig at de fleste overtroiske forestillinger er forsvunnet siden kristendommen vant innpass, men troen på stalloen eksisterer stadig.

[k45](#). bades i Nordishavet] Gjenbruk av Stockfleth, som skriver om reinflokken som tar seg et bad om sommeren at «man tror at se en svømmende Skov» (Stockfleth 1860, 218–219)

[k46](#). den umenneskelige, russisk-norske Forordning fra 1852] I 1852 besluttet russiske myndigheter å stenge grensene mellom Finland og Norge (Finland var da underlagt Russland). For reindriftsamene ble grensestengningen katastrofal. Kontrollen på finsk side var meget streng, og norske samer kunne risikere beslag av dyr eller bøter. Men svenske statsborgere kunne flytte rein over grensen mellom Sverige og Finland, og derfor skiftet en del samer fra Kautokeino statsborgerskap og gjorde svensker av seg.

[k47](#). den humane dansk-svenske Traktat af 1751] Kautokeino var under svensk herredømme fram til 1751, da Sverige frafalt alle krav nord for Tana-elva som følge av et kompromiss ved inngåelsen av Grensetraktaten dette året.

[k48](#). fortrædige] bryr; skader

[k49](#). for Tiden] dvs. i 1879

[k50](#). 988 Mennesker] Stockfleth oppgir at det ved folketellingen i 1855 var 1945 flyttsamer (Stockfleth 1860).

[k51](#). menløse] uskyldige

[k52](#). navnkundige] berømte

[k53](#). Von Westen ... lappisk] Thomas von Westen (1682–1727), norsk prest og misjonær, også kalt «samenes apostel», var en viktig misjonær i det samiske området. Han var en pioner i den forstand at han mente det var klokt å bruke det samiske språket i misjonsarbeidet, men hans strenge pietisme og maktanvendelse var brutal. I årene 1716–1723 foretok han tre misjonsreiser til Nord-Norge, hvor han holdt strenge botsprekener på samisk.

[k54](#). «Samerne skulde fornorskes»! ... nægtede at udtale] Fra 1814, da Norge kom i personalunion med Sverige, var innstillingen til samisk språk og kultur positiv. Det ble blant annet gitt støtte til offentlige utgivelser av samiske bøker, og samisk ble brukt i skolen. Imidlertid endret synet på samenes språklige og kulturelle rettigheter seg i løpet av 1840-årene. I 1851 ble de første fornorskningstiltakene

gjennomført. Laura Kielers redegjørelse er upresis og tendensiøs (Andresen, Evjen og Ryymin 2021, 117–118).

[k55](#). neapolitanske] fra byen Napoli; ildfull og lett bevegelig

[k56](#). Guovdogæjdno ☉: «Midt i Vejen»] Det staves i dag Guovdageaidno, og betyr bl.a. «midtveis», ettersom det ligger mellom Alta i Norge, Muonio (Muonioniska) i Finland og Karesuando i Sverige. Tettstedet Kautokeino var et handelssted som på midten av 1800-tallet bestod av noen få hus og rundt femti boder på stolper. Disse fungerte som stabbur og lager for samene som oppholdt seg i Kautokeino i perioder av året, for eksempel ved ting- og markedsdager. Av fastboende fantes det i 1830-årene 8–9 familier som bodde til dels langt fra hverandre, og av offentlige bygg fantes kirken, prestegården og skolen. («Kautokeino-samfunnet 1850» i artikkelen «Kautokeino-opprøret 1852» på nasjonalarkivet.no).

[k57](#). Et sammendrag av Stockfleths dagbok, samt nærmest direkte avskrift: «Kautokeinos Finner (samer) er mindre nysgjerrige og videlystne, mindre renlige og pyntelige i deres Klædedragt en Karasjok-Finnerne» (Stockfleth 1860, 138).

[k58](#). Mønningen] mønet

[k59](#). Kirkesanger] Kirkesangeren (eldre tittel, nå kalt klokker) har som oppgave å hjelpe presten ved gudstjenesten og bidra til at det liturgiske liv foregår som det skal. Tidligere kunne kirkesangeren være lærer ved konfirmasjonsundervisningen og skulle sørge for at barna lærte Luthers lille katekisme. I prestens fravær overtok han noen av prestens funksjoner, jf. nedenfor.

[k60](#). Prædikkerne] trolig feil for «Prædikenerne» (preknene)

[k61](#). «Dersom I ikke blive som Børn, komme I ingenlunde ind i Himmeriges Rige.»] Jf. Matt. 18:3–5: «Sandelig, siger jeg eder, uden I omvende eder og blive som Børn, komme I ingenlunde ind i Himmeriges Rige.»

[k62](#). Forbarmelse] barmhjertighet

[k63](#). «Men nu blive Tro, Haab, Kjærlighed, disse tre, men størst iblandt disse er Kjærligheden»] 1. Kor. 13:13

[k64](#). Forsagelse] avkall

[k65](#). simple] enkle

[k66](#). «Dømmer ikke, saa skulle I ikke dømmes.»] Matt. 7:1 og Luk. 6:37

[k67](#). Delikatesse] takt; finfølelse

[k68](#). Pastor Stockfleth] Nils Vibe Stockfleth (1787–1866) var teolog, opplysningsmann og språk- og kulturforsker. Han var prest i Øst-Finnmark og virket særlig blant norske samer. Se innledningen.

[k69](#). Lappalaiset] samefolket

[k70](#). «Fiskedrætten»] fiskefangst; garnfiske

[k71](#). ubændig] voldsom

[k72](#). Elementæraander] ånder som tenkes å oppholde seg i et av de fire elementer (jordånd, luftånd, vannånd, ildånd)

[k73](#). Karelerne] finner fra Karelen

[k74](#). Feriget] eventyrverden

[k75](#). «Anathema»] forbannelse; utstøtelse av kirken

[k76](#). Gak] foreldet imperativ til verbet *gange* (ODS). Eldre bibeloversettelser har denne formen.

[k77](#). «Kom», saa kom han, og «Gak», saa gik han] Jf. Luk. 7:8 om en hedensk høvedsmann: «Jeg er jo selv et Menneske, som staar under Øvrighed og har Stridsmænd under mig igjen; og siger jeg til den ene: Gaa! saa gaar han; og til den anden: Kom! saa kommer han; og til min Tjener: Gjør dette! saa gjør han det.»

[k78](#). For den rene er al Ting rent] Jf. Tit. 1:15: «Alt er rent for de rene; men for de besmittede og vantro er Intet rent, men baade deres Sind og Samvittighed er besmittet.»

[k79](#). Kundskabstræets Frugter paa godt og ondt] Jf. 1. Mos. 2:16–17 om Adam og Eva i Paradisets hage: «Og Gud Herren bød Mennesket og sagde: du maa frit æde af alle Træer i Haven; men af Kundskabens Træ paa godt og ondt, af det skal du ikke æde; thi paa hvilken Dag du æder af det, skal du dø Døden.»

[k80](#). forslagen] lur; listig

[k81](#). Parisergamin] guttunge fra Paris

[k82](#). Fantasiens Aladdinslampe] Aladdin er en figur fra eventyret «Aladdin og den vidunderlige lampe» fra den arabiske eventyrsamlingen *Tusen og én natt*. Antoine Gallands (1646–1715) franske oversettelse fra 1704 er den eldste europeiske versjonen av eventyret. Lampen er magisk og kan skaffe Aladdin det han ønsker seg. I Norden kjennes historien først og fremst fra Adam Oehlenschlägers lystspill *Aladdin, eller Den forunderlige Lampe* (*Poetiske Skrifter*, bind 2, 1805).

[k83](#). Tanas Nøk] nøkken i Tana-elva

[k84](#). Dyret med de syv Hoveder] Åp. 13:1–10. Dyret spottet Gud.

[k85](#). bizar] merkelig; lunefull.

[k86](#). paa Toppen af Sulitjelma] Fjellene rundt tettstedet Sulitjelma i Fauske kommune i Nordland fylke har topper på over 1900 m. Sulitjelma ligger 780 km syd for Kautokeino, dengang mange dagsreiser unna. I dag regner man godt og vel ti timer i bil.

[k87](#). hvad Gud havde lovet, det holdt han, saa vist som hans Ord vare Ja og Amen] Jf. f.eks. 2. Mos. 1:20: «Thi saa mange som Guds Forjættelser [løfter] ere, i ham have de deres Ja; derfor faar de ogsaa ved ham deres Amen, Gud til Ære ved os.»

[k88](#). forvovne] dristig

[k89](#). Glentens] *glente*: fugl i haukefamilien

[k90](#). Staven i Haanden] Samene brukte visstnok bare én stav når de gikk på ski den gangen. En illustrasjon som innleder kapitlet «Fjeldlappen paa Flytning. Ulven, Hunden og Lappen paa Ski. Rentyve. Efterstandere» i Friis' *En Sommer i Finmarken* (1880) viser en same på ski med én, meget lang stav i høyre hånd.

[k91](#). gækkende] ertende; opphissende

[k92](#). usselt Fiskevær ... 200] Vadsø tettsted fikk bystatus i 1833, og hadde i 1835 et folketall på 553.

[k93](#). «Diervan! diervan! burist! burist!»] (pitesamisk) Hei, god dag!

[k94](#). starovjerske Kareler] Starovjerner eller «gammeltroende» var en opprinnelig gresk ortodoks religiøs sekt, som oppsto i annen halvdel av 1600-tallet. Etter stridigheter rømte noen av munkene til øya Tuoppjärvi i Karelen, mellom Kvitsjøen og Finskebukta, hvor de dannet et kloster. Dette var i Laura Kielers tid nedlagt. Jf. Friis [1871] 1880, 345–346.

[k95](#). Løsen] parole; feltrop

[k96](#). Nankinsklædning] *nankin*: bomullsstoff

[k97](#). paljegule] strågule

[k98](#). chamoisgul] gulgrå

[k99](#). garçon] (fr.) gutt

[k100](#). Jargon] sjargong; slang

[k101](#). en face] (fr.) midt i ansiktet

[k102](#). très-bien] (fr.) veldig godt

[k103](#). Mon dieu] (fr.) min Gud

[k104](#). Sujet] emne

[k105](#). Salær] gasje; lønn

[k106](#). Spd.] spesiedaler

[k107](#). «Allons!»] (fr.) La oss dra!

[k108](#). Myriader] utallige mengder

[k109](#). velan] godt; vel

[k110](#). brutte, gebrokne

[k111](#). koukede] kauket; ropte

[k112](#). Gemse] kloddyr av en art i slekten gemser, som videre inngår i gruppen sauer og geiter og er en del av kvegfamilien. Arten er utbredt fra de franske Alpene og sørøstover til Kaukasus, men altså ikke i Norge.

[k113](#). Excelsior] (lat.) stadig høyere, oppover

[k114](#). c'est ça] (fr.) det er det

[k115](#). soupere] (fr.) spise aftensmat

[k116](#). Genua] Genova

- [k117](#). Dette har Laura Kieler hentet fra Stockfleth, del II: «Udsigt over Sproget» (Stockfleth 1860, 227).
- [k118](#). nouveauté] (fr.) nyhet
- [k119](#). Gemisch] (ty.) blanding
- [k120](#). Bravour] (fr.) sikkerhet og eleganse
- [k121](#). svarligen] svært
- [k122](#). Aanden forgaar ham] han mister pusten
- [k123](#). dit Ord for, at hvor to eller tre ere forsamlede i dit Navn, der er du midt iblandt dem] Matt. 18:20
- [k124](#). Te deum] den ambrosianske lovsang «Te Deum laudamus»: Vi priser deg, Herre
- [k125](#). udlægge] løse
- [k126](#). Nous verrons] (fr.) vi får se
- [k127](#). Vive la forme] (fr.) leve formen
- [k128](#). Væld] oppkomme; kildevell
- [k129](#). Stockfleth har grundige beskrivelser av elvebåtene og de teknikkene som kreves for å klare de ofte farefulle elveseilasene. Han nevner eksplisitt at steinene i elva flytter seg i løpet av vinteren (Stockfleth 1860, 71–72).
- [k130](#). «Charons» Baad] Kharon bringer ifølge gresk mytologi de døde over elvene Akheron og Styx til dødsriket.
- [k131](#). drillende] ertende
- [k132](#). enerveret] plaget
- [k133](#). fyrrekledte] furubevokste
- [k134](#). Tartarerne] Tatar var opprinnelig navnet på en mongolsk stamme, som etter mongolenes erobring av Russland ble brukt som betegnelsen på en tyrkisk folkegruppe ved Volga. Formen *tartar* skyldes en folkeetymologi (lat. Tartarus: «helvete»), idet man mente at de hedenske mongolske og tyrkiske erobrerne var sendt av djevelen og kom direkte fra helvete.
- [k135](#). Fama] (lat.) sagnet
- [k136](#). Assibagti] Ássebákti, en grend i Karasjok kommune
- [k137](#). Opplysningene om kvenenes historie har Laura Kieler hentet fra Stockfleths dagbok (Stockfleth 1860).
- [k138](#). omarmede] omfavnet
- [k139](#). Gnomer] kortvokste
- [k140](#). Lazzarons] *lasaron*: fattig; forkommen person; tigger
- [k141](#). gad] ville
- [k142](#). Prædestinationens] skjebnebestemt

- [k143](#). Komagbaand] bånd til å knytte komagene (halvstøvler laget av reinskinn) med
- [k144](#). Pæsker] frakk av rensdyrskinn
- [k145](#). Borter] border
- [k146](#). Keruben med Isscepteret] vaktende engel; jf. 1 Mos 3:24. Gud setter keruber «med blinkende Sværd» til å vokte Paradisets hage etter at menneskene er drevet ut derfra.
- [k147](#). Liebhaberier] (ty.) særlige interesse
- [k148](#). Musene: i gresk mytologi er de ni musene gudinner som beskytter og inspirerer utøvere av de skjønne kunstarter, som teater, dans, litteratur, kunst.
- [k149](#). Lakunerne] tomrommene; hullene
- [k150](#). Simpelhed] enkelhet; enfoldighet
- [k151](#). tøvende] nølende
- [k152](#). Lede] avsky; vemmelse
- [k153](#). Stockfleth har en grundig beskrivelse av mosefesten i sin dagbog (Stockfleth 1860, 20–22).
- [k154](#). que faire?] (fr.) hva skal man gjøre?
- [k155](#). Toilet] antrekk; drakt
- [k156](#). Kultus] (foreldet) ordnet form for felles gudsdyrkelse
- [k157](#). mal-à-propos] (fr.) lite passende
- [k158](#). Gênè] (fr.) ubehag
- [k159](#). d 'honneur] (fr.) æresord
- [k160](#). en Excelsior, der svang sit Fremtidsbanner] muligens en referanse til amerikaneren Henry Wadsworth Longfellow (1807–1882) dikt «Excelsior» (1841), hvor hovedpersonen kjemper seg fram gjennom snø og is i Alpene, og dør, med banneret påskrevet Excelsior høyt hevet.
- [k161](#). Oratoriernes højtidelige, profetiske Salmetoner] Et oratorium (et «bedested») er en musikalsk sjanger, normalt for solister, kor og orkester, og vanligvis skrevet til dramatiske tekster med religiøst, især gammeltestamentlig innhold. I motsetning til en opera er her ikke kulisser, kostymer osv.
- [k162](#). Fatalist] person som tror på skjebnen
- [k163](#). A la bonne heure] (fr., eg. i rett tid) utmerket; javel
- [k164](#). pardonnez-moi] (fr.) unnskyld meg
- [k165](#). divideres] deles
- [k166](#). Herre! ... én Hjord og én Hyrde] Joh. 10:16
- [k167](#). Aforismer] fyndord
- [k168](#). erholdt] fått; blitt tildelt
- [k169](#). Kimære] fantasifoster

[k170](#). Devise:] valgspråk

[k171](#). Epikurærens] *epikureer*: tilhenger av den greske filosof Epikurs lære (ca. 307 f.Kr.), som har den fullkomne tilfredshet som mål; livsnyter

[k172](#). Sarakka] Sáráhká er en gudinne for svangerskap og fødsel i samisk religion. Sammen med sin mor Máttaráhká og sine to søstre Juoksáhká og Uksáhká spiller hun en sentral rolle i unnfangelse og forløsning. (Wikipedia)

[k173](#). Orangeblomster] appelsinblomster, i England og Frankrike ofte brukt i brudens bukett og hårpynt

[k174](#). Hvad Gud har sammenføjet, skal intet Menneske adskille.] fra Matt. 19:1–6

[k175](#). har ladet mig se din Frelse] Jf. Sal. 91:16: «Jeg vil mætte ham med et langt Liv og lade ham se min Frelse.» Gud sier dette til den som tar sin tilflukt til ham.

[k176](#). Luthers lille Katekismus] katekisme skrevet av Martin Luther og publisert i 1529, beregnet på undervisning av barn i luthersk-protestantisk kristendom. Den behandler de ti bud, den apostoliske trosbekjennelse, Fadervår, dåpen, nattverden og skriftemålet. Luthers lille katekisme er et av Den norske kirkes bekjennelsesskrifter

[k177](#). Talisman] gjenstand/bilde/smykke e.l. som antas å gi eieren magiske evner

[k178](#). Talisman baaren paa Brystet inden for Pæskén] Stockfleth siterer prost Deinboll, som i en innberetning fra 1821 forteller om hvordan samene elsket de få religiøse skriftene som var oversatt til samisk, og bar dem på brystet som en helligdom på alle sine vandringer (Stockfleth 1860, 222).

[k179](#). Brev ... mange Hilsener] Brevet fra Kautokeino menighet har Stockfleths tatt med i sin dagbog, oversatt fra samisk til dansk-norsk (Stockfleth 1860, 189). Laura Kieler krediterer ikke Stockfleth og har endret et par steder. Her er originalen: «Du naadige Lærer og Sjælesørger! Kautokeino Menighed har syntes godt om Stockfleths Bøger. Vi takke dig for at have oversat Bøger i vort eget Sprog og bede dig fremdeles ved Guds Bistand, om det er muligt, da at skaffe os hid Salmebøger, som benyttes i Kirken. Vi ønskede, dersom det var muligt, en i Finsk kyndig Præst, som kunde prædike foruden Tolk. Vi have levet vel, hvad Legemet angaar, siden du sidste Gang var her. Ved Guds Naade er det skeet, at vi have begyndt at fornemme det syndige Levnet, i hvilket vi have vandret, og ved Guds Naade ville vi med Ydmyghed ty til Gjenløseren. Vi længes efter at se dig igjen, om det var muligt. Hele Menigheden frembringer mange Hilsener.»

[k180](#). «om den anden Verden en Anelse»] sitat fra diktet «Solens Sønner», jf. ovenfor.

[k181](#). Paulun] eg. telt, her: fredelig bolig

[k182](#). Tromsø-Tinden] Tromsdalstind

[k183](#). hensatte en tredive Aar tilbage i Tiden] dvs. til omkring 1850

[k184](#). Stiftsstad] by som er sete for en biskop

[k185](#). 1879] altså det året *André fra Kautokejno* kom ut

[k186](#). i Reglen] som regel; vanligvis

[k187](#). beau monde] (fr.) vakre mennesker; de «fine»

[k188](#). Menageriejeren] *menasjeri*: omreisende samling av ville dyr som vises fram

[k189](#). Delirium] forvirring; manglende bevissthet

[k190](#). Noli me tangere] (lat.) ikke rør meg; skal være Jesu ord til Maria Magdalena da hun møtte ham første gang etter oppstandelsen

[k191](#). Sommertoiletter] *toilett*: pent antrekk; kjole

[k192](#). Fata Morganas Land] *Fata Morgana*: (it., eg. feen Morgana) Betegnelse på et optisk fenomen, en luftspeiling som kan føre til et falsk synsinntrykk, slik at småhus og klippestykker kan fremstå som fantastiske slott. Fenomenet blir oftest observert i områder med høytliggende fjelldaler, de arktiske hav eller på isdekte sletter i Antarktis. Italienske diktere mente at det var en sammenheng mellom slike luftspeilinger, observert ved Messina-stredet, som skiller Sicilia fra Calabria på det italienske fastlandet, og det undersjøiske krystallpalasset til feen Morgana, kong Arthurs søster, som ble oppfattet som en trollkvinne.

[k193](#). Iorgnetterede] studerte gjennom en Iorgnett (især på en nærgående, kritisk måte)

[k194](#). Tableauet] *tableau*: (fr.) bilde; scene

[k195](#). comme il faut] (fr.) som det passer seg

[k196](#). Eros's] *Eros*: kjærlighetsgud i gresk mytologi

[k197](#). recenseret] kritisert

[k198](#). misbilligede] mislikte

[k199](#). Laokoongruppen] Lakoon og sønnene hans er en monumental gresk skulptur i senhellenistisk stil fra omkring 50 år f.Kr. Statuen er bevart i en romersk marmorkopi som oppbevares i Vatikan-museet.

[k200](#). solen

[k201](#). Kaprice] innfall

[k202](#). Snedronningen i Æventyret] referanse til H.C. Andersens eventyr «Snedronningen»

[k203](#). Skinsyge] sjalusi

[k204](#). Bon soir] (fr.) god natt

[k205](#). Ekstrakt] kortere utdrag; prøve

[k206](#). Nimbus] ære og berømmelse

[k207](#). Hvem tør kaste den første Sten?] Jf. Joh. 8:7, hvor Jesus sier til fariseerne, som vil stene en kvinne som var grepet i hor: «Den iblandt eder, som er uden Synd,

kaste først Stenen paa hende.»

[k208](#). mon enfant] (fr.) mitt barn

[k209](#). que faire] (fr.) hva skal man gjøre?

[k210](#). Parole d 'honneur] (fr.) æresord

[k211](#). det siger intet] det betyr ingenting

[k212](#). Capucius] en mindre karakter i Shakespeares drama *Henry VIII* (1623)

[k213](#). Dronning Katharinas] Katarina av Aragon (1485–1536) var Henrik VIIIs første kone. Da hun ikke klarte å føde ham en sønn, lot han ekteskapet oppløse og giftet seg med Anne Boleyn i 1733.

[k214](#). indvilliger] gir samtykke til

[k215](#). echaufferet] (fr.) opphisset; irritert

[k216](#). «Fordi dit Dikterkald er Guldkalven, som du har oprejst i Guds Sted og tilbeder.»] Referanse til 2. Mos. 32:19. Mens Moses var på fjellet og fikk lovens tavler, støpte israelittene en gullkalv som de danset omkring og tilba som sin Gud.

[k217](#). Argusøjne] mistenksomme øyne som ser alt; *Argus*: et monster i greske sagn som har øyne over alt

[k218](#). «Sælg ikke lig Esau din Førstefødselsret for en Ret Lindser!»] I 1. Mos. fortelles historien om hvordan Esau solgte sin førstefødselsrett til broren Jacob for en rett linser.

[k219](#). Nemesis] gudinnen for hevn og gjengjeldelse i gresk og romersk mytologi

[k220](#). Voilà-tout] (fr.) det er det hele

[k221](#). gøre Toilet] kle seg om

[k222](#). dolce farniente] (it.) det er søtt å gjøre ingenting, dvs. dovne seg

[k223](#). uskatterlige] verdifull

[k224](#). *kasmir*: ekte kasmirull er de fine underhårene i pelsen til kasmirgeita, som lever i fjellområdene i Kasmir mellom Kina, India og Pakistan.

[k225](#). eklatante] tydelig; slående

[k226](#). Snaphaner] tyv; ordensforstyrrer

[k227](#). Stratenrøvere] tyv; voldsmann

[k228](#). sagte] lavt, stille

[k229](#). Boldte] (eldre da.) baller

[k230](#). dydsirede] dydig; ærbar

[k231](#). Relikvier] helligdommer; dyrbare gjenstander

[k232](#). taug] tidde

[k233](#). Janusansigt] Janus var en romersk gud som var vokter av husets inngang. Han ble oftest avbildet med to ansikter, et som kunne se fortid og et som kunne se framtid, ofte med et godt og et ondt uttrykk.

[k234](#). dulgte] skjulte

[k235](#). Denne noten fra Laura Kielers hånd viser seg å referere til en artikkel i *Norsk theologisk tidsskrift* av sognepresten i Kautokeino menighet, F.W. Hvoslef, som Stockfleth siterer. Hvoslef etterfulgte Stockfleth som prest der. Laura Kieler har hentet en del fra hans artikkel, bl.a. Hvoslefs beskrivelse av hvordan de samiske «aandelige» gikk fram, og hva som så å si var opptagelsesprøven for å kunne bli en av de frelste med «rett til å dømme». Her inngår detaljer som at samene skulle tilstå hvor mange «Børn» (synder) de hadde (begått), og regler for hvordan de omvendte skulle gå kledd. De skulle ikke ha belte på pesken (det betydde sorg å gå uten), og kvinnes luer med spisse «horn» måtte byttes med noen flate, for i «hornene» bodde djevelen. Omtale av fyll og spetakkel og slåsskamper er også hentet herfra. Samenes drikkfeldighet gikk for øvrig ned under denne vekkellesbølgen.

[k236](#). Jeg følte Herrens Engel, der steg ned og rørte Bethesda's Vande.] I Joh. 5:2–4 fortelles det om Betesda, som er et basseng i Jerusalem. Ved bestemte tider steg en engel ned i det og opprørte dermed vannet, og man trodde at den første som deretter gikk ut i bassenget, ville bli helbredet for sykdom.

[k237](#). Gak] gå

[k238](#). Bakkanter] Bakkus-dyrker; svirebror; dranker

[k239](#). Følg mig! Fra nu af skal du fiske Mennesker.] I Mark. 1:16–18 fortelles det om Jesus som ropte til disiplene sine at han skulle lære dem å fiske mennesker.

[k240](#). Englene sang: «Ære være Gud i det høyeste, Fred paa Jorden og i Menneskene en Velbehagelighed!»] åpningslinjen på en av de viktigste liturgiske lovsanger i flere kristne kirker, og begynner med de ordene englene sang ved Jesu fødsel (jf. Luk. 2:14). På latin: «Gloria in Excelsis Deo».

[k241](#). Tunger af Ild falde ned fra Himmelen og brænde deres Hoveder] Jf. Apg. 2:3–4: «Og der viste sig for dem Tunger som af Ild, der fordelte sig og satte sig paa hver enkelt af dem. Og de bleve alle fyldte med den Helligaand, og de begyndte at tale i andre Tungemaal, efter hvad Aanden gav dem at udsige.»

[k242](#). «Har du Olje i Lampen? Herren er nær!»] Referanse til fortellingen om de fem kloke og de fem ukloke jomfruene (Matt. 25:1–13); de kloke hadde olje til lampene sine og var klare da brudgommen kom for å hente dem, mens de ukloke ikke hadde olje. De måtte dra for å kjøpe olje til sine lamper og kom for sent til å være med på bryllupsfesten.

[k243](#). «Vig bag mig Satan!»] Referanse til Matt. 16:23; Kristi ord til Peter da han frister ham med at han ikke skal pines og korsfestes.

[k244](#). ryste Støvet af vore Fødder] gå sin vei. Referanse til Apg. 13:51.

[k245](#). snu] slu; utspekulert

[k246](#). oppebiede] ventet

[k247](#). Opbyggelse] andakt

[k248](#). Også denne dialogen er hentet fra Stockfleths dagbok (Stockfleth 1860, 133–134). Han gjengir ordrett hva som skjedde da han fortalte samene at han ville holde aftensang for dem som han pleide, selv om de hadde sagt at de ikke ville komme. Laura Kieler ser ut til å ha lånt en del trekk fra Stockfleth til sin figur kirkesangeren Andreas Thorsen.

[k249](#). «jeg tror det ... har sagt.»] Jf. Stockfleths dagbog: «Ja, jeg tror det, fordi jeg aldrig siger, eller taler, eller prædiker Noget, uden det, som den hellige Skrift med klare og tydelige Ord siger og byder prædiket» (Stockfleth 1860, 192). Denne samtalen foregikk mellom Stockfleth og samene i Kautokeino 21. oktober 1851.

[k250](#). Petri Nøgler] Apostelen Peter hadde ifølge den kristne tro nøkkelen til Himmels port, jf. Matt. 16:9.

[k251](#). slaar] (imperativ flertall) slå

[k252](#). «Før hid ... mine Øjne!»] Jf. Luk. 19:27, «Men fører (imp. flertall: før) disse mine Fjender hid, som ikke vilde, at jeg skulde være Konge over dem, og hugger dem ned for mine Øjne!»

[k253](#). tror] (imperativ flertall) tro

[k254](#). prøver] (imperativ flertall) prøv

[k255](#). «Du er vejet og funden for let!»] Referanse til historien om skriften på veggene, «Mene, Mene, Tekel, Ufarsin», som fordømmer kongen av Babel. «Tekel» betyr at han var veiet og funnet for lett, og han ble drept av sine motstandere samme natt. Jf. Dan. 5.

[k256](#). «Fader, forlad dem; thi de vide ikke, hvad de gøre.»] Jesu ord på korset på Golgata, jf. Luk. 23:34.

[k257](#). skiede de] gikk de på ski

[k258](#). Renby] reinby; sted hvor reindriftsamene holder til

[k259](#). svar] tung; alvorlig

[k260](#). Denne dialogen er hentet fra Stockfleths dagbok (Stockfleth 1860, 202), men Laura Kieler har lagt til fortsettelsen av historien, som ender med samens martyrium. Stockfleth slutter beretningen med: «Jeg traf ham aldrig senere.»

[k261](#). de vare jo forsamlede i hans Navn] Jf. Matt. 18:20, hvor Jesus sier til disiplene: «Thi hvor to eller tre ere forsamlede om mitt Navn, da er jeg midt iblandt dem.»

[k262](#). hellig Stefan] den første kristne martyr, død ca. 35 e.Kr. Jf. Apg. 6–7. Stefanus ble ikke pisket, men stenet ihjel.

[k263](#). Ære være Gud ... Velbehagelighed.] Sitatet er fra juleevangeliet, Luk. 2:10–14, hvor englene synger dette ved annonseringen av Jesu fødsel.

[k264](#). Ekspres] ilbud

[k265](#). I Kraft af Aanden er jeg sand Gud ... sandt Menneske] Dette er kanskje en forvansket remse fra den nikenske trosbekjennelse, en del av Den norske kirkes bekjennesskrifter, jf.: «Vi tror på én Herre, Jesus Kristus, Guds enbårne Sønn, født av Faderen før alle Tider, Gud av Gud, lys av lys, sann Gud av sann Gud, født, ikke skapt, av samme vesen som Faderen.» Under høymessen ble denne trosbekjennelsen lenge sunget i versifisert oversettelse, men ble avløst av den apostoliske trosbekjennelsen i 1889.

[k266](#). du haver skjult det for de vise og forstandige og aabenbaret det for de enfoldige og umyndige] Jf. Luk. 10:21, hvor Jesus «priser Guds Veje med Evangeliet og vidner om sit Forhold til Faderen»: «Jeg priser dig, Fader, Himmels og Jordens Herre! fordi du har skjult dette for vise og forstandige og aabenbaret det for umyndige.»

[k267](#). Naar Menneskene tie, skulle Stenene tale!] Jf. Luk. 19:40, dette er Jesu ord til fariseerne, som har bedt ham irettesette disiplene sine: «Jeg siger eder, at hvis disse tie, skulle Stenene raabe.»

[k268](#). en Saltstøtte som Loths Hustru] Referanse til 1. Mos. 19, hvor det fortelles om Lots hustru og hans to døtre som føres ut av det brennende Sodoma av to engler. Men hun ser seg tilbake og straffes med å bli til en saltstøtte.

[k269](#). Hele denne skildringen (se også nedenfor) er tatt direkte fra Stockfleths dagbok fra Kautokeino i oktober 1851 (Stockfleth 1860, 190–196), men replikker og handlinger er tillagt de fiktive personene Tudekas og hans datter Seimke, i stedet for noen virkelige personer (kirkevergen i Kautokeino og hans datter). Laura Kieler siterer enten direkte eller skriver litt om på noen slående uttrykk, f.eks: «Han havde Aanden, men i en Fylde, som Legemet ikke kunde bære.»

[k270](#). annamme] ta

[k271](#). Belials] (betegnelse fra Det gamle testamente) Satans

[k272](#). Instituter] undervisningsinstitusjoner

[k273](#). en miniature] (fr.) i miniatyr; i liten skala

[k274](#). Dilletantforestillinger] amatørforestillinger

[k275](#). Kaner] sleder

[k276](#). Russenødder] spiselige frø fra cembrafuru (*Pinus cembra* eller *Pinus sibirica*). Under pomorhandelen solgte russiske handelsmenn russenøtter, som et slags smågodt, langs norskekysten.

[k277](#). Saganatten] begrep fra Bjørnstjerne Bjørnsons dikt «Ja, vi elsker dette Landet» (1859), tonsatt av Rikard Nordraak. Fra midten av 1860-tallet ble den gradvis den mest anerkjente norske nasjonalsangen.

[k278](#). raade] tyde

[k279](#). Pygmalion] i greske sagn en konge og billedhugger som forelsker seg i en kvinnestatue han selv har laget. Afrodite gjør henne levende på hans bønn, og hun blir hans hustru (Galateia). Sagnet, som opprinnelig er orientalsk, er gjengitt i Ovids *Metamorfosene*. Bernhard Shaw (1856–1950) skrev skuespillet *Pygmalion* (1913) basert på dette sagnet, og musikalen *My Fair Lady* (1956) er basert på dette igjen.

[k280](#). Præeksistensens] Referanse til Platons idé om at sjelen skal ha eksistert i en tidligere tilværelse før den jordiske eksistensen.

[k281](#). anderswo engagirt] (ty. eg. *engagiert*) opptatt på annet hold

[k282](#). Marketenterske!] kvinne som har tillatelse til å selge øl og vin

[k283](#). Valkyriens] Ifølge norrøn mytologi var Valkyrier (skjoldmøyer) kvinneskikkelser knyttet til krigsguden Odin. De har makt over død, tap og seier i slag, og tar med seg de mest ærerike falne krigerne til Odin i Valhall eller Frøya i Folkvang.

[k284](#). Daguerreotyp] vår eldste fotograferingsmetode, oppfunnet av Louis Jacques Mandé Daguerre og Joseph Nicéphore Niepce på slutten av 1830-tallet. Metoden fikk stor utbredelse og var i bruk til fram på 1860-tallet.

[k285](#). Piedestal] høyt, smalt møbel til å sette blomster og bilder på; i overført betydning en unaturlig opphøyd stilling eller status

[k286](#). Latterparoxysmer] latterkramper

[k287](#). Rencontre] (fr.) møte

[k288](#). retirerede] trakk seg tilbake

[k289](#). plumret] dårlig

[k290](#). Vasino] Vadsø

[k291](#). Vargøgarhus] Navnet er ikke funnet dokumentert noe sted, kanskje tenker Kieler på den norrøne formen «Vargeyarhús» (Ulvøyhus).

[k292](#). Skat] Omkring 1310–1311 sendte kong Håkon V. Magnusson (1270–1319) islendingen Gissur Galle nordover med fire hærskip til Finnmark for å kreve inn den såkalte finneskatten, som norske konger hadde krevd av karelere og finner bosatt i Finnmark allerede fra Eirik Blodøks' regime på 900-tallet.

[k293](#). Udgangsfaar] sauer som går ute på beite hele året

[k294](#). Edderfugle] ærfugl

[k295](#). Neptun] havgud i gresk mytologi

[k296](#). Samovaren] russisk temaskin

[k297](#). Karavantheen] russisk, mørk te med røyksmak

[k298](#). parere paa] vedde på

[k299](#). Kaafjorden] Kåfjorden, ca. 660 km. øst for Tromsø, grensende mot Finland

[k300](#). Kotiljonen] fransk dans

[k301](#). Allons!] (fr.) la oss gå!; nå, nå!
[k302](#). eksalteret] oppspilt; overspent
[k303](#). ekselleret i] utmerket meg i
[k304](#). voyez] (fr.) se til
[k305](#). Gøthe] Johann Wolfgang Goethe (1749–1832) hadde en samleverske, Christiane Vulpius, som han fikk flere barn med før han endelig etter 18 år giftet seg med henne i 1806.
[k306](#). en passant] (fr.) i forbigående
[k307](#). Forret] rett framfor andres rett; privilegium
[k308](#). Fi donc!] (fr.) fy dog!
[k309](#). Velan] vel; nuvel
[k310](#). den danske Dikter Samsø] Ole Johan Samsøe (1759–1796). Dramaet det refereres til, *Dyveke, et Sørgespil* (1795), var Samsøes mest betydningsfulle.
[k311](#). befippet] forfjamsset; brakt ut av fatning
[k312](#). Française] fransk dans
[k313](#). bedaget sig] blitt roligere; gitt seg
[k314](#). mes enfants] (fr.) mine barn
[k315](#). Pakkærriserne] sleder til frakting av gods
[k316](#). ejendommelige] karakteristisk
[k317](#). Volter] sirkler
[k318](#). Kaprioler] underlig hopp eller sprang
[k319](#). Forbøjning] bukk
[k320](#). Zenith] punktet på himmelkula som står rett over ens hode
[k321](#). pinlig] ubehagelig
[k322](#). mælede] sa
[k323](#). orientalske Pragt] Jf. «kinaputt»; svartkrutt i kinaputter var opprinnelig brukt i Kina, derav navnet (siste del (putt) er lydmalende).
[k324](#). Vantrevne] hemmet; forkrøplet
[k325](#). Rejderne] *raide*: rekke av arbeidsrein med pulker eller sleder, bundet sammen slik at de går etter hverandre
[k326](#). «Gud ske Lov for godt og varmt Hus!»] Igjen et skjult lån fra Stocfleths *Dagbog*, hvor han i kapitlet om fjellsamen skildrer hans boforhold: «Under Guds frie Himmel, uden andet Tag over sig, tilbringer Fjeldfinnen sin meste Levetid. Hans Boliger, hans Telte beskytte ham ikke mod Veirliget, ikke altid mod Regnen om Høsten, ikke altid mod Vinterens Sne, ikke mod Stormene. Sneen fylder stundom hans Telt, Stormen slynger det stundom mod Jorden. Sneen skuffer han igjen ud af sit Telt, reiser det igjen efter Stormen, ser sig da tilfreds, glad og fornøiet om i sit telt, 'takkende Gud for varmt og godt Hus'.» (215)

[k327](#). Dette avsnittet er fjernet i 2. utg.

[k328](#). Krækebær] krekling/kråkebær/krøkebær, en liten, eviggrønn og meget nøysom plante i kreklingslekta. De små blåsorte, sure bærene med harde skall egner seg til saft og gelé og er rike på antioksydanter

[k329](#). Tschalmo, den firøjede] Hundenavnet Tschalmo og betydningen av det har Laura Kieler hentet fra Friis' *En sommer i Finmarken*, der det heter om hundene til noen flyttsamer: «Hundene Muste, Ranne, Giljes og Tschalmo, eller den Sorte, den Graa, den Spraglede og den med Flækker over Øinene, en Særegenheit, som har givet Anledning til Navnet Tschalmo, den 'firøjede' (...) (Friis [1871] 1880, 26–47).

[k330](#). «Gumpe læ botsuin!»] Laura Kieler har hentet dette fra åpningen av kapitlet «Fjeldlappen paa Flytning. Ulven, Hunden og Lappen paa Ski. Rentyve. Efterstandere» i Friis' *En Sommer i Finmarken*. Han skriver: «*Gumpe læ botsuin! Ulven er paa færde!*» under et stikk av noen samer som står i snøen og sender hundene ut mot ulvene (Friis [1871] 1880, 27).

[k331](#). 30° Reaumur] tilsvarende 37,5 C.

[k332](#). Kauken] rop

[k333](#). Lede] ledd

[k334](#). Slyngerne] lassoene

[k335](#). «Valmasteket hæрге!»] Laura Kieler har stjålet dette uttrykket fra kapitlet om gudelære i Friis' *Lappisk mythologi. Eventyr og Folkesagn*. Han forteller her om samenes tro på det fryktede dødsriket, Jabmi aibmo. Døde kunne imidlertid hentes derfra ved hjelp av en noaide (trollmann). Når noaiden er klar til «reisen», hvor han hensettes i en slags hypnotisk tilstand, sier han: «Valmasteket hæрге, saccaleket vadnas! Spænder for Renen, sætter ud Baaden» (Friis 1871, 52–55). Igjen et eksempel på at Laura Kieler låner uttrykk fra mytiske, «guddommelige» riter til å beskrive noe helt dagligdags, og dermed gir inntrykk av hun kjenner samisk dagligspråk.

[k336](#). Bæive barnek] Friis skriver i *Lappisk Mythologi, Eventyr og Folkesagn* følgende innledningsvis om «Bæive barnek»: «Det eneste lappiske Digt af episk Indhold, som er bleven reddet fra Forglemmelse, handler om 'Bæive barnek', Solens Sønner. Pastor Fjellner i Sorsele, en født Lap, har Fortjenesten af at have optegnet dette fra Folkets Læber. (...) Det skal være kjendt lige fra Herjedalen til Juckäsjärvi» (Friis 1871, 169). Friis gir så en presentasjon av eposet og gjengir den svenske oversettelsen. Han regnes som en av grunnleggerne av samisk språkvitenskap.

[k337](#). Vi have jo ingen ... ved sig selv] Replikkene mellom André og forkjørereren og Olgas utbrudd er hentet fra Stockfleths beskrivelse av en reise til Polmak i 1829

(Stockfleth 1860, 78).

[k338](#). «Hun har vakkert Blod!»] Dette er hentet fra Stockfleths dagbok, del II «Udsigt over sproget» (Stockfleth 1860, 228).

[k339](#). Fra Martensnæs til Polmak, fra Polmak til Karasjok] Reisen fra Mortensnes innerst i Tanafjorden sørvestover over Polmak til Karasjok er ca. 230 km. Derfra er det ca. 130 km til Kautokeino.

[k340](#). den gordiske Knude] En gordisk knute er en knute som ikke lar seg knytte opp; overført: et problem som ikke lar seg løse. Etter sagnet var det en innviklet trylleknute i Zevs' tempel i Gordion. Det fortelles at Aleksander den store i 334 f.Kr. hugg knuten over med sverdet sitt og løste den gordiske knuten på denne måten.

[k341](#). Flegma] uforstyrrelige sinnsro

[k342](#). de ere alle dragne ad Karasuando til] Samene var nok dratt til Karesuando for å hisse hverandre opp til ytterligere opprør. Vekkelsespredikanten Lars Levi Laestadius hadde hatt sitt virke som prest her inntil 1849, og stedet var en kjent møteplass for samer. Karesuando ligger i Kiruna kommune i Norrbottens län i Sverige, på grensen til Finland, et stykke syd og vest for Karasjok. Avstanden mellom Karasjok og Karesuando er ca. 275 km.

[k343](#). Moradser] myr; sump

[k344](#). Kitulis puorre! ... Stav eller Spyd!] Jf. Friis 1871, 158: «Ceremonier ved Bjørnefangsten»: «Naar Bjørnen var fældet og pidsket med Kviste, istemte Bjørnejægerne en Sang, og den, som bar Kjeppen med Messingringen, var Forsanger. Sangen begynder med disse Ord: *Kitulis puorre! i skada sobbi jella saiti!* — Tak, du Gode, du har ikke skadet Stav eller Spyd! – Det hænder nemlig undertiden, at Bjørnen slaar Spydet af Haanden paa Jægeren, og da er denne ofte fortabt.»

[k345](#). Opplysningen er hentet fra Stockfleths dagbok (Stockfleth 1860, 68).

[k346](#). Jeg er Jomfru Maria ... den benaadede blandt Kvinderne] Referanse til engelen Gabriels budskap til jomfru Maria om at hun skal føde «den høyestes Søn», den såkalte bebudelsen: «Og Engelen kom ind til hende og sagde: Hil være Dig, du benaadede! Herren er med dig, du velsignede iblandt Kvinder!» (Luk. 1:28). En kvinne som i hvert fall gjerne vil likne jomfru Maria, er skildret i Stockfleths dagbok slik: «Et aldrende Fruentimmer gik med bart Haar i Kirken i den strænge Kulde; det ravnsorte Haar, isprængt med Graat, flagrede naturligvis vildt om Hovedet, men hun var stille, blid og sagtmodig, og neiede dybt hver Gang jeg saa hen til den Kant, hvor hun sad. Da jeg siden traf hende i Præstegaarden spurgte jeg, hvorfor hun gik barhovedet i en saadan Kulde, svarede hun: Jomfru Maria gik barhovedet og hun var jo en saa høihellig Jomfru, og nu vilde hun saa gjerne ligne

og være som Jomfru Maria» (Stockfleth 1860, 202). Laura Kieler har som man ser lånt elementer fra Stockfleths beretning.

[k347](#). Også dette skriver Stockfleth om; han forteller at en mann kom til ham en kveld for å årelate ham for syndene hans, og at han fikk ham ut av huset ved å slukke talglysene så det ble helt mørkt (Stockfleth 1860, 204).

[k348](#). Opplysningene om noaidene er hentet fra Friis 1871, 125–133.

[k349](#). forlorne] fortapte

[k350](#). læste i sin Bibel Kapitlet om den forlorne Søn] Jf. Luk. 15:11–33

[k351](#). højbaarne] edel

[k352](#). Dømmer ikke! ... maales] Jf. Matt. 7:1–2: «Dømmer ikke, for at I ikke skulle dømmes; thi med hvad Dom I dømme, skulle I dømmes, og med hvad Maal I maales, skal der tilmaales eder.»

[k353](#). Lider alt, taaler alt, haaber alt] Referanse til 1. Kor. 13:4–7: «Kjærligheden [...] udholder alt, tror alt, haaber alt, taaler alt.»

[k354](#). a Fader, jeg tror, hjælp min Vantro!] Refereanse til Mark. 9:24. Jesus sier til en far som kommer til ham med et sykt barn: «'Alle Ting ere mulige for den, som tror!' Straks raabte Barnets Fader og sagde med Taarer: 'Jeg tror, hjælp min Vantro!'"»

[k355](#). i Lappegammen holdtes en gudelig Forsamling] Konventikkelplakaten, innført i 1741 av Christian VI, forbød legpredikanter å holde gudelige forsamlinger («konventikler) uten sogneprestens godkjennelse. Den ble opphevet i 1842.

[k356](#). Klædebon] drakt; klesplagg

[k357](#). Forsilde] for sent

[k358](#). gjort Furore] vakt oppsikt/begeistring

[k359](#). Loke] en av æsene i norrøn mytologi (selv om han er av jotunætt), blodsbroren til Odin. Vakker og spøkefull, men også ond og svikefull.

[k360](#). Her har Laura Kieler delvis kopiert Stockfleths gjengivelse av en tale som ordføreren og noen andre utsendte fra kommunen holdt for ham på et møte 31. oktober 1851 og ved flere senere anledninger, og som de ville at han skulle skrive ned. Laura Kieler har latt sammen Rasmus si dette. Jf. Stockfleth 1860, 195–196.

[k361](#). den nye Jord] referanse til Åp. 21:1–5, hvor Johannes forteller om et syn han har hatt, hvor den gamle jord er borte og at Gud har gitt menneskene en ny.

[k362](#). Sinai] Ifølge Det gamle testamentet er Sinai navnet på fjellet der loven (Toraen) ble åpenbart for Moses. Etter kristen tradisjon skjedde åpenbaringen i et fjellområde i den sørlige delen av Sinaihalvøya, mellom Akababukta og Suezbukta.

[k363](#). overantvordet] overdratt til

[k364](#). ikke kommen forat sende Fred men Sværd] Referanse til Matt. 10:34, hvor Jesus forteller disiplene at han «(...) er ikke kommen for at bringe Fred, men

Sværd».

[k365](#). komme ikke ind i Himmeriges Rige] Jf. Matt. 7:21: «Ikke enhver, som siger til mig: Herre, Herre! skal komme ind i Himmeriges Rige, men den, der gør min Faders Villie, som er i Himlene.»

[k366](#). Ild falde paa Jorden og fortære de ugudelige] Jf. Sal. 106:18: «Og Ild flammede op iblandt deres Hob, en Lue fortærede de ugudelige.»

[k367](#). Fører] imp. flt. av *føre*

[k368](#). Fjender ... for mine Øjne] Jf. Luk. 19:27 hvor Jesus sier til folket: «Men fører disse mine Fjender hid, som ikke vilde, at jeg skulde være Konge over dem, og hugger dem ned for mine Øjne!»

[k369](#). I middelalder-teologien mente man at Djevelen, kalt Lucifer (lat: lysbæreren), var en fallen engel, utvist fra Himmelen av Gud; jf. Luk. 10:18, Åp. 12:9; 2. Kor. 11:14 og Jes. 14:12.

[k370](#). Kerub] mytologisk blandingsvesen, ofte avbildet som et menneske eller dyr med vinger. Kjerubene er kjent fra alle kulturer i det gamle Midtøsten, og var oppfattet som himmelske vesener.

[k371](#). Gehenna] det opprinnelige navnet på Hinnoms dal litt sør for Jerusalems gamle bymur. Ifølge flere (bl.a. 2. Kong. 23:10) ble det under mange av Judarikets konger brakt barneoffer til guden Molok der. Dalen ble siden et avskydd sted hvor man kastet avfall og forbryteres lik, og er nå en alternativ betegnelse på helvete.

[k372](#). Furier] i romersk mytologi kvinnelig ond ånd; dødsgudinne

[k373](#). dulgte] skjulte

[k374](#). Ragnarøk] Ragnarokk

[k375](#). hosliggende] tilstøtende

[k376](#). Liv for Liv, Øje for Øje og Tand for Tand] Jf. 2. Mos. 21:23–25.

[k377](#). Den, der gribe til Sværd, skal omkomme ved Sværd] Jf. Matt. 26:52: «Da siger Jesus til ham: Stik dit Sværd igen paa dets Sted; thi alle de, som tage til Sværd, skulle omkomme ved Sværd.»

[k378](#). Væsel] røyskatt

[k379](#). fordægtig] skummel

[k380](#). Mefistofeles] djevelen

[k381](#). skjulte sit for Korset] Det er et sentralt poeng hos kirkelærerne gjennom tidene at korsets tegn gir beskyttelse mot djevelen. Korset er en beskjed til den onde om at han skal holde seg unna, og korstegnet skremmer ham. I Goethes drama *Faust II* (1832) avviser Mefistofeles å bruke et våpen fordi det er et kors på det (IV, 2).

[k382](#). Skotvinge] skorem. Jf. Luk. 3:16 og Joh. 1:27, hvor døperen Johannes sier at han ikke er verdig til å løse skotvingen til den som skal avløse ham i

døpergjerningen.

[k383](#). Ma chere fille] (fr.) min kjære datter

[k384](#). delikate] kinkig

[k385](#). Brøde] synd; forbrytelse

[k386](#). parole d'honneur] (fr.) æresord

[k387](#). quel fatalité] (fr., skal være «quelle») hvilket uhell

[k388](#). Delikatesse] takt; finfølelse

[k389](#). kildent Tilfælde] sak som må behandles med takt

[k390](#). destineret] forutbestemt

[k391](#). bon ton] (fr.) god tone; korrekt oppførsel

[k392](#). Satisfaktion] tilfredsstillelse

[k393](#). Biskopens brev er gjengitt i Stockfleths dagbok (Stockfleth 1860, 187–189). Opplysningene om de opprørske samenes videre skjebne er også hentet fra hans dagbok (Stockfleth 1860, 205), s. 205–206.

[k394](#). Guds Kraft, og saa gaar Biskoppen bort uden Gud.] Jf. Stockfleth 1860, 205: «Ja, nu gaar jeg bort med al Guds Kraft, saa bliver Bispen uden Kraft.»

[k395](#). Stockfleth forteller om Rasmus' videre skjebne i sin dagbok; tilfellet ville at han var i Christiania da Rasmus lå for døden, og det falt i hans lodd å forberede ham på døden og se ham frelst innen han døde (Stockfleth 1860).

[k396](#). det var forfærdeligt at falde i den levende Guds Hænder] Jf. Hebr. 10:31: «Det er frygteligt at falde i den levende Guds Hænder.»

[k397](#). jeg er Herren og ingen ydermere] Jf. Jes. 45:5–6: «Jeg er Herren og ingen ydermere, der er ingen Gud uden jeg; jeg vil omgjorde dig, enddog du kender mig ikke; paa det de fra Solens Opgang og fra dens Nedgang skulle vide, at der er ingen uden jeg; jeg er Herren og ingen ydermere.»

[k398](#). Som Herodes var han dømt] Herodes den store var konge av Judea 37–34 før Kristi fødsel, under romersk overherredømme. I kristen tradisjon blir han knyttet til fortellingen om «barnemordet» i forbindelse med Jesu fødsel (Matt. 2:16). Det er uklart hva Laura Kieler henviser til med ordet «dømt».

[k399](#). formastelige] frekke

[k400](#). kluntede] klosset

[k401](#). lybsk] løpsk

[k402](#). Solen kommer!» lød det fra Mund til Mund. Tusinde Sjæle juble Aar efter Aar om Morgenen den tyvende Januar] I Tromsø feires solens tilbakekomst hvert år 21. januar.

[k403](#). Som den gyldne Sol frembryder] Salme fra 1689 av Thomas Kingo (1634–1703). Den regnes først og fremst som en påskesalme.

[k404](#). Faderens Bue i Skyen er trofast] Jf. 1. Mos. 9:12–17, hvor Gud sier til Noa at buen i skyen (regnbuen) skal symbolisere en pakt mellom ham og menneskene om at det aldri mer skal bli oversvømmelser.

[k405](#). Dette uttrykket er hentet fra Stockfleths dagbok, del II «Udsigt over Sproget» (Stockfleth 1860, 228).

[k406](#). Slutteren] fangevokteren

[k407](#). Sandelig, jeg siger dig ... komme der ind] Jf. Jesu ord til disiplene, Luk. 18:17: «Sandelig siger jeg eder, den, som ikke modtager Guds Rige ligesom et lille Barn, han skal ingenlunde komme ind i det.»

[k408](#). Formastelighed] frekkhet

[k409](#). Sandelig, jeg siger dig, i Dag skal du være med mig i Paradiset!] Dette er Jesu ord til en av de andre korsfestede på Golgata, jf. Luk. 23:43: «Og han sagde til ham: Sandelig, siger jeg dig, i Dag skal du være med mig i Paradiset.»

[k410](#). Vi have begge syndet, og os fattes Guds Ære] Referanse til Rom. 3:23–24: «Alle have jo syndet, og dem fattes (mangler) Æren fra Gud, og de blive retfærdiggjorte uforskyldt af hans Naade ved den Forløsning, som er i Kristus Jesus.»

[k411](#). Banden] banning

[k412](#). Alle disse opplysningene har Laura Kieler hentet fra Stockfleths dagbok, del II «Udsigt over Sproget» (Stockfleth 1860, 225–232).

[k413](#). paa Javrisduoddars Sletter] I *En Sommer i Finmarken* beskriver Friis i kapitlet om fjellsamenes sommervandring til kysten at samene om vinteren har «havt sit Telt staaende paa de Steder, hvor hans Fædre havde sit for Aarhundreder siden, nemlig dels paa Fjeldet Boaganvarre (Bælte-Fjæld), dels i Dalen ved Lavvojavre, dels paa Javrisduoddars Sletter». Derfra vandrer samene om sommeren med sin reindyrflokk fra disse traktene omkring Kautokeino til Seglvik på «den store Halvø, der forbindes med Fastlandet ved Alteidet» (Friis [1871] 1880, 26). Seglvik er en gammel uthavn helt på grensen mellom Troms og Finnmark, nå nærmest fraflyttet. Laura Kieler må ha hentet stedsnavnet Javrisduoddar fra kapitlet om fjellsamene «paa Flytning» i denne boken.

[k414](#). Befalet Gud] overgitt i Guds hender

[k415](#). Hvo som falder paa denne Sten, skal sønderstødes, men hvilken den falder paa, ham skal den sønderknuse] Jf. Matt. 21:44: «Og den, som falder paa denne Sten, skal slå sig sønder; men hvem den falder paa, ham skal den knuse.»

[k416](#). Maggerøen] Sannsynligvis Magerøya i Nordkapp kommune.

[k417](#). Lodje] nesten firkantet pakkbåt

[k418](#). Hvad Svanen sang] Sangsvanene (*cygnus cygnus*) hekker hovedsaklig i skogsvann, myrer og sumpområder i Troms og Finnmark, ikke ved havet. I de

senere år har de spredt seg sørover til Østfold. De utstøter en trompetaktig lyd.

[v1](#). Denne dedikasjonen er endret til «Min Moders Minde tilegnet» i 2. utgave (1911).

[v2](#). I 2. utgave fra 1911 er «elegisk poesi» erstattet med «et Jan van Huysums Blomsterstykke», med en henvisning både til denne nederlandske blomstermaleren Jan van Huysum (1682–1749) og til Henrik Wergelands dikt av samme navn, en ekfrase på 64 sider som ble utgitt som egen bok i 1840.

[v3](#). De to ovenstående setningene fra «Dets Folk bestaar ...» er fjernet i 2. utgave (1911).

[v4](#). Siste halvsetning er fjernet i 2. utgave (1911): fra «og en Flig ...»

[v5](#). Denne setningen er fjernet i 2. utgave (1911).

[v6](#). De to siste setningene er fjernet i 2. utgave.

[v7](#). I 2. utgave (1911) er siste halvsetning rettet til: «dette æventyrlige Land, hvor Stalloen vanker om i sorte Klæder og med Kniven i Haanden utfordrer den stakkels Fjeldlap til daglig Kamp paa Liv og Død!»

[v8](#). Annen halvdel av denne setningen er sløyfet i 2. utgave (1911), fra «og i denne».

[v9](#). Tallet er ikke endret i 2. utgave (1911).

[v10](#). Siste halvdel av setningen er fjernet i 2. utgave (1911) fra «ligesaa vist».

[v11](#). Denne setningen er sløyfet i 2. utgave (1911).

[v12](#). Siste halve setning er fjernet i 2. utgave (1911), fra «saaledes som». Noten er heller ikke med i 2. utgaven.

[v13](#). Denne setningen er fjernet i 2. utgave (1911).

[v14](#). I 2. utgave (1911) er relativsetningen fjernet, og setningen før endret til: «skabte her en højst mærkelig Type.»

[v15](#). Setningen er fjernet i 2. utgave (1911).

[v16](#). Dette avsnittet er sløyfet i 2. utgave (1911).

[v17](#). Denne setningen er sløyfet i 2. utgave (1911).

[v18](#). Setningen er sløyfet i 2. utgave (1911).

[v19](#). I 2. utgave (1911) er setningen endret til: «jeg vil sørge for André, han ...»

[v20](#). Setningen er sløyfet i 2. utgave (1911).

[v21](#). Setningen er sløyfet i 2. utgave (1911).

[v22](#). «Adoptivfader» rettet til «Plejefader» i 2. utgave (1911).

[v23](#). «finsk» er endret til «Lappisk» i 2. utgave (1911).

[v24](#). «Kvænerne» er endret til «Lapperne» i 2. utgave (1911).

[v25](#). Bruken av begrepene «finsk» og «kvensk» i førsteutgaven gir ingen mening, og Laura Kieler har rettet til «lappisk» (samisk) i 2. utgave (1911).

[v26](#). Den innskutte setningen «det antage vi i det mindste for givet» er fjernet i 2. utgave (1911).

- [v27](#). Setningen er sløvfet i 2. udgave (1911).
- [v28](#). «med Verandaer og Altaner, plaskende Springvand og» er fjernet i 2. udgave (1911).
- [v29](#). Setningen er fjernet i 2. udgave (1911).
- [v30](#). «Den» er ændret til «Tromsøen» i 2. udgave (1911).
- [v31](#). Setningen er fjernet i 2. udgave (1911), samtidig med at Finnmark sammenliknes med dette maleriet i 1. kapittel i 2. udgaven, se kommentar s. 3.
- [v32](#). Setningen er fjernet i 2. udgave (1911).
- [v33](#). Ovenstående afsnitt fra «I Lighed med» er fjernet i 2. udgave (1911).
- [v34](#). «med 'gudasonen'» ændret til «med André» i 2. udgave (1911).
- [v35](#). «beau monde» rettet til «fine Selskab» begge steder i 2. udgave (1911).
- [v36](#). Noten er fjernet i 2. udgave (1911).
- [v37](#). Setningen er fjernet i 2. udgave (1911).
- [v38](#). Setningen er fjernet i 2. udgave (1911).
- [v39](#). «Beau monde» ændret til «Den fine Verden» i 2. udgave (1911).
- [v40](#). «Eros's kunstneriske Haand» ændret til «en kunstnerisk Haand» i 2. udgave (1911).
- [v41](#). De to ovenstående setningene er fjernet i 2. udgave (1911).
- [v42](#). Afsnittet fra «thi Nøkkens Sjæl» er fjernet i 2. udgave (1911).
- [v43](#). «det er Nøkkens Klage» er fjernet i 2. udgave (1911).
- [v44](#). Diktet er fjernet i 2. udgave (1911).
- [v45](#). Henvisningen er fjernet i 2. udgave (1911).
- [v46](#). Setningen fra «saa vild, ...» er fjernet i 2. udgave (1911).
- [v47](#). Relativsetningen «som vi imidlertid betvivle» er fjernet i 2. udgave (1911).
- [v48](#). Siste halvsetning fra «og det erotisk-betagende ...» er fjernet i 2. udgave (1911).
- [v49](#). Setningene fra og med «De smilede alle» til og med «... i Menneskene en Velbehagelighed» er fjernet i 2. udgave (1911).
- [v50](#). Setningen er ændret i 2. udgave (1911) til: «Da Maanen steg op over Fjeldene, laa Aiken Judnir død udenfor Kirkedøren med Smil paa sit Ansigt og fejrede Nytaar i Himlen.»
- [v51](#). I 2. udgave (1911) ændret til «... paa Grund af dets udviklede Selskabsliv.»
- [v52](#). Setningen er fjernet i 2. udgave (1911).
- [v53](#). I 2. udgave (1911) er setningene fra og med «Overforfinelse ...» til og med «i Mørket» fjernet.
- [v54](#). «Fata Morgana» ændret til «Luftsyn» i 2. udgave (1911).
- [v55](#). Setningen er fjernet i 2. udgave (1911).
- [v56](#). I 2. udgave er føyd til «sagde Lapperne».
- [v57](#). «Saganatten» ændret til «Natten» i 2. udgave (1911).

- [v58](#). «sædvanlige, lystige» er fjernet i 2. utgave (1911).
- [v59](#). Sløyfet i 2. utgave (1911).
- [v60](#). «Dæmon» endret til «Djævel» i 2. utgave (1911).
- [v61](#). Punktum endret til utropstegn i 2. utgave (1911).
- [v62](#). «Denne Rencontre» endret til «Dette Møde» i 2. utgave (1911).
- [v63](#). «den Onde» endret til «den Onde selv» i 2. utgave (1911).
- [v64](#). «Aus Religion» endret til «Paa Grund af Religion» i 2. utagve (1911).
- [v65](#). De ovenstående avsnittene fra og med «Lapperne provianterede sig ...» er fjernet i 2. utgave (1911).
- [v66](#). «mylrer» endret til «myldrer» i 2. utgave (1911).
- [v67](#). De tre siste setningene fra og med «André ...» er fjernet i 2. utgave (1911).
- [v68](#). Setningen er fjernet i 2. utgave (1911).
- [v69](#). Siste setning, fra «Der var noget», er fjernet i 2. utgave (1911).
- [v70](#). Setningen er fjernet i 2. utgave (1911).
- [v71](#). «nye Jord» endret til «ny Jord» i 2. utgave (1911).
- [v72](#). De to foregående setningene er fjernet i 2. utgave (1911).
- [v73](#). Setningen er fjernet i 2. utgave (1911).
- [v74](#). Setningen er fjernet i 2. utgave (1911).
- [v75](#). «du Guds udvalgte» er fjernet i 2. utgave (1911).
- [v76](#). Setningen er fjernet i 2. utgave (1911).
- [v77](#). «Veden» er endret til «Brændet» i 2. utgave (1911).
- [v78](#). «om sky» endret til «sky om» i 2. utgave (1911).
- [v79](#). De to foregående setningene er fjernet i 2. utgave (1911).
- [v80](#). «Ragnarøks» endret til «Ragnaroks» i 2. utgave (1900).
- [v81](#). «Som huggen i marmor» er fjernet i 2. utgave (1911).
- [v82](#). Avsnittene fra «Din Dom er falden ...» til «... over den dømte!» er fjernet i 2. utgave (1911).
- [v83](#). Setningen er fjernet i 2. utgave (1911).
- [v84](#). Setningen er fjernet i 2. utgave (1911).
- [v85](#). I 2. utgave (1911) er neste setning endret til «Igennem Fjeldets Aabne Port saa man pludselig ind i 'Himlenes Himmel'». Deretter er resten av kapitlet strøket.
- [v86](#). Relativsetningen er fjernet i 2. utgave (1911).
- [v87](#). Dette kapitlet er ikke med i 2. utgave (1911).